

Katedra: Historie
Studijní program: Učitelství pro základní školy
Studijní obor: Učitelství zeměpisu pro 2. stupeň ZŠ
Učitelství dějepisu pro 2. stupeň základní školy
Profesní studium pro 2. stupeň základní školy

ROK 1968 NA JIČÍNSKU

THE YEAR 1968 IN THE JIČÍN REGION

Diplomová práce: 13-FP-KHI- 0264

Autor:

Lenka ŠVEHLOVÁ

Podpis:

.....

Vedoucí práce: PhDr. Jaroslav Pažout, Ph.D.

Konzultant: Mgr. Kateřina Lozoviuková, Ph.D.

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
194	0	0	0	30	10

V Liberci dne: 28. 6. 2013

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Lenka ŠVEHLOVÁ**
Osobní číslo: **P10000967**
Studijní program: **N7503 Učitelství pro základní školy**
Studijní obory: **Učitelství zeměpisu pro 2. stupeň ZŠ**
Učitelství dějepisu pro 2. stupeň základní školy
Profesní studium pro 2. stupeň základní školy
Název tématu: **Rok 1968 na Jičínsku**
Zadávající katedra: **Katedra historie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem diplomové práce je zmapovat a zanalyzovat průběh reformního hnutí (tzv. Pražského jara) v okrese Jičín v letech 1968 - 1969. Práce se bude zabývat projevy oživení společnosti po lednu 1968, průběhem okupace v srpnu 1968 a jejím dopadem na okres. Stranou zájmu nezůstane ani postupné potlačování demokratizačního hnutí v tomto regionu. Studentka bude vycházet především z pramenného výzkumu, v první řadě z fondů uložených ve Státním okresním archivu Jičín (především fond KSČ - okresní výbor Jičín a fondy příslušných městských národních výborů). Stranou zájmu nezůstanou ani sbírky Regionálního muzea a galerie v Jičíně. Rešerše bude provedena také v regionálním tisku. Nedílnou součástí heuristiky budou rozhovory s pamětníky.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: tištěná

Seznam odborné literatury:

Československo roku 1968. 2. sv. Praha 1993

Doskočil, Zdeněk: Duben 1969. Anatomie jednoho mocenského zvratu. Brno - Praha 2006

Hoppe, Jiří: Opozice '68. Sociální demokracie, KAN a K 231 v období pražského jara. Praha 2009

Kalous, Jan: Jičínský incident - září 1968, in: Securitas imperii, č. 13, 2006, s. 85 - 92

Maudry, Jindřich: Sovětská okupace Československa, jeho normalizace v letech 1969 - 1970 a role ozbrojených sil. Sešity ÚSD AV ČR, sv. 16. Praha 1994

Mencl, Vojtěch a kol.: Osm měsíců pražského jara 1968. Praha 1991

Pauer, Jan: Praha 1968: Vpád Varšavské smlouvy. Pozadí - plánování - provedení. Praha 2004

Proměny pražského jara. Sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v československé společnosti 1968 - 69. Brno 1995

Skilling, Harold Gordon: Czechoslovakia's interrupted revolution. Princeton 1976

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Jaroslav Pažout, Ph.D.

Katedra historie

Datum zadání diplomové práce:

29. dubna 2011

Termín odevzdání diplomové práce:

27. dubna 2012

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.

děkan

L.S.

PhDr. Milan Svoboda, Ph.D.

vedoucí katedry

V Liberci dne 29. dubna 2011

Čestné prohlášení

Název práce: Rok 1968 na Jičínsku

Jméno a příjmení autora: Lenka Švehlová

Osobní číslo: P10000967

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má diplomová práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložila elektronickou verzi mé diplomové práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedla jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 28. 6. 2013

Lenka Švehlová

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr. Jaroslavu Pažoutovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a připomínky při zpracování této diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat Státnímu okresnímu archivu Jičín, především PhDr. Evě Bílkové, za poskytnutí velkého množství materiálu a informací. Mé dík patří i Regionálnímu muzeu a galerii v Jičíně, Národnímu archivu, Archivu bezpečnostních složek a samozřejmě všem pamětníkům, kteří byli ochotni poskytnout mi rozhovor. V neposlední řadě děkuji své rodině, která mě během celého vysokoškolského studia velmi podporovala.

Anotace

Diplomová práce analyzuje rok 1968 na okrese Jičín. Věnuje se projevům Pražského jara na okrese, aktivizaci společenského života a prvním demokratizačním krokům v rámci okresu. Dále popisuje srpnovou intervenci vojsk Varšavské smlouvy a její dopad na Jičínsko. V práci jsou obsaženy postupné normalizační procesy roku 1969. Stranou nezůstaly reakce obyvatel na sebeupálení Jana Palacha, na hokejové vítězství ČSSR nad SSSR a na výročí okupace. Výrazná část textu se zabývá aktivitou klubu K 231 v Nové Pace, usazením polské posádky v okrese, jejímu soužití s místním obyvatelstvem a průběhem tragické události v Jičíně v září 1968 a odezvou obyvatel na ní. Důraz diplomové práce je kladen na politiku KSČ, činnost národních výborů a Okresního výboru KSČ ve zmiňovaném období.

Klíčová slova: Pražské jaro, obrodný proces, vojenská intervence, okupace, Jičín 1968-1969, K 231, okresní výbor KSČ, Československo 1968-1969

Annotation

The diploma thesis analyzes the year 1968 in the district of Jičín. It explores impacts of the Prague Spring in the particular district, actuation of social life and first steps of democratization within the area. It also describes the Warsaw Pact intervention in August and its impact on the area of Jičín. The work contains the 1969's gradual standardization processes. There are also included some reactions of inhabitants about the self-immolation of Jan Palach, the hockey victory of Czechoslovak Socialist Republic over Soviet Union and anniversary of the occupation. The text of this thesis is also focused on activities of The Club K 231 in the city of Nová Paka, settlement of the Polish crew in the district, its coexistence with the local population and the tragic course of events in Jičín in September 1968 and the response of the population to it. The emphasis of the thesis is placed on the politics of the political Communist party of Czechoslovakia, the activity of the national committees and the District committee of the Communist party of Czechoslovakia in the mentioned period.

Key words: Prague Spring, Resurgence Process, Military intervention, Occupation, Jičín 1968-1969, K 231, District Committee of the Communist Party of Czechoslovakia, Czechoslovakia 1968-1969

Die Annotation

Die Abschlussarbeit analysiert das Jahr 1968 im Bezirk Jičín. Sie beschäftigt sich mit den Äußerungen des Prager Frühlings im Bezirk, mit der Aktivierung des gesellschaftlichen Lebens und mit den ersten Schritten der Demokratisierung im Rahmen des Bezirks. Sie beschreibt weiter die August-Intervention der Truppen des Warschauer Pakts und ihre Folge auf den Bezirk Jičín. In der Arbeit sind allmähliche Normalisierungsprozessen des Jahres 1969 enthalten. Abseits blieben auch nicht die Reaktionen der Einwohner auf die Verbrennung von Jan Palach, auf den Hockey-Sieg der Tschechoslowakei über Sowjetunion und auf den Jahrestag der Besetzung. Ein wesentlicher Teil des Textes befasst sich mit der Aktivität des Klubs K 231 in der Stadt Nová Paka, mit der Besetzung der polnischen Heeren, mit seinem Zusammenleben mit den örtlichen Einwohnern und mit dem Verlauf des tragischen Ereignisses in Jičín im September 1968 und mit der Reaktion der Einwohner darauf. Diese Abschlussarbeit legt den Nachdruck auf die Politik der Kommunistischen Partei der Tschechoslowakei, auf die Aktivität der nationalen Ausschüsse und des Bezirkskommission der Kommunistischen Partei der Tschechoslowakei.

Schlüsselwörter: Prager Frühling, Wiedergeburtprozess, militärische Intervention, Besetzung, Jičín 1968-1969, K 231, Bezirkskommission der Kommunistischen Partei der Tschechoslowakei, Tschechoslowakei 1968-1969

Obsah

1 Seznam použitých zkratk	10
2 Úvod	13
3 Šedesátá léta	20
3.1 Šedesátá léta v Československu	20
3.2 Šedesátá léta ve světě	23
4 Události let 1968 a 1969 v Československu	25
4.1 Pražské jaro	25
4.1.1 Činnost K 231 v Československu	35
4.2 Vojenská intervence	39
4.3 Počátky normalizace	44
5 Šedesátá léta na Jičínsku	49
6 Pražské jaro na Jičínsku	52
6.1 Počátky Pražského jara na Jičínsku	52
6.2 Okresní konference OV KSČ 16. - 17. března	54
6.3 Obrodný proces na Jičínsku	58
6.4 Činnost K 231 na Jičínsku	65
6.5 Mimořádná okresní konference OV KSČ 29. června	69
6.6 Poslední měsíce okresu před okupací	72
7 Vojenská intervence	74
7.1 První dny okupace v Jičíně	74
7.2 První dny okupace v Hořicích, Nové Pace a Sobotce	79
7.3 Ubytování okupačních vojsk a jejich soužití s místními obyvateli	81
8 Tragické září	84
8.1 První zářijový týden	84
8.2 Jičínský incident	84
8.2.1 Průběh události 7. září 1968	84
8.2.2 Jak probíhalo vyšetřování?	87

8.2.3 Reakce obyvatel a pohřeb obětí incidentu	89
8.3 Zářijové dny po incidentu	92
9 Počátky normalizace na Jičínsku	95
9.1 50. výročí vzniku Československa, federalizace republiky	95
9.2 Odraz listopadového pléna ÚV KSČ na Jičínsku	97
9.3 Sebeupálení Jana Palacha, výroční členské schůze a oslava hokejového vítězství	101
9.4 Odraz dubnového pléna ÚV KSČ na Jičínsku, májové oslavy	106
9.5 První výročí okupace a následné měsíce roku 1969	108
10 Závěr	112
11 Seznam použitých pramenů a literatury	114
12 Příloha	119

1 Seznam použitých zkratek

ABS	Archiv bezpečnostních složek
atd.	a tak dále
BLR	Bulharská lidová republika
ČKD	Českomoravská Kolben Daněk
ČOS	Československá obec sokolská
čp.	číslo popisné
ČSAD	Československá autobusová doprava
ČSAV	Československá akademie věd
ČSD	Československé dráhy
ČSFR	Československá federativní republika
ČSLA	Československá lidová armáda
ČSM	Československý svaz mládeže
ČSR	Česká socialistická republika
ČSSR	Československá socialistická republika
doc.	docent
dr.	doktor
ha	hektar
Ing.	inženýr
inv. č.	inventární číslo
JKP	Jednotný klub pracujících
JUDr.	doktor práv
JZD	Jednotné zemědělské družstvo
KAN	Klub angažovaných nestraníků
kn. č.	kniha číslo
KNV	krajský národní výbor
kpt.	kapitán
KPV ČR	Konfederace politických vězňů České republiky
KSČ	Komunistická strana Československa
KSS	Komunistická strana Slovenska
KSSS	Komunistická strana Sovětského svazu
kt. č.	karton číslo

KV	krajský výbor
LM	Lidové milice
MěNV	městský národní výbor
mjr.	major
MLR	Maďarská lidová republika
MNV	místní národní výbor
MUDr.	doktor všeobecného lékařství
MV	místní výbor
NA	Národní archiv
např.	například
NDR	Německá demokratická republika
NF	Národní fronta
NS	Národní shromáždění
NV	národní výbor
OKRK	okresní kontrolní a revizní komise
ONV	okresní národní výbor
OÚNZ	Okresní ústav národního zdraví
OV	okresní výbor
OVb	oddělení Veřejné bezpečnosti
PhDr.	doktor filozofie
PKV	předsednictvo krajského výboru
plk.	plukovník
PLR	Polská lidová republika
por.	poručík
POV	předsednictvo okresního výboru
pplk.	podplukovník
prof.	profesor
př. č.	přírůstkové číslo
PÚV	předsednictvo Ústředního výboru
RMaG	Regionální muzeum a galerie
ROH	Revoluční odborové hnutí
SLUK	Slovenský ľudový umelecký kolektív
SNB	Sbor národní bezpečnosti

SNR	Slovenská národní rada
SOA	státní oblastní archiv
SOkA	státní okresní archiv
SPB	Svaz protifašistických bojovníků
SPŠ	střední průmyslová škola
SRN	Spolková republika Německo
SSR	Slovenská socialistická republika
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
StB	Státní bezpečnost
STŠ	střední technická škola
sv.	svatý
SVVŠ	střední všeobecně vzdělávací škola
SZTŠ	střední zemědělská technická škola
TGM	Tomáš Garrigue Masaryk
tzv.	takzvaný
ÚKRK	Ústřední kontrolní a revizní komise
USA	United States of America
ÚV	Ústřední výbor
VB	Veřejná bezpečnost
VČS	výroční členská schůze
VŘSR	Velká říjnová socialistická revoluce
VÚA	Vojenský ústřední archiv
ZDŠ	základní devítiletá škola
ZO	základní organizace
ZPA	Závody průmyslové automatizace
ZV	závodní výbor

2 Úvod

Rok 1968 se stal důležitým mezníkem v dějinách Československa, který poznamenal život snad všech obyvatel státu. Během jednoho roku došlo k výraznému uvolnění a následnému potlačení aktivit ve všech možných oblastech. K postupnému uvolňování docházelo již v průběhu 60. let. KSČ se pomalu ocitala v krizi, nedokázala řešit aktuální problémy jak v oblasti politické, tak i ekonomické a kulturní. Vzrůstal význam reformního hnutí. Vše vyvrcholilo na zasedání ÚV KSČ v lednu 1968, kdy došlo k rozdělení funkcí prvního tajemníka KSČ a prezidenta republiky. Antonín Novotný i nadále zůstal prezidentem Československa, ale z funkce prvního tajemníka KSČ odstoupil a do čela strany se postavil Alexander Dubček. Události nabraly poměrně rychlý spád. Převahu ve straně získávali reformní představitelé KSČ, začaly se obnovovat či nově vznikat různé spolky a politické strany. Docházelo k uvolňování atmosféry ve společnosti, lidé se opět začali veřejně projevovat a nemuseli se bát vyslovit svůj názor. Jedním z vrcholů demokratizačního snažení reformních komunistů bylo přijetí Akčního programu, který obsahoval koncepci politických, ekonomických a společenských reforem. Dění v Československu se ovšem znelíbilo státům Varšavské smlouvy, které srpnovým vpádem vojsk chtěly udělat přítrž veškerému demokratizačnímu úsilí. Ovšem i po okupaci byly snahy prosazovat polednovou politiku, ale konzervativní komunisté a Moskva nedovolili její návrat a postupné normalizační kroky vrátily dění v Československu do období před lednem 1968.

O zajímavosti tohoto tématu svědčí velké množství odborné literatury a studentských prací. I mě problematika roku 1968 velmi zaujala a chtěla jsem se jí zabývat podrobněji. Jelikož bydlím nedaleko Jičína, jako zpracováváný územní celek jsem si vybrala okres Jičín. Ve své diplomové práci jsem se snažila zachytit odraz celostátních událostí roku 1968 na Jičínsku. Hlavním cílem bylo zmapování průběhu reformního hnutí, projevů oživení společnosti, průběhu okupace a jejího dopadu na okres. Jádrem práce se zabývá událostmi na Jičínsku, ty jsem se snažila podrobněji popsat až do roku 1969, do prvního výročí okupace. K diplomové práci jsem našla poměrně velké množství materiálů, ovšem většina z nich pochází z fondu OV KSČ Jičín. Tyto stranické materiály nevytváří komplexní obraz situace na okrese a je třeba k nim přistupovat kriticky. Vzhledem k tomu, že mi byl hlavní pramenem základnou

fond OV KSČ Jičín, se diplomová práce zabývá z velké části děním ve stranických orgánech a její důraz je kladen na politiku KSČ a činnost OV KSČ Jičín, ale ani dění v ostatních částech společnosti nezůstalo stranou.

Práce je rozdělena do dvanácti kapitol a mnoha podkapitol. První dvě kapitoly obsahují seznam použitých zkratk, úvod a zhodnocení literatury. Vlastní základní text diplomové práce tvoří kapitoly tři až devět. Třetí kapitola věnující se šedesátým létům uvede čtenáře do děje a seznámí je s širšími historickými souvislostmi. Dělí se na dvě podkapitoly, první popisuje šedesátá léta v Československu, která již zaznamenala určité uvolnění ve společnosti. Snahou podkapitoly je vystihnout příčiny a vlivy, díky kterým docházelo ke kulturním a politickým změnám. Druhá podkapitola pak zavede čtenáře mimo Československo, usilovala jsem zde o stručné shrnutí dění ve světě. Další kapitola se zabývá událostmi roku 1968 a 1969 v Československu. Kapitola je rozdělena do tří podkapitol věnujících se Pražskému jaru, srpnové okupaci a dění v Československu po okupaci do roku 1969 s nastíněním dalšího vývoje. Jelikož se v kapitolách týkajících se Jičína zabývám činností K 231 na okrese, rozhodla jsem se do podkapitoly věnující se Pražskému jaru v Československu vložit text o činnosti K 231 v Československu.

Po seznámením s děním ve světě a v Československu jsem se již plně zaměřila na okres Jičín. Pátá kapitola popisuje šedesátá léta na Jičínsku, charakterizuje okres především z pohledu fyzicko-geografického a socioekonomického. Těžiště diplomové práce představují kapitoly šest, sedm, osm a devět. Ty analyzují průběh roku 1968 a 1969 na Jičínsku. Šestá kapitola nese název Pražské jaro na Jičínsku a je dělená do šesti podkapitol. Ty zaznamenávají počátky obrodného procesu, březnovou okresní konferenci OV KSČ. Po okresní konferenci nabraly události rychlý spád. Docházelo k zakládání či oživování různých spolků, k větší aktivitě jiných politických stran, k pořádání veřejných schůzí apod. Další část kapitoly se zabývá mimořádnou okresní konferencí konající se koncem června a posledními měsíci před okupací, které byly ovšem ve znamení jistého zklidnění v porovnání s předchozím rychlým demokratizačním vývojem. Výrazná část šesté kapitoly popisuje činnost K 231 na Jičínsku. Klub měl silnou a velmi aktivní základnu v Nové Pace. Na podzim roku 1968 členové klubu veškerou dokumentaci zakopali v lese, ta byla nalezena v roce 2008, a proto o činnosti klubu existuje velké množství materiálů.

Další samostatná kapitola mapuje události srpnových dnů. 21. srpen 1968 se stal důležitým mezníkem v historii Československa, příchod vojsk Varšavské smlouvy rozvířil v obyvatelích republiky emoce a odpor k okupantům. Podobně emotivně jako v celé republice reagovali i obyvatelé jičínského okresu. První podkapitola líčí průběh okupace v Jičíně, další se zabývá událostmi v Hořicích, v Nové Pace a v Sobotce. Poslední část této kapitoly se věnuje polské okupační armádě, místům, kde byla ubytovaná, a vztahům místních obyvatel k okupantům. Osmá kapitola zachycuje události, které se odehrály na okrese Jičín v září. Nejvýrazněji okres zasáhla událost ze dne 7. září 1968, kdy došlo k tragickému incidentu. Opilý polský voják zastřelil dva místní občany a několik dalších zranil. Podstatná část této kapitoly popisuje průběh incidentu, jeho vyšetřování, reakce obyvatel na něj a pohřeb obětí.

Poslední kapitolou, která vystihuje dění na okrese, je devátá kapitola líčící počátky normalizace na okrese a postupné vzdalování se od polednové politiky. Skládá se z pěti podkapitol. První se zabývá říjnovými událostmi, převážně oslavou 50. výročí vzniku ČSSR a federalizací Československa. Další pak popisuje odraz listopadového pléna ÚV KSČ na okrese a vzrůstající aktivitu studentů. Následující podkapitoly se zabývají rokem 1969, odezvou obyvatel na sebeupálení Jana Palacha, průběhem výročních členských schůzí. Vývoj v Československu výrazně ovlivnilo hokejové vítězství československého týmu nad reprezentanty Sovětského svazu a jeho následné oslavy, ani tuto událost jsem v diplomové práci nemohla opomenout. Velký zlom nastal po dubnovém zasedání ÚV KSČ. Jak na odstoupení Alexandra Dubčeka z funkce prvního tajemníka ÚV KSČ a nástup Gustava Husáka do této pozice reagovali obyvatelé okresu Jičín, popisuje další část textu. Závěr je pak věnován prvnímu výročí okupace a počátečním kádrovým změnám v předsednictvu OV KSČ.

Rokem 1968 v Československu se zabývá velké množství literatury. Nejvíce jsem využívala dvoudílnou práci *Československo roku 1968*,¹ která představuje výtah z obsáhlé studie autorů kolektivu Komise vlády ČSFR pro analýzu událostí let 1967-70. První díl se zabývá obrodným procesem, jeho autory je několik historiků v čele s Václavem Kuralem. Vojtěch Mencl se stal vedoucím autorského kolektivu druhého

¹ KURAL, Václav, et al.: *Československo roku 1968. 1. díl: obrodný proces*, 1. vyd. Praha, Parta 1993, ISBN 80-901337-7-0.; MENCL, Vojtěch, et al.: *Československo roku 1968. 2. díl: počátky normalizace*, 1. vyd. Praha, Parta 1993, ISBN 80-901337-8-9.

dílů, který se věnuje počátkům normalizace. Vojtěch Mencl je i hlavním sestavitelem a kompilátorem knihy *Osm měsíců pražského jara*,² která byla sepsána již v roce 1988 a vydána o tři roky později. Obrodným procesem a srpnovou okupací se zabývá publikace Antotína Benčíka *Rekviem za Pražské jaro*.³ Při zpracování diplomové práce jsem dále vycházela z knihy Jana Pauera *Praha 1968. Vpád Varšavské smlouvy. Pozadí – plánování – provedení*.⁴ Jeho práce rekonstruuje průběh událostí, jež vedly k vpádu vojsk Varšavské smlouvy do Československa, dále popisuje první etapu nástupu normalizace v Československu. Neopomenula jsem ani práci *Opozice '68*,⁵ jejímž autorem je Jiří Hoppe. Zaměřil se v ní na tři důležité společensko-politické aktivity občanů, a to na sociální demokracii, KAN a K 231. Jelikož jsem se v diplomové práci nezabývala jenom rokem 1968, ale i událostmi roku 1969, využila jsem knihu Josefa Doskočila *Duben 1969. Anatomie jednoho mocenského zvratu*.⁶ Autor v ní podrobně popsal období dubnového pléna ÚV KSČ a změny ve funkci prvního tajemníka ÚV KSČ. Zdrojem informací mi byly i texty ve sbornících *Proměny pražského jara*⁷ či *Srpen 1968. Čtyřicet let poté*⁸ a jiná literatura.

Literatura zabývající se roky 1968 a 1969 na Jičínsku není rozsáhlá. Několik stránek je věnováno tomuto období v knize *Dějiny města Jičína*,⁹ autorem knihy je český historik a archivář Jindřich Francek. Další knihou, spíše brožurou, popisující srpen 1968 na okrese Jičín je publikace od Vladimíra Úlehly a Josefa Knoppa *Srpen '68*

² MENCL, Vojtěch, et al.: *Osm měsíců pražského jara 1968*, 1. vyd. Praha, Práce 1991, ISBN 80-208-0126.

³ BENČÍK, Antonín: *Rekviem za pražské jaro*, 1. vyd. Třebíč, Tempo 1998.

⁴ PAUER, Jan: *Praha 1968. Vpád varšavské smlouvy. Pozadí-plánování-provedení*, 1. vyd. Praha, Agro 2004, ISBN 80-7203-558-4.

⁵ HOPPE, Jiří: *Opozice '68. Sociální demokracie, KAN a K 231 v období pražského jara*, 1. vyd. Praha, Prostor 2009, ISBN 978-80-7260-216-2.

⁶ DOSKOČIL, Zdeněk: *Duben 1969. Anatomie jednoho mocenského zvratu*, Brno, Doplněk 2006, ISBN 80-7239-204-2.

⁷ *Proměny Pražského jara 1968 – 1969*, PECKA, Jindřich - PREČAN, Vladimír (edd.), Brno, Doplněk 1993. ISBN 80-85765-02-0.

⁸ *Srpen 1968. Čtyřicet let poté*, DEJMEK, Jindřich - LOUŽEK, Marek (edd.), Praha, Centrum pro ekonomiku a politiku 2008, ISBN 1213-3299.

⁹ FRANCEK, Jindřich: *Dějiny Jičína*, 1. vyd. Praha, Rybka Publishers 2010, ISBN 978-80-87067-81-9.

na Jičínsku.¹⁰ Vladimír Úlehla je autorem textové části a fotografie, které jsou zde obsaženy, pořídil Josef Knopp. Tato publikace obsahuje stručný popis srpnových událostí doplněný o výpovědi pamětníků. Informace o okrese v 60. letech jsem našla v brožuře *Dějiny KSČ na Jičínsku*.¹¹ Tragická jičínská událost je zachycena v knize *Oběti okupace*¹² od Milana Bárty a v článku Jana Kalouse *Jičínský incident*¹³ publikovaném ve sborníku *Securitas imperii*.

Informace k diplomové práci jsem nacházela rovněž v tisku. Z let 1968 a 1969 jsem využívala krajský deník *Pochodeň* a okresní týdeník *Předvoj*. Týdeník *Předvoj* vycházel od roku 1960, ovšem k 21. březnu 1967 bylo jeho vydávání zastaveno. Ke znovuoživení *Předvoje* došlo v září 1968, 13. září 1968 bylo vydáno první číslo ročníku IX., ale již během napjatých srpnových dnů vyšla tři zvláštní vydání *Předvoje*, a to 23., 24. a 25. srpna 1968. Za spolupráce MV KSČ a MěNV v Jičíně vyšla koncem srpna 1968 speciálně pro toto období tři čísla Jičínských novin. Z dobových novin jsem dále využila *Zemědělské noviny*, ve kterých se nachází článek o velmi radikálním veřejném jičínském kritikovi režimu, o Zdeňku Šolcovi. Ze současného tisku jsem nahlédla do *Nových novin* a *Jičínského deníku*.

Nejvíce poznatků jsem získávala z materiálů Státního okresního archivu v Jičíně. Hlavním zdrojem informací pro mě byl fond Okresního výboru Komunistické strany Československa Jičín. Využila jsem zápisy z konferencí, ze schůzí pléna a ze schůzí předsednictva OV KSČ. Jednotlivé zápisy obsahovaly podrobný popis každé schůze, diskuse zúčastněných, různé rezoluce, stanoviska a také zprávy o současné politické situaci na okrese Jičín. Z tohoto fondu jsem ještě nahlédla do aktového materiálu tajemníků a aparátu OV KSČ. Z dalších fondů, které jsem k práci procházela, byly fond

¹⁰ ÚLEHLA, Vladimír, KNOPP, Josef: *Srpen '68 na Jičínsku*, Jičín, Občanské fórum v Jičíně – kulturní komise, ONV v Jičíně – odbor kultury a odbor školství 1990.

¹¹ *Kapitoly z dějin KSČ na okrese Jičín*, 1981.

¹² BÁRTA, Milan, et al.: *Oběti okupace. Československo 21. 8. – 31. 12. 1968*, 1. vyd. Praha, Ústav pro studium totalitních režimů 2008, ISBN 978-80-87211-01-4.

¹³ KALOUS, Jan: *Jičínský incident – září 1968*, in: *Securitas imperii*, FORMÁNKOVÁ, Pavlína (ed.), Praha, Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu 2006, ISBN 80-86621-22-7, s. 85-92.

Okresního národního výboru Jičín, Okresního výboru Národní fronty, OV Socialistického svazu mládeže Jičín a OV Českého svazu žen Jičín, ovšem ke sledovanému období jsem našla pouze malé množství použitelných informací. Využívala jsem prameny i z fondů dalších městských a místních národních výborů, z těchto fondů mi nejvíce informací přinesly kroniky. Přečetla jsem kroniku Jičina, Hořic, Nové Paky, Staré Paky, Lázní Běláhoř, Pečky, Lužan, Miletína, Sobotky a Popovic. Některé kroniky obsahují dostatečné množství objektivních informací, na některých je ale vidět, že byly psány v době normalizace a obsažené informace jsou poměrně zkreslené. Jako jednu z nejlépe zpracovaných kronik pro rok 1968 považuji kroniku Jičina a Hořic a naopak za jednu z nejhorších považuji kroniku Nové Paky. Nahlížela jsem i do materiálů Střední průmyslové školy v Jičíně atd.

Další písemné prameny jsem našla v Městském muzeu v Hořicích a v Regionálním muzeu a galerii v Jičíně. Jičínské muzeum mi poskytlo velké množství fotografií k roku 1968 a text zabývající se lety 1967-1970 na Jičínsku. Tuto studii *Události let 1967-1970 v jičínském okrese* zpracoval pro vládní komisi Vladimír Úlehla.¹⁴

Nedílnou součástí mé diplomové práce jsou rozhovory s pamětníky. Celkem jsem hovořila se čtyřmi, a to s Blankou Čílovou, Karlem Pokorným, Vladimírem Úlehlou a Květou Turkovou. Pro pamětníky jsem měla připravených několik stejných otázek, abych jejich odpovědi mohla porovnávat, a samozřejmě otázky z oblasti, o které měli větší množství informací. S Blankou Čílovou jsem se zaměřila na činnost K 231 v Nové Pace, v současné době je předsedkyní novopacké pobočky Konfederace politických vězňů České republiky,¹⁵ byla dvakrát vdaná, oba její manželé stáli při zrodu K 231 v Nové Pace. Blanka Čílová mi poskytla i materiály ze svého soukromého archivu a na naši schůzku pozvala pamětníka Karla Pokorného, který se zajímá o historii a v roce 1968 fotograficky zachytil příjezd okupačních vojsk v Jičíně. Květa Turková mi podala informace týkající se jičínského incidentu, byla totiž kolegyní Zdenky Klimešové, jedné z obětí. S Vladimírem Úlehlou jsme se bavili celkově o dění na okrese, o roce 1968 na Jičínsku má velké množství informací, je totiž autorem studie a brožury týkající se tohoto období.

¹⁴ Tyto studie byly vypracovávány pro každý okres na základě požadavku vlády Petra Pitharta

¹⁵ KPV ČR navázala po roce 1989 na činnost K 231

Při zpracování diplomové práce jsem dále využila materiály z Národního archivu, a to z fondu Konfederace politických vězňů České republiky, a z Archivu bezpečnostních složek z fondu Krajské správy SNB Hradec Králové, který obsahuje množství informací k tragické jičínské události, výpovědi svědků a pachatele, postup při vyšetřování, pitevní zprávy, fotografie atd.

3 Šedesátá léta

3.1 Šedesátá léta v Československu

Šedesátá léta patří k významnému období československých i světových dějin. Jejich průběh částečně předurčily a ovlivnily důsledky druhé světové války, po jejímž konci došlo k rozdělení Evropy na socialistický a na kapitalistický blok. Československo patřilo do sféry vlivu Sovětského svazu. V Československu začala výstavba socialismu podle sovětského vzoru. Vládnoucí stranou byla od roku 1948 KSČ, která měla početnou základnu a řídila stát jak politicky, tak i ekonomicky. Stát byl řízen centralisticky, také došlo k zavedení cenzury. Demokratické principy byly silně potlačeny i u voleb, které byly zdánlivě svobodné, avšak znehodnocené. Volebnou jednotnou kandidátku Národní fronty sestavovala komunistická strana. Především ve státní sféře došlo k rozsáhlým čistkám a hromadnému propouštění lidí se „špatnými“ kádrovými charakteristikami. Odpůrci režimu byli pronásledováni a utlačováni, probíhaly proti nim vykonstruované procesy, mezi nejznámější patří proces s Miladou Horákovou. Radikální změny proběhly i v hospodářství. Ekonomika byla řízena z jednoho centra, probíhaly pětileté plány. Došlo k likvidaci soukromého sektoru v průmyslu a ke kolektivizaci zemědělství. V průmyslu se výroba přeorientovala na těžký průmysl, a jelikož ve východním bloku patřilo Československo k průmyslovým mocnostem, muselo pomáhat ekonomicky slabším partnerům bloku. Zahraniční obchod byl především směřován na SSSR. Československo se uzavřelo světovým trhům a trendům. Tato izolace ovlivnila celou společnost a pro zemi znamenala velké hospodářské a ekologické problémy v budoucnu.¹⁶

Velká část občanů Československa souhlasila s budováním socialismu, ale jejich představy byly často odlišné od vedení KSČ, doufali v budování demokratického socialismu a ne v diktaturu komunistické strany. Další vývoj ke koncentraci totální moci potvrdilo přijetí nové ústavy v roce 1960, ve které byla mimo jiné zakotvena vedoucí úloha komunistické strany ve společnosti. Československo bylo prohlášeno za socialistický stát a oficiální název státu zněl Československá socialistická republika. V čele ČSSR byl prezidentem Antonín Novotný, který současně zastával i funkci

¹⁶ CUHRA, Jaroslav, et al.: *České země v evropských dějinách. Díl čtvrtý od roku 1918*, 1. vyd. Praha, Litomyšl, Paseka 2006, ISBN 80-7185-794-7, s. 187-192.

prvního tajemníka ústředního výboru komunistické strany. Jeho vláda se opírala o tři základní sloupy v podobě armády, policie a justice. Situace v Československu se postupně měnila k horšímu, rostla nespokojenost ve všech směrech společenského a hospodářského života. Aktuální dění ve společnosti bylo podřízeno Moskvě, země se pozvolna dostávala do krize. Začaly sílit společenské tlaky na vedení KSČ, docházelo ke kritice i z řad členů vedení KSČ, lidé si přáli utváření svobodnější politické atmosféry v zemi. Kritika přicházela i ze Slovenska, které ukazovalo na nespravedlivé postavení Slovenska vůči Čechům a Moravě. Po vydání nové ústavy došlo k dalšímu omezení pravomocí slovenských orgánů. V čele KSS stál Alexander Dubček, který od roku 1963 zastával post prvního tajemníka.¹⁷

Zhoršování situace pocítovala celá společnost. V roce 1961 započala třetí pětiletka, v zápětí, v letech 1961-1962, se republika začala potýkat s prvními velkými problémy. Selhalo zásobování uhlím, což způsobilo nedostatek elektrické energie. To vedlo k dalším hospodářským ztrátám. Československo se dostalo do problémů kvůli neodbornému a špatnému řízení. Zastavil se růst průmyslové výroby a národního důchodu, životní úroveň klesala. Otázkou úpadku ekonomie se začali v průběhu 60. let zabývat i politikové. Hledaly se nové možnosti, jak řízení hospodářství zdokonalit. Byla svolána zvláštní komise odborníků pod vedením ekonoma Oty Šika, který navrhl konstruktivní náměty pro další rozvoj ekonomiky. On i jeho kolegové viděli jedinou možnou cestu pouze v strukturální přestavbě a také změně řízení ekonomiky. Hospodářská reforma měla omezit direktivní plánování a zesílit tržní prvky. Kladla důraz na kvalitu a prodejnost výrobků. V roce 1963 došlo k ekonomickému kolapsu a k zhroucení třetí pětiletky, část vedení KSČ viděla jako jediné východisko z těchto problémů ekonomickou reformu. Bylo očividné, že pokud dojde k reformám hospodářským, nastanou i reformy politické.¹⁸

¹⁷ KURAL, Václav, et al.: *Československo roku 1968. 1. díl: obrodný proces*, 1. vyd. Praha, Parta 1993, ISBN 80-901337-7-0, s. 11-12.

¹⁸ Tamtéž.

Vliv na vývoj v Československu mělo postupné odhalování Stalinových zločinů, které začalo již na XX. sjezdu KSSS v roce 1956 a pokračovalo v roce 1961 na XXII. sjezdu KSSS. I československá veřejnost se postupně dovídala o zločinech a křivdách páchaných KSČ. V roce 1960 bylo na amnestii propuštěno 5061 politických vězňů. Ve věznicích i nadále zůstávalo 3107 nevinně odsouzených.¹⁹ Došlo ke vzniku komisí, které se zabývaly přezkoumáváním politických procesů a rehabilitacemi nevinně odsouzených z 50. let. Byly jimi Barnabitská komise, zabývající se rehabilitací tzv. slovenských buržoazních nacionalistů, a Kolderova komise. Situace v Československu se pomalu uvolňovala a rostl zájem o dění na demokratickém Západě. Českoslovenští občané začali častěji navštěvovat zahraničí.

Období šedesátých let proběhlo ve znamení výrazných změn i v pojetí kultury. Začátkem šedesátých let ještě docházelo ke kontrole veškeré kulturní činnosti, cenzurou prošla každá nová kniha nebo hudební nahrávka před vydáním. Kontrola probíhala i v redakcích novin a časopisů, kde pověřená osoba dohlížela na „nezávadnost“ publikovaných článků. Během tří let se situace změnila. Po plenárním zasedání ÚV KSČ v lednu 1963 došlo ke zmírnění cenzury. V tom samém roce se konala literární konference o Franzi Kafkovi v Liblicích, na jejímž uspořádání měl největší podíl profesor dějin německé literatury Eduard Goldstücker. Z původně literární konference se stala politická událost, po které se začala tisknout díla dříve zakazovaných autorů. Na literární scénu se tak dostala jména Josef Škvorecký, Jaroslav Seifert, Milan Kundera, Bohumil Hrabal a další. Také filmařům se uvolnily ruce pro tvorbu a daly tak vzniknout kvalitním filmům, známými režiséry tohoto období byli František Vlácil, Věra Chytilová či Miloš Forman. Dva československé filmy se dokonce prosadily i ve světě a získaly Ocsara.²⁰ Těmito oceněnými filmy byly *Obchod na Korze* od Jána Kadára a Elmara Klose a *Ostře sledované vlaky* režiséra Jiřího Menzela. Velmi oblíbenými se stávala divadla např. Na zábradlí či Semafor, ve kterém působil Jiří Suchý a Jiří Šlitr. V divadle ABC Jan Werich s Miroslavem Horníčkem obnovili tvorbu předválečného Osvobozeného divadla. Hrál se mnoho nových divadelních her např. od Václava Havla či Milana Uhdeho. Televize i rozhlas začaly vysílat o aktuálních

¹⁹ ROKOSKÝ, Jaroslav: Amnestie 1960, in: *Ústav pro studium totalitních režimů* [online], [vid. 24. 4. 2013], dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1101/036-054.pdf>.

²⁰ Cena udělovaná od roku 1929 Americkou akademií filmového umění a věd

problémech. Na poli hudebním se objevilo mnoho skupin a interpretů například Václav Neckář, Waldemar Matuška, Helena Vondráčková, Eva Pilarová a Marta Kubišová.²¹

3.2 Šedesátá léta ve světě

Průběh šedesátých let 20. století v Československu ovlivnily světové události tohoto období. Celá šedesátá léta se nesla ve znamení jistého uvolňování v politické i kulturní oblasti, jehož hlavní vlna nastala ve druhé třetině šedesátých let. Celá politika uvolnění se vžila pod označením politika détente. Rok 1960 bývá nazýván jako Rok Afriky, politicky se osamostatnilo několik států západní a subsaharské Afriky, které bývaly evropskými koloniemi. V roce 1961 vyvrcholila druhá berlínská krize, v tomtéž roce došlo k uzavření hranic mezi Západním Německem a NDR a k vystavění Berlínské zdi. V roce 1962 byla zažehnána Karibská krize a postupně docházelo k zlepšování dosud napjatých vztahů mezi USA a SSSR. V šedesátých letech byl hlavou USA John Fitzgerald Kennedy, kterého na postu prezidenta v roce 1963 vystřídal Lyndon B. Johnson. V čele SSSR stál Nikita Sergejevič Chruščov, jehož v roli generálního tajemníka KSSS v roce 1964 nahradil Leonid Iljič Brežněv.²²

V roce 1963 podepsaly SSSR a USA smlouvu, která zakazovala pokusy s nukleárními zbraněmi v atmosféře, v kosmickém prostoru a pod mořem. Byla to první smlouva, již oba státy uzavřely od konce čtyřicátých let. Následovaly další smlouvy, v nichž se SSSR a USA vzájemně dohodly na omezení nukleárních zbraní. K uvolňování napětí mezi těmito státy ovšem nepomáhala válka ve Vietnamu. Spojené státy americké podporovaly Jižní Vietnam, Sovětský svaz pomáhal jeho soupeřům, a to komunistickému Severnímu Vietnamu a hlavně partyzánům z jihovietnamského Vietkongu.²³

²¹ PERNES, Jiří: *Československo 1946 – 1992*, 1. vyd. Praha, Albatros 1997. ISBN 80-00-00531-X, s. 34.

²² KURAL, Václav, et al.: *Československo roku 1968. 1. díl: obrodný proces*, 1. vyd. Praha, Parta 1993, ISBN 80-901337-7-0, s. 13-16.

²³ DEJMEK, Jindřich: Sovětská okupace v mezinárodním kontextu, in: *Srpen 1968. Čtyřicet let poté*, DEJMEK, Jindřich - LOUŽEK, Marek (edd.), Praha, Centrum pro ekonomiku a politiku 2008, ISBN 1213-3299, s. 75-101, s. 75-76.

Zlepšily se vztahy i mezi SSSR a západní Evropou, nejvýrazněji se projevilo zlepšení mezi SSSR a Francií, jejímž prezidentem byl od roku 1958 do roku 1969 Charles de Gaulle. Ten v roce 1966 navštívil Moskvu a Kazachstán. I Západní Německo se snažilo zlepšit vztahy s NDR, Polskem a SSSR. Tuto politiku, jež nese název Ostpolitik, prosazoval starosta Západního Berlína, vůdčí osobnost Sociálnědemokratické strany Německa a ministr zahraničních věcí Willy Brandt.²⁴ Uvolnění mezi SSSR a Západem mělo vliv na většinu států východního bloku včetně Československa, ve kterém byl odklon od idejí Sovětského svazu jedním z nejmarkantnějších.

Během šedesátých let došlo k velkému pokroku při dobývání vesmíru. Prvním člověkem ve vesmíru byl v roce 1961 Jurij Alexejevič Gagarin, prvními lidmi na Měsíci pak Neil Armstrong a Edwin Aldrin v roce 1969. Jedním ze symbolů této doby se stalo hnutí hippies, které vzniklo v USA. Šedesátá léta byla obdobím největšího rozvoje rockové hudby, ale i jiných stylů. K nejznámějším hudebním skupinám patřily The Beatles a The Rolling Stones. V roce 1969 se pak konal jeden z nejslavnějších hudebních festivalů ve Woodstocku. Pro šedesátá léta je typické protestní hnutí, které otřásl západním světem. Protestní hnutí nejprve zasáhlo USA poté západní Evropu, která se děním v USA inspirovala. Hlavními iniciátory hnutí se stala mládež. Zásadními příčinami vzniku amerického protestního hnutí byly nesouhlas obyvatel s válkou ve Vietnamu a boj Afroameričanů za občanská práva.²⁵

²⁴ DEJMEK, Jindřich: Sovětská okupace v mezinárodním kontextu, in: *Srpen 1968. Čtyřicet let poté*, DEJMEK, Jindřich - LOUŽEK, Marek (edd.), Praha, Centrum pro ekonomiku a politiku 2008, ISBN 1213-3299, s. 75-101, s. 75-78.

²⁵ CUHRA, Jaroslav, et al.: *České země v evropských dějinách. Díl čtvrtý od roku 1918*, 1. vyd. Praha, Litomyšl, Paseka 2006, ISBN 80-7185-794-7, s. 217-222.

4 Události let 1968 a 1969 v Československu

4.1 Pražské jaro

Událostem Pražského jara předcházela XIII. sjezd KSČ, který mohl být důležitým zlomem ve vývoji politické situace v Československu. Konal se od 31. května do 4. června 1966. Část jeho účastníků doufala, že přinese určité změny ve vedení státu a zmírní narůstající rozpory. Avšak v tomto období měl prezident a zároveň první tajemník ÚV KSČ Antonín Novotný ještě dostatečnou moc, nepřipustil, že by vývoji v Československu hrozila krize a že by mělo dojít k podstatným změnám. Jen díky vystoupení Oty Šika se zvyšující problémy a kritické postoje uvnitř strany dostaly na povrch. Ovšem přes jeho snahu a veškeré úsilí některých straníků se XIII. sjezdu nepovedlo nastolit reformní politiku, ani zvolit do ÚV KSČ nové funkcionáře, kteří by vyvedli společnost z ekonomické a politické krize. Po sjezdu se situace nezklidnila, nejednotnost strany a protikladné koncepce se dále vyhrcovaly. V únoru roku 1967 probíhalo zasedání ÚV KSČ, při němž se začaly ozývat kritické hlasy především na Antonína Novotného a jeho politiku. Odsuzovaly ho mimo jiné za negativní vztah a chování k slovenským spoluobčanům, jež nevhodnými výroky pobuřoval. Při své návštěvě 25. - 27. srpna 1967 na Slovensku je urazil, když nedovolil manželce přijmout dárky od zástupců Matice slovenské ve městě Martině. Kvůli pohrdání Slováky a svému postoji k otázce národní rovnoprávnosti urychlil Novotný růst opozice. Slovenští členové ÚV KSS vytvořili koalici s českými reformisty a postupně získali na svou stranu další část členů ústředního výboru. Nově vytvořená koalice sehrála důležitou roli při pádu Antonína Novotného v roce 1968 a při počátku Pražského jara.²⁶

Velmi významnou událostí, která také předcházela blížícím se změnám a odrážela krizi společnosti, byl IV. sjezd Svazu československých spisovatelů konaný ve dnech 27. – 29. června 1967. Sjezdu se účastnili přední českoslovenští spisovatelé Václav Havel, Pavel Kohout, Ludvík Vaculík, Ivan Klíma, Milan Kundera. Ludvík Vaculík na něm ve svém projevu zcela zpochybnil veřejná tvrzení předních politiků o dvacetiletém úspěšném budování socialismu. Proti vedení komunistické strany kriticky vystoupili i další spisovatelé, kteří požadovali svobodu slova, úplné zrušení

²⁶ MENCL, Vojtěch, et al.: *Československo roku 1968. 2. díl: počátky normalizace*, 1. vyd. Praha, Parta 1993, ISBN 80-901337-8-9, s. 24-25.

cenzury a demokratizaci života v Československu. S takovou veřejnou kritikou se vedení KSČ dosud nesetkalo. Průběh sjezdu se vedení nelíbil, okamžitě zareagovalo proti hlavním protagonistům. Následoval tvrdý zásah proti spisovatelům. Někteří autoři a jejich díla byla opět zakázána, byli vyloučeni ze strany, propuštěni ze zaměstnání, KSČ zakázala vydávání Literárních novin. Sjezd Svazu československých spisovatelů a následná opatření poznamenala atmosféru ve společnosti, veřejnost sympatizovala se spisovateli a odsoudila následné kroky vedení KSČ.²⁷

Dne 30. a 31. října 1967 jednal ÚV KSČ. Jedním z projednávaných bodů bylo postavení strany ve společnosti. K tomuto bodu vystoupil první tajemník ÚV KSS Alexander Dubček, zpochybnil řízení strany, kritizoval kumulaci funkcí a moci, čímž narážel na Antonína Novotného. Navrhoval novou koncepci strany, jeho záměrem bylo budovat socialismus s demokratickými postoji, navíc prosazoval, že je nutné zvýšit pravomoci slovenských stranických a státních orgánů. Pro Novotného byl kritický projev Dubčeka nepříjemným překvapením. Dubčeka však podpořili další členové ÚV a začala se tvořit poměrně silná opozice, která žádala Novotného odstoupení ze stranické funkce. Ke zhoršení politické situace a dalším projevům stoupajícího napětí ve společnosti přispěly 31. října, druhý den zasedání ÚV KSČ, strahovské události. Šlo o veřejný protest mládeže proti problémům na strahovských vysokoškolských kolejích. Asi dva tisíce studentů se po několikátém výpadku proudu v novostavbě kolejí rozhodlo vyjít do ulic a projevit svou nespokojenost s těmito problémy. Jejich demonstraci ostře potlačili příslušníci Veřejné bezpečnosti, rozehnali ji a několik studentů přitom zranili.²⁸

Současnou situaci považoval Antonín Novotný za dosti nebezpečnou, začal se o své postavení obávat a hledal oporu v SSSR. Na jeho pozvání přiletěl dne 8. a 9. prosince do Prahy generální tajemník Komunistické strany Sovětského svazu Leonid Iljič Brežněv, který se zde pokoušel nalézt kompromisní řešení. Jednal odděleně s vysokými funkcionáři KSČ, s Antonínem Novotným, s Alexandrem Dubčekem a dalšími. Do sporů ve vedení KSČ však odmítl zasahovat, ponechal vývoj událostí

²⁷ POVOLNÝ, Daniel: *Vojenské řešení Pražského jara. I. Invaze armád Varšavské smlouvy*, 1. vyd.

Praha, Ministerstvo obrany České republiky - Agentura vojenských informací a služeb 2008, ISBN 978-80-7278-470-7, s. 7.

²⁸ BENČÍK, Antonín: *Rekviem za pražské jaro*, 1. vyd. Třebíč, Tempo 1998, s. 19.

domácím činitelům. Po odletu Brežněva se od 11. do 13. prosince konalo další zasedání předsednictva ÚV KSČ, při něm se vytvořily dvě názorově odlišné skupiny, jedna tzv. protinovotnovská podporovala Dubčeka a druhá tzv. novotnovská podporující Novotného. Při zasedání došlo ke střetu mezi těmito skupinami, zastánci Novotného (Lenárt, Chudík, Laštovička, Šimůnek) a jeho kritici (Hendrych, Kolder, Dubček, Černík, Dolanský a jiní) proti sobě tvrdě vystoupili. Novotný obvinil své odpůrce ze snahy zmocnit se vedení, tím získal na schůzi převahu a k rozdělení jeho funkcí nedošlo. V zápětí dne 19. – 21. prosince se sešel k řešení napjaté situace ÚV KSČ. Protinovotnovská skupina se nechtěla vzdát, cítila se silná a přešla do útoku. Větší část členů vystoupila opět s kritikou metod práce a způsobu řízení Antonína Novotného. Ve svém proslovu zdůraznil Ota Šik nutnost oddělit funkci prvního tajemníka ÚV KSČ a prezidenta republiky a navrhl odvolat Novotného z místa prvního tajemníka. Jelikož zasedání nedošlo v tomto návrhu k jednoznačnému závěru, dohodli se na odložení a pokračování jednání v lednu 1968.²⁹ Novotný se ještě pokusil zvrátit svou nepříznivou situaci. Jednal se svými spojenci Šejnou, Mamulou, generály Československé lidové armády, o možnostech, jakými by upevnil svou moc. Ovšem bez souhlasu Moskvy si nedovolili své plány zrealizovat.

Prosincové plenární zasedání ÚV KSČ pokračovalo v lednu 1968. V průběhu jednání odstoupil z funkce prvního tajemníka ÚV KSČ Antonín Novotný a nahradil ho vedoucí představitel slovenských komunistů Alexander Dubček. Proběhla i částečná kádrová proměna v ÚV KSČ, novými členy předsednictva se stali J. Piller, J. Špaček, E. Rigo a J. Borůvka, nositelé staré politiky již ztráceli důvěru veřejnosti. S novými členy došlo k oživení strany, reformní proud získával podporu veřejnosti a stával se hlavní silou při procesu demokratizace politického systému.³⁰ V návaznosti na zasedání ÚV KSČ začala v lednu rozšířená zasedání KV KSČ a KV KSS, probíhaly schůze OV KSČ a základních organizací KSČ, na kterých se jednalo o závěrech prosincového a lednového pléna ÚV KSČ. V únoru nové vedení strany a státu, přijalo usnesení o vypracování Akčního programu. Byl to projekt přeměny socialismu obsahující řadu reformních kroků.

²⁹ KURAL, Václav, et al.: *Československo roku 1968. 1. díl: obrodný proces*, 1. vyd. Praha, Parta 1993, ISBN 80-901337-7-0, s. 22-27.

³⁰ Tamtéž, s. 28-29.

Během března docházelo k odhalování zločinů a křivd napáchaných za vlády Antonína Novotného. Pozadí Novotného zkorumpovaného režimu podrobně odhalila mimo jiné také tzv. Šejnova aféra. Generál Šejna, vedoucí tajemník výboru KSČ na ministerstvu národní obrany a také přítel syna Novotného, udělal kariéru díky protekci u prezidenta Novotného. Ve skutečnosti to byl prospěchář, který se obohacoval rozkrádáním státního majetku, hlavně je znám aférou nezákonného prodeje jetelového semene. Po odhalení jeho činů mu hrozilo zatčení. Dne 26. února se mu však podařilo uprchnout před spravedlností do Itálie a následně do USA i s kopiemi mobilizačních plánů Varšavské smlouvy. Když se tyto skandály dostaly na veřejnost, bylo neúnosné, aby Novotný nadále zastával funkci prezidenta republiky, z politiky se stáhl a 22. března rezignoval i na úřad prezidenta.³¹

V obrodném a reformním procesu, který zasáhl během jara 1968 celé Československo, vstoupily do politického života československé sdělovací prostředky – tisk, rozhlas i televize. Občané měli najednou spoustu informací o současném i minulém dění. Třemi hlavními tématy, která vzbuzovala největší zájem veřejnosti, byla fakta o rehabilitaci poúnorových obětí režimu, současné dění v Československu a debaty o politickém systému a nutnosti vzniku opozičních stran. V tomto období došlo k obrovskému nárůstu popularity médií. Tisk zvyšoval několikanásobně objem prodeje, televizní pořady měly rekordní sledovanost, obzvláště diskusní pořady na aktuální témata patřila k oblíbeným. Díky médiím bylo do reformního procesu zapojeno veškeré obyvatelstvo a ne jen vedoucí činitelé.³²

Vývoj v Československu začalo kriticky sledovat vedení pěti zemí Varšavské smlouvy, hlavní slovo k celému dění měl Sovětský svaz v čele s Brežněvem. Nepříznivý ohlas vyvolával průběh lednového zasedání ÚV KSČ, volba Alexandra Dubčeka, názory Oty Šika. Obavy z faktu, že by obrodný proces mohl přerůst i do dalších zemí východního bloku, vzbuzoval v SSSR silnou averzi vůči probíhajícímu reformismu. Na Dubčekovo vedení KSČ byl tudíž vyvíjen politický nátlak. Po odstoupení Novotného z funkce prezidenta bez souhlasu Moskvy, svolalo 23. března sovětské vedení narychlo schůzku zemí Varšavské smlouvy do Drážďan.

³¹ HOPPE, Jiří: *Opozice '68. Sociální demokracie, KAN a K 231 v období pražského jara*, 1. vyd. Praha, Prostor 2009, ISBN 978-80-7260-216-2, s. 21-22.

³² BENČÍK, Antonín: *Rekviem za pražské jaro*, 1. vyd. Třebíč, Tempo 1998, s. 21-23.

Byla to první společná akce proti československému reformnímu procesu a jeho vedení. Na schůzce vedoucích představitelů komunistických stran se mluvilo o znepokojení z negativních tendencí v Československu, československé reformní hnutí se propagandisticky nazývalo „kontrarevolucí.“ Členové československé delegace, Dubček, Černík, Lenárt, Kolder, Biřák, byli tvrdě kritizováni sovětským vůdcem Leonidem Iljičem Brežněvem a představiteli ostatních států Varšavské smlouvy za vývoj situace, za rozvíjející se demokratizační proces. Československá delegace kritikům oponovala, obhajovala reformní proces a novou politiku. Zároveň všechny představitele ubezpečila, že KSČ udrží moc ve svých rukách, učiní opatření na zamezení nepřátelské činnosti a bude plnit všechny spojenecké závazky.³³

Po návratu z Drážďan členové československého delegace úmyslně nezveřejnili průběh setkání, informovali pouze o řešení drobných nedorozumění. K zamlčování projednávaných rozporů došlo z obavy, že by kritiku varšavské pětky mohli stoupenci Novotného, využít pro své účely a také že by kritika vyvolala u obyvatelstva protisovětskou atmosféru. Díky zamlčování informací se veřejnost i část reformních politiků mylně domnívala, že se v Československu může pokračovat v reformním procesu. Docházelo k dalším kádrovým změnám, 30. března 1968 byl zvolen nový prezident republiky, stal se jím armádní generál Ludvík Svoboda. V Československu byl oblíbený, ani Sovětskému svazu nevadil, protože během druhé světové války velel jako generál československé armádě ve společných bitvách s armádou sovětskou. Ludvík Svoboda jmenoval 8. dubna 1968 novou vládu v čele s ministerským předsedou Oldřichem Černíkem, místopředsedou vlády se stal Ota Šik, stoupenec hospodářských reforem. Do čela Národního shromáždění byl 18. dubna zvolen reformní komunista Josef Smrkovský. Předsedou ÚV Národní fronty se stal František Kriegel. I když politické uvolnění v zemi nemělo podle představ komunistických reformátorů překročit obecný rámec socialistického řádu, i v Akčním programu bylo uvedeno, že se ponechává KSČ vedoucí role ve společnosti, přesto část členstva a funkcionářů KSČ kladla reformám odpor. Vedení KSČ během celého reformního procesu nebylo politicky jednotné. Většina obyčejných lidí však cítila nutnost přeměny atmosféry

³³ POVOLNÝ, Daniel: *Vojenské řešení Pražského jara. I. Invaze armád Varšavské smlouvy*, 1. vyd.

Praha, Ministerstvo obrany České republiky - Agentura vojenských informací a služeb 2008, ISBN 978-80-7278-470-7, s. 18-20.

ve společnosti, přála si uvolnění vztahů, zlepšení zásobování, možnost vycestovat za hranice a také vyjádřit svobodně své myšlenky.³⁴

Za Dubčekova vedení se začala odlišovat linie strany od politiky představitelů ostatních zemí sovětského bloku. Program stanovil vytváření nového politického systému označovaného „Socialismus s lidskou tváří.“ Československá společnost začala žít představami o demokratickém uspořádání. Docházelo k oživení národnostních otázek především v otázce Slovenska, její řešení bylo zahrnuto do oficiálního programu nového vedení KSČ. Lidé měli veliký zájem o společenské a politické dění, aktivně se do něho zapojovali, došlo k významnému rozvoji občanských aktivit. Vznikaly nové spolky a společenské organizace. Mezi prvními kdo reagoval, byla mládež. Docházelo k přeměně Československého svazu mládeže a začaly se tvořit samostatné zájmové složky svazu např. Svaz pracující mládeže, Asociace středoškolských studentů, Svaz vesnické a zemědělské mládeže. Obnovil se Junák, organizace dětí a mládeže, na své působení navázal Sokol. V podnicích se ustavovaly rady pracujících, působily odborové svazy, nejpočetnějším hnutím v době Pražského jara bylo Revoluční odborové hnutí. Velkou aktivitu v obrodném procesu vyvíjely církve, které požadovaly právo na svobodu náboženství.³⁵ Aktivizovala se různá hnutí a politické strany, k velmi činným patřila sociální demokracie. Vzniklo občanské hnutí Klub angažovaných nestraníků. Klub sdružoval lidi politicky neangažované, kteří se chtěli zapojit do dění v Československu, pořádal diskusní fóra, a plně se stavěl za vytvoření ústavní demokracie. Byl vytvořen Klub 231, který sdružoval politické vězně odsouzené po únoru 1948 podle paragrafu 231 za „rozvracení republiky“. Zasazoval se o důsledné rehabilitace poškozených, jeho členové z řad politických vězňů požadovali nápravu křivd.³⁶

Nová vláda si za svůj cíl vytyčila zreformovat veškerý dosavadní život v zemi, začala hlubší proměnou československého politického systému. Na dubnovém plénu ÚV KSČ byl schválen a přijat důležitý programový dokument Pražského jara - Akční

³⁴ BENČÍK, Antonín: *Rekviem za pražské jaro*, 1. vyd. Třebíč, Tempo 1998, s. 32-34.

³⁵ HOPPE, Jiří: *Opozice '68. Sociální demokracie, KAN a K 231 v období pražského jara*, 1. vyd. Praha, Prostor 2009, ISBN 978-80-7260-216-2, s. 28-33.

³⁶ MENCL, Vojtěch, et al.: *Osm měsíců pražského jara 1968*, 1. vyd. Praha, Práce 1991, ISBN 80-208-0126, s. 60-64.

program KSČ. Byl to projekt celkové přeměny současného systému politiky, ekonomiky a společenských vztahů. Prioritním cílem bylo vytvořit reformu politického systému, která by vedla k demokratizaci strany a státu. Byly vytyčeny nejdůležitější úkoly, vláda měla připravit nové nebo novelizovat stávající zákony, mělo dojít k federativnímu státoprávnímu uspořádání Československa. Dalším z mnoha úkolů se stala rehabilitace všech obětí politických procesů po únoru 1948.³⁷

Velvyslanec Červoněnko, který sledoval vývoj situace v Československu, hned po ukončení dubnového pléna poslal tajnou zprávu o jeho výsledcích Brežněvovi. Moskva byla s průběhem pléna nespokojena, velice negativně reagovala hlavně na přijetí Akčního programu. Probíhající projevy Pražského jara vzbuzovaly v SSSR obavy z následování v ostatních socialistických zemích a také z toho, že by Československo mohlo v důsledku vývoje opustit komunistický blok. Proto se situace v Československu stala hlavním tématem na zasedání ÚV KSSS konaném 9. – 10. dubna. V závěru jednání sovětské vedení přijalo opatření, které mělo zabránit možnému odklonu Československa od socialistického společenství. Po skončení jednání zaslal L. I. Brežněv dopis Alexandrovi Dubčekovi, vyjádřil v něm obavy ze stávajícího vývoje v zemi a vyslovil požadavky pro jeho zklidnění. Několik dnů poté telefonicky Brežněv Dubčekovi opět připomínal požadavky uvedené v dopise a nutnost jejich plnění.³⁸

Moskva se nespokojila jen s varováním ČSSR, ale zvažovala možnost ozbrojeného zásahu, tajně se připravovala společně s členy Varšavské smlouvy na vojenskou intervenci. Ještě před koncem dubna přijel do Československa nový vrchní velitel Spojených ozbrojených sil Varšavské smlouvy maršál Ivan Ignatjevič Jakubovskij, budoucí velitel cvičení Šumava. Při důležitých jednáních ohledně Spojených ozbrojených sil Varšavské smlouvy přednesl mimo jiné své požadavky na změnu termínu konání vojenského cvičení v Československu z plánovaného září na červen. Generál Dzúr to rázně odmítl, ale přesto mu bylo usnesením předsednictva ÚV KSČ uloženo provést přípravu na vojenské cvičení, které se mělo konat v červnu. Dne 25. dubna, v době návštěvy Jakubovského, se konala schůze Národního shromáždění, na které se řešilo programové prohlášení vlády. Po jejím skončení

³⁷ KURAL, Václav, et al.: *Československo roku 1968. 1. díl: obrodný proces*, 1. vyd. Praha, Parta 1993, ISBN 80-901337-7-0, s. 67-68.

³⁸ BENČÍK, Antonín: *Rekviem za pražské jaro*, 1. vyd. Třebíč, Tempo 1998, s. 35-36.

navštívil sovětský velvyslanec Červoněnko předsedu vlády Černíka, chtěl objasnit směr vládní politiky, žádal výklad vládního prohlášení, aby mohl informovat Moskvu. Nebyl s obsahem programového prohlášení spokojen, tvrdil, že se ČSSR odklání od společné politiky a od spojeneckých povinností socialistických států.³⁹

Na základě odeslané zprávy Červoněnka byla na 4. a 5. května pozvána československá delegace (Dubček, Smrkovský, Černík, Biřák) do Moskvy, kde byly projednávány problémy československého vnitřního vývoje. Dubček informoval sovětské vedení rozsáhlou zprávou o situaci v Československu, hájil probíhající změny. Pak se projevu ujal Brežněv, oficiálně upozornil členy delegace na nebezpečí plíživé kontrarevoluce, vážně je varoval před reformami, před aktivitami občanských klubů (KAN, K 231) a před nejednotným postupem KSČ. Vedení KSSS vyslovilo Československu již druhou výstrahu, ostřejší než v Drážďanech. Na závěr jednání však projevilo sovětské vedení přesvědčení a důvěru ve správný vývoj Československa socialistickým směrem. Po návratu z jednání byli reformátoři vystrašeni ostrou kritikou, přesto byli všichni kromě Biřáka přesvědčeni, že vývoj země si musí rozhodnout republika sama a že by do toho nemělo zasahovat vedení jiných socialistických států.⁴⁰ Brežněv byl jiného názoru, usilovně pokračoval v plánování postupu proti ČSSR. Odsuzoval Akční program, tvrdil, že by mohl otevřít možnost obnovy kapitalismu. Také ho vylekaly prvomájové oslavy v ČSSR, kde občané masově ukázali své nadšení k reformní politice s cílem budovat vlastní demokratický socialismus. Na základě posouzení situace, navrhl provést na území Československa vojenské cvičení, kterým chtěl mimo jiné pomoci konzervativcům proti reformistům. Jelikož se počítalo s účastí vojsk NDR, PLR, MLR a BLR, byli představitelé těchto zemí pozváni na 8. května do Moskvy, aby naplánovali patřičné kroky k průběhu vojenského cvičení. Zároveň se zde dohodli na podpoře konzervativců Biřáka, Koldera, Indry a Voleníka, kteří byli spojenci Moskvy.

³⁹ PAUER, Jan: *Praha 1968. Vpád varšavské smlouvy. Pozadí-plánování-provedení*, 1. vyd. Praha, Agro 2004, ISBN 80-7203-558-4, s. 44-46.

⁴⁰ MENCL, Vojtěch, et al.: *Osm měsíců pražského jara 1968*, 1. vyd. Praha, Práce 1991, ISBN 80-208-0126, s. 76-77.

V KSČ vznikalo více proudů s rozdílnými cíly a názory na budoucnost ČSSR, začínal bezprostřední boj o moc, tím se ÚV KSČ oslaboval. Tlak z vnějšku a vlastní nejistota z celkového ovzduší způsobovaly váhavost Dubčeka a reformních komunistů. Dubček se snažil o kompromisy a usmíření názorů. Jeho postoj však začal znepokojovat zastánce rychlé reformy, především inteligenci, uvědomovali si ohrožení obrodného procesu. Z obavy ze zpomalení či zastavení demokratizace vypracoval spisovatel Ludvík Vaculík výzvu „Dva tisíce slov“, která byla 27. června zveřejněna v Literárních listech, deníku Práce a Mladé fronty. Podpořil v ní Dubčekovo křídlo ve vedení KSČ, kriticky zhodnotil minulost a popsal problémy reformy. Požadoval urychlení reformního procesu, občany vyzýval k podpoře reformních politiků a Akčního programu KSČ, k lidové iniciativě, žádal odstoupení protireformních činitelů. I když se manifestu nepodařilo významně ovlivnit vývoj v Československu, rozbouřil politický život v zemi, měl své zastánce i odpůrce, podepsalo ho celkem 120 tisíc občanů. Vedení KSČ nemělo jednotný názor, ale nakonec předsednictvo ÚV KSČ výzvu Dva tisíce slov odsoudilo jako útok proti vedení KSČ. Moskva byla vydáním výzvy pohoršena a razantně ji odsoudila, sovětské činitele kritizovali československé vedení, že nezakročilo razantně proti výzvě a jejímu šíření.⁴¹

Na základě jednání a příprav z dubna se začalo chystat vojenské cvičení států Varšavské smlouvy. Podle vyjádření Brežněva mělo cvičení pomoci odstranit československé kontrarevoluční síly a posílit politickou morálku. Později se ukázalo, že cvičení bylo zkouškou na srpnovou intervenci. Na československém území se konalo od 21. do 30. června pod názvem Šumava. Od samého začátku se československá veřejnost zajímala o postoje varšavské pětky, samotné cvičení vyvolávalo nervozitu občanů, obávali se dlouhodobého pobytu vojsk s cílem zlikvidovat reformu, která započala. Cvičení Šumava se na území ČSSR zúčastnilo 24 tisíc vojáků, 6 tisíc vozidel všeho druhu, 79 tanků, 87 letadel.⁴² Cvičení mělo být oficiálně ukončeno 30. června, po jeho ukončení se plánovalo zhodnocení průběhu československými představiteli a maršálem Jakubovským. Ten hodnocení odkládal, neměl se ani k odchodu vojsk,

⁴¹ KAPLAN, Karel: *Československo v letech 1967 – 1968*, 1. vyd. Praha, Státní pedagogické nakladatelství 1993, ISBN 80-04-26-142-6, s. 44-46.

⁴² POVOLNÝ, Daniel: *Vojenské řešení Pražského jara. I. Invaze armád Varšavské smlouvy*, 1. vyd. Praha, Ministerstvo obrany České republiky - Agentura vojenských informací a služeb 2008, ISBN 978-80-7278-470-7, s. 47.

protahovaný odchod skončil až 3. srpna. Cvičení Šumava posílilo projevy nepřátelství občanů ČSSR proti Moskvě, napětí ve vzájemných vztazích se stupňovalo. Také ostatní státy Varšavské smlouvy si napětí uvědomovaly, čím dál víc sledovaly dění v Československu, které je silně znepokojovalo. 15. července 1968 uveřejnilo Rudé právo dopis pěti komunistických a dělnických stran, v němž byla uvedena kritika vývoje v Československu s ultimativním požadavkem okamžitého řešení politické situace. Zároveň otisklo dopis, který byl odpovědí předsednictva ÚV KSČ sovětskému politbyru se stanoviskem, ve kterém bylo ultimátum odmítnuto. Na začátku července se utvořila tzv. Kolderova platforma, která se ztotožnila s postojem Moskvy a kriticky vystoupila proti politice Dubčeka.⁴³

14. a 15. července proběhla schůzka pěti zemí Varšavské smlouvy bez účasti československé delegace, která se odmítla dostavit. Postojem KSČ vznikla kritická politická situace mezi všemi stranami Varšavské smlouvy. Odmítnutí schůzky bylo hodnoceno jako vážné ohrožení společné jednoty. Státy se zde shodly, že politický vývoj v ČSSR ohrožuje socialismus i v ostatních zemích. Dále se na tomto komuniké jednalo o způsobech zastavení reformního pohybu v Československu. Již přímo se projednával návrh vojenské intervence, vedení ÚV KSČ byl zaslán dopis s výsledky jednání, kde se jasně oznamovalo, že odvracení Československa ze socialistické cesty je společnou záležitostí a obrana proti tomuto vývoji pak společnou povinností i právem sousedních zemí. Zde byla vyřčena tzv. Brežněvova doktrína o povinnosti všech socialistických států bránit socialismus i v jiných zemích, což prakticky znamenalo právo mocensky zasahovat do věcí druhých socialistických států včetně vojenského zásahu. 17. července předsednictvo ÚV KSČ odpovědělo na dopis z jednání ve Varšavě, ve kterém vyvracelo neoprávněnou kritiku.⁴⁴

Moskva se rozhodla dát ČSSR ještě jednu možnost ke změně stanovisek. Z podnětu KSSS se sešli představitelé ČSSR a SSSR v Čierne nad Tisou. Rozhovory probíhaly od 29. července do 1. srpna 1968 v dusném politickém ovzduší. Pozici československé delegace oslabovala její nejednota v otázce postoje k sovětské kritice. Díky tomu nebylo možné vypracovat vhodnou strategii v postupu jednání vůči

⁴³ KURAL, Václav, et al.: *Československo roku 1968. 1. díl: obrodný proces*, 1. vyd. Praha, Parta 1993, ISBN 80-901337-7-0, s. 126-127.

⁴⁴ BENČÍK, Antonín: *Rekviem za pražské jaro*, 1. vyd. Třebíč, Tempo 1998, s. 88-92.

sovětskému vedení. Dubček si z průběhu jednání uvědomoval hrozbu vojenského zákroku, a proto přislíbil, že vedení KSČ bude čelit tzv. protisocialistickým živlům. To netušil, že skupina kolem Biľaka měla připravený dopis, v němž žádala Sovětský svaz o bratrskou pomoc. Rozhovory nakonec skončily přijetím komuniké obsahujícím oznámení o průběhu rozhovorů v přátelském ovzduší.⁴⁵ O dva dny později 3. srpna proběhla porada představitelů komunistických a dělnických stran BLR, MLR, PLR, NDR, SSSR a ČSSR v Bratislavě, která měla zmírnit napětí mezi Československem a jeho partnery Varšavské smlouvy. Byla to pro Dubčka a Černíka, tedy vrcholné československé představitele reformního vedení, poslední příležitost, jak zabránit okupaci země. Slíbili alespoň částečně splnit sovětské požadavky. Byli přesvědčeni, že se jim díky těmto slibům podařilo zabránit hrozbě okupace, spoléhali na prohlášení o suverenitě a územní nedotknutelnosti. Dubček byl společně s reformisty přesvědčen, že po jednání v Čierne nad Tisou a v Bratislavě mohou pokračovat v dosavadní politice a po návratu se soustředili na přípravu XIV. sjezdu strany. Až mnohem později Dubček přiznal, že si sovětské záměry vyložil chybně.⁴⁶

4.1.1 Činnost K 231 v Československu

V období Pražského jara vzrůstaly společensko-politické aktivity, vznikaly různé organizace. Nově utvořeným byl i K 231, založený 31. března 1968. Činnost K 231 se rozšířila i do mnoha okresů Československa, významně působil i na okrese Jičín (viz kapitola 6.4). Jeho hlavním úkolem a programem byla rehabilitace 128 tisíc politických vězňů, kteří byli odsouzeni od února 1948 podle zákona č. 231. Na Slovensku obdobnou úlohu vykonávala Organizace na ochranu lidských práv.⁴⁷ Jako první o založení klubu začal přemýšlet Jaroslav Brodský, ten se už v únoru 1968 sešel s Václavem Palečkem, Luborem Havlem a Zdeňkem Mrázem. Diskutovali o možnostech vzniku klubu a zapojení se do veřejného dění. Název K 231 vznikl

⁴⁵ PAUER, Jan: *Praha 1968. Vpád varšavské smlouvy. Pozadí-plánování-provedení*, 1. vyd. Praha, Agro 2004, ISBN 80-7203-558-4, s. 121-125.

⁴⁶ Tamtéž, s. 159.

⁴⁷ KURAL, Václav, et al.: *Československo roku 1968. 1. díl: obrodný proces*, 1. vyd. Praha, Parta 1993, ISBN 80-901337-7-0, s. 74.

dle zákona č. 231/1948 Sb., podle kterého byla většina politických vězňů souzena. K založení přípravného výboru K 231 došlo 27. března 1968. Téhož dne šli Jaroslav Brodský a Zdeněk Mráz oznámit na sekretariát ÚV KSČ Alexandru Dubčekovi, že chtějí založit K 231. Místo Dubčeka se sešli s Tothem, vedoucím sekretariátu tajemníka Kouckého. Sdělili mu, že jim nejde o to, být politickou silou, ale že chtějí být nápomocni při rehabilitování neprávem odsouzených, a tím přispět k demokratizaci země.⁴⁸ O myšlence založení klubu bylo informováno i ministerstvo vnitra, to nemělo proti založení klubu žádné výhrady. Chtělo ale, co nejdříve vidět vypracované stanovy klubu.

Připravené stanovy klubu v první části obsahovaly název, sídlo, obvod, jednací řeč a správní období. „1. *Sdružení se nazývá k 231 Sdružení bývalých politických vězňů, zkráceně K 231. Sídlem sdružení je Praha, působnost sdružení se vztahuje na celou Československou socialistickou republiku. Jednací řeč je česká a slovenská, správní rok je shodný s rokem kalendářním.*“ Druhá část stanov obsahovala poslání sdružení. „2. *Posláním sdružení je přispívat k uplatnění demokratických práv členů, a tím tedy i k posílení socialistického zřízení, a to tím, že sdružení bude pomáhati svým členům k dosažení úplné rehabilitace, případně jim poskytovat sociální pomoc.* 3. *Toto poslání uskutečňuje sdružení tím, že a) informuje čsl. státní orgány a veřejnost vůbec o nárocích a potřebách svých členů; b) spolupracuje se státními a společenskými organizacemi na přípravě všeobecných opatření směřujících k nápravě křivd způsobených členům nesprávným použitím zákonů, dále v těchto stanovách uvedených; c) pomáhá svým členům při uplatňování jejich oprávněných nároků, případně jim poskytuje sociální pomoc; d) pořádá schůze, přednášky, kulturní podniky; e) zakládá účelová zařízení.*“ Ve třetí části jsou sepsány podmínky přijetí členů, jejich práva a povinnosti. „4. *Členem sdružení, se může stát každý československý státní občan, který byl odsouzen podle zákonů č.50/1923 Sb., zákonu č. 231/1948 Sb., nebo podle zákonů, které citované zákony nahradily. Členem se dále může stát rodinný příslušník takové osoby, která byla*

⁴⁸ HOPPE, Jiří: *Opozice '68. Sociální demokracie, KAN a K 231 v období pražského jara*, 1. vyd. Praha, Prostor 2009, ISBN 978-80-7260-216-2, s. 215.

podle platných zákonů odsouzena a zemřela, nebo byla popravena. 5. Členem se stává ten, kdo vyplní přihlášku. [...]“⁴⁹

Předsedou K 231 se stal Karel Nigrín, tajemníkem Jaroslav Brodský. K dalším členům patřili Zdeněk Mráz, Václav Paleček, Radovan Procházka a další. Ustavující schůze klubu se konala 31. března 1968 v kulturním domě na Slovanském ostrově, zúčastnilo se jí 2000 – 2500 lidí. Během dubna a května 1968 byly zakládány okresní pobočky K 231, které měly pro činnost klubu veliký význam. Usnadňovaly činnost ústředí K 231 a přijímaly přihlášky nových členů. Během krátké doby se do K 231 přihlásily desetitisíce lidí a pomalu se začal stávat trnem v oku komunistické straně. KSČ se obávala klubu, aby se nepostavil do čela obrodného procesu, aby se nespojil s jinými organizacemi a nevytvořil tak silnou opozici.

V médiích se rozpoutala kampaň proti K 231, mnoho článků namířených proti klubu vycházelo v Rudém právu. Okresním pobočkám byly z ÚV K 231 zaslány informace o této kampani, ve kterých se píše: *„ÚV považuje za nutné poskytnout vám informace o situaci v kampani, která byla proti nám v uplynulých dnech zahájena. Důvod v této kampani spatřujeme v tom, že K 231 se stal během několika týdnů velmi silnou organizací, jejíž vliv na veřejné mínění je nesporný. Na nejvyšších místech vznikly obavy, že K 231 má politické cíle. Tyto názory byly vyjádřeny některými vedoucími pracovníky přímo. Starým, bohužel osvědčeným prostředkem v boji, který jsme nechtěli vyvolat, je skandalizování. Tak je nutno chápat některé články v tisku a rozhlasové nebo televizní relace...“*⁵⁰ Klub se na tyto události snažil co nejvíce reagovat, ale bylo to pro něj složitější, nepatřil mu žádný tisk. Některé články či prohlášení mu vydaly například deník Svobodné slovo či časopis Student. Svobodné slovo otisklo 21. května 1968 prohlášení K 231, ve kterém se psalo: *„Klub 231 byl založen proto, aby v rámci svých možností pomáhal ochránit hodnoty obsažené ve Všeobecné deklaraci lidských práv. Klub 231 náleží k těm, kdož uznávají, dodržují a chtějí chránit zákon a spravedlnost v tomto státě. Od počátku svého vzniku hájil a hájí principy demokracie, občanské svobody, úcty člověka k člověku a toleranci k názorům. Protože stanovy klubu jsou zatím ve schvalovacím řízení a před jejich schválením má*

⁴⁹ Národní archiv (dále jen NA), fond Konfederace politických vězňů ČR (dále jen KPV ČR), kt. č. 121, Došlá korespondence K 231 – Nová Paka, Stanovy, s. 1.

⁵⁰ NA, fond KPV ČR, kt. č. 121, Došlá korespondence K 231 – Nová Paka, Zápisy ze schůze K 231.

*být podle platných předpisů a zákonů vyvíjena pouze činnost sloužící k ustavení organizace, rozhodlo předsednictvo Klubu 231 odložit připravovanou celostátní konferenci z 24. května na pozdější dobu. V požadavku vlády nespatřuje Klub 231 zdvižený prst, ale pouze obavy z přílišné živelnosti vzniku různých organizací. Předsednictvo zdůrazňuje, že klubu nejsou činěny překážky v nutných přípravných pracích ustanovení spolku, a předpokládá, že spolek ani v budoucnosti nebude omezován ve svém přínosu k demokratizačnímu procesu, který chce plně podporovat. Proto pokládá všechny útoky namířené proti činnosti klubu za snahu konzervativních sil o nastolení praktik známých z minulosti.*⁵¹

Mediální kampaň pomalu utichala. Národní shromáždění schválilo v červnu 1968 zákon o soudní rehabilitaci č. 82/1968 Sb., který vešel v platnost 1. srpna 1968. Tvorba zákona šla mimo přímý vliv K 231. Klub také neustále usiloval o schválení svých stanov, ke kterému však nikdy nedošlo.

Okupace Československa ukončila všechny naděje Pražského jara, tedy i činnost K 231, který musel ukončit svou činnost. Hned po 21. srpnu 1968 se materiály K 231 a jeho poboček začaly pálit či schovávat. Členové klubu se obávali pronásledování, někteří z nich proto emigrovali do ciziny například Jaroslav Brodský či Zdeněk Mráz. Ministerstvo vnitra vydalo 5. září oficiální prohlášení, že stanovy klubu neschvaluje a že činnost K 231 musí být ukončena. Na ukončení K 231 a všech jeho poboček měli členové čtrnáct dní. 20. září 1968 Karel Nigrín na ministerstvu vnitra odevzdal protokol o likvidaci klubu a prohlásil, že „*dnešním dnem se K 231 stává minulostí.*“⁵²

⁵¹ Svobodné slovo, 21. 5. 1968, s. 4, citováno dle: HOPPE, Jiří: *Opozice '68. Sociální demokracie, KAN a K 231 v období pražského jara*, 1. vyd. Praha, Prostor 2009, ISBN 978-80-7260-216-2, s. 247-248.

⁵² HOPPE, Jiří: *Opozice '68. Sociální demokracie, KAN a K 231 v období pražského jara*, 1. vyd. Praha, Prostor 2009, ISBN 978-80-7260-216-2, s. 298.

4.2 Vojenská intervence

Sovětský svaz viděl možnost vnitropolitického obratu v ČSSR zcela nereálně. Obával se, že se mu ČSSR vymkne z kontroly a vyprovokuje další země své mocenské sféry k podobným krokům. Československé reformy totiž vyvolávaly pozitivní ohlasy i v ostatních zemích sovětského bloku. Politbyro ÚV KSSS došlo k rozhodnutí provést vojenskou intervenci. Dle slov Brežněva bylo rozhodnutí podpořeno zvacím dopisem napsaným Aloisem Indrou, Drahomírem Kolderem, Oldřichem Švestkou, Antonínem Kapkem a Vasilem Biľakem, v kterém ho žádají o pomoc. Rozhodnutí o intervenci bylo přijato v Moskvě 18. srpna při setkání představitelů varšavské pětky. Termín akce byl stanoven na noc z 20. na 21. srpna.⁵³ Již předtím probíhalo rozmísťování vojsk kolem hranic Československa. Dubček věřil, že je tento obrovský pohyb vojsk jen forma nátlaku, že Moskva nedá povel k intervenci.

Předsednictvo ÚV KSČ na odpoledne 20. srpna svolalo jednání, na němž se připravovali na XIV. sjezd KSČ. Skupina konzervativních členů byla velice aktivní, věděla, že se blíží akce varšavské pětky, pokusila se ještě přesvědčit některé členy, aby se k nim přidali. To se jim však nepodařilo. Ve 14 hodin zahájil Dubček jednání, které probíhalo v poklidné atmosféře. Před půlnocí obdrželo předsednictvo zprávu, že vojska Varšavské smlouvy přestoupila hranice a obsazují Československo.⁵⁴ Záhy na to se na jednání dostavil prezident Svoboda, který byl informován sovětským velvyslancem o vstupu vojsk. Ještě v noci z 20. na 21. srpna předsednictvo ÚV KSČ přijalo svolání ke všemu lidu Československa. Oznámilo v něm, že vstup vojsk pěti států na území ČSSR se uskutečnil bez vědomí státních a stranických představitelů a orgánů, vyzvalo občany k zachování klidu. Dále předsednictvo schválilo rozkaz ministra obrany Martina Dzúra, aby armáda, Bezpečnost a Lidové milice nekladly odpor.⁵⁵

⁵³ KAPLAN, Karel: *Československo v letech 1967 – 1968*, 1. vyd. Praha, Státní pedagogické nakladatelství 1993, ISBN 80-04-26-142-6, s. 66-65.

⁵⁴ POVOLNÝ, Daniel: *Vojenské řešení Pražského jara. I. Invaze armád Varšavské smlouvy*, 1. vyd. Praha, Ministerstvo obrany České republiky - Agentura vojenských informací a služeb 2008, ISBN 978-80-7278-470-7, s. 91-93.

⁵⁵ BENČÍK, Antonín: *Rekviem za pražské jaro*, 1. vyd. Třebíč, Tempo 1998, s. 143-156.

V noci z 20. na 21. srpen 1968 krátce před půlnocí započala vojenská operace Dunaj, vojska pěti států Varšavské smlouvy SSSR, BLR, NDR, PLR a MLR překročila státní hranice ČSSR. Na letišti v Praze byla večer zastavena civilní doprava. Ve dvacet dva hodin přistála dvě mimořádná sovětská letadla z Moskvy a Lvova, těsně po půlnoci další dvě, nikdo je neohlásil. Vojenská jednotka, která vystoupila, obsadila letištní budovu se zbraněmi v rukou, vyhnala z letiště zaměstnance i cestující. Vzápětí začala přistávat další letadla, z nichž vyjely tanky a transportéry s vojáky a ihned zamířily do Prahy. Ještě v noci začala sovětská vojska obsazovat budovu generálního štábu československé armády, budovu ÚV KSČ a vládní objekty sekretariátu KSČ, televizi, redakci novin a rozhlasu.⁵⁶

Zaměstnanci rozhlasu se okamžitě dohodli na prodloužení vysílání, vyzvali občany, aby vyčkali na důležitou zprávu. V noci informovali obyvatelstvo o obsazení republiky a zabezpečili odvysílání Prohlášení PÚV KSČ. Mezitím ovšem došlo k zatčení hlavních funkcionářů ÚV Dubčeka, Smrkovského, Kriegela, Špačka a Černíka. Byli odvezeni na letiště Ruzyně, z něhož odletěli do Moskvy. Obrovská masa intervenčních vojsk postupovala do Československa, během třiceti šesti hodin měla invazní vojska celé území pod kontrolou.⁵⁷

Od časného rána 21. srpna pobíhaly v ulicích měst bouřlivé demonstrace, docházelo k potyčkám s okupanty, v Praze a Liberci byli hlášeni první mrtví. Rozhlasová stanice Vltava začala hlásit špatnou češtinou „Prohlášení vlád pěti zemí“, kde bylo obsazení prezentováno jako „přátelská intervence“. Toto prohlášení bylo dáno k dispozici všem světovým agenturám a kromě toho jej i na letácích rozhazovali příslušníci sovětských jednotek. Okupační vojska se při svém vpádu nestřetla s ozbrojeným odporem, ale s mohutným výbuchem veřejného rozhořčení. Nesouhlas s intervencí se projevoval u většiny obyvatelstva. Z ulic mizely jejich názvy, dopravní značky ukazatelů směrů, aby okupanti ztratili orientaci. Objevovaly se stovky plakátů

⁵⁶ BENČÍK, Antonín: *Rekviem za pražské jaro*, 1. vyd. Třebíč, Tempo 1998, s. 151-155.

⁵⁷ PAUER, Jan: *Praha 1968. Vpád varšavské smlouvy. Pozadí-plánování-provedení*, 1. vyd. Praha, Agro 2004, ISBN 80-7203-558-4, s. 188-190.

a nápisů protestující proti okupaci a zesměšňující okupanty. Svůj odpor projevovali občané, stranické a státní organizace závodů, úřadů a institucí sepisováním rezolucí.⁵⁸

K velkým potyčkám došlo při obsazování budovy rozhlasu v Praze, kde do davů protestujících lidí najížděly tanky a transportéry. Situace si u budovy rozhlasu vyžádala sedmnáct lidských životů a mnoho zraněných. Přes obsazení budov rozhlasu a televize stále vysílalo náhradní vysílání, přes obsazení redakcí dále vycházely noviny, lidé nacházeli jiné možnosti, jak to uskutečnit, aby byla zajištěna informovanost obyvatelstva. Českoslovenští občané se účastnili manifestací a stávek a vyjadřovali podporu vedení státu a nesouhlas s okupací. Nedílnou součástí nesouhlasu se stalo hnutí odporu v armádě.⁵⁹ Sovětští představitelé se obhajovali tím, že přišli lidu ČSSR na pomoc proti kontrarevoluci, že o to byli požádáni částí československých činitelů tzv. zvacím dopisem. Tvrdili, že Československo bylo ohroženo Západním Německem. Vpád okupačních vojsk sledoval celý svět, v televizích a rozhlasech bylo dění v ČSSR velmi aktuální, většina vlád celého světa zásah odmítla.

22. srpna 1968, druhý den po okupaci, byl v Praze v závodě ČKD na Vysočanech narychlo a tajně svolán mimořádný XIV. sjezd komunistické strany. Účast byla vysoká, přítomno bylo osmdesát procent zvolených delegátů. Ti nesouhlasili se vstupem vojsk Varšavské smlouvy na území ČSSR a požadovali jejich okamžité stažení. Sjezd přijal výzvu ke komunistickým stranám celého světa včetně zemí, které vyslaly do Československa vojáky, aby Československo politicky podpořily. Na sjezdu byl zvolen nový ústřední výbor KSČ, včetně internovaných funkcionářů, prvním tajemníkem se opětovně stal Alexander Dubček. Účastníci sjezdu vyzvali občany k jednohodinové protestní generální stávce, která se uskutečnila 23. srpna.⁶⁰

23. srpna odletěla československá delegace (Biřák, Indra, Piller, Dzúr, Kučera a Husák) v čele s prezidentem republiky Ludvíkem Svobodou do Moskvy, se záměrem dosáhnout propuštění internovaných politiků a jednat o odchodu cizích vojsk z území ČSSR. 25. srpna přijela do Moskvy druhá delegace složená z Lenárta, Jakeše, Švestky,

⁵⁸ BENČÍK, Antonín: *Rekviem za pražské jaro*, 1. vyd. Třebíč, Tempo 1998, s. 160-172.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ VANČURA, Jiří: *Naděje a zklamání. Pražské jaro 1968*, Praha, Mladá fronta 1990, ISBN 80-204-0179-2, s. 88-89.

Barbírka, Riga, Mlynáře a dalších. Jednání v Moskvě měla složitý průběh, pod silným nátlakem sovětských politiků trvala až do 26. srpna. Výsledky čtyřdenních rozhovorů byly shrnuty do Moskevského protokolu, v němž byly zakotveny povinnosti Československa. Protokol ukazoval jasnou linii SSSR namířenou proti reformnímu hnutí v ČSSR. Tímto protokolem fakticky došlo k zastavení reformního a demokratizačního vývoje v ČSSR. Českoslovenští představitelé měli prohlásit Vysočanský sjezd KSČ za neplatný, zakázat činnost tzv. protisocialistických organizací, zajistit stranickou kontrolu tisku, rozhlasu a televize, projednat kádrové změny ve stranických a státních funkcích. Dále museli souhlasit s dočasnou přítomností sovětských vojsk na území republiky, která by ji měla etapově opouštět. V závěru jednání Dubček a jeho kolegové nátlaku podlehl a protokol podepsali, jediný, kdo nepodepsal, byl předseda Národní fronty František Kriegel. Podpis Moskevského protokolu zabránil všem dalším možným změnám a otevřel cestu k následné normalizaci.⁶¹

27. srpna se československá delegace vrátila zpět do vlasti. Po návratu se konalo zasedání ÚV KSČ, kde došlo ke zhodnocení aktuální situace v zemi, dále se řešily kádrové otázky. Dubček, Svoboda a další informovali členy o výsledcích moskevských jednání. Na závěr zasedání bylo přijato jednomyslně usnesení, v němž se strana a vedení státu vyslovila důvěra s jednáním v Moskvě. Československé obyvatelstvo se po seznámení s průběhem jednání chovalo rozporuplně, někteří sympatizovali s vedením KSČ, jiní projevovali nespokojenost s vedením státu a nemínili se vzdát svého úsilí o demokratizaci společnosti.⁶²

Po jednáních v Moskvě se prostor pro uskutečnění představ reformistů značně zúžil, docházelo k oslabování mocenské pozice představitelů reformu, mezi které patřil Dubček, Svoboda, Černík, Smrkovský a další. Do vedoucí skupiny vstoupil Gustav Husák, který se snažil o změny ve stylu vedení strany. Gustav Husák byl zvolen 28. srpna 1968 na sjezdu KSS prvním tajemníkem ÚV KSS, byl velice snaživý, iniciativně přesvědčil členy sjezdu, aby schválili Moskevský protokol. Gustav Husáka

⁶¹ PAUER, Jan: *Praha 1968. Vpád varšavské smlouvy. Pozadí-plánování-provedení*, 1. vyd. Praha, Agro 2004, ISBN 80-7203-558-4, s. 237-278.

⁶² Tamtéž, s. 303-321.

se brzy stal jedním z hlavních představitelů obnovujícího se totalitního režimu a postupně se přičinil i o odstranění Alexandra Dubčeka z politické scény.

31. srpna 1968 schválilo text Moskevského protokolu i zasedání ÚV KSČ, současně zasedání anulovalo Vysočanský sjezd a provedlo řadu personálních změn ve straně, aby došlo k vyhovění požadavků Moskvy. Z předsednictva museli odejít František Kriegel, Čestmír Císař a další. Z vlády odešel Josef Pavel, Ota Šik a Jiří Hájek. Svá místa museli opustit i ředitelé rozhlasu a televize Zdeněk Hejzlar a Jiří Pelikán. Národní shromáždění schválilo tři zákony, první zákon řešil problém tzv. „protisocialistických“ organizací a povoloval pouze politické strany a organizace sdružené v Národní frontě. Druhý zákon se týkal konsolidace veřejného pořádku. Třetí pak poznamenal činnost sdělovacích prostředků. Došlo k znovuzavedení cenzury rozhlasu, televize a tisku. Tato média začal řídit nově vzniklý Úřad pro tisk a informace. Politický vývoj už neodpovídal nadějím reformistů, ale nahrával konzervativcům. Odpůrci reformy byli podporováni z Moskvy a nabývali na moci, přivítali Moskevský protokol k vlastnímu mocenskému nástupu. Srpnem Pražské jaro prakticky končí, pro většinu obyvatel to bylo hluboké zklamání. Další vývoj v ČSSR vyústil v 21 let normalizace a podřízení se Československa Sovětskému svazu.⁶³

Reakce na československou okupaci se projeví i u světové veřejnosti, která ve většině případů postup členů Varšavské smlouvy kritizovala a žádala odchod jednotek z Československa. Demonstrace proti okupaci probíhaly v mnoha západních velkoměstech. Světový zájem o dění v ČSSR byl poměrně vysoký. Velká odezva na vojenskou intervenci byla v Jugoslávii a Rumunsku. Tyto socialistické země učinily vnitřní opatření a vytvořily systém jednotné územní obrany. Albánie vystoupila z Varšavské smlouvy.⁶⁴

⁶³ DOSKOČIL, Zdeněk: *Duben 1969. Anatomie jednoho mocenského zvratu*, Brno, Doplněk 2006, ISBN 80-7239-204-2, s. 29-31.

⁶⁴ VANČURA, Jiří: *Naděje a zklamání. Pražské jaro 1968*, Praha, Mladá fronta 1990, ISBN 80-204-0179-2, s. 98-100.

4.3 Počátky normalizace

3. a 4. října 1968 probíhalo jednání v Moskvě, kterého se zúčastnili za KSČ Dubček, Černík a Husák. Schůzka se soustředila především na dva základní body, a to na plnění Moskevského protokolu a na dojednání smlouvy o dočasném pobytu sovětských vojsk na území ČSSR. Dubček přítomné informoval o realizovaných opatřeních, Brežněv však označil tato opatření za naprosto nedostatečná. Sovětský vůdce se na jednáních především snažil získat souhlas s podpisem smlouvy o pobytu sovětských vojsk. Smlouva byla během několika dnů projednána, 16. října ji schválila československá vláda a následně ji 18. října Národní shromáždění přijalo, čímž uznalo sovětskou okupaci Československa za legální. Poslanci, kteří odmítli smlouvu podepsat a navrhovali úplné stažení vojsk z území Československa, byli Gertruda Sekaninová - Čákrtová, František Kriegel, František Vodsloň a Božena Fuková. Po podpisu smlouvy byly z území ČSSR postupně stahovány maďarské, polské, bulharské a část sovětských vojenských oddílů, k odsunu německých vojsk došlo již koncem srpna. Na území Československa zůstalo přibližně 75 tisíc sovětských vojáků, kterým stát musel poskytnout prostory a zařízení.⁶⁵

Dubčekovo vedení pod sovětským tlakem pozvolna opouštělo od ideálů demokratizace společnosti. To vyvolávalo všeobecnou nespokojenost. Občané své zklamání dávali najevo nejrůznějšími způsoby. 28. října u příležitosti oslav 50. výročí vzniku republiky se konaly demonstrace, které byly prvním výraznějším konfliktem mezi vládou a obyvatelstvem. Krátce nato, 7. listopadu, následovalo výročí VŘSR, místo oslav probíhaly bouřlivé demonstrace ve větších městech. Bezpečnost proti demonstrantům aktivně zakročila a došlo k zadržení mnoha osob. Z těchto aktivit bylo zřejmé, že většina obyvatelstva a především mládež se s normalizací nevyrovnala a že vedení státu nemá nad poměry v ČSSR kontrolu.⁶⁶

Sovětský svaz byl stále nespokojen s vývojem v ČSSR, neschvaloval československé normalizační kroky. Tyto názory posílily proběhnuté demonstrace, dále

⁶⁵ DOSKOČIL, Zdeněk: *Duben 1969. Anatomie jednoho mocenského zvratu*, Brno, Doplněk 2006, ISBN 80-7239-204-2, s. 33-34.

⁶⁶ VANČURA, Jiří: *Naděje a zklamání. Pražské jaro 1968*, Praha, Mladá fronta 1990, ISBN 80-204-0179-2, s. 117-118.

Moskvu znepokojilo vydání knihy *Sedm pražských dnů. 21. - 27. srpen. Dokumentace*, popisující průběh okupace. Vydal ji Historický ústav ČSAV, jelikož byla kniha svázána v černých deskách, ujal se pro ni pojmenování Černá kniha a byla myšlena jako jistá odpověď na sovětskou Bílou knihu o kontrarevoluci. Od 14. do 17. listopadu 1968 proběhlo plenární zasedání ÚV KSČ, na kterém byla přijata rezoluce shrnující úkoly KSČ v nastávajícím období. Rezoluce částečně akceptovala obrodný proces, pro veřejnost však znamenala ústup od polednové politiky. Listopadové zasedání se stalo klíčovým předělem ve vývoji Československa. Hlavní programový dokument strany, Akční program, přestal v mnoha bodech platit. Polednové reformy již neměly šanci na své prosazení. Reformní komunisté se začali stahovat z politického působení a do ofenzívy se dostali konzervativci.⁶⁷

Na výsledky zasedání ÚV KSČ okamžitě zareagovali studenti, jejich nespokojenost a odpor vůči politice ústupů je přiměly k vyhlášení třídní studentské stávky, která započala 18. listopadu, zapojily se do ní všechny vysoké školy. Své požadavky sepsali do tzv. studentského desatera, v zásadě v něm žádali zachování Akčního programu, svobodu shromažďování, projevu, odchod nedůvěryhodných politiků. Stávka se setkala s mimořádnou podporou ze strany inteligence, dělnictva a jiných odborářů. Dělnictvo navázalo užší kontakty se studenty, došlo ke vzniku tzv. koordinačních center, což byly společné orgány studentů a dělníků.⁶⁸

Od 1. ledna 1969 došlo ke změně státoprávního uspořádání republiky. Vstoupil v platnost ústavní zákon o československé federaci přijatý Národním shromážděním již 27. října 1968. Republika byla rozdělena na dva národní státy, na ČSR a SSR. Každá republika měla vlastní občanství a občané obou republik byli zároveň občany ČSSR. ČSR a SSR měly svou vládu, národní radu a parlament. ČSSR měla vlastní parlament, federální shromáždění a vládu, tu vedl od 1. ledna 1969 Oldřich Černík. Vrcholnou moc opět měla komunistická strana podléhající sovětskému vedení v Moskvě.⁶⁹

⁶⁷ DOSKOČIL, Zdeněk: *Duben 1969. Anatomie jednoho mocenského zvratu*, Brno, Doplněk 2006, ISBN 80-7239-204-2, s. 35-36.

⁶⁸ *Proměny Pražského jara 1968 – 1969*, PECKA, Jindřich - PREČAN, Vladimír (edd.), Brno, Doplněk 1993. ISBN 80-85765-02-0, s. 248-250.

⁶⁹ Tamtéž, s. 400.

Někteří občané se snažili projevit svůj nesouhlas proti postupující normalizaci všemi možnými prostředky. Nejtragičtějším protestem proti návratu diktatury byla sebevražda studenta Filozofické fakulty Univerzity Karlovy Jana Palacha. 16. ledna 1969 se zapálil na Václavském náměstí u pomníku sv. Václava. Zemřel na následky popálenin 19. ledna. Zanechal dopis na rozloučenou, v němž se dožadoval zrušení cenzury a ukončení vydávání časopisu Zprávy. Jeho pohřbu, který se konal 25. ledna, se zúčastnilo na sto tisíc občanů a stal se mohutnou politickou demonstrací. Ve stejném způsobu protestu pokračovali student Jan Zajíc a dělník Evžen Plocek i ti se upálili, neboť nesouhlasili s vývojem v ČSSR, který se odkláněl od demokratických zásad vytyčených po lednu 1968.⁷⁰

V březnu 1969 se ve Stockholmu konalo mistrovství světa v ledním hokeji. Československý tým překvapivě dvakrát vyhrál nad týmem Sovětského svazu. V Československu vítězství vyvolalo atmosféru nadšení, obzvláště po druhém vítězství propukl v celé zemi gejzír radosti, ve městech i na vesnicích docházelo ke spontánním oslavám, na kterých zaznívaly protisovětské slogany. Pro většinu obyvatel výsledek utkání neznamenal jen sportovní vítězství, ale vítězství morální. Při oslavách došlo k poškození kanceláří sovětského Aeroflotu na Václavském náměstí, které bylo zřejmě připravenou akcí Moskvy. Podle svědků nebyla budova hlídána SNB a již před útokem se zde nacházelo velké množství dlažebních kostek, které demonstranti použili. I přes omluvu československých vládních míst byla sovětská reakce tvrdá. Na hokejové události zareagovalo moskevské vedení, pro které to byla dobrá záminka, jak se zbavit pro Moskvu nepohodlného Dubčka. Do Československa okamžitě přiletěl maršál Grečko, požadoval, aby prezident a vláda rozhodně zasáhla. Sovětský svaz spatřoval jediné možné řešení v odchodu Alexandra Dubčka z funkce prvního tajemníka. 17. dubna 1969 se konalo zasedání ÚV KSČ, na němž vystoupili konzervativci proti reformistům. Bylo zvoleno nové předsednictvo, Dubček abdikoval z funkce prvního tajemníka a na jeho místo byl zvolen Gustav Husák. KSČ v čele s Gustavem Husákem zahájila nejprve pomalý a postupně stále důraznější nátlak, který vedl

⁷⁰ DOSKOČIL, Zdeněk: *Duben 1969. Anatomie jednoho mocenského zvratu*, Brno, Doplněk 2006, ISBN 80-7239-204-2, s. 39-40.

k ukončení reformy, jejich úplnému zavržení a nakonec k uskutečnění normalizace společnosti podle sovětských požadavků.⁷¹

Odpor všech vrstev k okupaci a normalizaci přežíval dál, výrazně se projevil při výročí intervence 21. srpna 1969. I přes rozsáhlou zastrašovací kampaň vedení KSČ a vlády, jež měla obyvatelstvo před projevy odporu k vojenské intervenci 1968 a před účastí na protestech odradit, došlo za účasti převážně mladých lidí k bouřlivým demonstracím ve velkých městech. Husákovo vedení velmi tvrdě zasáhlo, došlo k nasazení vojska, Bezpečnosti a Lidových milicí. Bylo usmrceno pět demonstrantů, došlo k desítkám těžkých zranění a stovkám lehkých. Mnoho účastníků demonstrací bylo zatčeno. Následně došlo k vydání mimořádných opatření, která spoustu lidí zastrašila. Bylo přijato „Zákonné opatření předsednictva Národního shromáždění o některých přechodných opatřeních, nutných k upevnění a ochraně veřejného pořádku“ tzv. pendrekový zákon, který umožňoval zásahy proti účastníkům demonstrací a jejich tvrdé postihy. Pendrekový zákon podepsal i Alexander Dubček, který tímto činem zklamal mnoho obyvatel republiky.⁷²

V září se konalo zasedání ÚV KSČ, na kterém došlo k úplné porážce reformních komunistů. ÚV prohlásil mimořádný XIV. sjezd a prohlášení předsednictva KSČ z 21. srpna 1968 za neplatné. Rozhodl o vyloučení hlavních příznivců reformismu z ÚV KSČ a odchodu mnoha členů z KSČ. Došlo k elegantnímu odsunu Dubčeka, byl zbaven místa v předsednictvu, odvolán z funkce předsedy Federálního shromáždění a plénium rozhodlo o jeho jmenování velvyslancem v Turecku. Zářijové zasedání skončilo s uskutečňováním reformního programu. Vývoj se začal vracet ke starým pořádkům před rokem 1968, ekonomická reforma byla zlikvidována, hospodářství se vrátilo k zásadám direktivního centralismu. Společenský a kulturní život byl omezen zákazy a uměleckou nesvobodou, došlo k velké emigraci především intelektuálů s vysokoškolským vzděláním. Z veřejného života museli odejít všichni příznivci reformy, přes tři sta tisíc členů KSČ přišlo o legitimaci. Začaly čistky, politická pronásledování a perzekuce, které zasáhly sdělovací prostředky, nejvyšší stranické

⁷¹ MENCL, Vojtěch, et al.: *Osm měsíců pražského jara 1968*, 1. vyd. Praha, Práce 1991, ISBN 80-208-0126, s. 213-215.

⁷² MENCL, Vojtěch, et al.: *Československo roku 1968. 2. díl: počátky normalizace*, 1. vyd. Praha, Parta 1993, ISBN 80-901337-8-9, s. 73-75.

orgány a občanské organizace, vědecké a kulturní instituce, vysoké školy. Hlavní vlna čistek proběhla v roce 1970. V tomto roce se v prosinci konalo zasedání ÚV KSČ, na kterém byl přijat dokument Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ, v němž byl vstup vojsk Varšavské smlouvy na území Československa nazván bratrskou pomocí.⁷³

⁷³ DOSKOČIL, Zdeněk: *Duben 1969. Anatomie jednoho mocenského zvratu*, Brno, Doplněk 2006, ISBN 80-7239-204-2, s. 340-345.

5 Šedesátá léta na Jičínsku

Šedesátá léta přinesla Československu řadu velkých změn. Mezi jednu z podstatných patřila nová územní reorganizaci státu na základě zákona č. 36/1960 Sb. 1. července 1960 došlo ke vzniku větších geografických celků. Místo 19 krajů a 306 okresů bylo utvořeno 10 krajů a 108 okresů.⁷⁴ Tyto změny se dotkly i okresu Jičín. Nově vzniklý okres byl vytvořen ze starých okresů Jičín, Nová Paka, Hořice a části území okresů Mnichovo Hradiště, Nový Bydžov, Semily a Turnov. Rožďalovicko bylo připojeno k okresům Nymburk a Mladá Boleslav. Nový okres měl rozlohu 89,4 km², tvořilo ho 227 obcí a 301 osad.⁷⁵ Území okresu na severu hraničilo s okresem Semily, na severovýchodě s okresem Trutnov, na jihovýchodě s okresem Hradec Králové, na jihozápadě s okresem Nymburk a na západě s okresem Mladá Boleslav. Okresním městem se stal Jičín, dalšími významnými městy okresu byly Nová Paka a Hořice. Také se změnil charakter okresu, stal se průmyslově zemědělským. Výrazně se začal rozvíjet průmysl strojírenský a textilní.

Ekonomiku okresu velmi poznamenalo soustavné vylidňování území. Od roku 1960 do roku 1968 se snížil počet obyvatelstva okresu o plných 6 %. V roce 1960 žilo v okrese 86 551 obyvatel a průměrná hustota zalidnění byla 100 obyv./km², v roce 1968 počet obyvatel klesl na 83 320, hustota se snížila na 94 obyv./km². To mělo za následek stagnaci rozvoje sídlišť a bytové výstavby.⁷⁶

Zaměstnanost v okrese byla jednou z největších v kraji. Velké množství osob v neproduktivním věku pracovalo v zemědělské výrobě. Na Jičínsku byla i vysoká zaměstnanost žen, převážně v textilním průmyslu. I přes velkou zaměstnanost mnoho pracujících z okresu za prací vyjíždělo. Saldo dojížděky bylo 3000 pracovních sil (5 156 vyjíždějících a 2 054 dojíždějících). Za období od 1960 do 1968 klesla zaměstnanost v okrese o 6,5 %. V průmyslové výrobě došlo ke zvýšení o 1,6 % a v ostatních odvětví

⁷⁴ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, et al.: *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost*, 1. vyd. Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2005, ISBN 80-7106-709-1, s. 450-451.

⁷⁵ *Kapitoly z dějin KSČ na okrese Jičín*, 1981, s. 39.

⁷⁶ Státní oblastní archiv v Zámrsku – Státní okresní archiv Jičín (dále jen SOA v Zámrsku – SOKA Jičín), fond Okresní národní výbor Jičín (dále jen ONV Jičín), kt. č. 412, inv. č. 1787, *Ekonomika a život okresu*, s. 5-23.

o 6,8 %. Naproti tomu v zemědělské výrobě se počet pracovních sil snížil o více jak třetinu.⁷⁷

V rámci kraje zaujímal okres Jičín podřadnější postavení. V okrese byl zastoupen hlavně těžký průmysl a spotřební průmysl, v menší míře potravinářský průmysl a průmysl stavebních hmot. Podíl zaměstnanců na okrese pracujících v těžkém průmyslu čítal 41 %, ve spotřebním 44,7 %, v potravinářském 8 %, v průmyslu stavebních hmot 3 % a v ostatním průmyslu 2,6 %. Průmyslovou výrobu organizačně řídila ministerstva (86 %), národní výbory (8 %) a výrobní družstva (6 %). Těžký průmysl v okrese zastupovaly například závody Agrostroj Jičín, Závody průmyslové automatizace v Nové Pace a další. Textilní výroba s podílem tři čtvrtiny objemu spotřebního průmyslu byla rozvinuta převážně na Novopacku a na Hořicku. Hlavními textilními závody zde byly Mileta a Velveta. Pro hospodářství okresu mělo velký význam zemědělství. Půdní, klimatické a ekonomické faktory dávaly velké možnosti rozvíjet intenzivní a vysoce efektivní zemědělskou výrobu.⁷⁸ V 60. letech docházelo k upevňování a konsolidaci JZD, která se postupně slučovala ve větší ekonomické celky. Charakteristické pro ně nebylo jen slučování, ale i proces specializace a kooperace. V roce 1960 v okrese pracovalo 141 JZD s průměrnou výměrou 1234 ha zemědělské půdy.⁷⁹

Síť školských zařízení na okrese byla poměrně rozvinutá. Plně organizovaných základních škol s 1. – 9. ročníkem se na okrese nacházelo 23. K 1. září 1968 se ZDŠ vyskytovaly v obcích Cerekvice, Dětenice, Hořice – Daliborka, Hořice – Habr, Hořice – Komenského, Chomutice, Jičín – Zdeňka Nejedlého, Jičín – Husova, Jičín – Poděbradova, Jičina – Jiráskova, Kopidlno, Lázně Běláhrad, Libáň, Miletín, Nová Paka – Komenského, Nová Paka – Tauchmana, Ostroměř, Pecka, Sobotka, Stará Paka, Vysoké Veselí a Železnice. Na okrese byl dostatek škol s 1. – 5. ročníkem a také velké množství mateřských škol. Počet dětí v základních devítiletých školách postupně klesal a klesal i počet tříd. Kromě základních a mateřských škol existovalo na okrese několik středních škol a odborných učilišť. Nacházely se zde 3 SVVŠ (Střední všeobecné

⁷⁷ SOA v Zámrsku – SOkA Jičín, fond ONV Jičín, kt. č. 412, inv. č. 1787, *Ekonomika a život okresu*, s. 5-23.

⁷⁸ Tamtéž, s. 28-39.

⁷⁹ *Kapitoly z dějin KSČ na okrese Jičín*, 1981, s. 40.

vzdělávací škola)⁸⁰, a to v Jičíně, Nové Pace a v Hořicích, ZOU v Jičíně, Hořicích, Kopidlně, Lázních Běláhrad a Mladějově, SPŠ v Jičíně, Hořicích a další.⁸¹

Celkové hospodářství okresu v 60. letech postoupilo vpřed. Vzrostla výroba a tím i životní úroveň obyvatelstva. Došlo ke zvýšení průmyslové výroby a zemědělské produkce. Na růstu hospodářství okresu se podílely i nevýrobní odvětví například doprava, stavebnictví, obchod a další terciární sféra, kterou řídily národní výbory. Ovšem stále ještě nebyly plně využity přírodní a ekonomické podmínky okresu. Velké nedostatky byly v růstu bytové výstavby, která byla velmi nízká.⁸²

⁸⁰ Koncem 60. let byla místo SVVŠ zavedena čtyřletá gymnázia

⁸¹ SOA v Zámrsku – SOkA Jičín, fond ONV Jičín, kt. č. 412, inv. č. 1787, *Ekonomika a život okresu*, s. 5-23.

⁸² Tamtéž.

6 Pražské jaro na Jičínsku

6.1 Počátky Pražského jara na Jičínsku

První měsíce nového roku, roku 1968, byly výrazně ovlivněny výsledky lednového pléna ÚV KSČ, které se konalo 3. – 5. ledna 1968. Ještě ten den po skončení zasedání lidé, kteří přijížděli z Prahy, podávali kusé informace o jeho výsledcích. Obyvatelé jičínského okresu se o závěrech pléna dozvěděli následující den v krajském deníku Pochodeň, který přinesl zprávu o zasedání ÚV KSČ. Tentýž den, tedy 6. ledna 1968, se sešlo mimořádné zasedání POV KSČ. Schůzi předsednictva řídil vedoucí tajemník OV KSČ Miroslav Štěpán. Přítomni byli členové předsednictva OV KSČ Ing. Stanislav Vojtíšek, Jaromír Martinec, Karel Šoltys, Stanislav Kovář, František Purkert, Ladislav Jirků, Václav Köhler, Richard Průša, Věra Pilařová a již zmiňovaný Miroslav Štěpán. Dále byli přizváni Ladislav Fikar, Ševc, Pech a Soukup a tajemník KV KSČ František Kraus. Na zasedání byla projednána rezoluce z lednového pléna ÚV KSČ, z průběhu jednání byla vytvořena informační zpráva. V ní byl vysloven naprostý souhlas s rezolucí z lednového pléna ÚV KSČ. Diskuse se zaměřovala na problémy týkající se rozdělení funkcí prezidenta republiky a tajemníka ÚV KSČ mezi dvě osoby. Vyzdvíženo bylo, že je důležité co nejdříve vymezit vzájemné vztahy ÚV ke státním a společenským orgánům, jak zdůrazňuje rezoluce. POV kritizovalo soustavné vynášení různých informací ze zasedání ÚV ještě dříve, než bylo přijato usnesení nebo zakončeno jednání.⁸³

Na lednové plénum reagovalo i mimořádné plenární zasedání OV KSČ v Jičíně, které se sešlo 9. ledna. Hlavním bodem programu se opět stalo projednání rezoluce z lednového pléna ÚV KSČ. Jednání pléna se také zúčastnil i kandidát ÚV KSČ a tajemník KV KSČ v Hradci Králové, František Kraus. Nejprve se přečetla rezoluce ÚV KSČ a poté František Kraus podal krátkou zprávu o průběhu jednání ÚV. Účastníci diskuse komentovali rozdělení funkce prvního tajemníka a prezidenta. Otto Liška ve svém příspěvku řekl, že se lidé diví, že se prvním tajemníkem ÚV KSČ stal Alexander Dubček, který je slovenské národnosti a ne Čech. O Dubčekovi se mluvilo

⁸³ SOA v Zámrsku – SOkA Jičín, fond Okresní výbor KSČ Jičín (dále jen OV KSČ Jičín), kn. č. 94 a, inv. č. 94, Zápisy ze schůzí předsednictva, 6. ledna 1968.

i v té souvislosti, že o jeho práci v ÚV KSČ bylo málo slyšet. Ivo John, člen OV KSČ, dále hovořil o tom, že zasedání ÚV bylo mimořádně bouřlivé, což nebývalo zvykem, a že se mezi lidmi říká, že Brežněv přiletěl na rychlo, aby udělal pořádek. Diskutující se často zmiňovali o tom, že jim velké množství času zabíralo vysvětlování otázek, proč ve vedoucích funkcích ÚV KSČ jsou dva Slováci. V závěru zasedání vyslovilo plénum OV KSČ jednomyslný souhlas s rezolucí ÚV KSČ z ledna 1968.⁸⁴

Další plenární zasedání a schůze předsednictva OV KSČ se zabývaly přípravami na oslavy 20. výročí Vítězného února, výročními členskými schůzemi, ale převážně přípravami na okresní konferenci, která se konala v březnu 1968. Byly předkládány návrhy na pracovní předsednictvo, na složení komisí (volební, návrhové, pro sčítání hlasů, mandátové), návrhy na usnesení okresní konference, úvodní slovo, referát a další záležitosti týkající se okresní konference. V základních organizacích probíhaly členské schůze, kde byli vybíráni delegáti na okresní konferenci.

Informace o dění v okrese podával i Rozhlas po drátě. Vedení rozhlasu požádali komunisté vojenského útvaru 8022 v Jičíně o zveřejnění jejich rezoluce, kterou sepsali na všeplenární schůzi 9. března. Vyslovili souhlas s rezolucí lednového pléna ÚV KSČ, přáli by si ale podrobnější informování o obsahu jednání plén ÚV KSČ. Také se vyjádřili k Šejnově aféře: *„Jsme velice pohoršeni případem Šejna a žádáme jeho důsledné vyšetření a vyřešení bez ohledu na osoby a funkce, které umožnily jeho závratnou kariéru, jeho trestnou činnost, včetně opuštění republiky s jinými osobami. Zejména žádáme zbavení anonymity těch funkcionářů, kteří tuto ostudnou záležitost způsobili. Považujeme za nutné učinit taková opatření, která by zamezila opakování podobných jevů a prověřit, zda nedošlo k více podobným případům karrierismu.“*⁸⁵

Na plenárním zasedání 12. března byla projednána závěrečná zpráva o průběhu výročních členských schůzí, městských, místních a celozávodních konferencí KSČ. Ty byly ovlivněny výsledky plén ÚV KSČ, nejvíce lednovým. Na konaných městských konferencích se diskutovalo velmi otevřeně a kriticky. Kladně hodnocené byly schůze

⁸⁴ SOA v Zámrsku – SOkA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 53 a, inv. č. 53, Zápisy ze schůzí pléna, 9. ledna 1968.

⁸⁵ SOA v Zámrsku – SOkA Jičín, fond Městský národní výbor Jičín (dále jen MěNV Jičín), Přílohy ke kronice 1968, Rezoluce všeplenární schůze KSČ VÚ Jičín.

v Hořicích, Nové Pace a Lázních Běláhradě. Zde se projednávaly především místní problémy. Připomínky padaly k vyšším stranickým orgánům. V Jičíně se hovořilo o tom, že dosavadní volení funkcionáři vyšších stranických orgánů budou moci těžko pracovat podle nových forem stranické práce, proto by mělo dojít k jejich výměně.⁸⁶ O všeobecné dění, o situaci na okrese, ale i v celém Československu se začalo zajímat stále více a více lidí, jak členů strany, tak ostatních občanů. Ještě větší zájem a zapojení se do veřejného života nastalo po okresní konferenci.

6.2 Okresní konference OV KSČ 16. - 17. března

V březnu 1968 se konaly po celém Československu okresní konference KSČ, které odrážely polednový vývoj. První kolo okresních konferencí proběhlo o víkendu 9. a 10. března, v těchto dnech se uskutečnilo 67 okresních a obvodních konferencí strany. Druhé kolo se konalo o týden později, a to 16. a 17. března. Všechny konference měly podobný průběh. Na všech byly přítomni delegáti ÚV KSČ a krajských výborů. Konferenci zahájil vedoucí tajemník OV KSČ, který přednesl referát. V něm se hodnotil vývoj okresu od poslední konference, hospodaření okresu, ale hlavně současná politická situace. Se svými referáty vystoupili i delegáti ÚV KSČ, kteří se převážně vraceli k průběhu posledních plén ÚV KSČ. Největší část konference se věnovala diskusi. Ta byla otevřená a kritická. Většina delegátů podporovala nový vývoj polednové politiky. Na konferencích se opět objevily námitky k informačnímu systému KSČ. Všichni chtěli být mnohem podrobněji informováni o zasedáních ÚV KSČ. Většina konferencí proběhla v nekonfliktním ovzduší, na závěr se konaly tajné volby.⁸⁷

Okresní konference v Jičíně se konala 16. a 17. března v Jednotném klubu pracujících. Již před začátkem konference probíhaly velké přípravy, které byly oproti minulým konferencím rozdílné. Delegáti dostali už čtrnáct dní před začátkem konference různé materiály (zprávu o padesáti stranách, volební program kandidátů...).

⁸⁶ SOA v Zámruku – SOkA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 53 a, inv. č. 53, Zápisy ze schůzí pléna, 13. března 1968.

⁸⁷ KURAL, Václav, et al.: *Československo roku 1968. 1. díl: obrodný proces*, 1. vyd. Praha, Parta 1993, ISBN 80-901337-7-0, s. 52-54.

Všichni měli tedy dostatek času na promyšlení svých diskusních příspěvků, mohli se na vše lépe připravit. Na okresní konferenci KSČ bylo v Jičíně přítomno 368 delegátů. Okresní organizace měla v době konference 297 základních organizací. Z devadesáti organizací na úseku průmyslu, obchodu a dopravy bylo zvoleno 90 delegátů. V zemědělství bylo celkem dvacet tři organizací a v nich zvoleno 30 delegátů. V ostatních šedesáti dvou závodech a útvarových organizací došlo ke zvolení 72 delegátů. Třicet šest závodních organizací bylo v JZD, kde došlo ke zvolení dalších 49 delegátů. Z šedesáti dvou vesnických organizací bylo zvoleno 68 delegátů a z dvaceti pěti uličních organizací 55 delegátů. Celkem na konferenci bylo pozváno 383 delegátů s hlasem rozhodujícím, z toho 332 mužů a 35 žen. První den jednání jich bylo přítomno 367 a druhý den 368. S hlasem poradním bylo na konferenci 32 delegátů. Prvního dne se zúčastnilo 50 hostů, dalšího pak 54.⁸⁸

Delegaci ÚV KSČ vedl František Vodsloň, nahradil J. Havelku, jehož přítomnost na konferenci byla plenárním zasedáním OV KSČ odmítnuta pro jeho nepřesvědčivá předchozí vystoupení. Konferenci zahájil v sobotu 16. března v 8:30 vedoucí tajemník OV KSČ Miroslav Štěpán. Nejprve všechny přivítal, jmenovitě zástupce delegací ÚV a KV KSČ Františka Vodsloně, člena ÚV KSČ, a místopředsedu ÚKRK Františka Krause, tajemníka KV KSČ pro zemědělství, a Zdeňka Kopeckého, člena PKV KSČ a poslance Národního shromáždění. Na konferenci byla přítomna i delegace jičínského družebního okresu OV KSS Martin v čele s Robertem Adamkem a Alexandrem Pavlovičem. Po přivítání se řízením konference ujala Věra Seidlová. Ta ve svém příspěvku zmínila složitou současnou politickou situaci po závěrech lednového pléna. Poté došlo ke schválení programu okresní konference, jednacího řádu a byly zvoleny příslušné komise.⁸⁹

První referát přednesl Miroslav Štěpán, vedoucí tajemník OV KSČ. Informoval o hospodářské situaci okresu, zdůraznil, že vážným problémem je bytová výstavba. Okres Jičín zůstal ve výstavbě bytů na posledním místě v kraji a kraj na posledním místě v republice. Dále hovořil o touze znovuoobnovení okresních novin Předvoj,

⁸⁸ SOA v Zámrsku – SOkA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 18, inv. č. 18, Okresní konference KSČ, 16. – 17. 3. 1968. Zpráva mandátové komise.

⁸⁹ SOA v Zámrsku – SOkA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 18, inv. č. 18, Okresní konference KSČ, 16. – 17. 3. 1968.

k jejich zrušení došlo z důvodu údajného nedostatku papíru, ovšem tento důvod byl neopodstatněný. Navrhoval sepsat rezoluci s žádostí o svolání mimořádného sjezdu strany, kde by mělo dojít k projednání akčního programu a ke zvolení nového ÚV KSČ. Vyslovil též nedůvěru k některým členům ÚV KSČ. V další části referátu vyjádřil nespokojenost k trvající neinformovanosti o průběhu jednání na plenárních zasedáních ÚV KSČ: „*Odmítáme ty názory, že informací je dostatek a že jsou včas.*“ Jako konkrétní případ uvedl lednové zasedání ÚV KSČ, kdy se na okrese o výsledcích zasedání ÚV KSČ dozvěděli prakticky od lidí na ulici. Dále pak vyjádřil nespokojenost s nedostatkem moderních prostředků a techniky, která je pro informování obyvatel důležitá. Také poukázal na některé hlavní problémy politické práce v okrese, vyslovil souhlas s vypracováním akčního programu, též souhlasil se závěry lednového pléna, zvláště pak s rozdělením funkce prvního tajemníka ÚV a prezidenta republiky.⁹⁰

Po referátu Miroslava Štěpána přednesl zprávu Okresní kontrolní a revizní komise její předseda Antonín Valenta. Jako další vystoupil vedoucí delegace ÚV KSČ František Vodsloň. Ve svém vystoupení reagoval na připomínky Miroslava Štěpána o neinformovanosti průběhu jednání ÚV KSČ a v hlavních rysech vyložil průběh říjnového, prosincového a lednového pléna. Vysvětlil, že zasedání ÚV KSČ byla velmi dramatická, docházelo ke střetu názorů. Na prosincovém zasedání došlo ke kritice práce strany, kritizovala se práce předsednictva, ústředního výboru, sekretariátu i aparátu strany. Informoval o tom, že: „*Nebyli jsme a nejsme dosud plně jednotni. Ještě přežívá názor „kabinetní politiky“, uzavřené, neboť prý to škodí straně.*“ Vystoupení Františka Vodsloně se setkalo s ohlasem a častým potleskem v průběhu vystoupení. Odpolední část konference pokračovala diskusí. Vedl jí Karel Šoltys a během sobotního odpoledne se svými diskusními příspěvky vystoupilo dvanáct osob. Druhý den konference řídila Věra Pilařová. Den začal diskusními příspěvky čtyř osob, které předchozí den nebyly uskutečněny. Odpolední jednání řídil MUDr. Peter Hoffmann. U diskusí došlo ke zkrácení času diskutujících z 15 na 5 minut z důvodu velkého počtu přihlášených do diskuse, což se mnohým nelíbilo.⁹¹

⁹⁰ SOA v Zámrsku – SOkA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 18, inv. č. 18, Okresní konference KSČ, 16. – 17. 3. 1968. Referát Miroslava Štěpána.

⁹¹ SOA v Zámrsku – SOkA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 18, inv. č. 18, Okresní konference KSČ, 16. – 17. 3. 1968.

Diskuse probíhala poměrně živě a bouřlivě. Delegáti vyslovovali otevřeně své názory na poměry ve straně, na výsledky lednového pléna, na obrodný proces. V mnoha tématech se diskutující názorově rozcházeli, v některých byli jednotní. Shodli se, že je třeba, aby ÚV KSČ sdělil jména hlavních představitelů konzervativního směru ve straně. K obzvláště kritickým vystoupením patřil příspěvek učitele Sezimy z Hořic. Sezima zdůraznil, jak těžkou práci měli v této době učitelé, převážně učitelé dějepisu a občanské výchovy. Informace podávané dětem byly zkreslené a neúplné. Sezima řekl, že každý učitel, který jde učit občanskou výchovu, z toho má husí kůži. Útočil i na funkcionáře ÚV KSČ. „*A stále čekám, kdo z členů ústředního výboru, předsednictva ústředního výboru, ze sekretariátu ústředního výboru, otevřeně a přímo řekne: já jsem dělal ty a ty chyby a vyvozuji z toho ty a ty důsledky. A stále čekám marně. Slyšel jsem už soudruha Koldera, soudruha Laštovičku, Lomského, Vaculíka, soudruha Černíka a jejich řeč je stále a stále hladká jako úhoř. Anonymní přiznání chyb a neanonymní a bouřlivé přitakávání. Pochopte, jak nám učitelům asi je, když v těchto dnech učíme děti a za zády máme obraz presidenta republiky.*“⁹² Mnoho diskutujících souhlasilo s referátem Miroslava Štěpána a s potřebou uskutečnit mimořádný sjezd strany. Ing. Josef Havel řekl, že pouze „*mimořádný sjezd strany může odvolat z členství ÚV ty, kteří se stali brzdou našeho dalšího rozvoje.*“ Ve svém příspěvku vysvětlil, proč zástupci Agrostroje Jičín na plénu OV KSČ navrhli, aby se jednání okresní konference nezúčastnil Havelka, vedoucí zemědělského oddělení ÚV KSČ, nebyli totiž s jeho vystupováním spokojeni, mluvil obecně a nepřesvědčivě. „*Potřebujeme dnes, aby vedoucí straničtí pracovníci hovořili upřímně, nenechávali si řadu informací pro sebe, protože tím jen dezorientují prosté členy strany, kteří se to stejně dozví oklikou a někdy ve značně zkreslené formě.*“⁹³

Věra Seidlová seznámila účastníky konference s rezolucí, která byla následně odeslána na ÚV KSČ. Rezoluce obsahovala souhlas se závěry lednového pléna ÚV a s celým obrodným procesem. Odsoudila kult osobnosti. Vyslovila názor, že by měl Antonín Novotný zvážit setrvání ve funkci prezidenta a že je nutné provést očistu

⁹² SOA v Zámrsku – SOkA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 18, inv. č. 18, Okresní konference KSČ, 16. – 17. 3. 1968. Diskusní příspěvek Sezimy.

⁹³ SOA v Zámrsku – SOkA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 18, inv. č. 18, Okresní konference KSČ, 16. – 17. 3. 1968. Diskusní příspěvek Havla.

na ÚV i na všech stupních strany. „*Očistu ovšem nelze omezit pouze na ÚV. Je nutno ji provést – i když s patřičnou rozvahou a bedlivým zvážením viny – na všech stupních stranických i státních orgánů a jejich aparátu i společenských organizací. Jsme daleci toho, volat po jakékoliv formě msty, ale žádáme a trváme na tom, aby ti, kteří se vůči naší straně a společnosti osobně provinili, a také ti, kteří dnes již na své funkce nestačí, odešli a byli nahrazeni čestnějšími a schopnějšími.*“⁹⁴ Rezoluce dále kritizovala vnitrostranickou informovanost. V otázce rehabilitací byli členové předsednictva pro úplné provedení rehabilitace všech nevině odsouzených. Také souhlasila se vším novým v politice strany a v rozvoji socialistické demokracie. Na závěr rezoluce nabádala ke zlepšování a posilování vztahů mezi Čechy a Slováky.

Okresní konference v Jičíně byla zakončena zpěvem Internacionály. V tajných volbách zvolila 51 navrhovaných členů okresního výboru a 15 kandidátů. Po skončení konference zvolil okresní výbor třináctičlenné předsednictvo, které zastupovali Jaroslav Karel, Václav Köhler, Stanislav Kovář, dr. Miloslav Martin, Jaromír Martinec, Věra Pilařová, Věra Seidlová, Karel Šoltys, Miroslav Štěpán, Jindřich Švajdler, Ing. Vladimír Vik, Ing. František Kučera, Ing. Stanislav Vojtíšek. Vedoucím tajemníkem byl zvolen Miroslav Štěpán, tajemníky Jaroslav Martinec, Věra Pilařová a Ing. Stanislav Vojtíšek. Předsedou Okresní kontrolní a revizní komise se stal Antonín Valenta.⁹⁵

6.3 Obrodný proces na Jičínsku

Po březnové konferenci se obrodný proces začal zrychlovat a celá situace v okrese se stávala složitější. Svolávaly se různé schůze, hlavně ve velkých závodech jako byl např. Agrostroj, a lidé se dožadovali zhodnocení konference. Za 1. čtvrtletí roku 1968 proběhlo 646 schůzí v základních organizacích, kterých se zúčastnilo 14 038 členů.⁹⁶ Demokratizační proces zde probíhal klidněji než v Praze a jiných velkých

⁹⁴ SOA v Zámrsku – SOkA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 18, inv. č. 18, Okresní konference KSČ, 16. – 17. 3. 1968. Rezoluce účastníků Okresní konference KSČ v Jičíně.

⁹⁵ SOA v Zámrsku – SOkA Jičín, fond MěNV Jičín, přílohy ke kronice 1968, Relace rozhlasu po drátě 20. března 1968.

⁹⁶ SOA v Zámrsku – SOkA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 94 a, inv. č. 94, Zápis ze schůzí předsednictva, 6. 5. 1968.

městech republiky, ale samozřejmě se okresu Jičín dotkl také. Hlavními centry reformního hnutí se stala města Jičín, Hořice a Nová Paka, ale postupná demokratizace se odrazila i v menších městech a na vesnicích. Demokratizační proces ovládl hlavně inteligenci, především lékaře a učitele. V tomto období zahájil práci nově zvolený okresní výbor a jeho předsednictvo. V souvislosti s demokratizačním procesem začaly vznikat nové myšlenkové proudy a nové organizace.

25. března 1968 se v Jičíně v Jednotném klubu pracujících konalo veřejné shromáždění zemědělců. Sjezd zemědělců se uskutečnil již začátkem února a právě zde se objevily první myšlenky o založení organizace zemědělců. Do Jičína byl aktiv svolán z podnětu redakce Zemědělských novin a Josefa Borůvky, který zde měl vystoupit, ale nakonec se aktivu nezúčastnil. Úvodního slova se ujal Antonín Kozák, poslanec Národního shromáždění. Shrnul události posledních tří měsíců. Shromáždění mělo ze začátku poklidný průběh, ale po vystoupení Antonína Kozáka se atmosféra změnila. Své názory začali projevovat jak příznivci demokratizace, tak její odpůrci. Aktiv nejvíce narušil diskusní příspěvek Buchara z Robous. Ten v něm dokonce obhajoval politiku Berana a Háchy z dob protektorátu, přímo řekl: „*Hácha zachránil národ*,“ byl ale pískotem umlčen.⁹⁷

Po bouřlivém průběhu shromáždění schválilo rezoluci k založení celostátní zájmové organizace zemědělců, známá je pod názvem jičínská výzva. Rezoluce byla kompromisem dvou rezolucí. Jedna vytvořená redaktory Zemědělských novin. Ti usilovali o založení společensko-politické organizace všech obyvatel venkova (včetně soukromých vlastníků půdy, učitelů a farářů). Druhou pak vytvořili někteří předsedové JZD na chatě Liaz v Prachovských skalách. Představovali si založení zájmové a hospodářské organizace družstevníků. Jičíňští předsedové JZD rezoluci trochu přepracovali a výsledná podoba se více ztotožňovala se záměry redaktorů Zemědělských novin. Rezoluce byla otištěna v krajském deníku Pochodeň. K založení českého a slovenského výboru Svazu družstevních rolníků došlo až na celostátní konferenci zemědělců, která se konala v červenci 1968 v Nitře.⁹⁸

⁹⁷ SOA v Zámrsku – SOkA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 123 a, inv. č. 123, Aktiv zemědělců.

⁹⁸ Tamtéž.

Velkou událostí pro celou republiku byla změna na postu prezidenta, která vyvolala v obyvatelích jičínského okresu velkou radost. Antonín Novotný odstoupil 22. března 1968, ke zvolení nového prezidenta Ludvíka Svobody došlo 30. března 1968. S volbou Ludvíka Svobody jako prezidenta byla velmi spokojena většina obyvatel okresu, obzvláště pak jednotka vojenského útvaru v Jičíně.

I ROH prošla určitým demokratizačním procesem. V některých závodech docházelo k hlasování o důvěře ke stávajícím závodním výborům ROH, na některých místech došlo ke změnám v jejich složení. Začátkem dubna se sešli předsedové závodních výborů ROH a plénium okresní odborové rady. Byla přijata rezoluce ke zlepšení odborářské práce a v tajném hlasování byla vyjádřena důvěra či nedůvěra k členům aparátu. Důvěra byla projevena jak předsednictvu, tak i aparátu.⁹⁹

Zakládání nových či obnovování starých spolků se projevilo i u skautů a sokolů. První schůzka jičínských skautů se uskutečnila 25. března 1968, 2. dubna byl obnoven Junák, který v okrese v poměrně krátkém období zaznamenal velký růst. Koncem června čítal 560 dětí,¹⁰⁰ které byly členy organizací v Jičíně, Nové Pace, Hořicích a dalších místech. 27. března zahájil činnost skaut v Nové Pace a 4. dubna v Hořicích. Skauti si začali zakládat klubovny a střediska například Sopka v Nové Pace či Srdíčko v Jičíně. K obnově Sokola v Jičíně došlo 22. dubna. Toho dne se konala schůze, které předsedal Jaroslav Kopáček a E. Řepková. Byl zvolen přípravný výbor, v jehož čele usedl Jaroslav Kopáček (předseda), dále pak E. Řepková, E. Kubíková, V. Vejvodová, O. Sudek, K. Cepek ml. a Jan Řezníček. Také došlo ke zvolení tříčlenné delegace na schůzi přípravného výboru ČOS na žofínský sjezd, který se uskutečnil v Praze 5. května 1968.¹⁰¹ 22. května proběhla v Jičíně v Jednotném klubu pracujících schůze přípravného výboru Sokola, na kterou se dostavilo 209 bývalých sokolů, chyběla mládež. Na závěr byla schválena rezoluce: „*My, bývalý členové Sokola Jičínské župy se*

⁹⁹ SOA v Zámrsku – SOkA Jičín, fond MěNV Jičín, Přílohy ke kronice 1968, Relace rozhlasu po drátě 5. dubna 1968.

¹⁰⁰ SOA v Zámrsku – SOkA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 19, inv. č. 19, Okresní konference KSČ (mimořádná), 29. 6. 1968.

¹⁰¹ SOA v Zámrsku – SOkA Jičín, fond MěNV Jičín, Kronika města Jičína, 1968, s. 19.

*plně stavíme na úplnou rehabilitaci a obnovu Sokola na ideálech zakladatelů Tyrše a Fügnera a to jako samostatné organizace ČOS v rámci jednotné tělovýchovy.*¹⁰²

Změna nastala i v pionýrské organizaci. Dříve byla podřízena Československému svazu mládeže a v době obrodného procesu se vyčlenila. Na konferenci pionýrských pracovníků 3. května 1968 byla zvolena Okresní rada československého pionýra, předsedkyní se stala Ludmila Horáková. Pionýrská organizace zaznamenala v době obrodného procesu úbytek svých členů.¹⁰³

Obrodný proces se také projevil v činnosti jiných politických stran, a to v Československé straně lidové a Československé straně socialistické. Strany zaznamenaly příchod nových členů a růst počtu základních organizací. Československá strana lidová měla na začátku roku 312 členů v šesti organizacích, k 20. červnu počet členů vzrostl na 470 v osmi organizacích, nově utvořené organizace byly ve Staré Pace a v Lázních Bělhradě. Československá strana socialistická čítala na začátku roku 223 členů v šesti základních organizacích. K 20. červnu měla strana 300 členů a založily se tři nové organizace v Libáni, na Pecce a v Nové Pace.¹⁰⁴ Na činnost politických stran v době obrodného procesu vzpomíná Vladimír Úlehla takto: *„No ti socialisté měli převahu v ZPA v Pace. Získávali tam další a další členy. Byl tam Seifert, Kobrle, Háze, no a vznikla tam základní organizace socialistů na závodě, takže tam byla základní organizace komunistů a i základní organizace strany socialistický, ale po vpádu vojsk byla ta základní organizace zrušená. No a ještě tu byla ta strana lidová, ta nebyla tak aktivní. V čele byl Josef Valenta, to byl takovej opatrný pán, hlavně mu šlo o to, aby ty děti ve škole se mohly učit náboženství a nijak je to nediskriminovalo.*“¹⁰⁵

Na jaře 1968 se začal probouzet i náboženský život, okres Jičín stál na jednom z posledních míst v religiozitě. Průměr religiozity na okrese byl 3,4 %.¹⁰⁶ Nejvíce věřících žilo v Miletíně, kde religiozita čítala 17 %, působil zde vikář Lacina. Ovšem

¹⁰² SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond MěNV Jičín, Kronika města Jičína, 1968, s. 26.

¹⁰³ Tamtéž, s. 24.

¹⁰⁴ SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 19, inv. č. 19, Okresní konference KSČ (mimořádná), 29. 6. 1968.

¹⁰⁵ Rozhovor s Vladimírem Úlehlou, 10. 5. 2013 (viz příloha č. 9)

¹⁰⁶ SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 53 a, inv. č. 53, Zápisy ze schůzí pléna, 16. květen 1968.

v některých místech okresu se aktivita věřících téměř neprojevovala. Bylo to například v Jičíně, Vysokém Veselí, Kopidlně,... Nejvíce byl kladen důraz na úplnou svobodu výuky náboženství na školách. Někteří duchovní požadovali zvýšení svých platů. Také se snažili zapojit do veřejného a společenského života, aktivní v tomto směru byli farářka Tancová ze Sobotky, farář Stria ze Staré Paky a vikář Lacina z Miletína.¹⁰⁷

Májové oslavy na okrese měly poměrně poklidný průběh. Uskutečnily se v Jičíně, Libáni, Hořicích, Nové Pace, Sobotce, Dětenicích, Lázních Bělhradě, Miletíně a Kopidlně. Májový průvod se konal pouze v Hořicích, Nové Pace a Libáni. Někteří, především konzervativní členové strany, kritizovali, že se v Jičíně průvod neuskutečnil. Při příležitosti oslav v Jičíně se konal den otevřených dveří v Agrostroji a Závodu průmyslové automatizace. Na náměstí hrála dechová hudba, byly tu kolotoče a další atrakce. Vystoupili zde zástupci představitelů města, ONV, Národní fronty. Úvodní slovo přednesl tajemník Československé strany socialistické Jiří Fleyberk, který v projevu osvětlil význam a cíl obrodného procesu.¹⁰⁸ V Sobotce pak vystoupil ministr kultury Miroslav Galuška, jeho projev byl hodnocen kladně jako i projevy jiných řečníků v ostatních městech. V průvodech se objevovalo méně hesel, transparentů a alegorických vozů než v jiných letech. Na agitačních nápisech se objevovala především hesla týkající se demokratizačního procesu, udržování míru a nápisy k plnění Akčního programu.¹⁰⁹

V květnu došlo k velké změně ve vedení OV KSČ v Jičíně, která nastala po krajské konferenci konané od 19. dubna do 21. dubna v Hradci Králové. Z jičínského okresu se jí účastnilo 35 delegátů. Vedoucím tajemníkem KV KSČ byl zvolen Miroslav Štěpán, dosavadní tajemník OV KSČ v Jičíně. Novou tajemnicí OV KSČ se stala Věra Pilařová. Postupně docházelo také ke změnám i na jiných postech, například došlo ke změně předsedů MěNV KSČ v Nové Pace, Hořicích a Jičíně.

Na Jičínsku byly poměrně aktivní kluby K 231, převážně na Novopacku, a Klub angažovaných nestraníků, který významně působil v Hořicích. 31. května byl založen

¹⁰⁷ SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 53 a, inv. č. 53, Zápisy ze schůzí pléna, 16. květen 1968.

¹⁰⁸ SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond MěNV Jičín, Kronika města Jičína, 1968, s. 24.

¹⁰⁹ SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 53 a, inv. č. 53, Zápisy ze schůzí pléna, 16. květen 1968.

přípravný výbor KANu v Hořicích. Otta Hampl, předseda hořického KANu, byl hlavním tvůrcem programového prohlášení, které vycházelo z Deklarace lidských práv. Prohlášení nabádá občany: „*Ke spolupráci na uskutečnění těchto vysoce humánních a demokratických cílů, vyzýváme všechny poctivé občany tohoto státu, kterým není osud jejich země lhostejný. Chceme prosazovat svoje stanoviska v naprosto demokratické a otevřené diskusi bez uplatňování jakéhokoliv neuznávání jiných názorů.*“¹¹⁰

5. července 1968 se v Hořicích konala veřejná schůze KANu. Zahajovací řeč vedl jeho předseda Otta Hampl. Ve svém projevu se dožadoval právního uznání KANu a přijetí KANu do Národní fronty. Jelikož byl Otta Hampl zaměstnancem závodu ZEZ v Hořicích, klub aktivně působil i v závodu, dokonce tu vznikl přípravný výbor KANu.¹¹¹

V Hořicích byly pořádány i jiné veřejné schůze, které měly poměrně neklidný průběh. 5. dubna 1968 se konala schůze ČSM, na ní byla vyslovena kritika Lidových milic a dokonce i zpochybnění oprávněnosti existence Lidových milic. Pravděpodobně nejbouřlivější veřejnou schůzí v Hořicích se stala schůze MěNV konaná 29. dubna. Zúčastnilo se jí přibližně 600 hořických obyvatel. Nejvýraznější řeč měla Aloisie Černá, dělnice textilního závodu. Hovořila o tom, jak komunisté kradli a podobně. Další veřejná schůze MěNV se konala 22. května, její průběh byl klidnější. Občané Hořic měli možnost se dále projevit na veřejných schůzích Československé strany lidové 25. června, na veřejné schůzi KAN 5. července a na veřejné plenární schůzi komunistů 12. srpna.¹¹² Schůze Československé strany lidové byla uspořádána 25. června v hořickém hotelu Bystřice. Vystoupil na ní Ing. Stašek z Prahy a také Otta Hampl, předseda KANu, který zde přečetl programové prohlášení klubu. Ing. Stašek toto prohlášení odmítl a vystoupil proti němu.¹¹³

V Jičíně obyvatelé neměli takovou možnost se veřejně vyjádřit. První veřejné schůze se konaly až v červnu. 3. června se v sále JKP konal aktiv inteligence, který se

¹¹⁰ Městské muzeum v Hořicích, Sbirka materiálů k roku 1968, Programové prohlášení KAN.

¹¹¹ ÚLEHLA, Vladimír: *Události let 1967 - 1970 v jičínském okrese* (rukopis), s. 15. Sbirka Dh, Regionální muzeum a galerie v Jičíně.

¹¹² Tamtéž, s. 11.

¹¹³ Městské muzeum v Hořicích, fond Městský národní výbor Hořice, Kronika města Hořice v Podkrkonoší, 1968, s. 54.

zabýval otázkami demokratizačního procesu a rozvojem československé ekonomiky. Aktivu se zúčastnilo 240 osob. Na časté dotazy odpovídali Ing. Věnek Šilhán, ředitel Výzkumného ústavu ekonomiky průmyslu a stavebnictví, doc. Dr. Miroslav Král CSc. z vysoké školy politické a další. Na schůzi vystoupil i tajemník OV KSČ Ing. Vojtíšek a řekl, že *„obrodný proces v Jičíně je v plném proudu, neboť rehabilitovali čtyři komunisty.“* Jeho řeč rozohnila Zdeňka Šolce, který předstoupil před aktiv a s výrokem Ing. Vojtíška hrubě nesouhlasil. Větší slávu Zdeňku Šolcovi zajistil *Večer otázek a odpovědí* konaný 14. června v naplněném sále JKP. Zde se diskutovalo o současném dění ve státě, přítomen byl i ministr spravedlnosti Bohuslav Kučera, jičínský rodák. Výstup Zdeňka Šolce se stal nejdiskutovanějším. Mluvil o tom, že *„Jičín nikdy nešel zlatou střední cestou, vždy byl v něčem na špici a v jiném na konci. První byl v pronásledování nevinných lidí a poslední v obrodném procese.“* Zúčastnění občané vděčně naslouchali, každou chvíli Zdeňku Šolcovi tleskali. Ten ve své řeči pokračoval: *„Nedej bože, aby sem přišli Číňané, druhý den mají naši funkcionáři copánky a lebky vyholené.“*¹¹⁴

Krátce nato přišel Zdeňku Šolcovi dopis z MěNV, v němž ho pozvali na vzájemnou konzultaci, ke které se měl dostavit na MěNV. Na výbor se osobně nedostavil, ale odpověděl dopisem: *„Máme demokracii, obrodný proces, který vyžaduje, aby polemika byla veřejná a na veřejném aktivu. [...] Ostatně si myslím, že by MěstNV neměl vyčkávat, a co nejdříve by se měl zabývat organizací veřejného aktivu v sokolovně v rámci obrodného procesu. Hlavním tématem tohoto aktivu by mělo být – Jak podpořit Alexandra Dubčeka v boji proti konzervativním silám. Touto tematikou se nyní zabývám a na aktivu bych se rád zúčastnil s projevem k tomuto tématu. [...] Jinak jsem ochoten s vámi vést polemiku dopisovou, veřejnou. Proto vás žádám, abyste vystavili oba dopisy veřejně na tabuli pro zprávy MěstNV. To bude také důkaz, že se představitelé MěstNV stavějí kladně za obrodný demokratizační proces v Jičíně. V případě neuveřejnění dopisů by to znamenalo opak.“* Zveřejnění dopisů se nedočkal. Zdeněk Šolc pokračoval ve svých veřejných vystoupeních, kritizoval vedení

¹¹⁴ JÁRA, Karel: S panem Zdeňkem Šolcem o vysoké politice v Jičíně, in: *Zemědělské noviny*, 1968, 10. července 1968, s. 3, citováno z: NA, fond KPV ČR, kt. č. 121.

na celozávodní schůzi Melioračního družstva Jičín se sídlem ve Valdicích, kde byl zaměstnán.¹¹⁵

Zdeněk Šolc byl v Jičíně jedním z nejradikálnějších kritiků totalitního socialismu, veřejně se vyjadřoval k současným poměrům a stal se lidovým mluvčím těch, kteří měli podobné smýšlení. S nastupující normalizací pak Zdeněk Šolc opustil Jičín a odstěhoval se do Prahy.¹¹⁶

6.4 Činnost K 231 na Jičínsku

Činnost K 231 na okrese Jičín, zejména pak na Novopacku, byla velmi aktivní. Žilo tu mnoho rodin silně postižených perzekucí např. rodina Čílova, Maternova, Adamcova a Šulcova. Již koncem března 1968 se v bytě Zdeňka Šolce sešlo deset bývalých politických vězňů, aby připravili kroky k rehabilitaci poškozených. Oficiální ustavující schůze se konala v Nové Pace 25. dubna 1968. 10. dubna 1968 odeslali z ÚV K 231 v Praze do jičínského okresu, ale i dalších okresů, dispozice k založení prozatímního ústředního výboru v okrese. V dispozicích bylo popsáno přesné vymezení těch, kteří se mohou stát členy klubu, to že okresní výbory K 231 jsou samostatně hospodařícími jednotkami. Dále vedení ÚV K 231 nabádalo okres k utvoření přípravného výboru OV K 231 a k přípravě schůze. V dispozicích bylo zdůrazněno, že o konání schůze má být informován ONV Jičín, má mu být zasláno hlášení o konání schůze, ne žádost. Na schůzi měli být pozváni hosté z různých organizací, škol a podniků okresu. ÚV K 231 žádal o klidný průběh schůze: „*Varujte se provokatérů! V případné diskusi odmítněte provokaci.*“ Dispozice obsahovaly návod, jak si vyzdobit sál při ustavující schůzi. Heslo, které se později vyvěšovalo na všech schůzích K 231, bylo „*Aby se to už nikdy neopakovalo...*“ Výzdoba měla též připomenout ty, kteří byli neprávem popraveni, nebo ve vězení zemřeli. Stůl měl být potažen černým ubrusem,

¹¹⁵ JÁRA, Karel: S panem Zdeňkem Šolcem o vysoké politice v Jičíně, in: *Zemědělské noviny*, 1968, 10. července 1968, s. 3, citováno z: NA, fond KPV ČR, kt. č. 121.

¹¹⁶ ÚLEHLA, Vladimír: Vzpomínka na jaro 1968 a Zdeňka Šolce, in: *Informační server pro Jičín a okolí* [online], 1998, č. 5, s. 6 [vid. 28. 3. 2013], dostupné z: <http://www.jicinsko.cz/nn/nn585/nn585fr.htm>.

na něm květiny a kolem stolu několik prázdných židlí. Na závěr ustavující schůze proběhly volby a došlo ke zvolení OV K 231.¹¹⁷

14. dubna 1968 v 10 hodin se sešli v Nové Pace bývalí političtí vězni z let 1948 – 1967. Schůze se zúčastnili Otakar Hrubý, František Šulc, Vratislav Číla, Radko Pavlovec, Miroslav Šimek, Zdeněk Šolc, Jiří Radimský, Stanislav Starý, František Čapek, B. Hloucal, Stanislav Hanuš, František Čížek, Jiří Materna, Jan Karlas, MUDr. Božena Čílová, aby složili přípravný výbor okresní pobočky K 231 v Jičíně.¹¹⁸

Ustavující schůze okresní pobočky K 231 v Jičíně se konala v Nové Pace 25. dubna 1968 v klubu JKP od 17 hodin. Přípravný okresní výbor K 231 rozeslal 150 kusů pozvánek všem politickým vězňům okresu Jičín. Schůze se zúčastnilo 360 politických vězňů a rodinných příslušníků těch, kteří ve vězení zemřeli či byli popraveni. Na schůzi byli přítomni dva delegáti OV SPB Jičín Zemínek a Zapadlo, také delegáti ÚV K 231 plk. Svatopluk Chrastina a major letectva Josef Hýbler. V průběhu schůze odnesli členové k pomníku TGM věnec se stuhou „*Presidentu – osvoboditeli TGM – K 231.*“ Věnec nesli Bohuslav Adamec a Vratislav Číla, pokládání věnce byli přítomni František Šulc, Radko Pavlovec a několik dalších členů K 231. V závěru schůze proběhly volby do prozatímního OV K 231 okresu Jičín.¹¹⁹

Předsedou OV K 231 se stal plk. Bohumil Liška z Lázní Bělohrad, místopředsedou mjr. Otakar Hrubý z Nové Paky a František Šulc také z Nové Paky. Jelikož volební komise rozhodla o dvou místopředsedech OV K 231, prvním místopředsedou byl Otakar Hrubý, druhým místopředsedou zůstal František Šulc. Tajemníkem OV K 231 zvolili Radko Pavlovce. Členy komisí byli JUDr. Jaroslav Potůček z Jičína jako předseda právní komise, Vratislav Číla z Nové Paky v čele programové komise, v čele informační Zdeněk Šolc z Nové Paky, dokumentační Jiří Radimský z Nové Paky, propagační Irena Lacinová z Hořic, sociální MUDr. Božena Čílová z Nové Paky, zemědělské Stanislav Hanuš z Vidochova, hospodářské František Čížek z Nové Paky, volební a mandátové František Malý ze Staré Paky, Miroslav Luks z Jičína a Vladimír Hlaváček z Lázní Bělohrad. Členy předsednictva se stali Václav

¹¹⁷ NA, fond KPV ČR, kt. č. 121, Došlá korespondence K 231 – Nová Paka.

¹¹⁸ Tamtéž.

¹¹⁹ Tamtéž.

Mach z Nové Paky, Ladislav Čerovský z Nové Paky, Jiří Materna z Nové Paky, Karel Vít z Karlova, Ing. Haláček z Nové Paky, Emilie Adámková z Jičína, Antonín Hušek z Hořic, Milan Bohuslav z Jičína a prof. Prokop z Hořic. Do OV a ÚV K 231 byl zvolen Jaroslav Mareš z Hořic.¹²⁰

OV K 231 se pravidelně scházel každých 14 dní v Nové Pace v restauraci U Kina. V K 231 bylo v roce 1968 přihlášeno 189 členů, 75 z Jičínska, 56 z Novopacka, 38 z Hořicka a 14 se přihlásilo z osobních důvodů z jiných okresů. 189 členů znamenal pouze počet zapsaných v knize přihlášených. Přihlášek se však odeslalo mnohem více, ale někteří je nevyplnili, čekali, jak se situace bude vyvíjet dál. Přijetí nových členů podle paní Čílové probíhalo takto: *„Oni buďto volali nebo přijeli. My jsme jim dali přihlášku, on musel doložit svůj protokol zatčení a svůj rozsudek. Když byli činitelé, co šli potom do těch rad, tak ty museli mít už potom kádrové osvědčení. Ty museli být prokádrováni tím K 231, ve vedení nemohl být každý.“*¹²¹ K 231 na okrese Jičín obdržel pouze čtyři žádosti o přijetí od těch, kteří byli odsouzeni právem, opravdu spáchali trestnou činnost, převážně krádeže. Sám Karel Nigrín vyzýval, aby byli všichni přísní, pokud jde o členství v klubu. Bylo nutné, aby uchazeč o členství předložil doklady, protokol zatčení, rozsudek a důvody odsouzení.

2. května 1968 se konala v Nové Pace schůze OV K 231, na které byl přítomen člen ÚV K 231 Zdeněk Mráz. Ten vysvětlil stanovisko K 231 ohledně neúčasti při oslavách 1. máje, zdůvodnil to tím, že se ve věznicích nachází ještě velké množství politických vězňů. 5. května se konala v Jičíně ve Slavii veřejná schůze Klubu, na které byl sepsán dopis poslaný prezidentovi, ministru spravedlnosti, ministru vnitra a předsedovi vlády, ve kterém K 231 pro okres Jičín opakovaně žádal o propuštění politických vězňů, kterých bylo v československých věznicích v té době ještě přes sedm set, z nichž padesát ve Valdicích. Jmenovitě zmiňovali profesora Antonína Nováka z Hořic v Podkrkonoší, který byl vezněn již 15 let. V dopisech prezidenta, ministry a předsedu vlády vyzývali, aby *„svá krásná slova o demokracii a rehabilitaci doprovodili i skutkem a zařídili, aby všichni tito političtí vězni byli propuštěni na svobodu, případně přerušen jim výkon jejich trestu, aby si mohli podati žádost o svoje rehabilitace. Nepřestaneme žádat o jejich propuštění, protože to jsou naši*

¹²⁰ NA, fond KPV ČR, kt. č. 121, Zápisy ze schůzí K 231 – Nová Paka.

¹²¹ Rozhovor s Blankou Čílovou a Karlem Pokorným, 19. 4. 2013 (viz příloha č. 8)

bratři.“¹²² Pobočka K 231 okresu Jičín pilně pracovala, schůzovala, získávala mnoho dokumentů a další členy Klubu.

Nadšení a činnost K 231 ovšem neměly dlouhého trvání. Přišel 21. srpen a okupace Československa. Stanovy klubu nebyly schváleny a K 231 měl být co nejdříve rozpuštěn. Ústřední přípravný výbor K 231 rozeslal dopisy všem okresním pobočkám, ve kterých jim sděloval, že ministerstvo vnitra 5. září 1968 neschválilo stanovy K 231, „protože úkoly, jež jsme vytýčili jako poslání klubu, budou do důsledku plněny státními orgány za součinnosti rehabilitačních komisí zřízených při Svazu protifašistických bojovníků a orgánů Národní fronty.“¹²³ Nigrín žádal, aby došlo k ukončení činnosti K 231 do 19. září. 6. září zaslali Radko Pavlovec a Bohumil Liška zprávu předsedovi ONV v Jičíně Karlu Šoltysovi, že dnem 21. srpna 1968 ukončil klub přípravnou činnost.

Členové K 231 na Novopacku se rozhodli, že se pokusí veškeré materiály klubu uchovat. V listopadu 1968 byly do speciálně pocínované schránky vloženy přihlášky, seznamy členů, zápisy ze schůzí, fotografie, novinové články a další materiály. Václav Pavlovec schránku zaletoval, měl k tomu dobré prostředky, protože vlastnil rakvárnou. Tak vytvořil speciální rakev, jak říká paní Čílová, a ta byla zakopána v zemi v lese nedaleko Bělé u Pecky. Na uložení se podíleli Norbert Adamec, Vratislav Číla, Radko Pavlovec a František Šulc.¹²⁴

¹²² NA, fond KPV ČR, kt. č. 121, Zápisy ze schůzí K 231 – Nová Paka.

¹²³ Tamtéž.

¹²⁴ Po roce 1989 došlo k obnovení K 231 pod názvem Konfederace politických vězňů. V Nové Pace se utvořila pobočka 41, přihlásilo se do ní 147 postižených z jičínského okresu. Následně po vzniku pobočky se začalo pátrat po zakopané schránce. Do hledání dokumentů se zapojili pamětníci i se svými rodinami. K nejaktivnějším pátračům patřily rodiny Pavlovcová, Čílová, Hanušová, Šulcová, Maternova a Adamcova. Necelých 20 let byly materiály marně hledány. Les, ve kterém byly schovány, se za 40 let změnil k nepoznání a špatně se v něm orientovalo. Po mnoha letech marného hledání přišel rok 2008, kdy Jan Materna se silnějším detektorem začal znova oblast prohledávat, tentokrát trochu jiným směrem a zakopaný „poklad“ se mu podařilo nalézt. Členové pobočky se dohodli, že materiály zpřístupní veřejnosti, zájemcům o historii, historikům a studentům. Předali je Národnímu archivu v Praze. Za přítomnosti dr. Šimánkové z Národního archivu, reprezentantů novopacké pobočky a dr. Naděždy Kavalírové z ústředí KPV v Praze byly dokumenty 8. 4. 2009 v 10 hodin protokolárně předány Národnímu archivu v Praze. Tento nález byl v České republice ojedinělý. V současné době má novopacká

6.5 Mimořádná okresní konference OV KSČ 29. června

Mimořádná konference se sešla na základě rozhodnutí květnového pléna ústředního výboru strany. ÚV KSČ urychleně plánovalo svolat mimořádný XIV. sjezd strany na září 1968. V červnu a červenci 1968 se konalo 125 okresních konferencí KSČ, na kterých se sešlo 47 231 delegátů.¹²⁵ Přípravy na okresní konferenci byly poměrně krátké, projednávaly se převážně na plenárním zasedání OV KSČ 17. června. Již 5. června členové předsednictva informovali o přípravě mimořádné konference městské a místní výbory KSČ. 6. a 7. června se svolaly aktivity předsedů organizací, okresního aktivu v Jičíně, Hořicích, Nové Pace, Lázní Běláhrad, Sobotce, Libáni, Kopidlně, Vysokém Veselí a Miletíně, kde byli předsedové seznámeni s přípravou mimořádné okresní konference. Aktivu se zúčastnilo celkem 222 osob. Od 10. do 23. června probíhaly členské schůze v ZO, kde došlo ke zvolení delegátů na okresní konferenci. Na plenárním zasedání byl prodiskutován odvoz delegátů na konferenci, který zajistily autobusy ČSAD Jičín.¹²⁶

Na schůzi pléna 24. června se projednal hlavní referát a upravil dle připomínek. Upravený referát následně na konferenci přednesla Věra Pilařová. Měl co nejlépe zhodnotit politický vývoj okresu od lednového zasedání ÚV KSČ do současné doby. Dále byly předloženy návrhy delegátů na krajské konference a návrhy na složení komisí. 26. června se na osmi místech okresu uskutečnily střediskové aktivity pro delegáty okresní konference, došlo k představení návrhů na složení komisí, na typy delegátů na krajskou konferenci a mimořádný sjezd. Delegáti zároveň obdrželi akční program OV KSČ.

pobočka KPV ČR 50 členů, ale skoro každý měsíc nějaký člen zemře. Předsedkyní pobočky je od roku 2001 Blanka Čílová z Nové Paky, místopředsedou Václav Mach a jednatelem Jiří Materna. Členové se scházejí každý měsíc, čtyři členové pak jezdí do škol, kde děti informují o svých osudech a hrůzách komunismu.

¹²⁵ KAPLAN, Karel: *Československo v letech 1967 – 1968*, 1. vyd. Praha, Státní pedagogické nakladatelství 1993, ISBN 80-04-26- 142-6, s. 48.

¹²⁶ SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 53 a, inv. č. 53, Zápisy ze schůzí pléna, 17. června 1968.

Mimořádná okresní konference KSČ v Jičíně se konala 29. června 1968. Bylo na ní přítomno 295 delegátů s hlasem rozhodujícím, z toho 257 mužů a 38 žen, 38 delegátů s hlasem poradním a 11 hostů. Konferenci zahájil tajemník OV KSČ Ing. Vojtíšek. ÚV KSČ na konferenci reprezentovala Marie Jirásková, dalšími zúčastněnými byli Josef Vyskočil, předseda Krajské revizní a kontrolní komise, Václav Dobeš, předseda JZD Předvoj Mlázovice a člen KV KSČ a mnoho dalších. Cílem konference bylo zhodnocení současné politické situace, projednání akčního programu okresního výboru a volba delegátů na krajskou konferenci a sjezd KSČ, který se měl konat v září 1968. Oproti březnové konferenci měla tato klidnější průběh.¹²⁷

První referát přednesla vedoucí tajemnice OV KSČ Věra Pilařová, ve kterém zhodnotila současnou politickou situaci a realizaci akčního programu. Marie Jirásková, zástupkyně ÚV KSČ, ve svém projevu zdůraznila, že konečným cílem obrodného procesu je uplatnění každého člověka, jak v politické, tak v kulturní a ekonomické oblasti. Nastínila plán hospodářského vývoje na následující rok. Pohovořila o novele tiskového zákona, o zákonu o právu shromažďovacím a sdružovacím a o zákonech rehabilitačních. Reagovala i na otázku týkající se územního členění státu z roku 1960. Byl kritizován nedemokratický způsob provedení územní organizace a docházelo k častým požadavkům na obnovení bývalých okresů.¹²⁸

Diskutující se ve svých příspěvcích zabývali současným politickým vývojem, který hodnotili jako kladný. Často nabádali k ještě větším aktivitám ve straně a k zapojení mladých lidí. Například Miroslav Bílek řekl: *„Daleko více jako vždy předtím dělejme politickou práci, více pořádejme veřejné schůze, nejen stranické aktivity, na které zajišťujeme širokou účast všech lidí, ať oni nám řeknou svoje názory na politiku strany a my svůj názor. Začneme daleko více stavět názor proti názoru, to nám stále chybí. Skončeme s pasivitou, nemáme se čeho bát, nejsme to my, komunisté, kteří by se měli za dvaceti tříletou práci stydět.“* Velká část diskusí byla věnována výzvě *„Dva tisíce slov“*, některými byla haněna, jinými vyzdvižována. Převážně

¹²⁷ SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 19, inv. č. 19, Okresní konference KSČ (mimořádná), 29. 6. 1968.

¹²⁸ SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 19, inv. č. 19, Okresní konference KSČ (mimořádná), 29. 6. 1968, Referát Marie Jiráskové.

delegáti z řad inteligence a kulturních pracovníků s článkem souhlasili, delegáti z řad dělníků brali článek jako určité ohrožení demokratizačního procesu. Zdeněk Hofman o výzvě řekl: *„Veřejně prohlašuji, že souhlasím s 1990 slovy. Těm deseti slovům jsme udělali popularitu jako nikdy, zmobilizovali jsme Národní shromáždění, ÚV apod. Myslím, že si musíme na demokracii zvykat, protože demokracie, to jsou také ještě jiné názory.“*¹²⁹ Nakonec tuto výzvu konference malou většinou odmítla.

V usnesení z mimořádné okresní konference komunisté jičínského okresu souhlasili s rezolucí z březnové okresní konference a s jejím uskutečňováním. Ve zprávě ÚV KSČ vyslovili souhlas s prohlášením vlády k výzvě *„Dva tisíce slov“*, které bylo předneseno v Národním shromáždění 28. června 1968. Tuto výzvu účastníci konference odmítli. V tajných volbách byli zvoleni delegáti na krajskou konferenci KSČ a na mimořádný XIV. sjezd KSČ. Z 295 delegátů odvolilo 289, všichni delegáti na krajskou konferenci a mimořádný sjezd KSČ byli zvoleni nadpoloviční většinou. Na krajskou konferenci se zvolilo 35 delegátů a na mimořádný sjezd KSČ 10 delegátů. Delegáty zvolenými na krajskou konferenci byli Ing. Miroslav Adamec, Václav Antoň, Františka Blažková, Hana Bucháčková, Josef Černíček, Václav Dobeš, Stanislav Drábek, Ladislav Gaudl, Ladislav Hlaváček, Zdeněk Hofman, MUDr. Petr Hoffman, Vladimír Hrubý, Josef Hruška, Dobroslav Chára, Ladislav Jirků, Oldřich Jůza, Ing. Ladislav Komárek, Jaroslav Kordík, Stanislav Kovář, Josef Kozák, Danuše Křížová, Věra Malá, Věra Pilařová, Zdeněk Prajz, Ing. Přemysl Ptáčník, Jiří Sucharda, Jaromír Škaloud, Bohumil Šmika, Zdeněk Šťastný, Miroslav Štěpán, Ing. Vladimír Vik, Jaroslav Vojtěch, Gustav Vrkoč, Josef Zachoval a Vojtěch Žák. Delegáty mimořádného sjezdu KSČ za okres Jičín se stali Hana Bucháčková, MUDr. Petr Hoffman, Ladislav Jirků, Věra Pilařová, Jaromír Škaloud, Bohumil Šmika, Miroslav Štěpán, Ing. Vladimír Vik, Gustav Vrkoč a Josef Zachoval.¹³⁰

¹²⁹ SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 19, inv. č. 19, Okresní konference KSČ (mimořádná), 29. 6. 1968.

¹³⁰ Tamtéž.

6.6 Poslední měsíce okresu před okupací

Oproti předchozím měsícům byl průběh července a srpna z důvodu prázdnin a dovolených klidnější, méně se schůzovalo. V červenci se předsednictvo OV KSČ sešlo pouze jednou, a to 9. července. Na schůzi byla hodnocena mimořádná okresní konference. Konference proběhla podle schváleného programu a neměla žádné rušivé jevy. V porovnání s březnovou se v této zlepšila úroveň diskusí. Dále se zde projednávaly politicko-organizační přípravy mimořádného XIV. sjezdu KSČ.¹³¹ 5. července se konaly oslavy k výročí upálení mistra Jana Husa. V obci Popovice u Jičína byl k Husovu pomníku uspořádán průvod a u pomníku zapálena hranice. Obdobný průběh oslav byla také v Mlázovicích a v Nové Pace.¹³²

Jednou z nejvýznamnějších událostí v červenci pro celou republiku, samozřejmě i okres Jičín se stala schůzka československých politiků Dubčeka, Smrkovského, Černíka, Kriegla, Koldera, Švestky a Biřáka s vůdcem Sovětského svazu, s Brežněvem. Jednání probíhalo od 29. července do 1. srpna 1968 v Čierné nad Tisou. Ještě před odjezdem československé delegace v jičínském okrese proběhla velká podpisová kampaň na podporu jednatelů. I rozhlas nabádal občany, aby se šli podepsat a podpořit tím československou delegaci. Z rozhlasu se ozývalo: *„Jednejte, vysvětľujte, ale jednotně a bez ústupků obhajujte cestu, na ktorou jsme vyšli a ze které nesejdeme. Myslíme na vás. Myslete na nás. Ano, to je závěr Poselství občanů předsednictvu ústředního výboru Komunistické strany Československa, s kterým jsme se seznámili v rozhlase, televizi, tisku. Rovněž známe odezvu celé naší republiky. Víte, o co jde. Jde o podporu předsednictvu ústředního výboru naší strany před blížícím se jednáním předsednictva ústředního výboru Komunistické strany Sovětského svazu. Jde o celý demokratický proces, jde o humánní socialismus, jde o svobodu. Stojíme za Alexandrem Dubčekem a jeho spolupracovníky. Pokud jste téhož názoru, obracíme se na vás s výzvou, abyste svůj souhlas a podporu vyjádřili podpisem. V jičínské sokolovně jsou vystaveny podpisové listiny. Podpisy znamenají souhlas s Poselstvím občanů. Listiny můžete podepisovat po celý den. Občané, jde o všechno. Situace vyžaduje rozhodnost,*

¹³¹ SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 94 a, inv. č. 94, Zápisy ze schůzí předsednictva, 9. července 1968.

¹³² ÚLEHLA, Vladimír: *Události let 1967 - 1970 v jičínském okrese* (rukopis), s. 20. Sbirka Dh, Regionální muzeum a galerie v Jičíně.

rozvahu a jednotu.“¹³³ V Jičíně se získalo 4 820 podpisů, v Hořicích rezoluci podepsalo k 31. červenci 2 850 osob, podpisových akcí se také zúčastnili i pacienti a zaměstnanci lázní v Lázních Bělohradě, ve kterých bylo získáno 325 podpisů. Podobné podpisové akce se konaly i na dalších místech v Miletíně, Sobotce atd.¹³⁴

Předposlední schůze předsednictva OV KSČ před okupací se uskutečnila 6. srpna. Došlo k projednávání kádrových a organizačních záležitostí, ale také ke zhodnocení článku „*O vysokou politiku*“, který vyšel v Zemědělských novinách. Diskutovalo se o názorech Zdeňka Šolce, po ukončení diskuse bylo dohodnuto, že OV KSČ bude reagovat na tento kritický článek článkem, ve kterém se objeví výsledky pozitivní práce okresu.¹³⁵

V červenci a srpnu se konalo méně schůzí, bylo to dáno čerpáním dovolených všech občanů okresu, což zpomalilo obrodný proces. Bylo předvídáno, že hlavní vlna obrodného procesu přijde na podzim, kdy budou pořádány výroční schůze odborových organizací. K této předpovědi však nikdy nedošlo.¹³⁶ Vpád vojsk Varšavské smlouvy zmařil všechny naděje na pokračování Pražského jara.

¹³³ SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond MěNV Jičín, Přílohy ke kronice 1968, Relace rozhlasu po drátě, 28. červenec 1968.

¹³⁴ ÚLEHLA, Vladimír: *Události let 1967 - 1970 v jičínském okrese* (rukopis), s. 19. Sbirka Dh, Regionální muzeum a galerie v Jičíně.

¹³⁵ SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 94 a, inv. č. 94, Zápisy ze schůzí předsednictva, 6. srpen 1968.

¹³⁶ ÚLEHLA, Vladimír: *Události let 1967 - 1970 v jičínském okrese* (rukopis), s. 20. Sbirka Dh, Regionální muzeum a galerie v Jičíně.

7 Vojenská intervence

7.1 První dny okupace v Jičíně

21. srpen 1968 se stal jedním z nejčernějších dnů naší historie. Zmařil všechny naděje na obrodný proces Pražského jara. Okupace Československa začala již 20. srpna v jedenáct hodin večer. Ze všech rádií, jak vzpomíná Karel Pokorný, se začalo ozývat: *„Dnes kolem 23. hodiny noční překročila vojska Sovětského svazu, Polské lidové republiky, Německé demokratické republiky, Maďarské lidové republiky a Bulharské lidové republiky státní hranice Československé socialistické republiky. Stalo se tak bez vědomí prezidenta republiky, předsedy Národního shromáždění, předsedy vlády i prvního tajemníka Ústředního výboru Komunistické strany Československa...“* Mnoho lidí poté vyběhlo do ulic a volalo: *„Obsadili nás Rusáci.“*¹³⁷

Nad územím Jičína, Nové Paky a Sobotky již kolem půlnoci létala vojenská letadla, která zde přelétávala celé dopoledne 21. srpna. *„Před rozedněním 21. srpna roku 1968 projížděly Jičínem směrem od Liberce ku Praze nepřehledné kolony tanků a jiných těžkých vozidel sovětské armády v plné bojové pohotovosti. Před osmou hodinou projelo Husovou třídou ve směru od Robous několik sovětských tanků, za nimi pak od 10. do 11. hodin následovaly kolony těžkých minometů a kolona těžkých tanků polské armády.“*¹³⁸ Rozhlas po celý den vysílal zprávy o zachování klidu. I přesto lidé začali ve velkém nakupovat potraviny a jiné spotřební zboží, u obchodů se tvořily fronty a na ulicích se shromažďovaly davy lidí, kteří probírali nastalou situaci. Mnozí obyvatelé Jičína se sovětskou armádou snažili zmást, obraceli dopravní tabule, stavěli živé barikády, všude se začaly objevovat nápisy vyzývající k odchodu vojsk. Nejčastějšími hesly, která se objevovala po městě, se stala: *„Za tu tvoji pohádku, zveme tě k nám do chládku.“* *„Zatím co my žijem v hoři, ty užíváš Černomoří.“* *„Co Čech to muzikant, co Rus to okupant.“* *„Lenine, probud' se, Brežněv se zbláznil a všechny idee na věky zazdil.“* Na základě rozhlasového vysílání lidé do oken vyvěšovali černé prapory, státní vlajky stažené na půl žerdi. Nejrušnějším místem se stala křižovatka na Žižkově náměstí, kde neustále projížděly vojenské kolony. A právě zde u hotelu Astra se odehrál incident, který mohl mít tragické následky. Vzpomíná na něj Karel

¹³⁷ Rozhovor s Blankou Čílovou a Karlem Pokorným, 19. 4. 2013 (viz příloha č. 8)

¹³⁸ SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond MěNV Jičín, Kronika města Jičína, 1968, s. 39.

Pokorný, který se nastalé události snažil fotograficky zdokumentovat. „*Já jsem si tam chystal fotoaparát, že tam budu něco fotit a nějaký mladík, vylezl na stupátko toho auta, který jelo krokem, a pěští rozbil sklo u toho nákladáku a řidiči vyrazil samopal, po kterém sahal. Snad ve vteřině samopal jinýho vojáka proti němu, no já jsem sebou švihnul o zem. Kdyby zmáčkl spoušť, tak pět nebo kolik nás tam bylo, tak je po nás. No tenkrát jsem koukal smrti do očí.*“¹³⁹ O život Karlu Pokornému šlo několikrát, při pořizování snímků ho vždy někdo kryl. Stáli před ním, aby si ho vojáci nevšimli a on mohl pořídit nějaké fotografie. Dokumentaci pořídil v Nové Pace, v Jičíně a pak odjel situaci fotit do Prahy.

Na události způsobené okupací bezprostředně zareagovaly předsednictvo OV KSČ a plenární zasedání OV KSČ svými mimořádnými schůzemi, na nichž byly vytvořeny rezoluce a prohlášení pro občany okresu. Již kolem druhé hodiny ranní 21. srpna projížděla část ozbrojených sil Sovětského svazu a Polské lidové republiky po státní silnici od Semil k Praze. Předsednictvo OV KSČ poprosilo sovětské důstojníky, aby jim vysvětlili, proč přijeli na území republiky. Ti jim odpověděli, že přišli, protože je pozvali vládní představitelé Československa a že mají zabezpečit hranice Československé republiky s Německou spolkovou republikou. Krátce na to, v 4,30 hodin, se konala první schůze předsednictva OV KSČ. Na ní bylo vypracováno svolání, ve kterém informovali obyvatele okresu, že nesouhlasí se vstupem vojsk na území republiky, že to považují za hrubé porušení suverenity, že je Československá republika dost silná, aby si své problémy řešila sama, a že se POV KSČ Jičín staví za předsednictvo ÚV KSČ, vládu, Národní shromáždění a prezidenta republiky. Ve svém svolání nabádali občany okresu, aby se též vyjádřili a přišli podepsat tuto výzvu. K 25. srpnu výzvu podepsalo 27 tisíc občanů okresu Jičín.¹⁴⁰ Občané byli vyzýváni k zachování klidu, dále k zabránění jakýchkoliv provokací vůči okupačním vojskům a nerozšiřování paniky tím, že by nakupovali do zásoby. Na schůzi předsednictva došlo k utvoření šesti informačních středisek v Jičíně, Hořicích, Nové Pace, Kopidlně, Lázních Běláhoř a Sobotce. V těchto střediscích byli zastoupeni pracovníci OV KSČ a mělo zde docházet k vzájemné informovanosti. Pracovníci

¹³⁹ Rozhovor s Blankou Čílovou a Karlem Pokorným, 19. 4. 2013 (viz příloha č. 8)

¹⁴⁰ Proti okupaci, in: *Předvoj*, 1968, č. 3 (mimořádné vydání), s. 2.

OV KSČ ve střediscích šířili informace z vedení a zpětně informovali okresní výbor o situaci v jednotlivých městech či závodech.¹⁴¹

Na jednání předsednictva OV KSČ byli přizváni delegáti, kteří měli okres reprezentovat na XIV. mimořádném sjezdu KSČ. Během nočních hodin dostali informaci, že se sjezd bude konat 22. srpna a odjezd z Jičína bude v sedm hodin. Na mimořádném sjezdu měli zástupci okresu prosazovat tři hlavní stanoviska, a to odsoudit okupaci Československa vojsky Varšavské smlouvy a žádat jejich okamžitý odchod, odmítat spolupráci s okupačními armádami. Na sjezdu měli dále žádat o okamžité propuštění internovaných a vyžadovat nezasahování okupantů do záležitostí republiky. V případě nesplnění těchto požadavků měli jičínští delegáti prosazovat vyhlášení generální stávky.¹⁴² Na dalších zasedáních OV KSČ se probíral průběh a výsledky XIV. mimořádného sjezdu.

22. srpna se konalo jednání s příslušníky polské armády a představiteli orgánů města. Setkání se uskutečnilo na žádost velitelů polské jednotky. Zúčastnili se ho pplk. Ing. Ředina, velitel jičínské posádky, Karel Šoltys, předseda ONV Jičín a další představitelé OV KSČ, MěNV atd. Polskou stranu zastupovali pplk. Krajevský, velitel praporu, a kpt. Lukaševič, politický pracovník praporu. Jednání začalo tím, že se jičínští zástupci ptali, zda je to jednání z pozice utlačovaného okupanty nebo jestli to bude jednání komunistů s komunisty. Krajevský odpověděl jako komunisté s komunisty. Schůzka opravdu proběhla bez konfliktů. Oba polští důstojníci se chovali velmi slušně a měli snahu se dohodnout. Neustále opakovali, že nechtějí konflikty, nemají zájem na provokacích, že jim jde o dohodu. Polským důstojníkům bylo zdůrazněno, že jsou považováni za agresory a že jejich přítomnost zde je protiprávní. Zástupci okresu se jich také zeptali, jestli vůbec vědí, z jakých důvodů jsou na československém území. Krajevský odpověděl, že do republiky přišli pomoci udělat pořádek. Následně velmi slušně přednesl požadavky svých nadřízených. Ty byly formulovány do sedmi hlavních bodů. Dle nich mělo dojít k odstranění všech nepřátelských hesel, zabránit demonstracím, zamezit, aby je oslovovali jako agresory a aby nebyli ponižováni. Polské

¹⁴¹ SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 94 a, inv. č. 94, Zápisy ze schůzí předsednictva, 21., 22. a 23. srpna 1968.

¹⁴² SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 53 b, inv. č. 53, Zápisy ze schůzí pléna, 23. srpna 1968.

vedení dále požadovalo zavést ve městech policejní hodinu od 19,00 do 6,00 hodin. Další bod obsahoval, že polští vojáci nebudou nikoho provokovat, ale pokud budou vyprovokováni, tak užijí násilí. Žádali zamezit rozšiřování letáků zaměřených proti nim a uvolnit prostory pro práci štábu. Na tyto požadavky reagovali zástupci tím, že je označili za ultimativní a nepřijatelné. Polským důstojníkům odmítli i nabízenou pomoc při zajišťování pořádku ve městě. Krajevský se ještě jednou omluvil tím, že jsou vojáci a musí plnit rozkazy. Během jednání se dohodli na tom, že když polská armáda zjistí některé nedostatky, upozorní Bezpečnost, aby je odstranila, případně dojde ke schůzi zodpovědných pracovníků, kteří by nastalý problém projednali.¹⁴³

Obyvatelé okresu získávali informace o dění z rozhlasu a také místního tisku. Již 23. srpna vyšlo zvláštní vydání okresních novin Předvoj, jejich vydávání mělo začít až v září. Bylo zde otištěno stanovisko OV KSČ v Jičíně k výsledkům jednání mimořádného XIV. sjezdu KSČ. OV KSČ se plně ztotožnilo s prohlášením, které bylo přijato na sjezdu. Dalším příspěvkem Předvoje se stalo prohlášení rady ONV a MěNV v Jičíně, ve kterém nabádali občany, aby zachovali klid. Nesouhlas s okupací v něm veřejně vyslovovali i Okresní přípravný výbor svazu družstevních rolníků v Jičíně i pracovníci modelárny v jičínském Agrostroji. V novinách se dále setkáme se články, jejichž titulky zní *„Pozor na provokatéry, Nevěřte kolaborantům, Zůstaňme jednotni.“*¹⁴⁴ Na návrhy obyvatel došlo k vydávání Jičínských novin, ty lidem podávaly důležité informace. Objevilo se v nich stanovisko nazvané *„Náš postoj k okupantům!“* Obsahovalo informace pro občany, jak se chovat k okupačním vojskům. *„Ignorujme je, nepomáhejme jim, ale nebudme provokatéry! Věříme, že těch několik jedinců, kteří jim dávali cigarety, pivo a peníze se bude dlouho stydět. Budme hrdí, stateční a silní. V klidu je síla. Jsme ve vlastní zemi, máme volené orgány města i okresu. Jim věřte! Myslí to s Vámi dobře.“*¹⁴⁵

23. srpna se konala celostátní stávka na protest proti okupaci. I v Jičíně se ve dvanáct hodin na protest rozezněly sirény na všech pracovištích. Druhá stávka se uskutečnila 26. srpna v 9 hodin, která trvala čtvrt hodiny. I tento den po městě

¹⁴³ SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 53 b, inv. č. 53, Zápisy ze schůzí pléna, 23. srpna 1968.

¹⁴⁴ Předvoj, 1968, č. 3(zvláštní vydání).

¹⁴⁵ Výzva všem občanům, in: Jičínské noviny, 1968, č. 2.

houkaly sirény, zněly zvony a klaksony. 24. srpna v dopoledních hodinách projela Jičínem sovětská vojska se zásobováním a 25. srpna městem projížděly velké kolony pancéřovaných vozů a děl polské armády. 26. srpna se sešlo plenární zasedání, které došlo k závěru, že již skončily dny nadměrného nakupování.¹⁴⁶

V těchto těžkých dnech se v Jičíně neustále schůzovalo. Na mimořádném plenárním zasedání 27. srpna se OV KSČ zabývalo situací, která vznikla navrácením československé delegace z Moskvy, projednávalo se stanovisko OV KSČ k moskevskému komuniké. Diskutovalo se o projevech prezidenta Svobody a prvního tajemníka ÚV KSČ Dubčeka. Ve svém diskusním příspěvku prohlásil dr. Martin: *„Faktem je, že jsme okupováni. Vojska jsou přítomná v takové síle, že nás staví do pozice, že nemůžeme mít nějaké ultimativní požadavky. Podle mého názoru nejsou vhodné výzvy k nepředloženým činům, protože z toho by mohl vzniknout bratrovražedný boj s takovými důsledky, že bychom těžko hledali příklad. S pocitem hořkosti a spravedlivého hněvu, se nemohu smířit s pošlapáním naší suverenity. [...] Naše přátelství je pošlapáno a otřeseno. Nesmíme však nevidět tu desinformovanost lidí zemi tak zvaných přátel. [...] Velká část lidí věří tomu, že vojska Varšavské smlouvy šla do naší republiky pomoci, pomoci našim lidem.“*¹⁴⁷ V závěru zasedání byla vytvořena zpráva všem komunistům a obyvatelům jičínského okresu, kde je OV KSČ informovalo o svém stanovisku. V okupování republiky i nadále viděli porušení zásad mezinárodního práva. Vyslovili plnou podporu Dubčekovi a nově zvolenému ÚV KSČ. Na návrat československé delegace z Moskvy reagovalo mnoho obyvatel Jičína. V Jičínských novinách byly otištěny vzkazy občanů Jičína československé delegaci, na jejich návrat reagovali občasné všech věkových kategorií. *„Jsme nesmírně šťastni, jsme nesmírně šťastni, že se nám vrátili. Rádi bychom byli, aby i oni byli šťastni s námi. Když jsem slyšel hlas Smrkovského, vytryskly mi slzy“*. Pět dívek od 14 do 17 let vzkazovalo: *„Přály bychom si, abychom měly konečně klid.“* Další vzkaz byl: *„Aby odtud vyhnali okupační vojska. Aby se náš život vrátil do doby polednové.“*¹⁴⁸

¹⁴⁶ SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond MěNV Jičín, Kronika města Jičína, 1968, s. 42-43.

¹⁴⁷ SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 53 b, inv. č. 53, Zápisy ze schůzí pléna, 27. srpna 1968. Diskusní příspěvek Martina.

¹⁴⁸ Politická úvaha, in: *Jičínské noviny*, 1968, č. 3.

S měnící se situací se změnila i taktika boje proti okupantům. Do Jičína přicházeli noví vojáci a město vyzývalo své občany, aby již nestáli na chodnících, nevšímali si jich, nepsali žádná hesla a nápisy, které by mohly vést ke konfliktům. Nově příjíždějící vojáci by shromáždění na ulicích mohli brát jako uvítání, státní vlajky v oknech bez černého praporu by mohli vnímat jako projev přátelství.¹⁴⁹ 28. srpna plénum MěNV rozhodlo, aby se odstranily plakáty, transparenty a hesla naměřená proti vojskům Varšavské smlouvy, aby pokračovalo uklidňování situace. 30. srpna se již v ulicích města nenacházela žádná hesla a nápisy, které by vyžadovaly odchod vojsk, také směrovky matoucí směr cesty byly zbaveny vápna.¹⁵⁰

7.2 První dny okupace v Hořicích, Nové Pace a Sobotce

Do Hořic dorazila vojska Varšavské smlouvy mezi čtvrtou a pátou hodinou ranní. Přijeli sem sovětsí vojáci a vojáci Polské lidové armády. Vojska se nejdříve zastavila před městem na vrchu Borek. Po několika hodinách se vydala do města a tábořiště si postavila za městem. V Hořicích se vytvořily dvě skupiny obyvatel, které se vydaly za okupantskými vojsky. Jedna skupina okupaci odsuzovala a snažila se o odchod vojsk. Druhá skupina s okupanty navazovala přátelské kontakty, v jejím čele stáli Otta Zívr a Emilie Kotyková, ta vojáky vítala a děkovala jim za včasný zásah. Během dne se konalo několik zasedání Městského výboru, na zasedání bylo vydáno prohlášení o zachování klidu a pořádku a došlo také k vyhlášení tzv. „*Prodeje do ruky*.“ Byl určen seznam potravin a jejich množství, které si mohl koupit jeden obyvatel Hořic, činilo to 2 kg mouky, 0,5 kg rýže, 1 kg cukru, 0,5 kg sádla, 0,25 kg tuku, 0,25 kg másla, 5 kusů vajec, 1 kus mýdla, 10 g kávy a 1 balíček cigaret. 22. srpna se po městě, na chodnících, na domech, ve výkladních skříních začaly objevovat transparenty „*Ať žije Svoboda, Směr Moskva 2000 km.*“ Před kostelem na chodníku byl nápis „*Sluníčko zachází za hory, Rusáci pečou brambory.*“ Před závodem Karosa se na silnici objevila bílou barvou nakreslená pěticípá hvězda. Tyto nápisy, které urážely okupanty, byly brzy odstraněny. Také docházelo ke změně jmen ulic, zaměňovaly se silniční tabule.

¹⁴⁹ Výzva všem občanům, in: *Jičínské noviny*, 1968, č. 2, s. 2.

¹⁵⁰ SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond MěNV Jičín, Kronika města Jičína, 1968, s. 46.

V Hořicích se nacházelo množství letáků s ruským, německým a polským textem, letáky byly namířeny proti vojákům Varšavské smlouvy a obsahovaly provolání „*Iděte domů.*“ Nad městem pravidelně létal polský armádní vrtulník, který shazoval propagační letáky okupačních armád. Byly však okamžitě po dopadu sbírány hořickými dětmi a páleny u provizorních ohničků. V Hořicích byl během Pražského jara velmi aktivní Klub angažovaných nestraníků, svou aktivitu vyvíjel i v srpnových dnech. 28. srpna zorganizoval podpisovou akci jako protest proti vpádu vojsk Varšavské smlouvy. Nedaleko Hořic byl dvakrát přerušen vojenský telefonní kabel, a to 29. a 31. srpna. Pokaždé u toho byla přistižena šestnáctiletá Dana Havlíčková, která byla později umístěna na psychiatrickém oddělení OÚNZ v Nové Pace a byla jí diagnostikována nervová porucha.¹⁵¹

V Nové Pace probíhaly srpnové dny podobně jako v Jičíně či Hořicích. Dle vzpomínek Blanky Čílové a Karla Pokorného vojska Novou Pakou projížděla, dokonce i několikrát, protože byla matena otočenými dopravními tabulemi. I zde se utvářelo velké množství transparentů a hesel. Radko Pavlovec, tajemník K 231 na okrese Jičín, vytvořil velký plakát, na který v ruštině napsal „*Zabili jste mého syna*“ a nalepil ho na Masarykův pomník v Nové Pace.¹⁵² Ve městě byly odkláněny kolony okupačních vojsk u restaurace Krakonoš, tyto akce prováděli především mladí lidé. Někteří odvážlivci u vlakové zastávky Nová Paka město spustili dolů závory. Další pokus, jak zatarasit hlavní silnici, byl u můstku přes říčku Rokytku, kde někteří občané Nové Paky nahromadili různé věci, hlavně telegrafní sloupy. Lidé žijící v okolí se akce báli a poprosili o odstranění této překážky.¹⁵³ Jednu z novopackých zpráv vysílal 24. srpna Rozhlas po drátě: „*Nekompromisní statečnost mladých lidí však někdy hraničila s nerozvážností, ba s nerozumem. Tak v Nové Pace se chystali dva mladíci použít dvou dělobuchů, které si opatřili, proti projíždějícím okupačním jednotkám. Na upozornění lidí jim příslušníci VB na poslední chvíli dělobuchy vzali.*“¹⁵⁴

¹⁵¹ Městské muzeum v Hořicích, fond Městský národní výbor Hořice, Kronika města Hořice v Podkrkonoší, 1968, s. 73-86.

¹⁵² Rozhovor s Blankou Čílovou a Karlem Pokorným, 19. 4. 2013 (viz příloha č. 8)

¹⁵³ ÚLEHLA, Vladimír, KNOPP, Josef: *Srpen '68 na Jičínsku*, Jičín, Občanské fórum v Jičíně – kulturní komise, ONV v Jičíně – odbor kultury a odbor školství 199, s. 13.

¹⁵⁴ Tamtéž.

Obyvatelé města Sobotky se o okupaci republiky vojsky Varšavské smlouvy dozvěděli z rozhlasu. První sovětské tanky se v Sobotce objevily v 8,08 hodin, poté městem projížděly vozy a tanky Polské lidové republiky. Předseda MNV Sobotka vyzval v 11 hodin rozhlasem obyvatele města k zachování klidu a k držení dvouminutové stávky ve 12 hodin. I v Sobotce se 23. srpna držela hodinová generální stávka, stávkovalo se zde i 26. srpna v 9 hodin, tato stávka trvala patnáct minut. Také sobotečtí občané vytvářeli četné nápisy a hesla, které psali na silnice či zdi. Jejich tvorbou se zabývala převážně mládež. Na zeď u místní lékárny někdo napsal „*Bud'me všichni jeden šik, Dubček je náš Jánošík*“, na zdi u kanceláře JZD se objevil nápis „*Za Dubčka, za Svobodu, okupantům ani vodu.*“ Na jiných místech stály nápisy „*Nechte si pšenici, zlato, dejte nám Dubčka za to.*“ „*Česká dívka nedá pusu ani Němci, ani Rusu.*“ Nejprve se hesla a nápisy psaly v češtině a ruštině, když autoři sehnali polské slovníky, tak se začaly vyskytovat i v polštině.¹⁵⁵ Dle vzpomínek dr. Bílka malovala skupina mladých lidí v Sobotce 25. srpna nápis, který odsuzoval okupaci přímo na silnici vedle restaurace Syrovanda. Všechna projíždějící auta mladíci zpomalovali, nechtěli, aby se jim nápis hned rozmazal. Takto zastavili i polské vojenské vozidlo, to zpomalilo a nápisu se vyhnulo.¹⁵⁶

7.3 Ubytování okupačních vojsk a jejich soužití s místními obyvateli

V Jičíně se nacházela velká kasárna, ta ovšem v době příchodu okupačních vojsk obývala dělostřelecká jednotka československé armády. Zde se 21. srpna uskutečnilo jednání s polským velitelstvím o umístění jednotek polské armády, která se usídlila v oblasti pod vrchem Zebín. Další ležení měla mezi Holínem, Ostružnem a Vokšicemi. Velitelství polské armády se usadilo v budově jičínské hvězdárny. Polská jednotka kontrolující Hořice měla tábor v lese na Kačírku, město nepovolilo ubytování v Hořicích nikomu, ani polskému velitelství.

¹⁵⁵ SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond MNV Sobotka, Kronika Sobotky, 1968, s. 61-62.

¹⁵⁶ ÚLEHLA, Vladimír, KNOPP, Josef: *Srpen '68 na Jičínsku*, Jičín, Občanské fórum v Jičíně – kulturní komise, ONV v Jičíně – odbor kultury a odbor školství 1990, s. 15.

K přesunu vojsk přímo do města Jičína na stadion v Lipách došlo v noci z 25. na 26. srpna. Vymyšleným důvodem Poláků pro přesun tanků bylo to, že prý v kasárnách s československými vojáky docházelo k přemístění vojenské techniky. Ale již 29. srpna se Poláci vrátili zpět do hlavního tábora k Holínu. Do Jičína pak chodily pouze občasné hlídky polských vojáků. K velkému přesunu okupačních jednotek došlo po tragickém jičínském incidentu, během kterého opilý polský voják zastřelil dva místní občany a několik poranil. Aby nedošlo k vyhrocení situace mezi polskými vojáky a jičínskými obyvateli, stáhly se polské jednotky z obvodu města a usídlily se poblíž obce Lužany.

Již od srpna se nedaleko Lužan nacházel menší tábor polských vojáků. Ti se tu chovali ukázněně, někteří si občas zašli do vesnice na nákup, na poštu nebo do hospody na pivo. Po 7. září se tento tábor rozrostl o další jednotky přicházející od Jičína a vzniklo zde velké vojenské ležení. Vojáci dostali zákaz odcházet z tábora a lidé z okolí se též nesměli stýkat s polskými vojáky. Nacházelo se tu asi tři tisíce mužů, dvě stě tanků, mnoho nákladních automobilů a osobních vojenských aut typu gaz. Lesy v okolí vojenského tábora často navštěvoval Zbyněk Vágenknecht z Lužan, který sem jezdil sekat krmení a při tom pozoroval dění v táboře. Podle jeho výpovědi byly stany a vojenská auta rozložena na lukách, tanky se nacházely v lese a maskovalo je roští. I nad některými auty byla krycí síť, v táboře se nalézalo i několik helikoptér. Pro vodu si vojáci jezdili do Konecchlumí do místního JZD a do Jičína. Vojáci byli zásobováni z Polska, každý den vyjíždělo z tábora několik nákladních aut, která se ještě téhož dne s nákladem vracela. Vojáci měli každý den výcvik, ve volném čase pak sportovali, hráli fotbal a volejbal. Ve vojenském táboře měli volejbalové hřiště i rozhlas. Během pobytu v táboře u Lužan se vojáci chovali ukázněně. Republiku tyto polské vojenské jednotky opustily během 28. až 30. října 1968 a vrátily se zpět do Polska.¹⁵⁷

Počáteční soužití obyvatel okresu a polských vojáků bylo poměrně bezkonfliktní. Samozřejmě, jako prakticky v celé republice, většina obyvatel okresu přítomnost okupačních vojsk odsuzovala. Našli se ovšem i tací, kteří s nimi sympatizovali, v Hořicích to byla např. Emilie Kotyková. Ta okupační vojska s radostí vítala. V Jičíně se příznivcem okupantů stal Vlček, který se veřejně přihlásil k polským

¹⁵⁷ SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond MNV Lužany, Kronika obce Lužany, 1968, s. 74-75.

vojákům. Vladimír Úlehla na něj vzpomíná takto: „*Jak sem přijeli Poláci, tak chtěli dostat vodu, ale nikdo jim nepřinesl, až právě ten Vlček jim přinesl vodu. On to byl podivín, střelenej chlap.*“¹⁵⁸ Jiní zase s polskými vojáky chodili hrát volejbal a podobně. Někteří občané okresu se polským jednotkám snažili zdejší přítomnost co nejvíce znepříjemnit. Odmítali jim za československé peníze prodat cigarety a jiné zboží. K větším konfliktům mezi oběma stranami v srpnu nedošlo, situace se však obrátila začátkem září.

¹⁵⁸ Rozhovor s Vladimírem Úlehlou, 10. 5. 2013 (viz příloha č. 9)

8 Tragické září

8.1 První zářijový týden

První dny měsíce září probíhaly poměrně klidně. Městem občas projely zásobovací vozy polské armády, mnoho vozů bylo naplněno prkny, nábytkem a podobně, což značilo, že k trvalému odchodu vojsk Varšavské smlouvy jen tak nedorazí. 2. září byl zahájen nový školní rok. 4. září pak mimořádně zasedalo předsednictvo OV KSČ, kde se projednávaly informace ze zasedání PKV KSČ z 2. září. Věra Pilařová ostatní seznámila se zprávou od ministra vnitra, který vyzýval k zajištění pořádku ve městě a normalizaci života. Po městě začaly stále častěji chodit dvoučlenné hlídky a byly střeženy veřejné, státní a stranické budovy, aby nedocházelo k provokacím. Na schůzi se dále projednával pobyt polské armády, které byl nabídnut prostor mezi Chotčí a Mlázovicemi.¹⁵⁹ Poklidná situace brzy vzala zaskvě a 7. září se vyostřila.

8.2 Jičínský incident

8.2.1 Průběh události 7. září 1968

7. září se stalo jedním z netragičtějších dnů v historii města Jičína. Ona událost zasáhla nejen město, celý okres, ale i republiku. Opilý voják polské armády bezdůvodně zastřelil dva místní obyvatele, Jaroslava Veselého a Zdenku Klimešovou, a šest osob zranil, z toho i dva polské kolegy. Celý incident začal v podvečer 7. září, kdy se vydaly dvě kamarádky Bohunka Brumlichová a Jana Jenčková do jičínského kina na promítání filmu. Po skončení filmu se ještě na chvíli zastavili v hotelu Slavie, zde se k nim přidal Jaroslav Veselý. Kolem 22. hodiny odešli z hotelu Slavie a chtěli jít již domů. Jana Jenčková měla přespat u Bohunky Brumlichové, Jaroslav Veselý je doprovázel. U rybníka Kníže se k nim připojil Vítězslav Klimeš. Společně pokračovali v cestě,

¹⁵⁹ SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 94 b, inv. č. 94, Zápisy ze schůzí předsednictva, 4. září 1968.

zastavili se u křižovatky Na Letné u telefonní budky, zde zaslechli hluk, pískání, mluvení. Čekali, až se k nim hlučná skupina přiblíží, aby viděli, kdo jí tvoří.¹⁶⁰

Směrem od Holína přicházela skupina pěti podnapilých polských vojáků. Tvořili ji vojáci Dorna, Zapasa, Czervonka, Kowalski a Zajac. Opili se již ve vojenském táboře, pravděpodobně vodkou, kterou si přivezli z Polska. Z vojenského ležení se vypravili do 3 km vzdáleného Jičina. Ve své výpovědi vojín Dorna řekl: „*Nepamatuji se, od koho vzešel návrh, abychom šli do Jičina. Do Jičina jsme šli pouze za tím účelem, abychom viděli, jak vypadá město.*“¹⁶¹ Dorna a Zapasa si s sebou vzali samopaly. Vojáci prošli kolem čtyř mladých stojících u telefonní budky. Nikdo nic neříkal, ale Bohunka Brumlichová vypověděla, že „*ten voják, který šel k nám nejbližší, nabil samopal a od boku s ním mířil jako na mne. Všimla jsem si, že se upřeně na mne dívá.*“¹⁶² Polští vojáci Dorna a Zapasa přešli křižovatku a zastavili se v zahradě u domu čp. 109 v Kolárově ulici. Zbylí tři vojáci přemýšleli, zda se vrátí to tábora, ale nakonec šli za Dornou a Zapasou. Ti o něčem diskutovali a náhle začal Stefan Dorna střílet ze samopalu, nejprve do vzduchu, poté namířil na stojící u telefonní budky, na Veselého, Klimeše, Brumlichovou a Jenčkovou. Jaroslav Veselý a Jana Jenčková byli zasaženi do nohy. Všichni z obav dalších výstřelů rychle padli k zemi. Czervonka, Kowalski a Zajac běželi k Dornovi a Zapasovi a křičeli, aby nestříleli. Dorna ovšem otočil samopal i proti nim a vystřelil, zranil Kowalského a Zapasu. Czervonka a Zajac viděli, že s Dornou nic nezmůžou a utíkali do polského ležení incident oznámit velitelům.¹⁶³

Zraněný Jaroslav Veselý neustále sténal a naříkal: „*Já nemám nohu, já nemám nohu.*“ Bohunka Brumlichová se ho snažila utišit. V tom k nim přišel Dorna se

¹⁶⁰ Archiv bezpečnostních složek (dále jen ABS), fond Krajská správa Sboru národní bezpečnosti Hradec Králové, odbor vyšetřování Veřejné bezpečnosti, inv. j. 61, původní vyšetřovací spis čj. VV-3/10-1968, Incident vojáků PLR v Jičíně dne 7. září 1968 – zpráva.

¹⁶¹ ABS, fond Krajská správa Sboru národní bezpečnosti Hradec Králové, odbor vyšetřování Veřejné bezpečnosti, inv. j. 61, původní vyšetřovací spis čj. VV-3/10-1968. Výpověď Stefana Dorny.

¹⁶² ABS, fond Krajská správa Sboru národní bezpečnosti Hradec Králové, odbor vyšetřování Veřejné bezpečnosti, inv. j. 61, původní vyšetřovací spis čj. VV-3/10-1968. Výpověď Bohunky Brumlichové.

¹⁶³ ABS, fond Krajská správa Sboru národní bezpečnosti Hradec Králové, odbor vyšetřování Veřejné bezpečnosti, inv. j. 61, původní vyšetřovací spis čj. VV-3/10-1968, Incident vojáků PLR v Jičíně dne 7. září 1968 – zpráva.

samopalem v ruce, sedl si vedle Brumlichové a začal jí obtěžovat. „*Ten voják si ke mne sedl a hladil mne nejdřív po nohách, potom si ke mne lehl a osahával mne po těle. Stále mne ujišťoval, že mne nezastřelí. Já ho prosila, aby ani po Janě nestřílel. Jarda vedle mne pořád nařikal a sténal. Ten voják mi říkal, dívej se do země a zacpi si uši.*“¹⁶⁴ Dorna vzal samopal a několika ranami zastřelil Jaroslava Veselého. Když si Dorna vyměňoval zásobník, Vítězslav Klimeš využil situace a podařilo se mu utéct. Zastavil projíždějící auto a odjel pro pomoc na jičínskou VB. Jana Jenčková ležela a předstírala, že je mrtvá, ovšem i tu začal Dorna osahávat a ukradl jí hodinky. Ty ukradl i Bohunce Brumlichové, které navíc odcizil ještě prsten.

Dornovo řádění však ještě nebylo u konce. Noční střelba probudila rodiče Vítězslava Klimeše Oldřicha a Zdenku, ti bydleli v blízkosti křižovatky. Báli se, že je v ohrožení jejich syn, a tak vyběhli z domu přímo do míst střelby. Dorna na ně několikrát vystřelil. Rána zasáhla Zdenku Klimešovou, která na místě zemřela, zraněn byl i její muž Oldřich Klimeš. Dorna přišel k manželům Klimešovým a ještě několikrát je zasáhl. Celou situaci popsal ve své výpovědi Oldřich Klimeš takto: „*Manželka se nedala udržet a běžela až k lipám a na chodník a u telefonní budky dostala dávku ze samopalu. Nikoho jsem neviděl, jen světelné střely. Ten voják musel být za tou budkou. Viděl jsem, jak manželka padla a vykřikla „Vrazi.“ V tom střelbu otočil ten voják proti mně a já jen padl na silnici a doplazil jsem se až k okraji chodníku. U obrubníku jsem se kryl, protože střelba proti mně pokračovala. Potom bylo chvíli ticho, uslyšel jsem kroky, a proto jsem přestal dýchat. Polský voják se postavil nade mnou a pustil dávku jako do mne. Většina střel však šla do obrubníku a já jsem dostal dávku do levé ruky. Ode mne šel ještě k manželce, která ležela na chodníku, a dal jí další rány. Ta však již byla stejně mrtvá, protože hned po té první salvě jsem slyšel její poslední vzdech.*“¹⁶⁵

Dorna střelbou zranil ještě vojína ČSLA Josefa Dufka, který náhodně procházel kolem, a střílel i po projíždějících automobilech. Vladislav Bosák z Prahy, který v autě projížděl křižovatkou, měl štěstí, Dornova střela ho nezasáhla. Takové štěstí neměli již

¹⁶⁴ ABS, fond Krajská správa Sboru národní bezpečnosti Hradec Králové, odbor vyšetřování Veřejné bezpečnosti, inv. j. 61, původní vyšetřovací spis čj. VV-3/10-1968. Výpověď Bohunky Brumlichové.

¹⁶⁵ ABS, fond Krajská správa Sboru národní bezpečnosti Hradec Králové, odbor vyšetřování Veřejné bezpečnosti, inv. j. 61, původní vyšetřovací spis čj. VV-3/10-1968. Výpověď Oldřicha Klimeše.

manželé Bílkovi z Tuře, kteří přijížděli ve směru od Turnova. Dornova střela zasáhla Milenu Bílkovou do pravé nohy. Zběsilého Stefana Dronu zatkla až přivolaná polská hlídka vedená por. Goliňským. Zraněné ošetřil místní lékař MUDr. Císař a následně byli převezeni do zdejší nemocnice. Oba zranění polští vojáci Zapasa a Kowalski byli převezeni do nemocnice v Hradci Králové, odkud je již 11. září vrtulník transportoval do Polska. Mrtvá těla Jaroslava Veselého a Zdenky Klimešové byla odvezena do márnice. Neprodleně po hrůzném incidentu začalo jeho vyšetřování.¹⁶⁶

8.2.2 Jak probíhalo vyšetřování?

Vyšetřování případu zahájilo jičínské oddělení VB velice rychle. Všem šlo o brzké uzavření celého incidentu, aby nedošlo k vyhrocení situace mezi místními obyvateli a polskými vojáky. Bylo prohledáno místo činu a zajištěny důkazy. 8. září se v 8 hodin ráno sešla koordinační komise. Přítomni byli i velitelé polské armády dislokované na okrese. Plk. Krajevský se k situaci vyjádřil tak, že ji prý nemůže objektivně zhodnotit, jelikož neví, ze které strany byla situace vyprovokována. Krajevský požadoval odstranit vytyčovací značky ze silnice, aby se zabránilo shlukování osob a vyšetřování se ukončilo nejdéle do oběda. Nechtěl, aby se incident rozmazával, protože bylo jasné, že v jeho jednotkách je nekázeň. V 9 hodin přišel na okresní oddělení VB vyšší vojenský prokurátor polské armády. Ten čin Dorny odsoudil a žádal, aby se co nejdříve případ vyřešil a viníci byli potrestáni. Odpoledne se dostavili velitel okruhu generál Valo a zástupce polské armády v ČSSR generál Savčuk. Generál Savčuk uznal, že vinni jsou polští vojáci a celý případ označil jako banditismus. Savčuk chtěl také navštívit pozůstalé a vyjádřit jim upřímnou soustrast, ovšem jeho návštěva by mohla rozvířit emoce mezi oběma stranami a nakonec mu byla rozmluvena. Dále Savčuk slíbil, že polské jednotky opustí obvod města a do města nebudou vysílat hlídky, ani jím nebudou projíždět polská bojová vozidla. Slib byl dodržen a polská

¹⁶⁶ ABS, fond Krajská správa Sboru národní bezpečnosti Hradec Králové, odbor vyšetřování Veřejné bezpečnosti, inv. j. 61, původní vyšetřovací spis čj. VV-3/10-1968, Incident vojáků PLR v Jičíně dne 7. září 1968 – zpráva.

armáda opustila 8. září okolo 21. hodiny svůj tábor u Holína a přemístila se ke Studeňanům a k Lužanům¹⁶⁷

Ještě téhož dne, tedy 8. září, bylo vyšetření případu přiděleno odboru vyšetřování Krajské správy SNB v Hradci Králové. Byly nařízeny soudní pitvy zastřelených, balistické expertízy, došlo k vyslechnutí svědků apod. Dle krevních rozborů měl Sefan Dorna v době incidentu v krvi 1,81 promile alkoholu. Na místě činu se našlo 75 kusů nábojnic, 74 pocházelo ze samopalu Stefana Dorny a jedna ze samopalu Zykmunda Zapasy. Z výsledků bylo patrné, že si Dorna z osudné noci moc podrobností nepamatoval. Vypověděl: *„Určitě nemohu říci, jestli já nebo kdokoliv z nás navázal hovor s osobami, stojícími v této skupině. Nebo jestli oni první na nás promluvili, nepamatuji se. Vzpomínám si však, že v jisté chvíli jsem zavedl náboj do nábojové komory samopalu a dávkou jsem vystřelil směrem na skupinu osob, československých občanů. Z jaké vzdálenosti jsem střílel, si nepamatuji. Nepamatuji se rovněž, že by někdo z té skupiny osob upadl, nebo křičel. Vzpomínám si, že jsem později vystřelil na projíždějící auto. Jestli jsem střílel na jiná auta, těžko můžu povědět. [...] Vzpomínám si, že jsem ležel vedle telefonní budky, ale nepamatuji se, že jsem ležel vedle ženy. Když jsem byl převezen do prostoru stanoviště roty a po odběru krve jsem upozoroval, že mám na levé ruce dvoje dámské hodinky a na prstu prstýnek. Nepamatuji se, jakým způsobem jsem došel k jejich vlastnictví. [...] Nevím, proč jsem střílel do skupiny osob a aut. Mohu jediné připouštět, že tyto osoby mohly něco povídat proti nám, polským vojákům. Nevidím jiného důvodu pro příčiny, proč byla použita zbraň.“*¹⁶⁸

Hlavním viníkem případu se stal Stefan Dorna, ten byl obviněn 10. října 1968¹⁶⁹ ze spáchání dvojnásobné vraždy, z pokusu o vraždy a z loupeže dvou náramkových hodinek a jednoho prstenu. Dorna byl během září převezen do Polska do Klodzka. Žádost, aby byl Dorna stíhán v ČSSR, polská strana zamítla, a proto Krajská správa SNB v Hradci Králové Dornovo stíhání přerušila. Dorna byl 18. října 1968 uznán Stanným vojenským soudem v Klodzku vinným a odsouzen k trestu smrti, propadnutí

¹⁶⁷ SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond MěNV Jičín, Přílohy ke kronice 1968, Informace o 7. září.

¹⁶⁸ ABS, fond Krajská správa Sboru národní bezpečnosti Hradec Králové, odbor vyšetřování Veřejné bezpečnosti, inv. j. 61, původní vyšetřovací spis čj. VV-3/10-1968. Výpověď Stefana Dorny.

¹⁶⁹ Předtím bylo vedeno stíhání proti nejmenovanému pachateli

veškerého majetku a ztrátě občanských práv. O milost požádal Stefan Dorna předsedu Rady ministrů PLR, ten mu ji udělil. Konečným trestem mělo být tedy doživotní odpykávání trestu ve vězení, ovšem po 15 letech byl Stefan Dorna propuštěn na svobodu.¹⁷⁰

8.2.3 Reakce obyvatel a pohřeb obětí incidentu

Na vzniklou událost zareagovaly mimořádným zasedáním 8. září 1968 ONV Jičín a MěNV v Jičíně. Společně vypracovaly rezoluci, kterou zaslaly radě Východočeského krajského národního výboru v Hradci Králové. Rezoluce obsahovala jména zavražděných a zraněných, žádala radu KNV, aby o jičínském incidentu zpravila vládu ČSSR, zařídila odsun polských jednotek z území okresu, nedala souhlas k tomu, aby tyto jednotky nahradily jiné, a samozřejmě se dožadovalo přísné potrestání viníků.¹⁷¹

Tragickým incidentem se zabývalo i předsednictvo OV KSČ na své mimořádné schůzi 10. září. Jelikož se o průběhu trestného činu objevovalo mnoho různých verzí, některé i s mylnými informacemi, bylo předsednictvo detailně informováno o tom, jak večer 7. září 1968 probíhal. OV KSČ zde projednalo rezoluci, již následně odeslalo ÚV KSČ, vládě ČSSR a polskému velvyslanectví v Praze. Odsuzovali v ní brutální čin polských vojáků. Zdůraznili, že tento čin byl v rozporu s Moskevskými dohodami, které okres Jičín důsledně plnil. A požadovali přísné a spravedlivé potrestání všech viníků, zavedení kázně a pořádku všech příslušníků polských vojsk a urychlený odsun okupačních vojsk ze všech míst, kde byl klid a pořádek. OV KSČ dále sepsal kondolenční listy, ve kterých vyjádřil upřímnou soustrast rodinám zemřelých.¹⁷²

¹⁷⁰ BÁRTA, Milan, et al.: *Oběti okupace. Československo 21. 8. – 31. 12. 1968*, 1. vyd. Praha, Ústav pro studium totalitních režimů 2008, ISBN 978-80-87211-01-4, s. 98.

¹⁷¹ SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond MěNV Jičín, Přílohy ke kronice 1968, Rezoluce ONV a MěNV zaslaná KNV.

¹⁷² SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 94 b, inv. č. 94, Zápisy ze schůzí předsednictva, 10. září 1968.

Ani zaměstnanci jičínského Agrostroje, ve kterém pracoval zastřelený Jaroslav Veselý, nezůstali pozadu a k situaci se vyjádřili. Zaslali československé vládě rezoluci, v níž napsali: „*Tento čin v nás vyvolává velké rozhořčení proto, že náš spolupracovník po předchozím zranění do nohou, způsobeném bezdůvodným výstřelem z větší vzdálenosti, byl přes své prosby příslušníkem polské armády z bezprostřední blízkosti plnou dávkou ze samopalu doslova rozstřílen. Tento bestiální čin nemá v našem městě, okrese, ani celé republice obdoby od dob fašistické okupace. [...] Do doby okupace jsme považovali polský lid a jeho armádu za své bratry a spojence, s nimiž jsme po staletí bojovali proti společnému nepříteli, za národ Sienkiewicze a Miczkiewicze, ale nyní jsme bohužel nuceni se na ně dívat jako na násilníky a vrahy. [...] Jak se s bratrskou pomocí slučuje to, že opilí vojáci cizích armád vraždí bez důvodu naše bezbranné lidi? [...] Protože nemáme žádné záruky, že se podobné případy nebudou opakovat, žádáme kategoricky odchod okupačních armád z naší země, protože normalizaci situace u nás nepomohou vraždy a násilí.*“¹⁷³

9. září byly na všech veřejných budovách vyvěšeny černé smuteční prapory. Ke křižovatce Na Letné přicházeli příbuzní a přátelé obětí, ale i další občané města. Přinášeli květiny, zapalovali svíčky a debatovali o průběhu tragédie. Truchlení nad ztrátou 24letého Jaroslava Veselého a 56leté Zdenky Klimešové vyvrcholilo jejich pohřbem konaným 12. září 1968. Organizoval ho MěNV Jičín. Krajská správa SNB se snažila předejít narušení klidu a pořádku během pohřbu a již několik dní před ním, přijala různá opatření. Polské jednotky byly vzdáleny asi 10 km od města, v čas pohřbu měly zakázané vycházky. Obyvatele města národní výbor vyzýval k zachování klidu, aby pohřeb proběhl důstojně. Došlo též k posílení OVB Jičín dvaceti příslušníky VB z jiných okresů. Posílena byla i ČSLA.¹⁷⁴

Smuteční obřad konaný na Gottwaldově náměstí¹⁷⁵ začal 12. září v 14:30 hodin. Se zesnulými se přišli rozloučit nejen obyvatelé Jičína, ale i lidé z širokého okolí.

¹⁷³ VÚA, fond Ministerstvo národní obrany 1968 – sekretariát ministra, k. 35, sign. 25-11/1, citováno dle: KALOUS, Jan: Jičínský incident – září 1968, in: *Securitas imperii*, FORMÁNKOVÁ, Pavlína (ed.), Praha, Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu 2006, ISBN 80-86621-22-7, s. 85-92, s. 90.

¹⁷⁴ ABS, fond Sekretariát ministra vnitra, 3. díl, inv. j. 2233. Pohřeb obětí střelby polských vojáků – zpráva o opatřeních.

¹⁷⁵ Dnešní Valdštejnovo náměstí

Náměstí při pohřbu zaplnily asi čtyři tisíce lidí. Ti přinášeli věnce a květiny. Květa Turková na pohřeb vzpomíná takto: „*Tam bylo lidu. Bylo to tady na náměstí. Rakve tam byly snad už od rána. Ten hoch byl mladej, byl zpěvák. Měl krásnou, takovou stříbrnou rakev, těch květů všude. No a paní Klimešová měla černou rakev no a tam byly ty všechny ty složky městský, stály tam čestnou stráž. Hrozně květů tam bylo a věnců, růžový, bílý, byly tam růže, karafiáty, lilie. Na věncích byly různé stuhy s nápisy.*“¹⁷⁶ Obě rakve byly položeny na katafalku, u nich se střídaly čestné stráže tvořené ze tří žen a tří mládežníků. Po vyslechnutí státní hymny zazpívali členové liberecké opery Jana Hanusová a Arnošt Klíma, poté přednesla zasloužilá umělkyně Julie Charvátová báseň „*Země mluví*“ od Viktora Dyka. Někteří lidé, byli to převážně mladí a studenti, si tuto báseň vyložili jako jistou výzvu k odporu. Smuteční řeč pronesl předseda MěNV Jaroslav Pulec. Navázal na něj předseda ÚV Československého svazu mládeže dr. Zbyněk Vokrouhlický. Oznámil, že Jaroslav Veselý byl in memoriam zapsán do knihy cti československé mládeže. Následovaly tóny Pochodu padlých revolucionářů, během kterých byly odváženy rakve s mrtvými. Ty doprovázel průvod lidí. Šel ulicí Smiřických ke kinu, zde se oddělilo auto se Zdenou Klimešovou. Jelo do semilského krematoria, kde došlo k jejímu zpopelnění. Od kina pokračoval smuteční průvod do Zahradnické ulice k domu Jaroslava Veselého a dále na hřbitov, tam byl smuteční obřad ukončen.¹⁷⁷ Na poslední rozloučení s Jaroslavem Veselým a Zdenou Klimešovou do Jičína přijela i československá televize s herečkou Ivou Janžurovou. Natáčeli záběry pro dokument s názvem „*Dokument doby.*“ Příslušníkům Bezpečnosti říkali, že pořízené záběry nebudou nikde zveřejňovat.¹⁷⁸

V jičínské kronice byl den pohřbu obětí incidentu popsán slovy: „*Tento den byl snad nejsmutnějším v historii našeho města v době po 2. světové válce. Slzy bolesti a rozhořčení nad ukrutností, s jakou nevinní lidé byli zbaveni života, doprovázely celý tento srdcervoucí akt.*“¹⁷⁹ Zajímavostí, o které mluvila spolupracovnice Zdenky Klimešové Květa Turková, bylo to, že Zdenka Klimešová jednou navštívila kartářku

¹⁷⁶ Rozhovor s Květou Turkovou, 13. 5. 2013 (viz příloha č. 10)

¹⁷⁷ SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond MěNV Jičín, Přílohy ke kronice 1968, Relace rozhlasu po drátě.

¹⁷⁸ BÁRTA, Milan, et al.: *Oběti okupace. Československo 21. 8. – 31. 12. 1968*, 1. vyd. Praha, Ústav pro studium totalitních režimů 2008, ISBN 978-80-87211-01-4, s. 98.

¹⁷⁹ SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond MěNV Jičín, Kronika města Jičína, 1968, s. 53.

a ta jí předpověděla, že brzy zemře násilnou smrtí, že bude mít slavný pohřeb a po smrti se stane slavnou.¹⁸⁰

8.3 Zářijové dny po incidentu

Výsledky moskevských jednání a srpnového zasedání ÚV KSČ se na Jičínsku projednávaly převážně na mimořádné schůzi předsednictva OV KSČ a na mimořádném plenárním zasedání 10. září. Zasedání ÚV KSČ se uskutečnilo 31. srpna, kde se jeho účastníci seznámili se zprávou o moskevských jednáních, byly jim podány informace o Moskevském protokolu. Moskevský protokol byl podepsán v Moskvě pod nátlakem KSSS. Pohřbil všechny naděje na pokračování obrodného procesu Pražského jara a XIV. mimořádný sjezd KSČ prohlásil za neplatný.

10. září se na schůzi předsednictva OV KSČ předkládala stanoviska OV KSČ v Jičíně k závěrům pléna ÚV KSČ z 31. srpna. Moskevskou dohodu předsednictvo pokládalo jako nutné východisko se současné situace a souhlasilo s tím, jak delegace v Moskvě postupovala a se závěry ÚV KSČ. Důležitými opatřeními přijatými na zasedání POV se v jičínském okrese staly normalizování života, politického i hospodářského, udržování klidu a vyvarování se provokacím. Dalším úkolem bylo upevnit jednotu strany, aktivní politiku všech orgánů a pokračovat v polednové politice. Zvláštní důraz se kladl na kontakt mládeže a strany a vstup mladých lidí do strany. Plénum OV KSČ doporučovalo městským, místním a celozávodním výborům a základním organizacím pořádat členské schůze, na kterých budou jednotně o všem informováni. V závěru stanoviska vyzvalo OV KSČ *„všechny komunisty, aby se semkli k jednotnému uskutečňování politiky ÚV KSČ, dali stranou veškerou nevraživost a bez faktů obviňovali jeden druhého. Bud' me si vědomi, že dnes je potřebný každý komunista, který chce poctivě a statečně přiložit ruku k dílu.“*¹⁸¹

¹⁸⁰ Rozhovor s Květou Turkovou, 13. 5. 2013 (viz příloha č. 10)

¹⁸¹ SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 94 b, inv. č. 94, Zápisy ze schůzí předsednictva, 10. září 1968.

26. září se konala schůze 5. uliční organizace KSČ, kde byly přečteny části z dopisu ÚV KSČ pro základní organizace. Dopis obsahoval pokyny pro další činnost a seznámení s Moskevskou dohodou. Nových členů do KSČ během roku přicházelo velmi málo. Od 1. ledna do 20. 8. bylo přijato a schváleno v POV KSČ 88 nových členů. V tom samém období došlo na OV KSČ celkem 97 případů vyloučení a zrušení členství. Na OKRK bylo do září pojednáno 25 případů a ještě 72 na projednání čekalo. Od 21. srpna do 17. září si podalo celkem 16 osob přihlášky do strany, k 24. září byly dvě schváleny a případů o zrušení členství došlo na OV KSČ pět.¹⁸²

K 22. září se uspořádalo 65 členských a výborových schůzí. 29 bylo z oblasti průmyslu, 24 z úseku zemědělství, 8 ze školství a 5 ostatních. Z některých, převážně větších, organizací se na schůzích scházelo poměrně málo členů. Např. v ZPA v organizaci č. 1 se schůze zúčastnilo pouze 11 členů ze 150. Všechny schůze se konaly v podobném duchu. Diskutovalo se na nich především o několika problémech, mezi hlavní patřila přítomnost okupačních vojsk. Většina schůzujících nesouhlasila s jejich přítomností v republice, s jejich zásahem. Dalším hlavním tématem diskusí byly Moskevské dohody. Mezi diskutujícími se objevovaly názory, že komuniké vzniklo pod tlakem KSSS a že podmínky vzniku komuniké nebyly rovnoprávné, někteří se obávali, že sovětská strana své závazky nebude plnit. Mnoho otázek padlo též ke kádrovým změnám zejména ohledně odvolání Pavla, Šika, Pelikána, Kriegla a dalších, a zda tyto změny budou pokračovat. Na schůzích došlo i ke kritizování tisku, kde se objevovaly nepravdivé informace o situaci v republice a útoky na polednovou politiku, kritizován byl především vysílač Vltava. Dotazy se týkaly i XIV. mimořádného sjezdu, hlavně toho, proč není uznán, a také ekonomických otázek.¹⁸³

K Moskevským dohodám se na svém zasedání 23. září vyjádřil i OV NF. Považoval je za jediné možné východisko ze současné situace. Nabádal obyvatele okresu, aby se plně zapojili do normalizace společenského, hospodářského a politického života, aby zachovali klid a rozvahu a plnili akční plány. Vyzývali organizace všech

¹⁸² SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 94 b, inv. č. 94, Zápisy ze schůzí předsednictva, 24. září 1968.

¹⁸³ Tamtéž.

politických stran i zájmových organizací, aby upevňovaly současné organizace NF a zakládaly nové.¹⁸⁴

¹⁸⁴ SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond OV NF Jičín, kn. č. 49, inv. č. 49, Zápis ze schůze předsednictva, 23. září 1968.

9 Počátky normalizace na Jičínsku

9.1 50. výročí vzniku Československa, federalizace republiky

Okres Jičín se v měsíci říjnu zabýval dvěma hlavními událostmi, a to oslavami 50. výročí vzniku Československa a přípravami blížícího se vyhlášení federalizace republiky. K oběma událostem se konaly různé schůze a semináře. 7. října se v Jičíně v zasedací síni okresního výboru KSČ konal seminář o federativním uspořádání ČSSR. Seminář zahájil lektor KV KSČ Stanislav Doubrava, seznámil všechny zúčastněné s podrobnými informacemi o připravované změně uspořádání státu. Podobné semináře se konaly i v Sobotce, Hořicích, Nové Pace, Lázních Bělhradě a v jičínském Agrostroji.¹⁸⁵ V mnoha místech okresu probíhaly diskuse o zákoně o československé federaci a o postavení národností ve společnosti. O těchto zákonech diskutovali funkcionáři KSČ, představitelé politických stran a společenských organizací a další.

Velká diskuse o federativním uspořádání se uskutečnila 17. října na plenárním zasedání OV KSČ. Diskutující vnášeli připomínky, že zákon se přijímá poměrně ukvapeně, že obsahuje řadu nedořešených problémů, ale na závěr uznali, že je nutný a správný. Námitky k navrhovaným zákonům se týkaly hlavně zavádění zákonů do praxe, aby nedocházelo ke vzniku nových správních orgánů, které by nebyly dostatečně využívány a byly neproduktivní. V diskusním příspěvku Miroslav Babák uvedl: „*Mám názory, že ukvapeně přijímáme zákon o federaci, hůře bude, až narazíme na překážky, až se bude provádět. Jestli by to neměly být jen některé obecné rámcové zásady, až se narazí na praktické provádění, budeme se chytat za hlavu.*“ I Ing. Josef Malaník poukazoval na to, že zákon nebyl propracován, ale že ve vztahu mezi Čechy a Slováky byl nutný. Na závěr svého příspěvku řekl, „*že ve světě existují federativní státy, ale je tam více národů, u nás jde o dva, když jeden vystoupí z federalizace, tak se tato rozpadne. Slováci chtějí silnou federalizaci, pokud možno i silné národní orgány. My si nemůžeme dovolit z hlediska politického, aby se jeden národ od druhého odtrhoval.*“ Závěrem pléna bylo jednohlasně schváleno stanovisko OV KSČ k federalizaci. OV KSČ byla pro vytvoření federace na základě národně politického

¹⁸⁵ O federaci, in: *Předvoj*, roč. 9, 1968, č. 5, s. 1.

principu, ale dožadovala se, aby se při tvorbě federativních a národních orgánů dbalo přísné hospodárnosti.¹⁸⁶

Oslavy 50. výročí vzniku Československa se uskutečnily téměř v každém městě a vesnici okresu. Již 25. října se v jičínském kině Svět konalo slavnostní společné zasedání OV KSČ, OV NF, ONV a městských orgánů. Tentýž den bylo v Praze v Národním divadle uspořádáno představení pro jičínský okres, a to Prodaná nevěsta od Bedřicha Smetany. Ředitel Národního divadla přivítal třicetičlennou delegaci okresu Jičín. V rámci oslav vystoupil 27. října soubor SLUK se všemi sólisty a u rybníka Kníže byl velký ohňostroj. Výročí vzniku republiky se projevilo i na školách, kde byla rozvíjena činnost, která prohlubovala vědomosti v oblasti historie a internacionalismu. K této příležitosti byly uspořádány přednášky pro učitele na témata „*Politický systém předmnichovské republiky a úloha TGM*“ a „*50 let existence samostatnosti Československa*.“¹⁸⁷ V souvislosti s oslavami vzniku republiky docházelo na mnoha místech okresu k vysazování lip a celých alejí, k této činnosti přispěli i pionýři okresu. Pionýři ze Sobotky vysadili 3 lípy, pionýři 1. ZDŠ vysadili lípu u svého pionýrského tábora na Homoli, pionýři 2. ZDŠ zapálili vatru na Šibeňáku, to samé udělali i pionýři 3. ZDŠ na kopci Veliš a ze 4. ZDŠ na vrchu Zebín.¹⁸⁸

Velkých oslav se zúčastnila i Nová Paka. Zahájila je 25. října v kulturním domě JKP, kde v úvodu promluvil generál Číla a následně předvedlo Klicperovo divadlo z Hradce Králové pásmo „*Země mluví*.“ 27. října delegace škol, organizací, závodů a občanů města položila věnce k pomníkům padlých I. a II. odboje.¹⁸⁹ Při příležitosti 50. výročí došlo k vyznamenání 1219 obyvatel okresu. Jménem ústředního výboru NF jim byla udělena pamětní plaketa. K vyznamenaným patřili především účastníci prvního a druhého odboje a českoslovenští dobrovolníci z let 1936-1939, kteří bojovali ve Španělsku. Nejvíce vyznamenaných bylo ze Svazu

¹⁸⁶ SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 53 b, inv. č. 53, Zápisy ze schůzí pléna, 17. října 1968.

¹⁸⁷ SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 94 b, inv. č. 94, Zápisy ze schůzí předsednictva, 8. října 1968.

¹⁸⁸ Pionýři republiky, in: *Předvoj*, roč. 9, 1968, č. 8, s. 1.

¹⁸⁹ Oslavy v Nové Pace, in: *Předvoj*, roč. 9, 1968, č. 7, s. 1.

protifašistických bojovníků, členů ROH, poslanců a funkcionářů národních výborů a členů armády.¹⁹⁰

Na schůzích pléna a předsednictva OV KSČ se neprojednávaly pouze otázky týkající se 50. výročí vzniku Československa a federativního uspořádání republiky. Na programu bylo podání informací o hospodářské situaci v okrese, hodnotila se současná politika strany a schůzová činnost za poslední měsíce.

9.2 Odraz listopadového pléna ÚV KSČ na Jičínsku

Listopadové události byly nejvíce ovlivněny zasedáním ÚV KSČ, které se konalo od 14. do 17. listopadu 1968. Toto zasedání se stalo jakýmsi klíčovým předělem ve vývoji Československa. Na plénu došlo k oslabení Dubčeka a jeho stoupenců a z úspěchu se radovali funkcionáři ÚV KSČ, kteří sympatizovali s Moskvou. Tajemníkem ÚV KSČ byl zvolen Vasil Biľak, ten se obklopil pracovníky, kteří byli v době Pražského jara ze svých funkcí odejiti, a postupně začali potlačovat výsledky Pražského jara. Největší skupinou, která těžce nesla podepsání Moskevských dohod, smlouvy o dočasném pobytu sovětských vojsk a konec polednového vývoje, byli studenti. Ti vytvořili Manifest pražských vysokoškoláků, který obsahoval 10 hlavních bodů. Za základ politiky považovali Akční program KSČ přijatý na dubnovém plénu ÚV KSČ, vyžadovali svobodu vědeckého bádání, literárního a kulturního projevu, dále svobodu shromažďovací a spolčovací, svobodu výjezdu za hranice a další.¹⁹¹ 17. listopadu vyhlásili vysokoškolští studenti stávkou za požadavky z Akčního programu, byla zahájena 18. listopadu a trvala tři dny. Zúčastnily se jí všechny vysoké školy.

Zástupci vysokých škol se rozjeli po celé republice a snažili se rozšiřovat své myšlenky a požadavky mezi studenty středních škol a učilišť. I v okrese Jičín se vysokoškoláci snažili získat podporu a přimět studenty k vytváření rezolucí a stávek. Své požadavky rozšiřovali i do některých závodů v okrese. Do Hořic přijel student VŠ zemědělské Pavel Ryba, který zde dříve studoval na SZTŠ Hořice. Škole přednesl

¹⁹⁰ 1219 vyznamenání k 50. výročí, in: *Předvoj*, roč. 9, 1968, č. 7, s. 1.

¹⁹¹ SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 94 b, inv. č. 94, Zápisy ze schůzí předsednictva, 20. listopadu 1968. Provolání studentů.

požadavky vysokoškoláků, studenti SZTŠ Hořice vysokoškoláky podpořili. 20. listopadu stávkovali v tělocvičně školy. Na jičínských školách ke stávkám nedošlo, proběhly na nich pouze besedy, např. na Střední ekonomické škole se uskutečnila beseda s vedoucí tajemnicí Věrou Pilařovou. Žáci SPŠ Jičín odeslali do Prahy rezoluci, ve které žádali navrácení polednové politiky v plném rozsahu, svobodu tisku, shromažďování, projevu, dále požadovali, aby odstoupili ti, kteří národ v srpnu zradili. Studenty vysokých škol na Jičínsku podpořily některé závody a organizace například Agrostroj Jičín či ZPA Nová Paka. Našli se tu ovšem i tací, kteří s chováním studentů hrubě nesouhlasili, chtěli nechat studenty vyloučit ze škol. O postih studentů žádaly převážně vesnické organizace.¹⁹²

20. listopadu bylo svoláno mimořádné předsednictvo, které se zabývalo vzniklou situací na okrese v souvislosti s akcemi studentů. Předsednictvo OV KSČ k této situaci vydalo stanovisko, které bylo 22. listopadu otištěno v okresních novinách Předvoj. Předsednictvo OV KSČ se zabývalo všemi požadavky, které studenti vznášeli. Posoudili je a dospěli k tomu, že jsou prakticky všechny obsaženy a zaručeny v rezoluci listopadového pléna ÚV KSČ. Organizování stávek bralo předsednictvo jako nezodpovědné. Stávky prý narušují normální život, odvádějí občany od pracovních úkolů a v lidech vyvolávají chaos. Ve svém stanovisku považovali za nutné věnovat maximální úsilí plnění rezoluce ÚV KSČ. Studentům a učňům doporučili, aby oprávněné požadavky projednávali v rámci svých zájmových organizací.¹⁹³

K závěrům listopadového pléna uspořádal okresní výbor strany celookresní aktiv komunistů. Konal se 22. listopadu, cílem aktivu bylo podat všem základním organizacím stejné informace. Zúčastnilo se ho 360 funkcionářů z toho 185 předsedů základních organizací, dále pak členové a kandidáti OV a OKRK a referentský sbor. Úvodního slova se ujal předseda Ústřední kontrolní a revizní komise KSČ Miloš Jakeš. Ve svém vystoupení rozebral rezoluci posledního plenárního zasedání ÚV KSČ a zodpovídal dotazy. Zanalyzoval předlednovou, ale hlavně polednovou politiku, její plusy a minusy. Hovořil o sdělovacích prostředcích, podpoře polednové politiky

¹⁹² ÚLEHLA, Vladimír: *Události let 1967 - 1970 v jičínském okrese* (rukopis), s. 37-38. Sběrka Dh, Regionální muzeum a galerie v Jičíně.

¹⁹³ SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 94 b, inv. č. 94, Zápisy ze schůzí předsednictva, 20. listopadu 1968.

ve světě, o jednáních v Čierne nad Tisou a Bratislavě. Vstup vojsk Varšavské smlouvy označil jako neadekvátní k nedostatkům státu a způsobující morální otřesy lidí.¹⁹⁴

Miloš Jakeš na aktivu dále řekl: „*Výchozí pro současnou politiku jsou především moskevská jednání a přijaté protokoly. Jedinou životnou základnou je polednová politika strany, kterou je třeba realizovat bez chyb. Strana bude postupně otevírat prostor pro polednovou politiku s ohledem na to, jak se budou odstraňovat nedostatky. Své kroky budeme konzultovat se spojenci, budeme se jich ptát, zda v těchto opatřeních máme jejich podporu. Rozhodně je třeba odmítnout při této příležitosti hlasy, že nám SSSR či kdo jiný diktuje. Dále budeme pokračovat v rozvíjení demokracie, postupně zabezpečovat svobodu slova, shromažďování a spolčování, dodržování socialistické zákonnosti, demokratizaci práce NV, rozvíjet Odbory a rozvíjet uspořádání politického systému v rámci NF. Aby se občané cítili bezpečni, bude zajišťovat pořádek, posilovaná Veřejná bezpečnost, dobré fungování armády, milice a státních orgánů a všude podporování lidí, oddaní socialismu a správně prosazující politiku strany.*“¹⁹⁵ Po jeho projevu byl čas na diskusi. Po skončení aktivu komunistů se konala beseda Miloše Jakeše s členy OKRK, večer se přesunul do Hořic, kde na všeplenární schůzi opět rozebral rezoluci ÚV KSČ a odpovídal na kladené dotazy. Schůze v Hořicích se zúčastnilo 250-300 lidí. Většina funkcionářů v Jičíně a Hořicích hodnotila vystoupení Miloše Jakeše kladně. Našli se i kritici, převážně z řad inteligence, kterým přišlo hodnocení některých událostí Milošem Jakešem příliš jednostranné.

Od pondělí 25. listopadu začaly probíhat členské schůze. Celkově se během listopadu konalo v základních organizacích 106 členských schůzí, což bylo jen ve 27,5 % všech organizací. Celkem se jich zúčastnilo 3780 členů strany, tj. 36,5 %. Další základní organizace plánovaly své schůze na prosinec. Všechny tyto schůze vypadaly obdobně, došlo v nich k seznámení s výsledky listopadového pléna ÚV KSČ. Byly zahájeny úvodním referátem, který vycházel z vystoupení Miloše Jakeše na celookresním aktivu komunistů. Na každé členské schůzi ZO byl přítomen člen okresního referentského sboru. Všude se rozvinula živá diskuse, která ovšem ukázala názorovou nejednotnost u členů strany. Diskusní příspěvky se zabývaly čtyřmi hlavními oblastmi, a to připomínkami k informovanosti členů strany, připomínkami a kritikou

¹⁹⁴ Celookresní aktiv komunistů. K závěrům listopadového pléna, in: *Předvoj*, roč. 9, 1968, č. 12, s. 1

¹⁹⁵ Tamtéž.

k činnosti vyšších stranických orgánů, k některým členům ÚV KSČ, otázkami předlednového a polednového vývoje, dále poznámkami k některým opatřením strany a vlády.¹⁹⁶

Padaly otázky, proč byl odvolán Hájek, Mlynář, Kriegl a další, proč nevystoupil Dubček a Svoboda a proč se jednání se Sověty zúčastňují Indra a Biľak a ne Dubček. Členové základních organizací požadovali, aby se na OV KSČ zasílaly zápisy ze všech jednání ÚV KSČ, aby si je místní funkcionáři mohli důkladně prostudovat. Některé základní organizace kritizovali okresní výbor za vydané prohlášení, ve kterém odsoudil akce studentů na okrese, ovšem většina ZO s tímto prohlášením souhlasila. Řada diskusních příspěvků hodnotila vystoupení Miloše Jakeše kladně, že zdejšími funkcionáři vysvětlil řadu otázek a že jim jeho vystoupení pomohlo v přípravě referátů na členské schůze. Hodně se mluvilo také o srpnových událostech, kde menšina diskutujících přivítala příchod vojsk Varšavské smlouvy, většina však tvrdila, že si republika byla schopna danou situaci vyřešit sama a že vstup vojsk na území republiky celou situaci pouze zhoršil. Některé ZO kritizovaly omezování práv občanů, jež se týkalo výjezdu do zahraničí.

Listopadových členských schůzí se zúčastnila jen malá část členů strany, dalším jejich nedostatkem bylo, že pouze minimum straníků si důkladně prostudovalo rezoluci ÚV KSČ, a proto bylo mnoho otázek zcela zbytečných. Během listopadu došlo i k dalšímu vystupování členů ze strany. V ZO Nová Paka vystoupilo 20 členů, v 6 ZO KSČ v Agrostroji 11 členů, lidé vystupovali i z dalších základních organizací.¹⁹⁷

¹⁹⁶ SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 94 b, inv. č. 94, Zápisy ze schůzí předsednictva, 10. prosince 1968.

¹⁹⁷ Tamtéž.

9.3 Sebeupálení Jana Palacha, výroční členská schůze a oslava hokejového vítězství

Nový rok 1969 začalo předsednictvo OV KSČ svoláním mimořádné schůze 4. ledna, na které vyjádřilo své stanovisko k vnitropolitické situaci, projednalo prohlášení PÚV KSČ a stanovisko KV KSČ k současné politické situaci. POV vyslovilo podporu předsednictvu ÚV KSČ. Listopadovou rezoluci ÚV KSČ přijali jičínská komunisté jako reálné východisko pro další práci.

16. ledna 1969 se na protest proti potlačování svobod a toho, že jsou lidé málo aktivní vůči politickému dění, na Václavském náměstí zapálil Jan Palach, student filozofické fakulty Karlovy univerzity. Na následky popálení zemřel 19. ledna. Tímto činem chtěl veřejnost vyburcovat z letargie k určitému odporu. Na jeho čin zareagovala celá republika. V různých městech se konaly pietní průvody a v den jeho pohřbu 25. ledna 1969 se uskutečnila celonárodní manifestace proti sovětské okupaci. I do jičínského okresu dolehl ohlas sebeupálení Jana Palacha. Na mnoha školách byly vyvěšeny černé prapory. Žáci čtvrtého ročníků Strojní průmyslové školy v Jičíně se rozhodli uctít památku Jana Palacha tím, že zůstali dvacet čtyři hodin ve třídě, přenocovali tam a drželi hladovku. Dále sepsali prohlášení a odeslali dopis¹⁹⁸ matce Jana Palacha, ve kterém jí vyjádřili upřímnou soustrast.

Jejich prohlášení obsahovalo tato slova: *„Kolektiv naší třídy vzrušil čin studenta Jana Palacha. Úmysl a čistota jeho činu, o níž nepochybujeme, nás dovedla k tomuto prohlášení. Jsme si plně vědomi vážnosti situace a nechceme klást ultimativní požadavky. Přesto plně stojíme za prohlášením Jana Palacha a za cíli, pro které obětoval svůj život. Víme, že situace v našem státě není ideální. Jak nás tak i mnoho jiných lidí pobuřuje rozšiřování ilegálních tiskovin „Zprávy“. Je to neoprávněný čin, který nelze obhajovat. Domníváme se, že zákaz rozšiřování těchto nelegálních tiskovin by v dané situaci prospěl ke konsolidaci poměrů u nás. Informovanost by se opravdu měla rozšířit na maximální míru. Myslíme si, že by velmi prospělo národnímu sebevědomí, kdyby přestala vysílat nelegální vysílačka „Vltava“. Byl by to významný politický krok, který by pomohl našim národům v současné velmi těžké situaci. Dalším*

¹⁹⁸ viz příloha č. 7

velkým problémem je nynější stav ÚV KSČ. Víme, že ve vedení strany jsou i lidé, kteří již nemají důvěru většiny občanů našeho státu. Bylo by velmi správné, kdyby v nejbližší době byl svolán mimořádný sjezd strany. [...] Své vnitřní přesvědčení a odhodlání za těmito názory stát jsme se rozhodli zdůraznit 24. hodinovou hladovkou a setrváním po tuto dobu ve škole, aniž jsme přitom narušili vyučování.“¹⁹⁹ Počinání studentů hodnotil Vladimír Úlehla, učitel na SPŠ Jičín, spíše jako jistou imitaci, že se žáci chtěli předvést.²⁰⁰

K upálení Jana Palacha se vyjádřilo i mnoho závodů. Ve Velvetě v Nové Pace byla během 20. ledna několikrát vysílána relace vzpomínající na Jana Palacha. Relaci zde sestavili a odvysílali Karel Pokorný a Blanka Čílová, později je za to stihl trest, byli ze závodu odejiti, zdejší relace obsahovala: *„Vážení přátelé a spoluzaměstnanci, včerejší den byl pro naši vlast nejtragičtějším v současné době. V Praze zemřel hrdina československých idejí Jan Palach. Jeho smrt otřásla nejen svědomím každého poctivého Čechoslováka, ale i svědomím celého národa. [...]“*²⁰¹ Na Palachův počin zareagovalo i předsednictvo OV KSČ, na svém zasedání 21. ledna se k tomu vyjádřilo takto: *„Rozhodnutí Jana Palacha chápeme jako vlastenecký čin, vyplývající z jeho čisté, mladické touhy po jednotě ideálu a skutečnosti. Želíme jeho mladého života tím spíše, že si uvědomujeme, že tento způsob protestu není východiskem z našich složitých problémů. Jsme přesvědčeni, že za socialismu je třeba se angažovat svědomitou politickou prací tak, jak to pochopila mládež našeho okresu svým rozvážným postojem k této události.“*²⁰²

Na tomtéž zasedání předsednictva OV KSČ se hodnotila schůzová činnost ZO KSČ za měsíc prosinec. Za prosinec proběhlo 169 členských schůzí v základních organizacích. Těchto schůzí se zúčastnilo málo členů strany, zájem o stranu a práci v ZO se zmenšoval. Během prosince zrušilo členství 30 členů a přijati byli pouze 4. Snížený zájem o angažovanost ve straně se projevil i při přípravě výročních členských

¹⁹⁹ SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, Vyšší odborná škola a Střední průmyslová škola Jičín, fascikl SPŠ 1968-1969.

²⁰⁰ Rozhovor s Vladimírem Úlehlou, 10. 5. 2013 (viz příloha č. 9)

²⁰¹ Rozhovor s Blankou Čílovou a Karlem Pokorným, 19. 4. 2013 (viz příloha č. 8)

²⁰² SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 95 a, inv. č. 95, Zápisy ze schůzí předsednictva, 21. leden 1969.

schůzí, která byla touto dobou v plném proudu. Řada předsedů ZO již dále nechtěla pracovat ve své funkci, svých postů se vzdávali i členové výborů, důvodem jejich odstoupení bylo pracovní přetížení či nechť se angažovat. Na všech dalších schůzích pléna či předsednictva OV KSČ se převážně projednávaly výroční členské schůze a jejich průběžné hodnocení.²⁰³

Po okrese se začátkem roku začaly šířit informace, že se sešli staří členové strany na Klepandě, což byl hostinec pod zříceninou hradu Kumburk, a zde měli připravovat návrat předlednových poměrů. Na toto osočení zareagovali staří členové strany a otiskli své stanovisko v okresních novinách Předvoj. 28. ledna se konal aktiv předválečných členů strany OV KSČ, účastníci aktivu zde byli informováni o současné politické situaci. Vyjádřili podporu prezidentu republiky a federální vládě a jejich prohlášení. Byli znepokojeni tím, co se o nich po okrese šíří. Toto osočení vyvrátili a prohlásili, že podporují kladné rysy polednové politiky a že to byl patrně promyšlený útok na předválečné komunisty. I v některých závodech se objevily dopisy, které vyzdvihovali Antonína Novotného. Např. v ZPA Nová Paka se pořizovaly seznamy komunistů, tzv. novotnovců, ti byli některými za své názory osočováni.²⁰⁴

Koncem ledna, během celého února a ještě začátkem března byly na okrese Jičín pořádány výroční členské schůze základních organizací. Celkem se jich uskutečnilo 246. Schůze se vyznačovaly spoustou kladných rysů, nejvíce otevřenou diskusí. Vystoupilo v ní přibližně 40 % zúčastněných VČS. Velká část diskuse se věnovala ekonomické situaci, většinou se řešily problémy konkrétních závodů. Diskutující vyjadřovali své názory ohledně zlepšení pracovní morálky, efektivnějšího využití pracovní doby, zlepšování kvality výrobků a obchodních kontaktů. Ohledně místních problémů se řešila nutnost bytové výstavby a k OV KSČ byl vysloven požadavek častějšího svolávání aktivů předsedů ZO.²⁰⁵

²⁰³ SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 95 a, inv. č. 95, Zápisy ze schůzí předsednictva, 4. únor 1969.

²⁰⁴ MARTINEC, Jaromír: Předváleční členové strany k současné politické situaci, in: *Předvoj*, roč. 10, 1969, č. 5, s. 1.

²⁰⁵ SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 95 b, inv. č. 95, Zápisy ze schůzí předsednictva, 18. březen 1969.

Na výročních členských schůzích se projednávaly i celorepublikové otázky, zejména ty politické, kde se ukázala diference názorů diskutujících. Rozdílné názory padaly zejména v otázkách přátelství se Sovětským svazem. Jedna strana podporovala spojenectví se Sovětským svazem. Druhá s tím nesouhlasila, vyskytovaly se námitky k Sovětskému svazu. „*Dokud neodejdou Rusáci, nebude pokoj, Zátonek a Čáslavská udělali víc, než někteří politici.*“ Objevovaly se různé názory na předlednovou a polednovou politiku, události srpnových dnů a výsledky rezoluce listopadového pléna ÚV KSČ. Časté byly připomínky: „*Od srpna nejsme suverénním státem a necítíme se svobodni, Sovětský svaz nás urazil, potupil, a tudíž není možná další spolupráce.*“ Mnoho otázek se týkalo stranické práce. Opět byla kritizována nedostatečná informovanost z vyšších stranických orgánů. Požadavky, které účastníci VČS kladli na ÚV KSČ, byly takové, aby lépe zhodnotili srpnové události a konkrétně označili pravicové a levicové živly. Přes počáteční názorovou různorodost postupně docházelo ke sjednocování strany dle polednové politiky a výsledků listopadového, prosincového a lednového zasedání ÚV KSČ. Největší názorová diference se objevila mezi inteligencí, hlavně ve školství, zdravotnictví a některých závodech.²⁰⁶

Některých výročních členských schůzí se zúčastnili i zástupci KV KSČ např. Ing. Havel či Gaudl, jejich vystoupení byla hodnocena kladně. VČS v jičínském okrese navštívil pouze jeden člen ÚV KSČ, a to Jan Havelka, který byl přítomen na schůzi v Mlázovicích. K jeho vystoupení se objevovaly časté připomínky, jeho názory byly zastaralé a účastníci schůze nebyli spokojeni ani s tím, jak objasňoval vznesené dotazy. Volby členů výborů základních organizací na výročních schůzích probíhaly tajně i aklamací. Z 246 výročních členských schůzí základních organizací byla tajná volba provedena ve sto čtyřiceti devíti ZO KSČ, což bylo 60 % ZO. Aklamací se volilo v 50 ZO, většinou v těch, ve kterých bylo méně lidí. V 7 ZO KSČ se volby nekonaly. Potíže ve volbách se projevíly v tom, že mnoho členů výboru již nadále nechtělo vykonávat své funkce či být členy v nových výborech. V mnoha ZO se projevila nechuť k práci a k angažovanosti v základních organizacích.²⁰⁷

²⁰⁶ SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 95 b, inv. č. 95, Zápisy ze schůzí předsednictva, 18. březen 1969.

²⁰⁷ Tamtéž.

V průběhu výročních členských schůzí se politická situace mírně uklidnila a konsolidovala. Bylo to dáno projevy prezidenta Svobody a Oldřicha Černíka na I. českém všeodborovém sjezdu. K uklidnění přispěly též volby do Federálního shromáždění, Sněmovny lidu a národů. Dále byla věnována pozornost projevům Svobody a Dubčka na celoarmádním velitelském shromáždění.

Ohromná radost se v Československu projevila v březnu během mistrovství světa v ledním hokeji, které se konalo ve švédském hlavním městě Stockholmu. ČSSR vyhrálo nad Sovětským svazem hned dvakrát, 21. března a 28. března, kdy ČSSR porazilo SSSR 4:3. Po druhém vyhraném zápase šlo mnoho lidí do ulic a oslavovali hokejové vítězství, samozřejmě i v jičínském okrese. Na tuto událost s velkou radostí vzpomínala Blanka Čílová a Karel Pokorný. Oba dva po skončení utkání vyběhli do ulic Nové Paky, dokonce jen v pyžamu. Na ulicích se shromažďovali další a další lidé, zpívali hymnu, objímali se. Mnoho z nich neslo transparent s nápisem „ČSSR:SSSR 4:3“, „Za srpen“ a státní vlajku. Dalšího dne jel pan Pokorný do Jičína, kde se státní vlajkou mával na náměstí a zúčastnil se průvodu městem.²⁰⁸

I Vladimír Úlehla má hokejové vítězství Československa v živé paměti, vzpomínal na doktora Mazáčka a jeho sázku: *„Byl tady doktor Mazáček a ten prohrál sázku. Tvrdil, že prohrajeme, a když vyhrajeme, že objedná autem náměstí, no a že za autem bude mít přidělaný nočník. No a vyhráli jsme a pak teda objížděl náměstí a za autem měl přidělaný nočník. No bylo to spontánní. Taky tady šel průvod, snad tisíc lidí, auta troubily, no bylo to spontánní. V Lázních Bělohradě šel předseda MNV na úřad a zapnul rozhlas a čtyři pochody v nočních hodinách pustil do ulic, za to ho zase potom s odstupem pokárali a zbavili ho starostování.“*²⁰⁹ I Hořicemi šel po náměstí průvod s hudbou, v čele průvodu byla československá vlajka a zúčastnilo se ho přibližně 300 lidí. Na zdech hořických domů i na autech, která projížděla městem, se objevovaly nápisy 2:0, 4:3.²¹⁰

²⁰⁸ Rozhovor s Blankou Čílovou a Karlem Pokorným, 19. 4. 2013 (viz příloha č. 8)

²⁰⁹ Rozhovor s Vladimírem Úlehlou, 10. 5. 2013 (viz příloha č. 9)

²¹⁰ Městské muzeum v Hořicích, fond Městský národní výbor Hořice. Kronika města Hořice v Podkrkonoší, 1969, s. 13.

9.4 Odraz dubnového pléna ÚV KSČ na Jičínsku, májové oslavy

Duben byl ve vedení ÚV KSČ měsícem velkých změn. 17. dubna se konalo zasedání ÚV KSČ, kde na funkci prvního tajemníka rezignoval Alexander Dubček a novým prvním tajemníkem se stal Gustav Husák. Bylo zvoleno i nové předsednictvo ÚV, složené především z konzervativního křídla strany, z příznivců reformu v něm zůstal pouze Dubček. Již následující den mimořádně zasedalo předsednictvo OV KSČ v Jičíně a vydalo stanovisko k výsledkům zasedání pléna ÚV KSČ. Vyjádřili souhlas se závěry pléna ÚV KSČ a podpořili nové vedení strany. Při projednávání výsledků dubnového pléna ÚV KSČ v základních organizacích okresu se projevila nejednotnost názorů ve straně. Výsledky dubnového pléna se zabývalo pouze 90 ZO, 25 ZO poslalo na ÚV KSČ souhlasné stanovisko se závěry pléna, na členských schůzích s ním souhlasilo 37 ZO, zbylé členské schůze k tomu nepřijaly stanovisko žádné. Nesouhlas vyjádřila pouze ZO KSČ SSaZ Nová Paka.²¹¹

Odeslaná stanoviska obsahovala souhlasy se závěry dubnového pléna a podporu nového vedení, do kterého ZO vkládaly důvěru, věřily, že stranu vyvede z krize. Na výsledky pléna se objevilo i mnoho negativních reakcí. Po plénu hned několik lidí v okrese odevzdalo stranické průkazy, v Agrostroji vystoupilo ze strany 18 členů, v Cukrovaru Bečnice 4, v Drožďárně Libáň 5, ve II. ZDŠ Jičín 2, v Miletě PŘ 2, v Miletě „17“ vystoupilo 8 členů, v KDE Hořice 3 a v STS Hořice 1. Objevovaly se také různé individuální postoje a názory, např. podnik Tofa Nová Paka tvrdil, že organizační a kádrová změna měla nastat již dříve, že byl nejvyšší čas řešení situace, jinak by došlo k rozkladu KSČ. Další názory prosazovaly, aby se nebránilo občanům, kteří chtějí vycestovat na Západ. Někteří mluvili o Dubčekovi jako o nerozhodném a málo energickém politikovi. Několik ZO v Hořicích bylo přesvědčeno o nutnosti vystoupení Dubčeka v televizi a rozhlas, kde by otevřeně prohlásil, že chtěl sám odstoupit z funkce a neodešel pod nátlakem. Také Velveta 5/1 Nová Paka pochybovala o Dubčekově dobrovolném odchodu z funkce prvního tajemníka i dle ní byl k odchodu donucen. K situaci se vyslovila ZDŠ Libáň, ta k dubnovému plénu nepřijala žádné stanovisko, usnesení ÚV KSČ plnila, ale důvěru nevyjádřila. Připomínku vznesla

²¹¹ SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 95 b, inv. č. 95, Zápisy ze schůzí předsednictva, 29. duben 1969.

k tomu, že lidé přestávají věřit informacím ze zpráv, z televize a rozhlasu. Droždárna Libáň vyslovila nedůvěru v Husáka, aby nezneužil své postavení, také se obávali návratu k 50. letům. Na závěry dubnového pléna reagovali i jednotlivci, např. Gaudl z Nové Paky se netajil se svým názorem, že současný vývoj bude přát těm lidem, kteří byli zvyklí nařizovat a diktovat.²¹²

První květnový týden byl věnován májovým oslavám. Ty se v roce 1969 vyznačovaly mnohem menší účastí než v minulých letech. Bylo pořádáno méně akcí a na jejich přípravách se podílelo méně občanů. Májové oslavy se konaly v devíti obcích jičínského okresu. Byly jimi Jičín, Nová Paka, Hořice, Libáň, Sobotka, Lázně Bělohrad, Miletín, Kopidlno a Vysoké Veselí. Oslav 1. máje se zúčastnilo přibližně 6650 osob, v minulých letech tento počet činil 12-15 tisíc. I v roce 1969 byly připraveny různé koncerty, soutěže, umělecká vystoupení a projevy státních a stranických funkcionářů. Jičínem, Novou Pakou a Sobotkou při oslavách procházel lampionový průvod.²¹³

Májové průvody byly uspořádány pouze v Kopidlně a Vysokém Veselí, zúčastnilo se jich 600 lidí. V Hořicích, Kopidlně, Sobotce, Nové Pace a v Jičíně se kladly věnce k pomníkům padlých Rudoarmějců. Kladení věnců se zúčastnilo jen málo zástupců podniků a závodů, z ČSAD a ČSD se nedostavil žádný vedoucí pracovník. Při této akci měl v Jičíně hrát hudební soubor Agrostrojanka, ten vystoupení odmítl. Největší účast při kladení věnců, 250 lidí, byla v Nové Pace. Z tohoto počtu bylo 50-80 Junáků. Májové projevy stranických funkcionářů byly hodnoceny kladně až na Novou Paku. Zde projev nezdůrazňoval politický význam 1. máje. Městský výbor dospěl k rozhodnutí, že se zde v příštích letech musí projev vylepšit. Výzdobu májových oslav tvořily převážně československé státní vlajky. Rudých vlajek bylo velmi málo. Na okrese Jičín proběhly oslavy bez vážnějších komplikací, pouze na některých místech byly odcizeny rudé vlajky a vlajky Sovětského svazu. V noci z 30. dubna na 1. května zmizely rudé vlajky v Zemědělské škole v Lázních Bělohradě, na MěNV v Jičíně, v Lesním závodě v Hořicích, v ZDŠ na Habru v Hořicích a Okresní správě spojů

²¹² SOA v Zámrsu – SOKA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 54, inv. č. 54, Zápisy ze schůzí pléna, 29. duben 1969.

²¹³ SOA v Zámrsu – SOKA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 95 b, inv. č. 95, Zápisy ze schůzí předsednictva, 2. červen 1969.

v Hořicích. Mnoha obyvatelům okresu a funkcionářům KSČ vadilo, že ústředními orgány nebyl k májovým oslavám vydán žádný propagační materiál.²¹⁴

V květnu navštívila okres Jičín sovětská stranická delegace, která tu pobývala od 6. do 12. května 1969. Diskutovala s místními funkcionáři, došlo k výměně názoru a k upevnění družby mezi okresy. Sovětská delegace si prohlédla několik místních závodů a zemědělských družstev např. Agrostroj Jičín či JZD Slatiny. Celá návštěva proběhla v přátelské atmosféře.²¹⁵

Za první pololetí roku 1969 měla na jičínském okrese strana 10 159 členů. Během půl roku bylo po projednání v OKRK zrušeno členství a vyloučeno ze strany 264 členů. Nejvíce členů odešlo ze strany v Nové Pace, bylo jich 89, v Jičíně 56 členů, v Hořicích 29 členů a Lázních Bělohradě 19 členů. Bylo to dáno hlavně tím, že se zde nacházely velké podniky a závody. Největší odchod členů zaznamenal Agrostroj Jičín, a to 48, v ZPA Nová Paka zrušilo členství 47 lidí. Jako hlavní důvody žádostí o zrušení členství byly uváděny změny ve vedení ÚV KSČ, hlavně v odchodu Dubčeka. Lidé po jeho odchodu nevěřili, že se novému vedení podaří realizovat socialismus s lidskou tváří. Výhrady byly ke členům PÚV KSČ Biřakovi, Štrougalovi a Husákovi. Dalšími důvody pro odchod ze strany se staly srpnové události roku 1968, nesouhlas se zavedením cenzury, neuznání mimořádného sjezdu KSČ, přítomnost sovětských vojsk, ale především nedůvěra a pochybnosti k vedení ÚV KSČ.²¹⁶

9.5 První výročí okupace a následné měsíce roku 1969

8. srpna 1969 se konal aktiv komunistů jičínského okresu. Zúčastnilo se ho 720 komunistů, hlavními tématem se staly otázky týkající se květnového pléna. Přítomni zde byli členové OV KSČ, funkcionáři ZO, ředitelé podniků a závodů, předsedové JZD

²¹⁴ SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 95 b, inv. č. 95, Zápisy ze schůzí předsednictva, 2. červen 1969.

²¹⁵ SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 95 b, inv. č. 95, Zápisy ze schůzí předsednictva, 21. květen 1969.

²¹⁶ SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 95 b, inv. č. 95, Zápisy ze schůzí předsednictva, 4. červenec 1969.

a další. Na aktivu vystoupil tajemník ÚV KSČ Jozef Lenárt. Poté se slova se ujala vedoucí tajemnice OV KSČ Věra Pilařová, přítomné informovala o možných srpnových protisocialistických akcích. „*Ani my soudruzi nesmíme podceňovat pravicové nebezpečí v našem okrese a protisovětské nálady. O tom svědčí to, že i v některých našich závodech se objevují letáky, vyzývající k různým akcím v srpnu.*“²¹⁷ Těmito otázkami se zabývala i schůze předsednictva konaná 10. srpna. Předsednictvo bylo seznámeno s možnými riziky a místy, kde by v srpnu během výročí okupace mohlo dojít k narušení pořádku. Očekávalo se, že se nejvíce protisovětských akcí uskuteční v Jičíně v závodech Agrostroj a u křižovatky Na Letné,²¹⁸ v Nové Pace v závodech ZPA a SSaZ a v Hořicích po celém městě, nejvíce pak v závodech ZEZ. Na mnoha závodech se objevovaly letáky vyzývající k srpnovým akcím. V Hořicích byly vylepeny na trafice a výkladních skříních. V jičínském Agrostroji byly vylepovány fotografie Masaryka a jeho různé citáty. V některých závodech v Nové Pace se konaly podpisové akce za zrušení cenzury apod. Na tiskárně v Nové Pace se objevil nápis křídou „*Rusové domů*“ a v Jičíně „*To čumíte bolševici, kdo to šlape po Měsíci.*“ Všechny tyto nápisy a letáky byly neprodleně likvidovány. Objevily se také informace, že se v některých závodech bude konat pětiminutová stávka a že řidiči sanitek v hořické nemocnici pojedou s vlajkami a s černým pruhem. Proti případnému vzniku těchto akcí byla činěna různá opatření.²¹⁹

Výročí okupace 21. srpna proběhlo v jičínském okrese poměrně klidně. Již 20. srpna šla skupina dvanácti žen položit květiny Na Letnou, odpoledne tam dorazilo asi třicet mladých lidí, kteří přinesli také květiny a svíčky. Na požádání Bezpečnosti většina z místa odešla. 21. srpna se v některých závodech konala krátká stávka. V Nové Pace v ZPA se shromáždilo asi 300 zaměstnanců, zpívali hymnu a provolávali „*Ať žije Dubček,*“ poté se rozešli. Někteří zaměstnanci přišli do práce s černou kravatou či v černém obleku. Na některých místech byly umístěny černé vlajky například na kopci Veliš. V Miletíně na kostele visela protektorátní vlajka. Objevovaly se nápisy a hesla

²¹⁷ Státní oblastní archiv v Zámruku – Státní okresní archiv Jičín, fond OV KSČ Jičín, kt. č. 30, inv. č. 172, Informační zpravodaj, 18. srpen 1969.

²¹⁸ Místo, kde 7. září 1968 byli zastřeleni dva jičínské obyvatelé

²¹⁹ SOA v Zámruku – SOKA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 95 b, inv. č. 95, Zápisy ze schůzí předsednictva, 22. srpen 1969.

zaměřené proti KSČ, hlavním představitelům strany a Sovětskému svazu, často byly psány na silnici. 22. srpna se naproti Agrostroji objevil nápis „*Smrt komunistům.*“²²⁰

K největší demonstraci došlo 21. a 22. srpna v Hořicích v závodě ZEZ. Zaměstnanec Šíma po domluvě se zdejším elektrikářem spustil již několik let nefunkční sirénu. Ve dvanáct hodin se rozezněla, pracovníci závodu uspořádali krátké protestní shromáždění. Asi až po dvaceti minutách se sirénu podařilo vypnout. Šíma byl při spouštění sirény spatřen jedním z funkcionářů závodu, který ho udal, následně si pro Šímu přijela Bezpečnost. Když se o tom druhý den dozvěděli pracovníci závodu, byli velmi rozhořčeni a začali stávkovat. Ředitel závodu nakonec pod nátlakem zaměstnanců jel na Bezpečnost, kde pro Šímu vyjednal propuštění.²²¹

Poslední měsíce roku 1969 probíhaly v poklidné atmosféře, k žádným závažným zvratům a událostem nedošlo. Na schůzích předsednictva OV KSČ se hodnotil průběh srpnových dnů roku 1969, dále se projednávala schůzová činnost, kádrové charakteristiky apod. U obyvatel okresu postupně slábla intenzita protisovětských emocí. Říjen se stal měsícem československo-sovětského přátelství. Konaly se oslavy k 52. výročí Velké říjnové socialistické revoluce a k 26. výročí podepsání Československo-sovětské smlouvy o přátelství, vzájemné pomoci a poválečné spolupráci.

Jako v celém Československu, tak i na okrese Jičín docházelo k postupným změnám v Komunistické straně Československa. Tyto změny nastaly již v dubnu 1969, kdy mnoho členů ze strany vystoupilo. V září 1969 podali rezignaci na členství v předsednictvu OV KSČ tři členové, byli jimi JUDr. Miloslav Martin, Ing. František Kučera a Hana Bucháčková. Ve svém diskusním příspěvku na zasedání předsednictva OV KSČ 9. září JUDr. Martin řekl: „*Vím, že musí celá řada lidí odejít, ale nemyslím, že musíme všichni odejít popliváni za svou práci. Aby všechna špína za současný stav státu a stran padla na ty, kteří prosadili v lednu 68 obrat, ale neměli dost sil, aby to udrželi,*

²²⁰ SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 95 b, inv. č. 95, Zápisy ze schůzí předsednictva, 22. srpen 1969.

²²¹ ÚLEHLA, Vladimír: *Události let 1967 - 1970 v jičínském okrese* (rukopis), s. 63-64. Sbíрка Dh, Regionální muzeum a galerie v Jičíně.

*považují za odporné.*²²² Plénum jejich žádostem o zrušení členství vyhovělo. Novými členy předsednictva byli zvoleni Karel Šoltys, předseda ONV, Stanislav Kovář, předseda okresní rady odborových svazů a Josef Juriček z Hořic.²²³ Někteří členové ze strany vystoupili sami, mnoho jich bylo k odchodu donuceno. Postupně byli z POV a OV KSČ Jičín vytlačeni všichni reformně smýšlející členové a jejich místa obsadili konzervativní komunisté orientovaní na Sovětský svaz. Čistky neprobíhaly jenom ve straně, ale i zaměstnáních, školách apod. Jako v celé republice, tak i na jičínském okrese nastala hlavní vlna pověrek a čistek v roce 1970.

²²² SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 95 c, inv. č. 95, Zápisy ze schůzí předsednictva, 9. září 1969. Diskusní příspěvek Martina.

²²³ SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 95 b, inv. č. 95, Zápisy ze schůzí předsednictva, 9. září 1969.

10 Závěr

Rok 1968 byl pro Československo rokem nadějí i zklamání. Docházelo k uvolňování režimu, růstu procesu demokratizace, avšak zásah vojsk Varšavské smlouvy všechny naděje na zlepšení situace v zemi zmařil. Společenské procesy let 1968 a 1969 probíhající v Československu samozřejmě zasáhly i okres Jičín. Jejich odezva zde byla celkem umírněná. Při zpracování diplomové práce jsem vycházela hlavně z pramenů fondu OV KSČ Jičín, v ostatních fondech jičínského archivu jsem objevila jen malé množství použitelných informací k tématu, a proto nelze zcela komplexně popsat aktivizaci společenského života okresu. Dle mého názoru události těchto let na Jičínsku v podstatě kopírovaly situaci v celé republice. Z hlavních center bylo dění v okresním městě v Jičíně nejklidnější, aktivnějšími se stala města Hořice a Nová Paka. V Hořicích působil KAN, v Nové Pace K 231 a poměrně silná tu byla i Československá strana socialistická. Událostí, která se v době obrodného procesu odehrála v Jičíně a ovlivnila i ostatní části republiky, byl aktiv zemědělců konaný 25. března 1968. Zde byla přijata jičínská výzva ke vzniku založení celostátní zájmové organizace. Při pořádání aktivů či veřejných schůzí však byly aktivnější Hořice.

Díky získaným materiálům se mi lépe dařilo hodnotit dění ve stranických orgánech. Ani v nich během Pražského jara nějaké výraznější změny nenastaly. Z počátku roku 1968 bylo vedení strany na okrese málo informováno. Změna nastala až po březnové okresní konferenci, kdy v Jičíně vystoupil František Vodsloň, stoupenec reformního komunismu. Ten podal místním členům strany poměrně velké množství informací o dění v ÚV KSČ. Výraznou osobností okresu byl vedoucí tajemník OV KSČ Miroslav Štěpán, který byl též zastáncem reformního proudu. Po zvolení Miroslava Štěpána do funkce vedoucího tajemníka krajského výboru KSČ jeho pozici na okrese zastávala od konce května 1968 Věra Pilařová, která již byla umírněnější. Začala vést stranu v době, kdy se demokratizační proces postupně zpomaloval.

Okupace na Jičínsku proběhla ve srovnání s takovými velkými centry jako Praha, Bratislava, Liberec poměrně klidně. Samozřejmě, že i zde se objevily projevy odporu k Sovětskému svazu a vojskům Varšavské smlouvy. Obyvatelé okresu podepisovali rezoluce proti okupaci, rozšiřovali transparenty namířené proti Sovětskému svazu, otáčeli směrové tabule, aby vojáky zmátli a podobně. Avšak během

prvních dnů okupace nedošlo k žádnému závažnému konfliktu mezi obyvateli okresu a vojáky Varšavské smlouvy. Ke změně došlo 7. září 1968, kdy opilý polský voják zastřelil dva jičínské občany a několik dalších zranil. Tato událost velmi zasáhla nejen Jičín, ale i celý okres a republiku.

Stranické orgány okresu se postupně snažily situaci vzniklou srpnovou invází uklidňovat. Život na okrese se začal pomalu normalizovat. Do popředí se dostávali příznivci konzervativního křídla, o tom svědčilo i to, že na různé aktivity a schůze okresu byli zváni konzervativní členové ÚV KSČ jako například Miloš Jakeš či Jozef Lenárt. Ovšem mnoho členů strany a obyvatel okresu i nadále věřilo tomu, že se bude pokračovat v polednové politice, ale postupně se stávali více a více letargickými. Několik pokusů, jak vyjádřit nesouhlas se situací, se objevilo při reakcích na upálení Jana Palacha či oslavách hokejového vítězství ČSSR nad SSSR. Zlomem ve vývoji bylo odstoupení Alexandra Dubčeka z funkce prvního tajemníka ÚV KSČ na dubnovém plénu 1969 a zvolení Gustava Husáka. OV KSČ Jičín tuto změnu podpořil a s výsledky pléna souhlasil. Většina obyvatel měla jiný názor, ovšem k nějakému většímu projevu nesouhlasu se již neodhodlala. Jisté protesty vůči stávajícímu režimu se objevily v srpnu 1969 při výročí okupace, na Jičínsku to byly ovšem pouze krátké stávky či výskyt protisovětských letáků.

Již v tomto období začali lidé na okrese z komunistické strany a funkcí vystupovat a pomalu docházelo ke kádrovým změnám. Hlavní vlna čistek nastala až po roce 1969. Události let 1968 a 1969 probíhaly na Jičínsku obdobně jako v ostatních okresech. Došlo k uvolnění režimu, rozvoji společnosti a k následnému potlačení všech demokratizačních snah. Průběh všech událostí na okrese byl poměrně poklidný. Nejvýraznějším činem, který se výrazně zapsal do historie Jičína, se stal jičínský tragický incident, jímž se pak zabýval ne jeden historik.

11 Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny

Archivní prameny

Archiv bezpečnostních složek

- fond Krajská správa Sboru národní bezpečnosti Hradec Králové
- fond Sekretariát ministra vnitra

Městské muzeum v Hořicích

- fond Městský národní výbor Hořice
- Sběrka materiálů k roku 1968

Národní archiv

- fond Konfederace politických vězňů ČR

Regionální muzeum a galerie v Jičíně

- Sběrka materiálů k roku 1968
- Sběrka pozitivů a negativů

Soukromý archiv Blanky Čílové

Státní oblastní archiv v Zámrsku – Státní okresní archiv Jičín

- fond Městský národní výbor Jičín
- fond Městský národní výbor Kopidlno
- fond Městský národní výbor Lázně Bělohrad
- fond Městský národní výbor Nová Paka
- fond Městský národní výbor Stará Paka
- fond Místní národní výbor Lužany
- fond Místní národní výbor Miletín
- fond Místní národní výbor Pecka
- fond Místní národní výbor Popovice
- fond Místní národní výbor Sobotka

- fond Okresní národní výbor Jičín
- fond Okresní výbor Českého svazu žen Jičín
- fond Okresní výbor KSČ Jičín
- fond Okresní výbor Národní fronty Jičín
- fond Okresní výbor Socialistického svazu mládeže Jičín
- Vyšší odborná škola a Střední průmyslová škola Jičín

Dobový tisk

Pochodeň (rok 1968, 1969)

Předvoj (rok 1968, 1969)

Zemědělské noviny (rok 1968)

Orální prameny

Rozhovor s Blankou Čílovou a Karlem Pokorným (19. 4. 2013)

Rozhovor s Vladimírem Úlehlou (10. 5. 2013)

Rozhovor s Květou Turkovou (13. 5. 2013)

Literatura

BÁRTA, Milan, et al.: *Oběti okupace. Československo 21. 8. – 31. 12. 1968*, 1. vyd. Praha, Ústav pro studium totalitních režimů 2008, ISBN 978-80-87211-01-4.

BENČÍK, Antonín: *Rekviem za pražské jaro*, 1. vyd. Třebíč, Tempo 1998.

CÍSAŘ, Čestmír: Srpnová kalvárie, in: *Srpen 1968. Čtyřicet let poté*, DEJMEK, Jindřich - LOUŽEK, Marek (edd.), Praha, Centrum pro ekonomiku a politiku 2008, ISBN 1213-3299, s. 19-43.

CUHRA, Jaroslav, et al.: *České země v evropských dějinách. Díl čtvrtý od roku 1918*, 1. vyd. Praha, Litomyšl, Paseka 2006, ISBN 80-7185-794-7.

ČERMÁK, Vladimír: *Operace Srpen 1968. O „psyopu“, československé společnosti, problémech sovětského vládnutí a o mnoha dalších faktorech událostí roku 1968*, Praha, Naše vojsko 2011, ISBN 978-80-206-1226-7.

DEJMEK, Jindřich: Sovětská okupace v mezinárodním kontextu, in: *Srpen 1968. Čtyřicet let poté*, DEJMEK, Jindřich - LOUŽEK, Marek (edd.), Praha, Centrum pro ekonomiku a politiku 2008, ISBN 1213-3299, s. 75-101.

DOSKOČIL, Zdeněk: *Duben 1969. Anatomie jednoho mocenského zvratu*, Brno, Doplněk 2006, ISBN 80-7239-204-2.

FRANCEK, Jindřich: *Dějiny Jičína*, 1. vyd. Praha, Rybka Publishers 2010, ISBN 978-80-87067-81-9.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, et al.: *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost*, 1. vyd. Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2005, ISBN 80-7106-709-1.

HOPPE, Jiří: *Opozice '68. Sociální demokracie, KAN a K 231 v období pražského jara*, 1. vyd. Praha, Prostor 2009, ISBN 978-80-7260-216-2.

KALOUS, Jan: Jičínský incident – září 1968, in: *Securitas imperii*, FORMÁNKOVÁ, Pavlína (ed.), Praha, Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu 2006, ISBN 80-86621-22-7, s. 85-92.

KAPLAN, Karel: *Československo v letech 1967 – 1968*, 1. vyd. Praha, Státní pedagogické nakladatelství 1993, ISBN 80-04-26-142-6.

Kapitoly z dějin KSČ na okrese Jičín, 1981.

KURAL, Václav, et al.: *Československo roku 1968. 1. díl: obrodný proces*, 1. vyd. Praha, Parta 1993, ISBN 80-901337-7-0.

MADRY, Jindřich: *Sovětská okupace Československa, normalizace v letech 1960-1970 a role ozbrojených sil*, Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1994. ISBN 80-85270-30-7.

MENCL, Vojtěch, et al.: *Československo roku 1968. 2. díl: počátky normalizace*, 1. vyd. Praha, Parta 1993, ISBN 80-901337-8-9.

MENCL, Vojtěch, et al.: *Osm měsíců pražského jara 1968*, 1. vyd. Praha, Práce 1991, ISBN 80-208-0126.

PAUER, Jan: *Praha 1968. Vpád varšavské smlouvy. Pozadí-plánování-provedení*, 1. vyd. Praha, Agro 2004, ISBN 80-7203-558-4.

PERNES, Jiří: *Československo 1946 – 1992*, 1. vyd. Praha, Albatros 1997. ISBN 80-00-00531-X.

POVOLNÝ, Daniel: *Vojenské řešení Pražského jara. I. Invaze armád Varšavské smlouvy*, 1. vyd. Praha, Ministerstvo obrany České republiky - Agentura vojenských informací a služeb 2008, ISBN 978-80-7278-470-7.

POVOLNÝ, Daniel: *Vojenské řešení Pražského jara. II. Československá lidová armáda v srpnu 1968*, 1. vyd. Praha, Ministerstvo obrany České republiky – Prezentační a informační centrum MO 2010, ISBN 978-80-7278-525-4.

Proměny Pražského jara 1968 – 1969, PECKA, Jindřich - PREČAN, Vladimír (edd.), Brno, Doplněk 1993. ISBN 80-85765-02-0.

RYCHLÍK, Jan: Vznik česko-slovenské federace, in: *Srpen 1968. Čtyřicet let poté*, DEJMEK, Jindřich - LOUŽEK, Marek (edd.), Praha, Centrum pro ekonomiku a politiku 2008, ISBN 1213-3299, s. 123-137.

ÚLEHLA, Vladimír: *Události let 1967 - 1970 v jičínském okrese* (rukopis), Sbírka Dh, Regionální muzeum a galerie v Jičíně.

ÚLEHLA, Vladimír, KNOPP, Josef: *Srpen '68 na Jičínsku*, Jičín, Občanské fórum v Jičíně – kulturní komise, ONV v Jičíně – odbor kultury a odbor školství 1990.

VANČURA, Jiří: *Naděje a zklamání. Pražské jaro 1968*, Praha, Mladá fronta 1990, ISBN 80-204-0179-2.

Současný tisk

Jičínský deník (rok 2008)

Nové noviny (rok 1998)

Internetové zdroje

Odboj na Jičínsku [online], [vid. 14. 4. 2013], dostupné z:

<http://www.odboj.jicinsko.cz/foto/foto2.htm>.

ROKOSKÝ, Jaroslav: Amnestie 1960, in: *Ústav pro studium totalitních režimů* [online],

[vid. 24. 4. 2013], dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1101/036-054.pdf>.

12 Příloha

Obrazová příloha:

Příloha č. 1: Fotografie – Srpen 1968 v Jičíně

Obr. č. 1: Hráz rybníka Kníže

Obr. č. 2: Husova ulice

Obr. č. 3: Husova ulice, u železničního přejezdu

Obr. č. 4: Husova ulice

Obr. č. 5: Husova ulice, křižovatka s Havlíčkovou ulicí, čp. 39

Obr. č. 6: Křižovatka Žižkova náměstí, Havlíčkovy a Husovy ulice

Obr. č. 7: Křižovatka Žižkova náměstí, Havlíčkovy a Husovy ulice

Obr. č. 8: Žižkovo náměstí

Obr. č. 9: Husova ulice, čp. 39 a 127

Obr. č. 10: Husova ulice, rohový dům čp. 2

Obr. č. 11: Revoluční ulice

Obr. č. 12: Šafaříkova ulice

Obr. č. 13: Žižkovo náměstí

Obr. č. 14: Křižovatka Na Bahně

Obr. č. 15: Havlíčkova ulice, veřejné WC

Zdroj: Fotografie ze srpna 1968 v Jičíně, foto Josef Knopp, srpen 1968, př. č. 11 721.
Sbírka pozitivů a negativů RMaG v Jičíně.

Příloha č. 2: Fotografie – Srpen 1968 v Hořicích

Obr. č. 1, 2: Průjezd okupačních vojsk Hořicemi

Obr. č. 3: Polský tank v Hořicích

Obr. č. 4: Protisovětský nápis v Hořicích

Zdroj:

Obr. č. 1, 2: Fotografie ze srpna 1968 v Hořicích, foto J. Krejčík, srpen 1968, př. č. 11 721. Sběrka pozitivů a negativů RMaG v Jičíně.

Obr. č. 3, 4: Městské muzeum v Hořicích, fond Městský národní výbor Hořice. Kronika města Hořice v Podkrkonoší, 1968.

Příloha č. 3: Fotografie – Srpen 1968 v Nové Pace

Obr. č. 1: Nápis v Nové Pace

Obr. č. 2: Nápis v Nové Pace

Zdroj: Fotografie ze srpna 1968 v Nové Pace, př. č. 11728. Sběrka pozitivů a negativů RMaG v Jičíně.

Příloha č. 4: Fotografie – Jičínský incident

Obr. č. 1: Křižovatka Na Letné

Obr. č. 2: Zavražděný Jaroslav Veselý

Obr. č. 3: Zavražděná Zdena Klimešová

Obr. č. 4: Hodinky a prsten, které Stefan Dorna odcizil Brumlichové a Jenčkové

Zdroj: ABS, fond Krajské správy SNB Hradec Králové.

Příloha č. 5: Fotografie – Pietní akt za zavražděné

Obr. č. 1: Parte zavražděných

Obr. č. 2: Letná

Obr. č. 3, 4: Náměstí

Obr. č. 5, 6: Smuteční průvod Husovou ulicí

Obr. č. 7, 8: Smuteční průvod u ekonomické školy

Obr. č. 9: Smuteční průvod pokračující ulicí Pod Koželuhy

Obr. č. 10: Hřbitov na Novém Městě

Zdroj:

Obr. č. 1: Státní oblastní archiv v Zámrsku – Státní okresní archiv Jičín, fond Městský národní výbor Jičín, Přílohy ke kronice 1968.

Obr. č. 2 - 10: *Odboj na Jičínsku* [online], [vid. 14. 4. 2013], dostupné z: <http://www.odboj.jicinsko.cz/foto/foto2.htm>.

Příloha č. 6: Fotografie – K 231 v Nové Pace

Obr. č. 1: Zahajující schůze K 231 – Nová Paka, 25. 4. 1968

Obr. č. 2: Předsednictvo K 231 – Nová Paka, 25. 4. 1968, Jiří Radimský, Otakar Hrubý, Božena Čílová, František Šulc

Obr. č. 3: Nesení věnce k pomníku TGM, 25. 4. 1968

Obr. č. 4: Uctění památky TGM v Nové Pace 25. 4. 1968, zástupci K 231 – Praha, Jičín, Hořice, Nová Paka

Obr. č. 5: Pozvánka na ustavující schůzi

Obr. č. 6: Korespondence K 231

Obr. č. 7, 8: Přihláška do K 231

Obr. č. 9: Informace o ukončení činnosti K 231

Obr. č. 10: Dopis předsedovi MěNV Nová Paka

Zdroj:

Obr. č. 1 - 4: Osobní archiv Blanky Čílové

Obr. č. 5 - 10: Národní archiv v Praze, fond Konfederace politických vězňů, kt. č. 122, Fotografie ze schůzí K 231.

Příloha č. 7: Články z novin a další materiály

Obr. č. 1: Články ze zvláštního vydání týdeníku Předvoj

Obr. č. 2: Výzva členům KAN z deníku Pochodeň

Obr. č. 3: Výzva občanům jičínského okresu

Obr. č. 4: Náskres polského vojenského tábora u Lužan

Obr. č. 5: Oslava 50. výročí vzniku Československa v Hořicích, účastníci odboje za první světové války v historických stejnokrojích

Obr. č. 6: Dopis studentů SPŠ Jičín adresovaný matce Jana Palacha

Zdroj:

Obr. č. 1: *Předvoj*, 1968, č. 3 (zvláštní vydání – 25. srpna 1968), s. 3.

Obr. č. 2: Výzva všem členům Klubu angažovaných nestraníků, in: *Pochodeň*, roč. 57, 1968, č. 203, s. 5.

Obr. č. 3: SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond OV KSČ Jičín, kn. č. 94 a, inv. č. 94, Zápisy ze schůzí předsednictva, 21., 22. a 23. srpna 1968.

Obr. č. 4: SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Lužany. Kronika obce Lužany, 1968.

Obr. č. 5: Městské muzeum v Hořicích, fond Městský národní výbor Hořice. Kronika města Hořice v Podkrkonoší, 1968.

Obr. č. 6: SOA v Zámrsku – SOKA Jičín, Vyšší odborná škola a Střední průmyslová škola Jičín, fascikl SPŠ 1968-1969.

Rozhovory autorky s pamětníky:

Příloha č. 8: Rozhovor s Blankou Čílovou a Karlem Pokorným

Příloha č. 9: Rozhovor s Vladimírem Úlehlou

Příloha č. 10: Rozhovor s Květou Turkovou

Zdroj: Osobní archiv Lenky Švehlové

Příloha č. 1: Fotografie – Srpen 1968 v Jičíně

Obr. č. 1: Hráz rybníka Kníže

Obr. č. 2: Husova ulice

Obr. č. 3: Husova ulice, u železničního přejezdu

Obr. č. 4: Husova ulice

Obr. č. 5: Husova ulice, křižovatka s Havlíčkovou ulicí, čp. 39

Obr. č. 6: Křižovatka Žižkova náměstí, Havlíčkovy a Husovy ulice

Obr. č. 7: Křižovatka Žižkova náměstí, Havlíčkovy a Husovy ulice

Obr. č. 8: Žižkovo náměstí

Obr. č. 9: Husova ulice, čp. 39 a 127

Obr. č. 10: Husova ulice, rohový dům čp. 2

Obr. č. 11: Revoluční ulice

Obr. č. 12: Šafaříkova ulice

Obr. č. 13: Žižkovo náměstí

Obr. č. 14: Křižovatka Na Bahně

Obr. č. 15: Havlíčková ulice, veřejné WC

Příloha č. 2: Fotografie – Srpen 1968 v Hořicích

Obr. č. 1: Průjezd okupačních vojsk Hořicemi

Obr. č. 2: Průjezd okupačních vojsk Hořicemi

Obr. č. 3: Polský tank v Hořicích

Obr. č. 4: Protisovětský nápis v Hořicích

Příloha č. 3: Fotografie – Srpen 1968 v Nové Pace

Obr. č. 1: Nápisy v Nové Pace

Obr. č. 2: Nápisy v Nové Pace

Příloha č. 4: Fotografie – Jičínský incident

Obr. č. 1: Křižovatka Na Letné

Obr. č. 2: Zavražděný Jaroslav Veselý

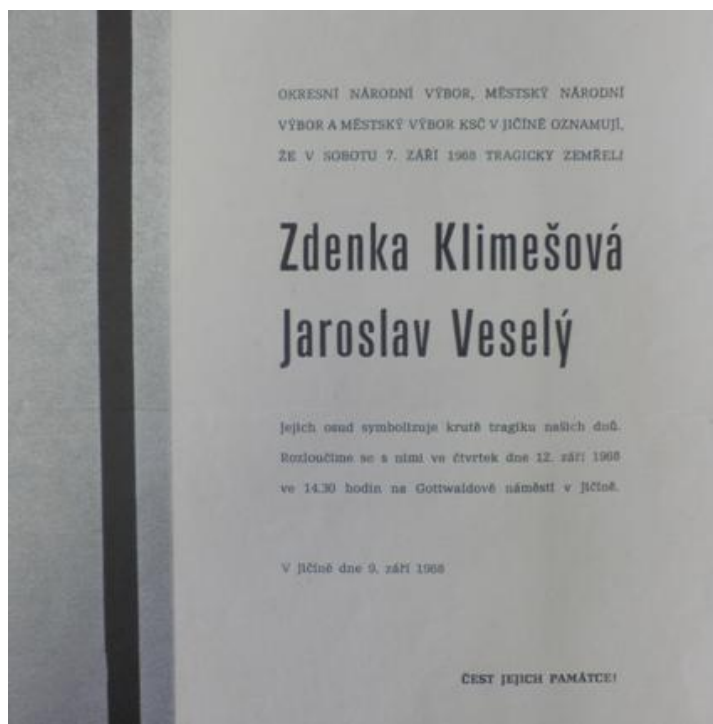

Obr. č. 3: Zavražděná Zdena Klimešová

Obr. č. 4: Hodinky a prsten, které Stefan Dorna odcizil Brumlichové a Jenčkové

Příloha č. 5: Fotografie – Pietní akt za zavražděné

Obr. č. 1: Parte zavražděných

Obr. č. 2: Letná

Obr. č. 3: Náměstí

Obr. č. 4: Náměstí

Obr. č. 5: Smuteční průvod Husovou ulicí

Obr. č. 6: Smuteční průvod Husovou ulicí

Obr. č. 7: Smuteční průvod u ekonomické školy

Obr. č. 8: Smuteční průvod u ekonomické školy

Obr. č. 9: Smuteční průvod pokračující ulicí Pod Koželuhy

Obr. č. 10: Hřbitov na Novém Městě

Příloha č. 6: Fotografie – K 231 v Nové Pace

Obr. č. 1: Zahajující schůze K 231 – Nová Paka, 25. 4. 1968

Obr. č. 2: Předsednictvo K 231 – Nová Paka, 25. 4. 1968, Jiří Radimský, Otakar Hrubý, Božena Čílová, František Šulc

Obr. č. 3: Nesení věnce k pomníku TGM, 25. 4. 1968

Obr. č. 4: Uctění památky TGM v Nové Pace, 25. 4. 1968, zástupci K 231 – Praha, Jičín, Hořice, Nová Paka

P O Z V Á N K A .

Přípravný výbor K 231 zve upřímně všechny sestry a bratry na ustavující schůzi okresního výboru K 231, která se koná dne 25.4.1968 v sále JKP v Nové Pace. Začátek v 17 hodin.

K 231 je klub bývalých politických vězňů, kteří byli nezákonně vězněni a odsouzeni podle zákona č. 231.

Vyzýváme proto všechny postižené osoby a jejich rodinné příslušníky, jakož i pozůstalé po zemřelých a popravených k hojné účasti.

Za přípravný výbor K 231
H r u b ý Otakar
předseda

V Nové Pace 19.4.1968

Obr. č. 5: Pozvánka na ustavující schůzi

Okresní výbor SPB
J i č í n

Přípravný OV K 231 v Jičíně si dovoluje pozvat Vaše zástupce na okresní pracovní konferenci K 231, kde podá zástupce advokátní komory z Prahy výklad zákona č. 82 o soudní rehabilitaci pro členy K 231. Konference se bude konat 11.8.1968 v 9 hod. v hotelu Sánvie v Jičíně.

Konference bude mít pouze pracovní a informativní charakter / výklad zákona č. 82 a zodpovězení dotazů členů ohledně rehabilitace/.

S pozdravem

Bohumil Liška předseda	Radko Pavlovec tajemník
---------------------------	----------------------------

V Jičíně 3.8. 1968

Obr. č. 6: Korespondence K 231

K 231
OKRES JIČÍN

PŘIHLÁŠKA

Č. 67

Dne _____

Příjmení: ČILOVÁ Jméno: ZDENKA

Nar. dne	<u>23. 6. 1910</u>	Místo	<u>HOR. NOVÁ VES</u>	Uč. čís.	<u>152</u>	Okr.	<u>NOVÁ PAKA</u>
Bydl.	<u>PILA</u>	Uč. čís.	<u>TOVAŘOV</u>	Tel.	<u>3792</u>	Okr.	<u>K. VARY</u>
Stav	<u>ROZVEDENA</u>	Počet dětí	<u>1</u>	Stáří	<u>39</u>		
Původní povolání	<u>V DOMÁCNOSTI</u>						
Dnešní povolání	<u>DELNICE</u>						
Zatčen	den	<u>25. měs. 8. rok</u>	<u>1949</u>	hod.	<u>7.30</u>	místo	<u>NOVÁ PAKA</u>
Vyšetřovací vazba od	<u>SRPN 1950</u>	do	<u>CERVENCE 1950</u>	místo	<u>HRADEC KRÁLOVÉ</u>		
Souzen soudem	<u>ST. SOUD H. KRÁLOVÉ</u>	dne	<u>8. 2. 1950</u>	místo	<u>HRADEC KRÁLOVÉ</u>		
Sestavení senátu	předseda	<u>DR. RUDÝ</u>	prokurátor	<u>DR. ČIZEK</u>			
soudce							
Přisedící							
Odsouzen podle	čís. zákona	<u>231/48 Sb.</u>	§§	<u>5, 1/2</u>			
Odsouzen na	<u>15</u> let	— měs. — zabavení majetku	Ano	<u>ne</u>			
Ztráta obč. práv na dobu							
Byl z rodiny ještě někdo zatčen	— odsouzen	Ano	<u>ne</u>	kdo	<u>ŠVAGR, ŠVAGROVA</u>		
Odvolací řízení dne	<u>0</u>	soud	<u>0</u>	místo	<u>0</u>		
Odsouzen na	<u>15</u> let	— měs. — zabavení majetku	Ano	<u>ne</u>			
Ztráta obč. práv na dobu							

Odvolací řízení dne	<u>0</u>	soud	<u>0</u>	místo	<u>0</u>
Odsouzen na	<u>15</u> let	— měs. — zabavení majetku	Ano	<u>ne</u>	
Ztráta obč. práv na dobu					
Celková doba věznění	<u>8</u> roků <u>9</u> měsíců <u>2</u> dní				
Jména vyšetřovatelů — dozorců	<u>VEJEDLÝ - STB, RUDA - STB, JINÉ S, NEZNATUJI</u>				
Byl jsi týrán? Kým?	<u>OD ORGÁNŮ STB PŘI VÝLEZU. JMÉNA NEVÍM, MĚLA JSEM ZAVÁZANÉ OČI</u>				
Proběhlo u Tebe rehabilitační řízení? Kdy	<u>NE</u>	Kde			
S jakým výsledkem					
Ztratili jsi majetek? (V jaké dnešní ceně.)	<u>451 20.000 - Kčs</u>				
Věznice:	od	do	Tábory:	od	do
<u>HRADEC KRÁLOVÉ</u>	<u>25. 8. 49</u>	<u>ZÁŘÍ 50</u>			
<u>ZNOJMO</u>	<u>ZÁŘÍ 50</u>	<u>PROSINEC 51</u>			
<u>ML. BOLESLAV</u>	<u>PROS 51</u>	<u>DUBEN 52</u>			
<u>1) NPT PARDUBICE DUBEN 52 KŘETENKY</u>					
<u>2) MEZI TÍM JSEM BYLA VE VĚZENNÍKÉ NEMOCNICI NA PANKRÁCI A U SV. JANA POD SKALOU</u>					
Zdravotní stav — nemocen	Ano	<u>ne</u>	Následkem věznění	Ano	<u>ne</u>
<u>25</u>			<u>Čilová Zdenka</u> podpis		

MOE 417 1831 48

Obr. č. 7, 8: Přihláška do K 231

V Jičíně, dne 6. září 1988.

tl.

Okr. národní výbor v Jičíně
k rurám p. předsedy Šoltyse.

Přípravný okresní výbor klubu K 231 v Jičíně Vám pane předsedo
tímto oznamuje, že dnem 31.8.88 ukončil přípravnou činnost klubu.

Rovněž bereme na vědomí zprávu z 5.9.88 ohledně neschválení klubových
stanov při řízení na Min. vnitra.

S pozdravem Světu mír

Za přípravný OV K 231 :

Kačto Pavlovce

Kačto Pavlovce

Obr. č. 9: Informace o ukončení činnosti K 231

V Jičíně dne 26.6.1968.

Titl.

MěNV Nová Paka-k rukám p. předsedy MěNV.

Věc: přijetí zástupců prozatímního OV K 231.

Vážený pane předsedo!

Jak jistě víte, byl i v našem okrese Jičín ustaven klub bývalých politických vězňů, který nese zkrácený název K 231.

Jelikož v tisku i u různých představitelů se objevují protichůdné názory o účelu a poslání tohoto klubu, byli bychom rádi, kdybyste přijali naše zástupce prozatímního OV K 231, kteří by Vás chtěli podrobněji seznámit s posláním našeho klubu, tak jak to učinilo krajské vedení K 231 u předsedy VČKNV v Hradci Králové.

Věříme, že naší žádosti vyhovíte a sdělíte nám laskavě datum a hodinu setkání. Doufáme, že v budoucnosti budeme spolu se všemi občany našeho státu aktivně spolupracovat na uskutečnění ideálů humanitního a demokratického socialismu.

S pozdravem „Světů mír“

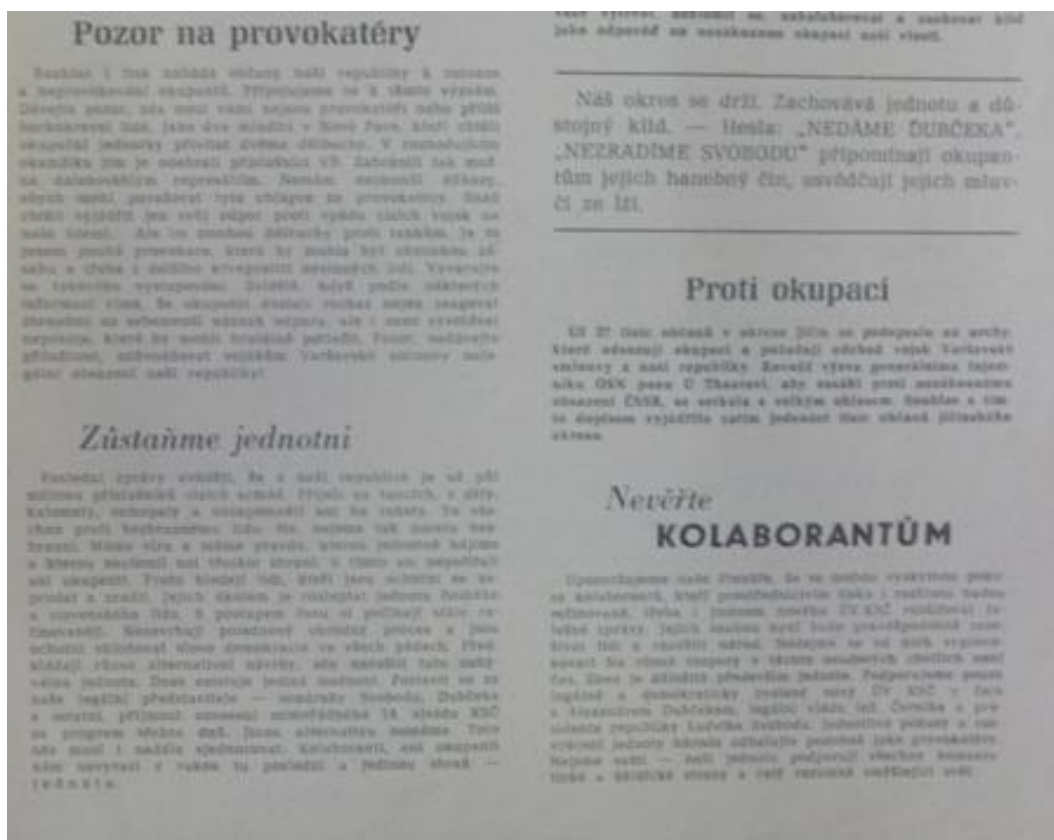
Radko Pavlov
.....
tajemník prozat. OV K 231
Radko Pavlov
Nová Paka 393

Liška
.....
předseda prozat. OV K 231

.....
místopředseda prozat. OV K 231

Obr. č. 10: Dopis předsedovi MěNV Nová Paka

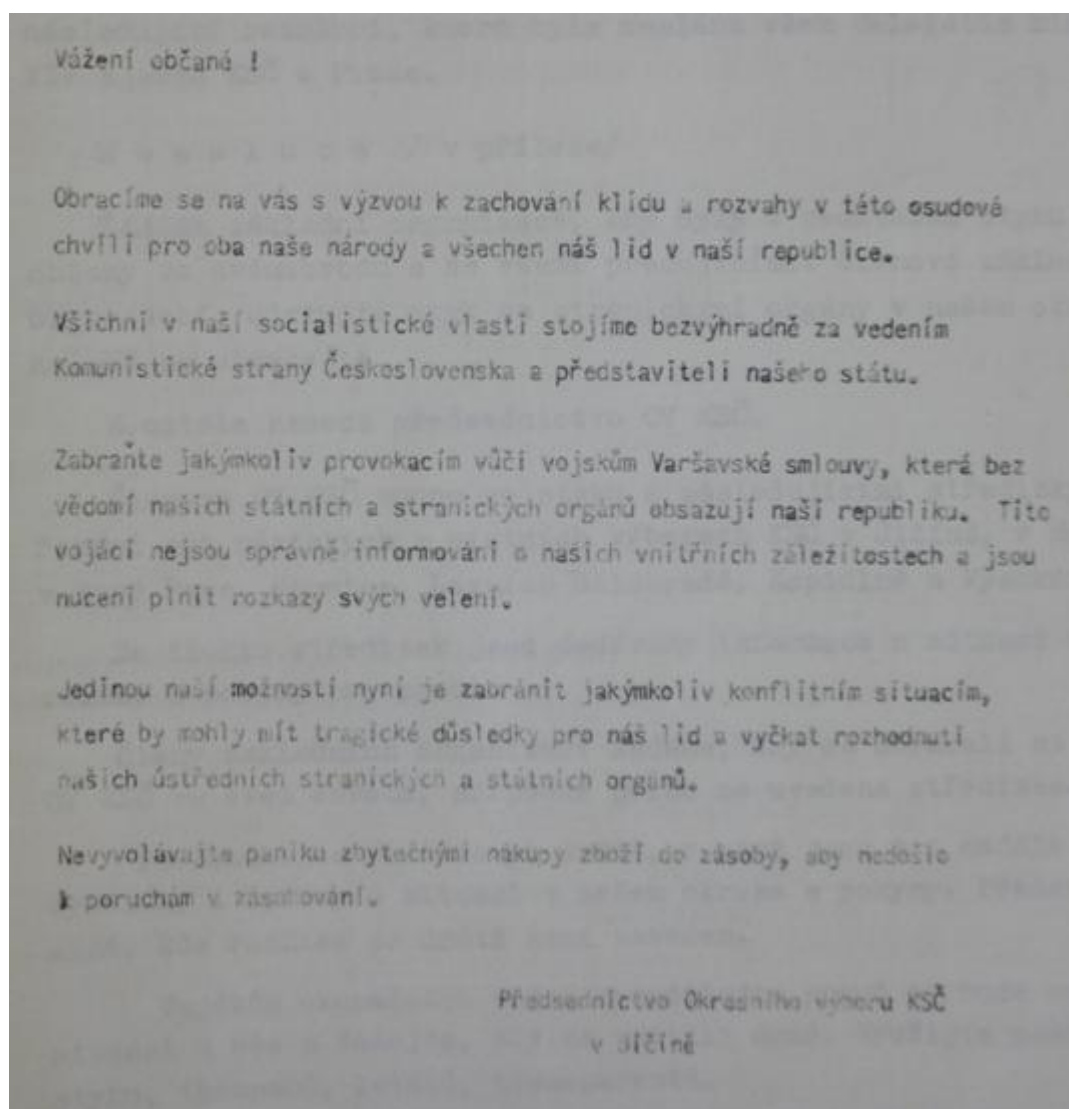
Příloha č. 7: Fotografie – Články z novin a další materiály

Obr. č. 1: Články ze zvláštního vydání týdeníku Předvoj

Obr. č. 2: Výzva členům KAN z deníku Pochodeň

Obr. č. 3: Výzva občanům jičínského okresu

Obr. č. 4: Nákres polského vojenského tábora u Lužan

Obr. č. 5: Oslava 50. výročí vzniku Československa v Hořicích, účastníci odboje za první světové války v historických stejnokrojích

Vážené paní P a l a c h o v á ,

hlubokou bolest v nás všech vyvolala zpráva o tragické
smrti Vašeho syna Jana .

Prosíme, přijměte projev naší upřímné soustrastí ve chví -
lích své mateřské bolesti.

Zároveň, při památce Vašeho syna, si uvědomujeme, že je -
ho životní příklad nás volá k pečlivé a poctivé přípravě pro
život a zachování jeho trvalých hodnot, mezi něž počítáme
i úctu a vděčnost k rodičům.

Proto jsme se také rozhodli Vám tlumočit svou soustrast
i jako porozumění jeho žití.

Kolektiv třídy

T IV B
S P Š S
J i č í n .

Jičín 20.1.1969.

Obr. č. 6: Dopis studentů SPŠ Jičín adresovaný matce Jana Palacha

Příloha č. 8

Rozhovor s Blankou Čílovou a Karlem Pokorným

Rozhovor s Blankou Čílovou a Karlem Pokorným se uskutečnil 19. 4. 2013 v domě Blanky Čílové v Nové Pace. Blanka Čílová byla pro rozhovor vybrána z toho důvodu, že v roce 1968 stála u zrodu K 231 v Nové Pace, byla manželkou Zdeňka Šolce, jednoho ze zakladatelů K 231, a v současné době je předsedkyní pobočky Konfederace politických vězňů v Nové Pace. Blanka Čílová na schůzku přizvala Karla Pokorného, který je fotografem a amatérským filmařem. První část rozhovoru byla dělána pouze s Blankou Čílovou, ve druhé části byl již přítomen i Karel Pokorný. Získané informace byly velice přínosné, oba dotazovaní mají mnoho zážitků a i přes svůj věk jsou velice čilí a vitální. Blanka Čílová oslaví 85. narozeniny a Karlu Pokornému je 80 let.

L. Š.: Lenka Švehlová, tazatelka

B. Č.: Blanka Čílová

K. P.: Karel Pokorný

L. Š.: Já bych Vás nejdříve poprosila o několik informací o sobě například, kde jste studovala, jaké jste měla povolání a podobně.

B. Č.: Leničko, já jsem se vdávala velice brzo ve čtyřicátém šestém roce. Brala jsem si Zdeňka Šolce, který byl potom v roce čtyřicet devět zatčen, s ním jsem měla dvě děti. Tuhle tříletou Blaničku a devítiměsíčního chlapce. Když mně zatkli muže, tak to byl snad nejhorší okamžik. Byli jsme mladí, nebyly peníze a tak dále. O tom hovořit nechci o penězích, to nikdy není na prvním místě. Ale jedna věc je teda, to byly moje nejkrutější léta mého života, protože jsem se vdávala velice mladá. Takže jsme to potom vlastně prožívali. On si odseděl 4,5 let a na amnestii, protože byl vážně nemocen, tak přišel domů, na tu první amnestii. 13. května 1953 přijel v muklovském, neměl tam ani oblek, protože je zatkli v noci. Takže přijel v muklovském oděvu, v tom jejich svátečním, jak oni říkali. S těma primkama tady, nepřítel státu, to měli zelené pruhy. Takže když šel po náměstí, tak někteří lidi mu šli podat ruce, někteří dělali, že ho neznají. Spíš, že ho

nevidí. To byl rok, kdy se vrátil z mýho devadesátikilového manžela, se mě vrátil čtyřiceti tříkilový stařec. Úplný stařec, osm zubů mu chybělo. Jeho záda ty byly teda rozsekaný, rozšviháný úplně, ty se mu teda nikdy nezahojily. Takže jsem ho koupala v těch bylinkách, před dětmi jsme to skrývali. Aby to děti neviděly. Takže to byly ty moje nejtěžší léta. Po tom roce padesát tři se situace začala měnit. Zemřel... *(odmlka)*

L. Š.: Stalin i Gottwald.

B. Č.: Stalin, Gottwald a tak dále a situace se začala trochu měnit. Už nebyla tak tvrdá, taková bezohledná vůči těmhle lidem, takže on pak dostal práci. Když pak těžce onemocněl a v šedesátém devátém roce mně zemřel. Takže já jsem ten rok šedesát osm, který byl vlastně pro nás takovou vzpruhou a probuzením se po tolika, po těch dvaceti letech, tak vlastně byl pro mě špatný. Protože jemu začaly problémy. Měl propálený tady trubice *(ukazuje na hrud')* z Jáchymova, takže měl operaci a dávali mu umělé trubice dýchací i stravovací, a takže mi po té operaci za půl roku zemřel. No a pak se vrátil ten Vráťa, to byl ten můj druhý manžel, to byli kamarádi od malička. My jsme se znali od čtrnácti let jako, že to byl spíš můj brácha, než nějaký další, od kterého by se dalo očekávat to slovo milenec. Ale vzala jsem si ho, protože byl sám a tady v té vile. Zůstal s tím tatínkem nemocným, který byl taky osm let zatčen. Takže tu zůstali vlastně sami dva muži. Tak to je takovej můj, to ti říkám tak zhruba. No a s Vráťem jsme byli třiadvacet let, krásné manželství to bylo. Byl velice hodnej člověk, a ten právě v tom osmašedesátém, tady s tím Bohumilem Liškou, s panem doktorem Patočkem, který byl z Jičína a s těmi dalšími, Radko Pavlovec a ty tady založili klub K 231. Tenkrát to bylo K 231 ne KVP, protože to bylo podle zákona, který byl z roku 1948 K 231, proto to bylo. Pak už v tom devětaosmdesátém se to pojmenovalo Konfederace politických vězňů. Protože jich byla už polovina.

L. Š.: Můžu se ještě zeptat, jaké jste měla povolání?

B. Č.: Já jsem měla obchodní školu. Když mě zavřeli muže v 50. letech, po jeho soudu mě vzali do zaměstnání, tak jsem začala spravovat bedny. Byla jsem opravářka beden, no ale, jelikož jsem částečně znala jazyky, takže mě potom vzali do skladu a vypracovala jsem se tam, byla jsem tam třicet sedm let v tom národním podniku Bonex a odcházela jsem potom do důchodu jako vedoucí zásobování.

L. Š.: Takže v roce 1968 jste už byla zaměstnaná v tom Bonexu a dělala ve skladu?

B. Č.: Ano, to už jsem dělala tu svou práci, a to už pro mě bylo jednoduché, protože jsem dobře psala těsnopisem, takže jsem jim veškeré zápisy dělala a psala na stroji. Jsem jim všechno opisovala a u nás, jelikož muž byl, jak jsem říkala nemocen, tak se to všechno konalo dole u rodiny Šolcový. My jsme měli autodílnu a prodej Fiatů, takže tam se to všechno konalo, aby u toho mohl být přítomen i ten Zdeněk. Jedna místnost byla určena pro kancelář.

L. Š.: A jak jste vnímala polednový vývoj roku 1968? Bylo to tady na Novopacku hodně znát, že docházelo k uvolňování společnosti, k uvolňování v politice, tisku, kultuře?

B. Č.: Určitě, bylo to. Sice tady Novopacko bylo poměrně dost komunistické, bylo tady hodně těch odborářů a proletářů, protože to tady byla vlastně chudá oblast. Novopacko je vlastně chudej kraj. Podkrkonoší to je už vlastně samo dáno, že je to chudší oblast. Byli tady tkalci a spíš taková chudá řemesla, ševci, pletaři. A takže tady se to probouzelo velice pomalu, k tomu pak ti ještě něco řekne pan Pokorný, který tady byl přítomen a zapojil se s mojí dcerou, taky byli pak oba dva vyhozeni. To je právě to, že každý na Novopacku začínal právě prohlížet, to co se dělo. Oni tomu nevěřili. Oni nevěřili ani tomu, co ty lidi prožívali. Prostě pro ně to byl svět neznámej a jedna věc tady byla taková dobrá, že ty lidi tady byli vážení a že se znali. Ten rod Čílův, kam jsem se po tom přivdala. Takže ten rod Čílův tady byl vlastně znám už od prvopočátků už od té první světové války. Ten rod měl tady své kořeny a ze třinácti dětí, byli tři akademičtí malíři. Takže ten rod tady něco zanechal a něco znamenal na Novopacku, a tím jsme nabývali přátelé. Teprve potom viděli, co ten rod, co ta rodina prožila. A teprve potom se vlastně lidi probouzeli. Probuzení tady bylo krásné, protože tady bylo mnoho mladých, my tady máme to gymnázium a některé ty učňovské školy a ta mládež nám vždycky pomáhala.

L. Š.: Četla jsem, že se tady na Novopacku hodně probouzel skaut.

B. Č.: Ano i skaut se probouzel. Můj muž byl skaut, tady má diplom velikánskej. Oba dva se teda zapojili do toho skautingu, probouzelo se to všechno. Hlavně Sokol se tady probouzel. Tady byly velké rody sokolské, které měly opravdu do toho Sokola co říct.

L. Š.: Jak se třeba slavil 1. máj? Došlo k nějaké změně oproti minulým rokům?

B. Č.: 1. máj, to došlo ke změně. Ta viditelná změna, ke které došlo, že lidi už se nebáli a po tom únoru a po tom květnu vlastně, no ono už únor, už se to začínalo. Už se ty lidi začínali probouzet, no a pak dokazovali svojí sílu na ulicích. Takže to bylo takové pěkné.

L. Š.: Ted' bych na Vás měla pár otázek tykajících se K 231. Kdy došlo k založení klubu? Já jsem se dočetla, že už koncem března se sešlo asi 10 politických vězňů v bytě pana Šolce, aby připravili kroky k rehabilitaci.

B. Č.: No, to je právě u nás, já jsem Šolcová původně, takže to bylo u nás, se to sešlo. Protože jak říkám, manžel byl nemocnej a nechtěli ho z toho vyřadit. Takže se to u nás konalo, u nás se to zapisovalo a veškeré ty přihlášky byly dělány u nás.

L. Š.: A kdo byl tedy hlavním zakladatelem?

B. Č.: No byla tady paní doktorka Čílová, ta dělala právě zdravotnici. Byl tady Radko Pavlovec jako jednatel a předseda byl Bohumil Liška. To byl ten z Lázní Běláhoř.

L. Š.: Ony se konaly nějaké volby, kdo bude ve vedení?

B. Č.: Ano, volby se konaly, tam to Leničko, všechno v těch materiálech máš. Komise, volební komise, všechno máš tam.

L. Š.: Dobře, to se do nich pak podívám. A právě už z některých materiálů jsem se dozvěděla, že členy K 231 byly čtyři osoby s příjmením Číla, Čílová. To byli všichni vaši příbuzní? Vratislav, Zdeňka, Božena, Otakar.

B. Č.: Ano, to byli všichni zatčení.

L. Š.: A tedy Vratislav, to byl váš druhý manžel.

B. Č.: Ano, to byl můj druhý muž.

L. Š.: A můžu se zeptat, z jakých důvodů byl uvězněn?

B. Č.: No to byla skupina, která byla napojena na doktorku Horákovou, oni to pak spojili s tou Hradeckou velkou skupinou, kde jich bylo sedmdesát tři odsouzených. Oni je zatkli 27. srpna 1949, ale soud se konal až v červenci roku padesát. Oni je naskládali

a chtěli udělat monstrproces. Aby to oslnilo pracující, kolik máme tady nepřátel. A z rodiny Čílových tady z toho domu byla zatčena celá rodina, kromě té švagrové, pak jí uvidíš, ona se ti představí, ona je jediná živá z té rodiny. Stýkáme se, jsme jako dvě sestry, já jsem neměla sourozence, bohužel. Takže my se máme rádi jako dvě sestry a stýkáme se. Ona jezdí ke mně a já za ní do Prahy. Ona žije v Praze. A to byla jediná šestnáctiletá dívka, která byla toho času. Ona studovala pedagogickou a byla na brigádě, jak má doktor Havel, prezident bejvalej Havel, jak tam má chatu ve Vlčicích. Tak ona v těch Vlčicích byla na pionýrském táboře. To měla štěstí, oni by jí nezatkli, ono jí bylo šestnáct let. Když přijela domů a dům byl zapečetěný a už si o všechny věci musela žádat.

L. Š.: To pro ni muselo být hrozně těžké.

B. Č.: No bylo moc, ona si strašně prožila a ona o tom právě nechce mluvit. Ona říká: „*Jsem, Blanko, ráda, že to děláš za naši rodinu.*“ No na ní to zanechalo, ona to trauma má.

L. Š.: A když se vrátím ke K 231 tady na Novopacku, kolik měl členů?

B. Č.: Měl 189 členů, to bylo toho 25. dubna, to byla ta ustanovující schůze, tam *(ukazuje na materiály, které mi poskytl)*, tam to budeš mít všechno. Tam to začínalo, a to se scházeli příznivci. Tam nebyli jenom členové asi 360 lidí, taky v tom jednotném kulturním středisku tady na Novopacku bývalá Orlovna. Já si jdu dát trochu vody, Leničko, dáš si taky?

L. Š.: Tak trochu, děkuji.

B. Č.: A to bylo, Leničko, tak vlastně v tom Jednotném klubu pracujících, tam byl naplněnej sál. Bohužel tam byli, my jsme tam poznali 3 estébáky. Oni měli svoje kontroly i tenkrát, to bylo takový sledovaný. Takže plný sál a ty lidi, já bych každému přála tu atmosféru, která tenkrát v tom dubnu byla, aby jí zažili. Já ji mám v sobě. *(ukazuje k srdíčku, je jí do pláče)*

L. Š.: Tak silné to bylo.

B. Č.: Ano tak silné to bylo, po celou tu dobu se to u mě zachovalo. To bylo něco nádhernýho, to bylo probuzení do nového dne.

L. Š.: A jak třeba probíhalo takové přijetí nového člena, dali jste mu přihlášku, on ji vyplnil.

B. Č.: Oni buďto volali nebo přijeli. My jsme jim dali přihlášku, on musel doložit svůj protokol zatčení a svůj rozsudek. Když byli činitelé, co šli potom do těch rad, tak ty museli mít už potom kádrové osvědčení. Ty museli být prokádrováni tím K 231, ve vedení nemohl být každý.

L. Š.: A měli jste i nějaké žádosti o přijetí těch, kteří byli odsouzeni po právu? Že to nebyli političtí vězni, byli to opravdu třeba zlodějové?

B. Č.: Čtyři, ano ty byli. V JZD ukradli neoprávněně nějaký pytel mouky, ale nebo takový nějaký delikt, ale právě to byli jenom čtyři lidi.

L. Š.: A jak pak probíhaly takové schůze klubu?

B. Č.: My jsme oznámili, rozesílala jsem pozvánky. To jsme psali na stroji, tenkrát nebyly takový ty kopíraky, jako to je teďka, že jo. Takže se to rozeslalo a sjížděli se. Pravidelně jsme se scházeli, to nám zůstalo. My to máme do teďka. Leničko, scházíme se každý měsíc. Je nás už teďka jenom 50, ale udrželi jsme se. Já to pak převzala po manželovi, dělám předsedkyni od roku 2001, kdy manžel zemřel. Takže pak už tu prosincovou schůzi jsem tady vedla. Já vlastně byla takovej ten jejich tahoun.

L. Š.: A na těch schůzích se představovaly procesy, aby lidi věděli, co se dělo?

B. Č.: Ano, my jsme to potom dělali veřejně. Jednou za rok máme vždycky výroční schůzi. Kdy zveme starosty Hořicka, Novopacka, Jičínka, bereme sem Sokolové, skauty sem bereme, ze škol studenty. Takže ty zveme, takže se nás někdy sejde víc hostů než členů.

L. Š.: Tak to je dobře, že se to takhle drží a pořád se scházíte.

B. Č.: Leničko, to ti musím říct, ale neber to jako mojí chloubu. Já v tom nejedu sama. Máme takovou báječnou partu lidí, ale musím říct, že jsme byli jako první pobočka vyznamenaní ze všech poboček, tak to byla pro nás velká čest.

L. Š.: A kolik je poboček KPV v České republice?

B. Č.: Ted'ka jich je padesát tři, bylo jich osmdesát, ale už ty pobočky vymírají a ted'ka jsme právě ve středu měli schůzi s tím, že se budou slučovat. Třeba kde jich je třináct, dvanáct členů, že si vezmeme třeba Hradeckej kraj, jenomže naši lidi s tím nesouhlasej. Protože nás je pořád ještě dost a my chceme zůstat samostatně.

L. Š.: A hodně jsme se scházeli i doma u členů?

B. Č.: Ano my to máme každý týden, svoláváme se, to máme tady u nás. Tady to máme v bytě tady. No a to si dáváme úkoly, co uděláme, kam pojedeme. Protože jezdíme po školách ještě, takže jezdíme do těch škol, takže si tady rozdáváme úkoly. Jako schopný, aby reprezentovali to KPV, jsme jen čtyři.

L. Š.: A takhle u Vás doma jste se scházeli i v roce 1968?

B. Č.: Pořád, my taky kvůli tomu, jak už jsem říkala, že ten můj manžel byl takhle vážně nemocen a my jsme ho nechtěli zbavit té radosti. Tak aby on o všem věděl. On už potom nemohl nikam chodit, tak jsme se scházeli takhle u nás, já napekla, navařila. Takže to bylo moc pěkné.

L. Š.: Centrem klubu byla Nová Paka. Schůzovalo se hodně třeba i v jiných městech? V Jičíně, v Hořicích?

B. Č.: Ne, v Hořicích byla jenom ustavující schůze, ten doktor Patočka to brzy vzdal, on byl vážně nemocen. Takže jsme to pak soustředili do té Nové Paky, už nebyl nějaký činitel, který by to vedl. Vráťa se domluvil, protože on byl taky zaměstnanec ministerstva vnitra, on dělal prověrky po věznicích. Takže se domluvil tam, to byl ještě okres Jičín, tak se tam domluvil s tím předsedou okresu, že to bude dělat tady na Novopacku, že se tady budeme svolávat.

L. Š.: A jaký byl vztah K 231 s KSČ? I když K 231 zdůrazňoval, že se jedná o nepolitickou organizaci, tak se KSČ obávala sloučení KAN, K 231 a sociálních demokratů.

B. Č.: To byla jen větší, protože právě, když se to začalo. Tam vlastně hodně vystupoval ten KAN, tak z toho měli strach, protože každej, i třeba lidovec šel do toho, aby tam bylo soustředěno co nejvíce lidí, takže to ten KAN v šedesátém osmém roce zachraňoval, tyhle ty lidi postižené.

L. Š.: Když jsem procházela spis StB, tak jsem se setkala se jménem Marie Krbcová, říká Vám to něco? Měla být vedoucí restaurace Stalingrad a měla mít nějaké kontakty s Vratislavem Čílou.

B. Č.: To se stalo, právě on si jí nevzal. Chodil s ní, on to nevěděl. To byla černá stránka toho, ona už nežije. Takhle ona se do toho Vráti zamilovala, když on se vrátil, to já jsem ještě byla vdaná. My jsme si nikdy nemysleli, že se vezmeme. Ona si ho našla, ona dělala vedoucí tady v tom Gradě a tam se právě dělaly takový ty hlavní shromáždění. Tam chodili pak už všichni, to nebylo jenom pro ty vyvolené K 231, tam pak už chodili všichni, prostě lidi na tyhle schůze veřejně a tam o tom političtí vězni hovořili, co s nima bylo. Co prožívali těch 50. letech. Protože nejkrutější byla ta 50. léta. To skutečně bylo nejkrutější.

L. Š.: A teda ta Marie Krbcová, ta tam byla... *(skáče mi do řeči)*

B. Č.: Marie Krbcová tam byla vedoucí toho Gradu. Manžel ten měl vysokou školu elektrotechnickou, ale nemohl to dělat, ten dělal údržbáře jenom. Dokonce života a on tam chodil na ty lednice a zřejmě tam se někde poznali a tam právě ona došla k tomuhle, no.

L. Š.: Já jsem právě nevěděla, jestli to dobře chápu, takže ona donášela komunistům.

B. Č.: No, ano.

L. Š.: Také jsem se chtěla zeptat, jestli v tom 1968 došlo k nějaké rehabilitaci? Hodně jsem četla, že se psali dopisy do Prahy, aby byl puštěn Antontín Novák z vězení z Valdic.

B. Č.: To je profesor Novák z Jičína, a to pro něj šli v tom osmašedesátém roce tady ta novopacká skupina Vráťa, Franta Šulcu, tady soused a čtyři ještě ty šli pro něj do Valdic. Tam ho vyzvedli, oni pro něj došli. To byl velice báječný člověk, osobně jsem ho znala i celou rodinu.

L. Š.: A oni měli nějaké potvrzení, že ho pustí, jak pro něj šli? Nevíte, jak to bylo? *(paní odchází, přinesla složku všech bývalých i současných členů K 231, hledala materiály o panu Novákovi)*

B. Č.: On byl souzen Nejvyšším vojenským soudem v Praze, dostal osmnáct let a rehabilitován nebyl, on pak vlastně dostal amnestii. V květnu tam pro něj šli a vyzvedli ho. Nesměl se vrátit do své původní profese středoškolského profesora a až do důchodu dělal podřadné práce. On měl oslabení nervů a 169 měsíců odseděl.

L. Š.: Co jsem četla o K 231, tak on neměl vlastně nikdy oficiálně schválené stanovy, že?

B. Č.: Nedošlo, to pak došlo k rozpuštění k likvidaci, a když se to začalo likvidovat, tak novopacká pobočka měla tady toho pana Pavlovce, který to dal a pocínoval tu schránku. On byl odborník, on do té rakve vlastně, on měl rakvárnu, tak to tam zacínoval a ono se to dochovalo, proto o to měl i zájem Národní archiv v Praze. Doktorka Šimánková byla úplně nadšená.

L. Š.: To věřím, takový nález, to je opravdu poklad.

B. Č.: To je, to byl ojedinělý případ. Tam právě všude jsou vedeny i jména estébáků, co s nima dělali. Je tam všechno jmenovitě. To bylo pro ně identifikační.

L. Š.: Já bych se Vás ještě zeptat na srpen šedesát osm. Vy jste byla přímo toho 21. srpna v Nové Pace?

B. Č.: No to víš, že jo. To ještě můj manžel byl schopen to vnímat. My jsme měli takového skútra, tak jsme jeli sem za Vrátem, on tady stavěl zrovna tuhle garáž. Tak jsme mu říkali, obsadili nás Rusáci a jeli jsme to říct mým rodičům, kteří velice tím trpěli. Leničko, myslím, že lidi to dnes málo vnímají, že by to pochopili, co se dělo, co ty lidi zažili. Bylo to těžké, ta doba byla opravdu těžká.

L. Š.: Jak na srpen 1968 reagoval tady klub, sešel se hned potom?

B. Č.: Jistě to okamžitě, to bylo. Tak jako jsme potom prožívali 21. srpen, to jsme se i někdy tajně scházeli, aby o nás nevěděli. Ten rok 1968 to bylo takovýho, něco jako když zasvitne krásný slunce, to bylo probuzení u celého národa, to nebylo jenom u toho Klubu 231, každý to vnímal jinak, každý měl jiný osud, ale ten národ se stmelil.

L. Š.: Takže pak ten srpen 1968 to byla pro vás velká rána.

B. Č.: To byla velká rána, řeknu ti, to byla velká rána.

L. Š.: Co se týká materiálů K 231. Karel Brodský psal, že se ještě v noci 21. srpna materiály hodně pálily. Vy jste je nespálili, vy jste je hned po 21. srpnu dali do té schránky a šli je schovat?

B. Č.: Voni to pálili.

L. Š.: A tu schránku jste schovali už v srpnu?

B. Č.: Ne ne, to bylo až na podzim, to bylo myslím, 12. listopadu, už bylo listí, a to jeli tady kousek a měli zakopaný ještě zbraně a ty se nenašli. To bylo zakopaný v Bělé u Pecky. Tam byla pak ještě bedna zbraní, ale ty jsme nenašli.

L. Š.: To muselo být hodně nebezpečné.

B. Č.: No no, bylo, proto jsme dávali zbraně zvlášť a dokumenty zvlášť.

L. Š.: Kolik lidí u toho bylo?

B. Č.: Dva.

L. Š.: Nějak si to místo označilo, aby věděli, kde pak hledat?

B. Č.: Nemohli, to se báli, akorát to pamatoval Jirka Materna. Ten otec toho nálezce Honzy Materny. Ten Honza Materna s námi jezdil, my jsme měsíce chodili kopat. To se toho nakopalo a nikde nic. Ono totiž to byl malej lesík a potom to vzrostlo a ono se pak ztratila ta orientace. Orientace byla špatná, byly tam nálety těch novejších stromčeků a ono je to zmátlo a byla tam paseka a tam paseka se vlastně ztratila.

L. Š.: Takže ten háj vypadal úplně jinak, než když tam ty materiály schovávali, že?

B. Č.: Ano ten háj vypadal úplně jinak. Takže tam ta orientace byla k ničemu. A tenhle Honza si pak koupil silnej detektor a pak začal nalézat. Nejdřív to byly plechovky a takový šrouby a tak a najednou mu to začalo dunět. On šel a kopal tam a našlo se to. Ale když mě to přivezli sem k domu, já vyšla ven a viděla je. Oni vypadali, jak když vyhráli milion. „*Blanko, my ti něco neseme. Ale to musíš dovnitř.*“

L. Š.: To přímo hned, jak to našli, tak nejdřív jeli k Vám?

B. Č.: No to jeli hned sem, to bylo zadělaný ještě v hlíně. Tady jsme to rozdělali na stole, ty se tady namazali. No tak jsme pak hned volali Prahu, ale nechtěli jsme, ono

to bylo hlídaný, i když byla svoboda v plném proudu, tak jsme nevěděli, jestli náhodou nejsme napojení. Tak jsme volali a nahlásili jenom, že jedeme do Prahy, že uděláme kopie a že jim vezeme mimořádné dokumenty. Oba dva Materňáci jeli se mnou. Tam taky to začalo, kde se vzala, tu se vzala, byla flaška, většinou to ti chlapi oslavovali tímhle. Pak jsme to zdokumentovali, můj vnuk má dole počítač, takže mě to všechno zdokumentoval, udělal to třikrát. Jedno bylo pro ústředí, druhý pro doktorku Šimánkovou pro ten archiv a třetí pro mě. Leničko, my jsme díky tomu pokladu získali všechno zpátky a úplně zachovalé. Spoustu fotografií, přihlášky všech členů, kde byly napsané jména soudců, všech, co je týrali, taky věznice, kde byli a tak dále.

L. Š.: A vy už jste začali ty materiály hledat hned po roce 1989?

B. Č.: Hned to ještě můj muž se nakopal na zahradě, protože nevěděli, kam dali tu bednu s těma zbraněmi. Oni byli tak zmatení.

L. Š.: Takže vlastně skoro po dvaceti letech hledání, se nakonec poštěstilo, tak byl to veliký úspěch.

B. Č.: Po dvaceti letech hledání, to byl teda úspěch. Lenko, myslím, že to bylo takové naše největší, taková satisfakce za to, co jsme si prožili. A taky to byl nejkrásnější dárek k mým osmdesátinám.

L. Š.: Já bych se ještě vrátila k tomu srpnu šedesát osm a událostem poté. Kdy vlastně tady došlo k ukončení K 231?

B. Č.: To jsme se sešli potom celej okres a řeklo se, že se to ukončí. A každý dostal svoje úkoly. Ty budeš dělat tohle a ty tohle. Ty budeš sledovat ty lidi, protože jsme je pak měli na starost ty staré matky, to byly staré ženy. Tak jsme se po tom o ně starali, až do toho, než umřeli.

L. Š.: Po oficiálním ukončení klubu jste se pak ještě tajně scházeli?

B. Č.: Ano, tajně.

L. Š.: A třeba o emigraci, uvažovali jste?

B. Č.: No, emigroval akorát ten Vráťův kamarád, ten byl zatčen a souzen s toudletou skupinou, ten Josef Militký, ten utekl za hranice. Když se vrátil, jeho matka

onemocněla, tak se vrátil za tou matkou, ale byl chycen a znova zatčen. Jinak ten Lajtrmatn a ten Pavlovec, ty tam zůstali.

L. Š.: Takže Radko Pavlovec taky emigroval?

B. Č.: Ano ten emigroval, legálně si zažádal o vystěhování. Ten byl v Rakousku s rodinou. Ale ten Radko Číla, to byl bratranec, tak Zdeňka Čílová byla jeho matka, takže ten zůstal v Austrálii, předloni zemřel.

L. Š.: Byli jste s těmi emigranty v kontaktu?

B. Č.: Ano, se všema.

L. Š.: A co rodina Čílových, ona byla v klubu hodně aktivní. Měli jste pak nějaké problémy, třeba v zaměstnání a podobně?

B. Č.: Já bych řekla, že to bylo. Vráťa teda nikdy nemohl nastoupit, dělat svojí profesi, to nemohl, ale mohl, co dělal v té jednotě údržbáře lednic, on byl vlastně specialista. Slaboproud a silnoproud. *(Zvonek, paní odešla otevřít)*

B. Č.: Leničko, to je tady ta Bobina. Ta poslední z rodiny Čílových. Leničko, o čem jsme se to bavily?

L. Š.: Bavily jsme se o Vašem manželovi, že nemohl dělat, to co vystudoval.

B. Č.: No ten dělal až do toho osmdesátého devátého roku svojí práci toho údržbáře v Jednotě, to bylo spotřební družstvo, jak je ještě stále, funguje ta jednota, takže ten dělal svojí práci. No a jinak já jsem tu svoji práci měla po tom roce šedesát osm stabilní, že jsem vlastně nějak se pracovně zařadila, takže já jsem to nijak nepociťovala. A v některých závodech tady byli výborní ředitelé, tady to nebylo tak jako v pražských podnicích nebo větších městech. Čím byla menší města, tím se ty lidé víc znali a byli k sobě tolerantnější. A já měla ředitele, s kterým jsem osm let hrála, jako žačka tenkrát jsem hrála na housle a takže my jsme si tykali. A já jsem mu měla jako říkat. Soudruhu jsem mu nikdy neříkala, on mi říkal, alespoň mi tak řekni někdy, když nás tam bylo víc. Tak to bylo takový jako jednodušší. Takže na těch pracovištích po tom osmašedesátém, ano někde to bylo, v některých, ale já jsem byla v takovém malém podniku, kde nás bylo 240 lidí, takže my jsme se tam znali a z těch 240 bylo je 13 partajníků. Takže ty jsme myšlenkově převálcovali. Já jsem neměla problémy.

L. Š.: Ještě jsem se taky chtěla zeptat, já jsem četla, že po nálezů materiálů si jeden z potomků pana Pavlovce na ně dělal nároky, že je nechtěl dát archivu.

B. Č.: Ten syn, Radko dělal tajemníka a chtěl ty dokumenty sebrat. Necháme to, není to adekvátní, to bylo násilně vyžadováno, ale pobočka si ty materiály udržela. On by to prokšeftoval, on neměl zdání, co to vlastně je. Kdyby žil ten Radek, on sám o sobě to byl dobrý kluk, ale ten syn nebyl dobrý člověk.

L. Š.: Také jsem četla, že vaše materiály byly zapůjčeny na výstavu Mene Tekel.

B. Č.: Ano tam jsme to měli půjčováno, nám tady z Mene Tekel dva panely, který mě přivezli. Dali mi je darem.

L. Š.: Když bych se vrátila k srpnu 1968, tady Novou Pakou vojska jen projížděla nebo se tu i usadila?

B. Č.: Nene tady byli taky, tady byli. Jičínsko to mělo hlavně, ale tady byla jedna jednotka, která byla v tom (*vzpomíná si*), tady za továrnou Regula, ale jinak byli hlavně v Jičíně v kasárnách. Tady jich bylo pár, myslím, že to byla ta automobilová jednotka. Tam byli nahoře na Vlkově, tam byli ubytovaní. Tam byl nějaký bunkr, který pak Vráťa po 89 roce šel, otevřel a oni tam měli ještě ukryté zbraně.

L. Š.: Ruská armáda tady zůstala dlouho?

B. Č.: Záleželo na tom, jaké to byly jednotky, většinou dělostřelectvo bylo deportováno, ale takoví ti pěšáci, kulometníčkové, ty zůstávali, hlavně v Jičíně. Ale taky byli mezi nima lidi, kteří vůbec nevěděli, co se děje. Hlavně ty mladí kluci, oni byli někam poslaný rozkazem a oni tomu rozkazu ani nerozuměli, co se vlastně za ním rozkazem skrývá.

L. Š.: Objevovaly se ve velkém různé nápisy, transparenty proti Rusům?

B. Č.: No jo, to byli všude. Ty cedule, to bylo vlastně po celé republice ty dezorientační tabule. Všechno bylo přelepováno, místo na Prahu jeli támhle na Pecku. A my jsme tady měli výbornou profesorku ruštiny nějakou paní Kubínovu a ona stála právě na těch silnicích a se všema, ona teda perfektně mluvila rusky, skutečně. A ta teda pomohla tý Pace strašně moc, ta byla u všech jednání, u všech těch. Ona ještě žije. Řeknu, to byla nebojácná ženská. Ona se nevdala, ta bydlela u nás u Šolcu a ona každý večer přiběhla:

„Zdeňku, dneska jsme tohle a tohle. Dneska jsem s nima byla na Brdě.“ Protože oni pak taky byli na tom Kumburku ubytovaní, v tom zbylém rozbořeném hradě. Tam měli taky jeden auták, tam to měli asi hlídkovací vozy. Nebo to měli takhle oblastně rozdělený.

L. Š.: Vlna nespokojenosti utichla poměrně brzy nebo to mělo delší dozvuky?

B. Č.: Mělo, ještě to pak mělo. Tenhle ten Radko Pavlovec ještě pak s jedním napsal v ruštině, on měl taky ještě ruskej jazyk a on tam napsal: *„Zabili jste mého syna.“* Na Masarykův pomník to nalepili a černě to bylo, všude po domech, všude to bylo. To bylo viditelně všude.

L. Š.: Vzpomínáte si také na tragické události, které byly v září v Jičíně? Jak tam polský voják zabil dvě osoby?

B. Č.: To právě přijde skaut Karel. On se nabídl, že přijde a něco ti ještě poví.

L. Š.: A projevil se ten tragický incident i v Nové Pace?

B. Č.: Ano, oni to prožívali, to byla známá rodina Veselých, dokonce na pohřbu se zúčastnilo asi půl Nové Paky, jelo do Jičína, tady nikdo, nikdo nepřišel o život.

L. Š.: V Jičíně dva. Pan Veselý a paní Klimešová. A když se v lednu upálil Jan Palach, vnímalo se to tady hodně?

B. Č.: To právě chci o tom hovořit. To moje dcera má textilní školu ve Dvoře a tenhle Karel, co přijde, tak oni spolu dělali relace i do rozhlasu. Oni byli v té velké továrně Velveta, velikánská textilní továrna Velveta, která je ve Varnsdorfu. Asi na šesti místech v republice byla. Tady jsme měli i přádelnu, to byla největší továrna na Novopacku asi 600 lidí. A tam dělali relace moje dcera, která byla na hodinu vyhozena potom osmašedesátým, a tenhle Karel, který byl, jeho snad nevyhodili z práce, jenom ho sesadili z funkce a zůstal tam jako seřizovač strojů.

L. Š.: Pak takovou významnou událostí bylo mistrovství světa v hokeji. Když jsme porazili Sovětský svaz. Prožívala jste to?

(Paní se rozzáří)

B. Č.: To jsem šla v pyžamu, my jsme byli v pyžamech, nesli jsme vlajky. A u soudu a u radnice jsme řvali, to můj muž už nemohl, ale já si to nenechala ujít. Lidi

po chodnících byli taky neustrojený, jen tak narychlo zadělaný a my v těch pyžamech si pamatuju, jak jsme si to kráčeli průvodem. To je můj nezapomenutelný zážitek, Lenko, tohle to mě zůstane asi jako moje padesátiny. My ti pak dáme jablkový knedlíky.

L. Š.: Jé to ne, děkuju, to já Vás nechci nějak obtěžovat a zdržovat. Já si pro Vás připravila jen pár otázek, abych Vás moc nezdržovala.

B. Č.: Leničko, v osmdesáti pěti letech se člověk akorát tak může nechat zdržet od smrti. *(smích)*

L. Š.: A ten hokejový zápas jste sledovali doma v televizi nebo v rádiu?

B. Č.: V televizi, my měli takovou malinkou a já popadla prapor, protože my jsme měli pořad připravený prapor a letěla jsem na náměstí.

L. Š.: A bylo tam hodně lidí?

B. Č.: Já bych řekla, že snad celá Nová Paka.

L. Š.: To bylo v březnu 1969, že?

B. Č.: Bylo, to byla nádhera a lidi se vobírali na ulicích, no spontánnost. To došlo k tomu, že jsme si říkali: „*Ty jsi tady, ty jsi tady taky, no ahoj a ty seš tady v pyžamu.*“ Já neměla čas si ani něco vzít, jak jsem vyběhla.

L. Š.: A jak tady probíhalo výročí okupace?

B. Č.: Výročí okupace tady na Novopacku a Jičínsku bylo hodně silný, protože lidi se už tolik nebáli. Lidi se nebáli a jen ti co byli výše postaveni, ti nomenklатурní kádři, tak ty myslím, že měli z toho trochu problémy, ale zajímavý, že ani jeden z těch soudruhů aby to řekl, při nástupu, třeba v pondělí jsme nastoupili do práce, aby nám, nijak nám to nepřipomněli. Říkám, já měla výjimečně dobrou závod.

(Zvonek, přichází pan Karel Pokorný)

B. Č.: Hele Karle, Lenka Ti bude dávat otázky, my chceme, abys nám zdokumentoval to Jičínsko.

L. Š.: Já právě píšu diplomovou práci na téma Rok 1968 na Jičínsku, tak sbírám informace, dělám rozhovory s pamětníky.

B. Č.: A on je to bejvalej Jičíňák, vid'?

K. P.: No jsem tam byl do pětasedesátýho roku, ale v podstatě jsem měl s tím Jičínem kontakty pořád.

B. Č.: No já vím, že seš tam známej.

K. P.: No teď už né moc, no a co potřebujete, ptejte se, jestli to budu vědět, no.

L. Š.: Já bych se úplně nejdřív zeptala, jak se jmenujete celým jménem. Když bych informace od Vás někde uváděla?

K. P.: Jo potom až pro mě přijde státní bezpečnost, jo? (*smích*) Karel Pokorný.

L. Š.: A vy jste tedy žil v Jičíně a pak v roce 1965 jste se přestěhoval do Paky?

K. P.: Jo tady jsem si založil rodinu, téměř půl století, bez dvou let půl století jsem tady.

B. Č.: Karle, my bysme se tě chtěly zeptat, Lenka dělá ten rok šedesát osm, já jsem popsala v našem závodě, kdybys to popsal trošku v tý Velvetě.

K. P.: No jak to bylo, já jsem 20 srpna. Oni říkají, že 21. srpna začala okupace, nezačala okupace. To je mylnej dohad, tohleto. Protože mě na vojně učili, že státní hranice je myšlená čára, která ohraničuje výsostnou oblast republiky, nejen na zemi, ale i nad zemí a podzemí. Prostě tohle je ta myšlená čára a oni překročili hranice 20. srpna asi v jedenáct a pět minut, nebo tak nějak. V jedenáct dal Grečko, nebo jak se jmenoval, Grečko, ministr obrany. Ten písknul a v tu chvíli se to začalo hrnout. To vždyť ty stály před tou výsostnou hranicí. A já tenkrát měl odpolední toho 20. srpna a přišel jsem v deset z práce. Jsem měl hned vedle Velvety malej baráček, ten už tam teď nestojí. Měl jsem malou špeluňku, jestli to bylo 12, 13 m², dva by v tom bydlet nemohli. Já už to dopoledne, než jsem šel na směnu, jsem si připravil chemikálie, protože jsem byl sportovním fotografem, že až přijdu z práce, že budu tohle dělat, tam byla temná komora, měl jsem to připravený. Já jsem dělal vedoucího foto kroužku, tak jsem to začal dělat tak ve čtvrt na jedenáct. No vzal jsem si rádio, protože mně nevádí, když hraje hudba. Tak jsem tam seděl a dělal a najednou slyším: „*Vážení posluchači, setrvejte u svých přijímačů*“. To bylo tak v jedenáct deset, ve 23:10. A říkám si, ale ježiši copak se děje todlencto, asi někdo umřel nebo todlencto. No tak jsem tam seděl,

poslouchal, jo a najednou prostě hlásej: „*Dnes kolem 23 hodiny noční překročila vojska Sovětského svazu, Polské lidové republiky, Německé demokratické republiky, Maďarské lidové republiky a Bulharské lidové republiky státní hranice Československé socialistické republiky. Stalo se tak bez vědomí prezidenta republiky, předsedy Národního shromáždění, předsedy vlády i prvního. tajemníka Ústředního výboru Komunistické strany Československa a tak dále*“. Já jsem jenom stuhl, ještě jsem si to vyposlechl, aby to bylo skutečně. Vyběhl jsem na ulici a začal jsem nejdříve v tom baráku, co jsem bydlel: „Vstávejte, obsadili nás Rusáci“. Jo potom jsem vyběhl na ulici, potom jsem takhle zazvonil u několika sousedů a uprostřed silnice jsem zas začal rvát: „*J sme okupovaný*“. No a lidi nechtěli věřit, každý z toho vyděšený. Mysleli si, že jsem vožralej. Já jsem ale zapřísažený abstinents, já jsem nepil ani na vlastní svatbě. Tak si mysleli, že jsem se zlinkoval, já se vyjadřuji pejorativně. Ráno jsem přišel do práce, na šestou hodinu. Protože jsem měl hned po tý odpolední nějak ranní. A teďka, no nedělalo se, čekalo se jenom na todleto vyřešení. Hymna mockrát zazněla z rádia, já jsem tu noc nespál. Si pamatuju a taklencto začalo. Já jsem měl ty fotografie, takový plakátky „*Nezradíme tě, nedáme tě*“. Ted' nevím, jestli to bylo „*Nedáme tě*“, to bylo pod Dubčekem, „*Nezradíme tě*“, to bylo pod Svobodou. No tak to jsem si nalepil na tvrdý papír, navrtal dírky a jel jsem na pionýru do Jičína.

B. Č.: Počkej, ona se tě teď bude Lenička ptát.

L. Š.: A v kolik hodin přibližně mohla vojska projíždět Novou Pakou?

K. P.: Tady vojska projížděli 21. srpna. Oni, mám pocit, že jeli přes Harrachov, ale oni jeli taky přes Žitavu přes Liberec. No z Žitavy do Liberce to je 15 km a z Liberce sem to je 50 km, tak než sem oni dojeli, tak to mohlo bejt tak kolem tři čtvrtě na jednu. Přece jenom to byla těžká technika, nemohli jet nějakou osmdesátkou, devadesátkou. Tak nějak po půl jedný tady mohli bejt. To už jsem tenkrát věděl, že je to hodně špatný, tak jsem vytáhl fotoaparát. Pochodoval jsem na střeše kotelny tady u nás, tam mi některý dělali stěnu, protože Rusáci koukali. To bylo z poloptačího pohledu todlencto, pak jsem tam udělal asi čtyři nebo pět záběrů. Ted' nevím, jestli se dělalo nebo nedělalo, jestli to bylo tenhle den nebo následující, tak jsem pak jel do Jičína. Protože voni pořád jezdili sem a tam. Oni byli matení, tam udělali lidi živou barikádu, všude byly nápisy, ať jdou domů a ty lidi, co přijížděli od Paky do Jičína, tak přijeli tam na tu křižovatku, tam je

jičínská brána, jestli znáte. Říká se jí Valdická, no a teďka oni měli jet na Boleslav zahrnout doprava, tak oni zahrnuli doprava, jenže tam zřejmě lidi udělali taky nějakou živou barikádu. Voni jeli na Lomnici, tak udělali do té Jiráskovi ulice barikádu a oni jeli na Lomnici. Pak zjistili podle map a podle kompasu, že jednou špatně, tak se vrátili sem k nám, jenže tady jim zase lidi zahradili cestu tou živou barikádou, takže se dali na Novou Paku. No tápali. Nad poštou tam bylo papírnictví, myslím, že je tam pořád a tam bylo lešení. Tenkrát tam něco opravovali, tak jsem vylezl nahoru a fotil jsem to ze shora, jo. Zase prostě některý mě kryli, protože kdyby mě viděli, tak by to tam napálili.

L. Š.: To by kvůli tomu, že si je fotíte, začali střílet?

B. Č.: Určitě.

K. P.: Určitě, tak jsem slezl dolů a že teda budu fotit přímý pohled a jak jela ta nákladní auta prostě, co měla 100 litrů na 100 kilometrů, já jsem si tam chystal fotoaparát, že tam budu něco fotit a nějaký mladík, vylezl na stupátko toho auta, který jelo krokem, a pěstí rozbil sklo u toho nákladáku a řidiči vyrazil samopal, po kterým sahal. Snad ve vteřině samopal jinýho vojáka proti němu, no já jsem sebou švihnul o zem. Kdyby zmáčkl spoušť, tak pět nebo kolik nás tam bylo, tak je po nás. No tenkrát jsem koukal smrti do očí. Tak jsem takhle pořád fotil no a rodiče měli strach, když jsem takhle fotil, no a táta místo, aby mě zahnal domů. To už jsem byl dospělej, mě bylo třicet pět let. Místo aby mě táta zahnal domů, tak mě u parčíku, tam byl parčík u rybníka. Rybník Kníže, možná znáte. A takhle směrem do města tam byl takovej parčík a táta se postavil přede mě. Udělal tohle (*ukázal s rukou takovou skulinu*). No a já tím průzorem fotil, protože to mám na tom snímku znát i ty listy i ty větvičky. No a já říkám, táto, jestli nás voddělaj oba dva, to bude krásný, když budem oba vedle sebe ležet a to. No a pak jsem jel do Prahy, tak jsem fotil ty vyhořelý baráky.

B. Č.: Ukaž nám, co nám neseš.

K. P.: No vono toho není moc (*vytahuje čtyři své fotografie na ukázkou*).

L. Š.: Vy tedy točíte krátké filmy, natočil jste i o Palachovi, že?

K. P.: Za ten film jsem dostal asi pět cen. Já jsem jel třeba i za Jiřím Palachem, za tímhle filmem jsem najezdil tisíce kilometrů.

B. Č.: No a řekni Leničce, jak to bylo po upálení Palacha.

K. P.: Když na mě přišel člen základní organizace KSČ, bylo to den po smrti Jana Palacha. 16. ledna se zapálil, 19. zemřel. No a přišel za mnou a povídá, protože já mám tyhle, to písmo v palici a todlencto, abych něco napsal. Říkám člen výboru, no a on přišel, že se tady na závodě objevily letáky a zprávy. Tohle to mě řekl někdy ráno, nějak po šestý hodině, no a pak šel za Blankou. No a Blanka, místo aby řekla, ty pitomče, do ničeho se nepleť, tak kejvla jako že to. Toho devatenáctýho v půl čtvrtý odpoledne umřel a já jsem hned sestavil tu relaci. Toho dvacátýho jsme vysílali: „*Vážení přátelé a spoluzaměstnanci, včerejší den byl pro naši vlast nejtragičtějším v současné době. V Praze zemřel hrdina československých idejí Jan Palach. Jeho smrt otřásla nejen svědomím každého poctivého Čechoslováka, ale i svědomím celého národa*“. To je relace, kde se střídáme, jeden odstavec já jeden Blanka (*Blanka je dcera paní Čilové*). Odvysílali jsme to pětkrát. Blanka měla tříletýho kluka, a protože my jsme to neměli nahraný na magnetofonu, tak jsme to odvysílali live, jak se říká. Odvysílali jsme to před druhou hodinou, když šli lidi do práce, odvysílali jsme to po druhé hodině, když šli lidi z práce. Pak jsme to odvysílali před šestou hodinou, když byla pracovní přestávka, prostě čtyřikrát nebo pětkrát jsme to odvysílali. Jo dopoledne jsme to taky už vysílali, protože tenkrát si mysleli, že je to nějaká studentka. My jsme to odvysílali a nic se nedělo, jenže potom. Tohle to bylo v lednu a v tom v dubnu bylo to plenární zasedání ÚV KSČ, kde prostě byl vyhozenej Dubček a všichni tydlencty reformátoři.

B. Č.: A už to šlo.

K. P.: Ale že se dostalo na výměnu, nejdřív se to bralo na těch vysokých postech, šlo to od shora dolů. Pak k nám přišel nověj ředitel, respektive byl to technolog v přádelně, ten k nám přišel a jako byl dosazený a hned začal čistit. Vyhodil nějakého Frantu Šulcovýho, vyhodili Hanu Novákovou, která byla předsedkyně závodního výboru, a protože tohle pod ní spadalo ten rozhlas a tohle. Vyhodili mě a vyhodili Blanku a vyhodili pak ještě nějakýho Pepíka Linkovýho, kterej byl můj nadřízenej nebo co. A ten prostě měl zasáhnout. Pět lidí on takhle během tejdne smetl ze stolu. No a já jsem tenkrát šel a chci to písemně. Říkali mi, že to není potřeba. Já to chci, chci se odvolat k těm odborům a podobně. Byli si jisti, že nic se nestane, když se budu odvolávat. Tak mě to ten ředitel vystavil. Jo tak já ten papír mám u sebe, těch čtyřicet tři roků ho u sebe

přechovávám. No ale teď se tam někteří chlapi vzbouřili, mí kolegové, ty seřizovači a šli za ředitelem. Protože já jsem rok před tím dostal titul nejlepšího pracovníka závodu. A oni řekli, jak je to možný, před rokem byl vyhlášen nejlepším pracovníkem a teď ho tady vyhodíte. Ne on musí být potrestaný. Já to vidím jako dneska. Zavřu oči (*zavřel oči*): „*Na základě politického hodnocení odvolávám vás z funkce seřizovače, protože jste jako zodpovědný pracovník na svém pracovišti nesplnil požadavky kladené závodem.*“ Takže ty čtyři chlapi tam šli, ale on říkal, ne musí být potrestanej. Čili já jsem byl z toho místa rovnou vyhozenej, jo přestože už jsem měl zdravotní potíže s páteří a podobně. Z místa mě vyhodili a měl jsem tam jako dodatek, že budu pracovat jako dva měsíce v přádelně ve stavební četě. No to už vůbec bylo vyloučený, protože už tenkrát jsem měl zakázáno zvedat těžké věci. Nakonec lékařka řekla, ne to není myslitelný. Abych s tímhle zdravotním stavem šel dělat stavařinu.

B. Č.: Tam totiž ta Velveta, abych ti to řekla, tam byli úplně jinačí kádři komunističtí než u nás. Čím menší továrnička, tím to bylo takový rodinnější, ale voni si tam zažili. Karel si tam skutečně zkusil.

K. P.: No oni mě chtěli vysloveně rozbít rodinu. Šoupli mě na dva měsíce do Kalný, pak mě řekli, že moje profese tady není. Přitom inzerovali v novinách, že sháněj. Taky mě chtěli šoupnout tam do Dolního Podluží u Varnsdorfu. Já jsem jim řekl, že i kdybych měl dělat na pětikorunu na hodinu, tak já se vocaď nehnu, protože by se mně rozpadlo manželství. Já jsem jim tam i řekl, že místo, aby tu rodinu stmelovali, že jí rozdělovali. No řekl jsem ne, a tak jsem to dotáhl až do důchodu, až do toho devadesátýho druhýho. Kdy jsem šel do důchodu. No a omluvy jsem se nedočkal.

L. Š.: Já bych se chtěla zeptat na to tragické září v Jičíně, jak na něj vzpomínáte, jak to k tomu došlo? On byl ten polský voják opilý, že?

K. P.: Byli opilí, oni bydleli tři kilometry od Jičína v Holíně, tam byli, jak se to říká dislokovaný. Nesměli být přímo ve městě, protože během těch čtrnácti dnů to bylo, že nesmějí být přímo ve městě. Tak je dali do toho Holína a oni tenkrát byli taková lidi, kteří s nima tam hráli volejbal. No byli to ty prodejní lidi. Byli to tydlency farizejové. No a oni tenkrát šli z Holína do Jičína, nevím, jestli na propustku, to nevím. A tady z Jičína šel tenhle ten Jarka Veselý, šel s Bohunkou a ještě jedno děvče. A šel ten Jarka Veselý s tím Vítou Klimešovým. No a šli, kluci doprovázeli holky. To byli mladý lidi,

ten jeden už měl po vojně, tenhle Jarka Veselý a tam se někde střetli u toho no. Jak byli namazaný, oni už šli namazaný z toho svýho vojenskýho ležení. Tak zřejmě buď je začali nějak obtěžovat nebo co. No a ten Jarka Veselý se s tou Bohunkou, Brumlichová se jmenovala, se s nima loučili nebo co a tenhle ten Vít'a Klimešů taky, ten bydlel asi padesát metrů od baráku. No a ten jak byl v to podnapilým stavu, tenhle ten Polák, tak začal střílet. Oni ty jeho kolegové mu v tom chtěli bránit, ale údajně měl jednoho postřelit toho Poláka a prostě nějaký civilista. Prostě najednou byla střelba, ještě teď má tam ten barák, tam byly ještě nedávno vidět ty střely, jak litaly tou omítkou. No a tenhle ten Jarka Veselý, ten to prostě dostal do nohy. Tak tam padl u té telefonní budky, kolik pět, šest metrů od té budky. Tak tam padl a začal naříkat, že nemá nohu, to jsem se doslechl, teď ten Polák přišel k nim a ta Bohunka Brumlichová, ta mu jenom zacpávala hubu a říkala mu: „*Bud' ticho bud', ticho bud'. Bude všechno v pořádku.*“ No a tenhle ten ještě naříkal, ať ho nechá na pokoji. Jo nevím, to zase mám jen z toho vyprávění. A on to do něj pak napálil, že byl hned mrtvej, takhle to vzal přes něj napříč a celej zásobník do něj vypálil. Do rána vyšetřování, to se stalo ve čtvrt na dvanáct.

L. Š.: A ta paní Klimešová?

K. P.: To byla matka Vít'i Klimeše, no a ten Jarka, jak začal naříkat, tak volal Vít'o, Vít'o a tenhle ten, než vyměnil zásobník, tak ten Vít'a stačil utéct, no on nemohl jinak. Někdo říkal, že se zachoval zbaběle, ale on nemohl jinak. Jinak by tam taky zůstal. No a přišla tam tahle ta maminka a v tom Polákoj se to zase rozproudilo a zasáhl i tu paní Klimešovou. No tak tam tyhle ty dva lidi zůstali. Pak to museli odklidit, asi to i čistili od krve. No tenhle ten Polák, co to měl spáchat... (*paní Čílová se začala ptát*)

B. Č.: A byl odsouzenej, nevíš?

K. P.: Dostal trest smrti v Polsku, pak mu to změnili na doživotí a dneska je na svobodě.

L. Š.: Takže on bezprostředně po tom incidentu odjel do Polska a tam ho soudili?

K. P.: No tam ho prostě dostal vojenskej prokurátor a tam, no tady to vyšetřovali. Takhle já to vím z vyprávění těch jičíňáků, protože já jsem tam jel hned potom. Já tam mám v albu i fotografie ze druhýho dne, když už to bylo všechno uklizený, tak jsem si tam vyfotil tuhle tu budku, ještě jsem si tam udělal jiný záběry. No a pak jsem si sehnal

materiál jeho fotografie civilní no a na základě toho jsem sestavil ten film, který budu promítat 7. září.

L. Š.: Co se dělo po tom incidentu?

K. P.: To se rozběhlo v Jičíně už tu noc a potom se chystal ten pohřeb, tam byly tenkrát 3000 nebo 4000 lidí. Tam jeli i lidi z okolí, tam byla přední řada pro ty pozůstalý, pro ty známý, co tam jako seděli. No a potom je odváželi na hřbitov, to byl taky průvod dlouhej, ty družičky, ty mládenci. Tenkrát na tom pohřbu mluvil Zbyněk Okrouhlický, on to byl původně snad taky packej skaut. Nějaká básnířka tam přednášela verše. Na tý křižovatce, nikdy tam nebyl žádněj pomníček, jako tam je dneska, kde je napsaný obětím intervence vojsk todleto. Tenkrát se to pak začalo obracet, lidi tam dávali kytičky na to místo, jo. Zase to bylo zakázaný, zase tam šmírovali estébáci. Bylo to jako u toho Palacha, chtěli zahladit místo činu. No pak to utichlo, utichlo, ale když přišel ten devětaosmdesátý, tak tam za pár let stál ten pomníček.

L. Š.: Já bych se Vás ještě zeptala, když jste tak aktivní skaut, tak jak probíhalo ve skautu jaro 1968?

K. P.: V tom šedesátým osmým jsem měl malýho pionýrka. V tom šedesátým osmým na to, abych vychovával děti, jsem byl už příliš starý. Tak jsem vypomáhala v tom smyslu, že jsem o tom psal. Já jsem jezdil na tom pionýru po táborech, fotografoval jsem to, psal jsem o tom. No jo, ale ono to pražský jaro netrvalo dlouho.

B. Č.: Ještě taky řekni, jak to pak v tom skautu končilo. V tom osmašedesátým se to probouzelo.

K. P.: To jsem tam fotil tenhle ten skaut, a to jsem pořád pendloval mezi Pakou a Jičínem. No v roce sedmdesát to zakázali, ministerstvo vnitra to rozpustilo. A každej ten byl přísně stíhanej, já jsem nemohl, já jsem tenkrát dělal sportovního dopisovatele a já jsem se nikdy nemohl zmínit, že jsem dělal skauting. No už jsem ho pak nedělal, byl jsem v podstatě čistej. Pak přišel ten rok devadesát, tak jsem se znova přihlásil tady v Pace a začal jsem jim dělat fotografa, dělal jsem skříňku skautskou, občas jsem něco napsal.

L. Š.: Já bych se zeptala i Vás, s paní Čílovou jsme se bavili, když bylo mistrovství světa v hokeji, že to ona velmi silně prožívala, jak to bylo u Vás?

B. Č.: V pyžamu (*smích*), já úplně dostanu nový elán, když zmíníš ten hokej.

K. P.: No v šedesátém devátém, to jsem ještě nebyl vyhozen z místa. Měl jsem dva kamarády, Standu Petráska a Syrovátka, budiž mu země lehká. Už je po smrti Láďa Syrovátka. My jsme se tenkrát spolu hádali s tím Standou Petráskovým. My jsme se tvrdě hádali. On říkal, že vyhrájeme my, já jsem říkal, to je nemyslitelný. Já jsem mu říkal, jestli vyhrájeme, tak já k tobě přijdu v pyžamu večer, ve čtvrt na jedenáct. On říká: „*Tak si pamatuj, jestli vyhrájeme a ty přijdeš v pyžamu, tak já se ustrojím do pyžama taky a půjdeme spolu do ulice.*“ Tak jsem tam k němu přišel v pyžamu, tam už lidí, to byla tadleta extáze, všichni lidi. Já nesl na transparentu „ČSSR:SSSR 4:3“, no a s tímhle transparentem jsem tam přišel. Ostatní zase měli třeba na transparentu „*Za srpen.*“ No, my byli v těch pyžamech.

B. Č.: Lenko, i v bačkorách tam lidi byli.

K. P.: Bylo to v tom březnu, to byla zima. Nejdřív jsme zapadli k Vaškovům a Jarka Vašku, zeť Blanky.

B. Č.: No můj zeť.

K. P.: Ten tam měl bráchu Pardubičáka, ten byl z toho úplně vyděšený, prý už jsem zažil hodně, ale tohle ne, aby lidi vytáhli s transparentem, to jsem viděl, ale aby vytáhli v pyžamech, to ne. No a tenkrát prostě hoši něco vypili. Já ne.

B. Č.: On nepil, ale my jo. To jsme zůstali u Vavrušovy hospody, to je tam pod skautákem a tam to sedělo venku a všechno nám dával zdarma.

K. P.: No šli jsme odtamtud, chlapi už měli náladu. Šli jsme do Levína a tam zase nalezvali a zase. Když jsme šli potom domů. To bylo nějak po půlnoci.

B. Č.: Ve dvě hodiny jsem přišla ráno.

K. P.: No ale pak tady došlo k tomu, že někdo rozbil lékárnu nebo co. A já jsem říkal, tohle je špatný. 29. března jsem jel do Jičína k rodičům a vzal jsem si, protože naši bydleli v činžáku, kde byl ten na státní vlajku, ten držák na baráku. Říkám, maminko, půjči mě tu, potřebuju vlajku, abych mohl jít do ulic. No tak máma ta byla taky pro všechno tohle, tak mi vlajku půjčila. Já přišel v Jičíně na náměstí, postavil jsem se na kašnu a začal jsem mávat vlajkou. Ze zaruhy vykukoval synovec dvanáctiletý,

neteř patnáctiletá. Mysleli si, bláznivej strejček. Za půl hodiny šel průvod lidí, dvě státní vlajky, jednu já, jednu druhej kamarád. Před náma šel ten, co vedl ten průvod, za náma šla hudba. A za náma šlo 200, 300 lidí. Obešli jsme celý město, já byl z obliga. Pak jsem sedl na pionýra a odjel zpátky do Paky.

L. Š.: A nesnažili se to nějak potlačit?

K. P.: U nás v Jičíně policajti uzavírali cesty, aby tam nevjelo auto, auto čekalo, protože auta chtěly jet s náma do průvodu. No to byl průvod tenkrát dlouhej asi 400 m včetně těch aut. No a tohle to mě všechno potom sečetli.

B. Č.: No a to jsme zase my měli v tom našem závodu dobrý, to se jen zeptali, kdo byl v průvodu, ať se přihlásí, přihlásili jsme se jen čtyři, ostatní dělali mrtvého brouka. No já jsem si říkala, že tohleto zatloukat nebudu, každej to musel vidět, že tam já jsem v pyžamu. No a nic jsme z toho neměli, ani důtku žádnou. No možná že to měli v kádrových posudcích.

K. P.: Slovem jsem nikomu neublížil, fyzicky jsem nikoho nenapadl, no a pak se ze mě stal opravdu psanec, pak jsem dělal všechno možný, bylo mi zakázáno vést foto kroužek, nesměl jsem psát do sportovních novin, to jsem měl zákaz. Akorát Československej sport ten mě jako to, najednou tam furt vycházeli moje články a oni za mnou přišli ve fabrice, jak to že to, vždyť my jsme tam psali, jak ses provinil. Tak jsem šel potom za šéfredaktorem a říkám mu to a on mi říká: „*Hele co jste měli tam u vás, to mě nezajímá, ty nám píšeš tady o sportu, jo. Nepíšeš nám, voni ať se nám do toho nepletou, my se jim taky nepletou do výroby.*“ No a pak jsem byl mezi nejlepšimi deseti v republice sportovními dopisovateli.

L. Š.: Vzpomínáte si také na výročí okupace?

K. P.: Rok výročí když bylo, přišel jsem do fabriky v černým, přesto že jsem bydlel deset metrů od vrátnice, tak jsem na sebe navlíkl černej oblek, černou kravatu a bílou košili, den před tím jsem si vyjednal, abych mohl pracovat od sedmi hodin, jo. No a na vrátnici seděl nějaký předseda závodního výboru Zapadlo a ten si tam dělal čárky, kdo přišel v černým. A já že jsem přišel v černým, tak mě tam hned začárkovali, ještě nás přišlo asi čtyři nebo pět a tohle všechno mě v tom sedmdesátým roce spočítali, já se tím netajím. Já jsem, nikomu jsem slovem neublížil, nikoho jsem fyzicky nenapadl, a že

jsem tady svoje emoce projevil tímto způsobem, tak to bylo živelně a nikdo mě k tomu nenaváděl.

Příloha č. 9

Rozhovor s Vladimírem Úlehlou

S Vladimírem Úlehlou jsem se setkala 10. května 2013 v jeho domě v Jičíně. Vladimír Úlehla se zabývá historií Jičína, dokonce sepsal brožuru nazvanou *Srpen '68 na Jičínsku*, studii *Události let 1967 - 1970 v jičínském okrese* a k tomuto tématu publikovat i několik článků. Byla jsem proto velmi ráda, že byl ochotný a sešel se se mnou. I přestože je Vladimíru Úlehlovi 87 let, hodně věcí si velmi dobře pamatoval a poutavě vyprávěl.

L. Š.: Lenka Švehlová, tazatelka

V. Ú.: Vladimír Úlehla

L. Š.: Mohla bych Vás poprosit, abyste mi nejdříve řekl něco o sobě.

V. Ú.: No tak je mně 87 let, nejdřív jsem žil v Praze, tam jsem studoval na Karlově univerzitě češtinu a filozofii. Chvilí jsem dělal v Novém Boru, a pak jsem se přestěhoval do Jičína, moje manželka pocházela tady odsud. No a tady v Jičíně jsem učil, tady na průmyslovce, a ačkoliv nemám povahu nějakou dominantní, vůdcovskou, tak jsem se, tak prostě ten rok 68 byl pro mě tak významnej, že jsem se do toho pustil. Nechal jsem se zvolit předsedou ROH, no a potom jsme tu normalizaci skutečně objektivně dost zdržovali na podzim šedesát devět a pak ještě v tom roce sedmdesát. No a já jsem pak musel jako hlava ideová toho dění na průmyslovce odejít, nejdřív mě přeložili na učňovskou školu do Hořic a po třech nebo čtyřech letech v roce sedmdesát čtyři najednou si mě pozval tajemník pro ideologii i s ředitelem, hnedka v lednu a sdělil mi jako, že nebudu moct učit a že můj syn se uchází o přijetí na gymnázium a že by měl takovej návrh, aby nevznikly takový nějaký zbytečný jako konflikty. A tak že mě dává takovej návrh, že bych odešel dohodou ze školství a v tom případě, že se pokusí a že by se pravděpodobně ten můj syn dostal na to gymnázium. No a mě právně na tom nejvíc, na tom starým systému mně vadili ty lidský stránky, jak může hodná učitelka přemlouvat svou žákyni, aby se vzdala tatínka, kterého prohlásili za křečka, to byla

taková akce ještě v 50. letech v tý sklárně, jsem začínal v Novém Boru, no a každej ten sklář před tím znárodněním si trošku něco stranou dal, nějakou tu surovinu. No a takovýhle věci mě pobuřovaly.

L. Š.: A v roce 1968 jste teda učil tady v Jičíně na střední škole?

V. Ú.: No učil, ale jsem si řekl, tohle je takový sprostý takhle kšeftovat vlastně s tou lidskou křehkou dětskou duší, že jsem se prostě zatvrdil, prostě jsem to odmítl a dostal jsem potom výpověď. Pro narušení socialistického řádu a našel jsem pak místo u vodních zdrojů

L. Š.: Takže s učitelskou profesí jste pak nadobro skončil?

V. Ú.: Ano, skončil.

L. Š.: Kdybych se Vás mohla zeptat na Pražské jaro tady na Jičínsku, jak byste ho třeba v porovnání s ostatními okresy, tady to byl spíše takové umírněnější, že?

V. Ú.: No tak Jičín určitě, v Jičíně to bylo dost mírné. V těch Hořicích to bylo trochu bouřlivější, ale celkově to tady bylo všechno docela klidné. A Vy už jste takhle s někým rozhovor dělala?

L. Š.: Ano, s Blankou Čílovou, mám Vás od ní pozdravovat a taky s Karlem Pokorným.

V. Ú.: Jo, Blanka, ta má paměť, ta je energická, a Karel, toho taky znám, to je dobrej vypravěč. Ta Blanka ta Vám asi říkala o tom, no o tom K 231.

L. Š.: No hodně mi paní Čílová o tom vyprávěla, o všem možném, jak po letech našli zakopanou schránku s materiály a podobně.

V. Ú.: No v tý Pace to bylo nejvíc ty politický vězni. V Jičíně mezi ně patřil bratr paní učitelky Kubínový, Kubín, kterej byl socialista národní, byl zavřenej. Tady nedošlo k oživení organizace socialistický strany, no došlo a nedošlo, on ten předseda byl takovej ňouma. Ale ty cesty byly různý, ale v Pace, hlavně v ZPA, tam bylo hodně národních socialistů. Tam ty bývalí národní socialisti ovládli ROH i tam založili stranu svou, měli tam velkej vliv. Pro Hořice byl příznačnej KAN, tam ten Hampl. Oni vždycky hledali nějakou tu organizační základnu, z který vyšli a na její bázi mohli

působit, třeba v tom závodě, kde Hampl pracoval, tak ho pak třeba zvali i na porady. Ten městskej výbor KSČ, ten byl taky takovej pasivní, takovej opatrněj, moc se do toho nepletl. Ty centra vyrostly z těch organizací, v tom Jičíně, ani žádná ta organizace nebyla tak silná, to je spíš typický pro ty Hořice pro toho Hampla, tam ty národní socialisti Zuzánek a tak, ty tam hráli takovou důležitější roli.

L. Š.: A KAN v Jičíně nebyl vůbec aktivní?

V. Ú.: No Jičín ten byl z těchle tří měst vlastně nejmírnější, tady ten první aktiv svolával, nevím kdo jako nějaký ten ještě oficiální. To byli takový nemastný lidi, tady to bylo takový zakřiknutý. Když ředitel Holý z průmyslovky cítil povinnost, že na to musí nějak reagovat, tak ten taky svolal další schůzi, na které byl ten Šilhán, který potom zastupoval Dubčeka, když byl potom v Moskvě internovanej. Převzal tu funkci tajemníka na Vysočanským sjezdu a tam se to trochu rozproudilo. Tady se to rozproudilo hlavně díky tomu Zdeňku Šolcovi.

L. Š.: To právě jsem se Vás taky chtěla zeptat na Zdeňka Šolce, on veřejně vystoupil někdy v červnu na Večeru otázek a odpovědí a dost kritizoval režim a místní funkcionáře.

V. Ú.: No ten to vzal jako od podlahy. Řekl od srdce, co si myslel.

L. Š.: Myslíte, že byl pro místní něco jako hrdina, že byl vlastně první, kdo se takhle ozval?

V. Ú.: Jako při tom vystoupení mu lidi hodně tleskali, oni tady byli všichni takový víc zakřiknutý. No ale Šolcovi tleskali. Právě si ani nepamatuju, že by tady v Jičíně vzniklo takový koncentrovaný středisko odporu, nějaký aktivity.

L. Š.: V dalších měsících to Zdeněk Šolc asi tady neměl jednoduché, když se veřejně ozval.

V. Ú.: No to on měl přirozeně nějaký potíže, no a on pak brzy zemřel. No pak (*vzpomíná si*). No teď jsem ztratil nit, co jsem to chtěl kam zabočit. No víte, poslední rok je to se mnou nějaký horší, počítám, že tu už dlouho nebudu, tak dva, tři roky. No ale vrátíme se teda k tomu jaru.

L. Š.: Před tím jste říkal, že v Nové Pace byli hodně aktivní socialisté, byla tu aktivní i jiná politická strana?

V. Ú.: No ti socialisté měli převahu v ZPA v Pace. Získávali tam další a další členy. Byl tam Seifert, Koblíček, Háze, no a vznikla tam základní organizace socialistů na závodě, takže tam byla základní organizace komunistů a i základní organizace strany socialistický, ale po vpádu vojsk byla ta základní organizace zrušená. No a ještě tu byla ta strana lidová, ta nebyla tak aktivní. V čele byl Josef Valenta, to byl takovej opatrnější pán, hlavně mu šlo o to, aby ty děti ve škole se mohly učit náboženství a nijak je to nediskriminovalo.

L. Š.: Jak silná tu byla obnova Junáka a Sokola?

V. Ú.: Junák to bylo tady zajímavý, ten byl tady hodně aktivní, on měl jednu výhodu. Že pionýr se rozpadl, on neměl vlastně soupeře, kdežto Sokol měl těžkou situaci, že ten svaz tělovýchovy vcelku docela fungoval, ten účel plnil, takže Sokol se těžko k té obnově dostal, ale neměl velkou váhu. Kdo byl na tom Žofíně, ten byl nadšenější, ale jak říkám, ten Sokol tady moc silnější nebyl, Junák ten jo. No ty skauti se tady začali scházet už v březnu. A ten Junák, tady byl silnější, vydržel i okupaci a byl hodně aktivní i v roce 1969, pořádali školy v přírodě.

L. Š.: Ke zrušení Junáka došlo asi až v roce 1970, že?

V. Ú.: Jo to bylo až v tom roce sedmdesát. No ještě na podzim šedesát devět se tady skládala slavnostní přísaha, vedl to František Palas a ten to teda uměl, na bibli a Palackého dějiny slibovali, bylo to za tmy, oheň do toho, to bylo strašně působivý. No a ten Palas tvrdil, ale já tomu nevěřím, že dokonce začali budovat určitou síť vysílaček, přičemž vedoucí vysílačka byla blízko toho tábora Homole, dneska to patří městu. A tam že v lomu blízko té Homole byla vedoucí vysílačka a ten Kubát ze Sobotky, ten byl šéfredaktorem Předvoje, i když ten Předvoj byl zastavený, a místo toho vycházeli jen ty krajské noviny. Ale ten Kubát mi to potvrdil, že nějaký vysílačky byli i u Agrostroje. Takže nějaká síť vysílaček se asi budovala. Ten Palas, ty Skauti v tom měli vedoucí úlohu.

L. Š.: Vzpomněl byste si, jak se tady probouzel náboženský život? V Jičíně to asi nebylo tak markantní, hodně jsem četla v tomhle směru o Miletíně.

V. Ú.: Miletínskej pan farář ten založil tam ty Skauty, pořádal výlety, to byl zajímavěj člověk, tady to děkanství bylo opatrnější. A předseda strany lidový to byl Valenta, to byl chytrej pán, ale byl taky dost umírněnej. On jedinež začal prosazovat, aby děti mohly chodit na náboženství a nebyly proti tomu perzekuovaný, když došlo k normalizaci, tak vyprávěl, jak si lidovci pozvali na besedu sovětský vojáky, což teda je dost trapný. No šlo Valetnovi o tom, aby se to náboženství mohlo učit, ale jinak se do politiky moc nepletl.

L. Š.: A třeba když v červnu šedesát osm vyšla Vaculíkova výzva 2000 slov, zaznamenal jste na ní nějaké reakce?

V. Ú.: Větší reakce nebyla, on tady bylo současně nějaký velký zasedání OV KSČ nebo co, tak se to předkládalo ke schválení, že ji nakonec nepřijali, bylo to, víc než třetina byla pro a taková větší polovina byla proti.

L. Š.: To asi myslíte mimořádnou okresní konferenci, ta se tu konala koncem června a právě na ní se projednávala výzva 2000 slov.

V. Ú.: No to tady byla, to máte pravdu. Já jsem na ní nebyl, nebyl jsem straník. Ale šel jsem tam před tu sokolovnu a čekal jsem tam. No a tam byl právě můj známěj Valnoha, ten patřil k těm reformním, to byl slušnej člověk. Tak jsem tam na něj čekal a říkal jsem mu, prosím tě, nezapomeň, abys rozhodoval tím a tím způsobem a on říkal, ať se nebojím.

L. Š.: Pak tady v Jičíně byla už v březnu okresní konference a z ÚV KSČ tady vystoupil František Vodsloň.

V. Ú.: To vidíte, to si už ani nepamatuju, no Vodsloň on se pak přiklonil k těm reformátorům. No já si pamatuju na tu v létě, jak jsem tam šel a tomu Valnohovi jsem domlouval. No a prostě víte, na tom jaře šedesát osm se vlastně se uvolnil celej ten stání systém, podnikání oficiálně nebylo povoleno, ale občas někdo jako začal podnikat bez povolení a nikdo mu to nezakázal. Sem tam nějakěj řemeslník šel do dílny a řekl, toto je moje, já si to přebírám zpátky. Takže tyhleto jevy byly, ale já jsem došel k tomu, i když už se to dělo v tom období normalizace, tam byla snaha líčit tyhleto lidi horší, než byli, ale lidi začali využívat takových různých podfuků v podnikání, že to nebylo nikdy skoro čistý, začali si psát nějaký hodiny i v sobotu, kdy nedělali. Ale na druhou

stranu jsem si uvědomil, že u těch vodních zdrojů, to bylo totéž, to byl státní podnik, platy byly dost nízký, až poslední tři roky každému přidali, aby měl do důchodu lepší základ, ale tam se to nahánělo dietami a psalo se, třeba jako že jsem byl 28 dní na pracovišti, no to jsem se zděsil, vždyť to byly podvody. Nebo třeba ve stavebnictví se jelo ve čtvrtek domů a psalo se, že se dělalo ještě jako i v pátek a ty diety si za ty dny taky brali, ale byly i případy, že z toho důvodu některý taky někdy zavřeli. No prostě ty podfuky vždycky trochu byly.

L. Š.: A jak vzpomínáte na vojenskou okupaci v srpnu?

V. Ú.: No prostě to byla atmosféra, to bylo urážlivý, to se dotýkalo toho národního cítění, že to teda vzbudilo všeobecný odpor. To nebyl nikdo tady v sousedství, kdo by stál stranou. Bylo to takový spontánní.

L. Š.: A byli tady lidi, kteří by s okupanty sympatizovali, kteří byli rádi, že přijeli? Třeba v Hořicích to byla ta Emilie Kotyková.

V. Ú.: No tady to byl, já pamatuju starýho Vlčka, ten se veřejně přihlásil k Polákům. Ten pak psal dopis na revizní komisi, s odstupem nějakýho roku. Jak sem přijeli Poláci, tak chtěli dostat vodu, ale nikdo jim nepřinesl, až právě ten Vlček jim přinesl vodu. On to byl podivín, střelenej chlap. Byli tu určitě nějaký lidi, kteří byli rádi, že přijeli, ale zase se to báli projevit, protože většina byla proti.

L. Š.: A vlastně když přijeli okupanti, tak tady ve zdejších kasárnách byla jednotka československý armády. Nestal se tu nějaký případ, že by se českoslovenští vojáci chtěli postavit okupantům?

V. Ú.: To ne, to ne, něco takovýho se dělo na Babáku, tam byly snahy nějaký ty překážky dát, prostě to skončilo takovým tím českým způsobem. Třeba před sekretariátem je odklonili zpátky na Paku, naprostá většina přijížděla tady Lipami, dokonce ten jeden major, jako naší armády, co měl nějaký cvičení na Zebíně, tam bylo cvičiště, pod Zebínem, tak říkal, že se nemohl s tou jednotkou dostat zpátky celý dopoledne, protože po té silnici pořád jezdily tanky, auta, prostě okupanti. No, a když přijeli z lip na Žižkovo náměstí, tak pak chtěli jen na Kopidlno na Prahu dolů a tam byly ty špalíry lidí, no občas se zase postavili jinak, že tu ulici zahradili a posílali je jinam jako na Hořice, z toho měli velkou radost a potěšení. Jinak ta atmosféra byla taková, že

podlehla naprostá většina těch předních členů vrcholnejch orgánů KSČ, dokonce i ta valdická věznice, ta byla takovou baštou komunistů, tak ty auta jejich jezdily s vlaječkou černou, se smutečním pruhem i tam se leccos dělo. Vlastně jedině ten, kdo tu nebyl, jako byl třeba Pulec, to byl předseda MNV. Pak se taky někde psalo v materiálech, že by si Jičín zasloužil lepšího starostu, on to byl takovej zasloužilý komunista, ale v celku trouba, ten měl výhodu, že byl na rekreaci někde na Slovensku, takže on tu ty dva dny nebyl. Kdežto Cimbál, to byla taková pochybná dvojice Pulec, Cimbál, špatná reprezentace města po dlouhý léta. Tak ten tu byl a už se namočil. No Vlasta Dvořáková ta mluvila do amplionu a říkala, ani vody Polákům nepodat. Taky třeba u hvězdárny, kde pak měli Poláci svůj štáb, tak tam bydlela učitelka Vaňková a nedovolila brát Polákům vodu ze studně. Taky se na sekretariátu podepisovaly ty rezoluce proti nim. Já jsem jí tam taky podepisoval, takže to bylo prostě spontánní a kdo měl jinej názor, takovej ten skalní, tak se ani neodvažoval s tím vystoupit.

L. Š.: No a vlastně hned 22. srpna několik delegátů z Jičína odjelo do Prahy na mimořádný sjezd ÚV KSČ. Víte něco o tom, jak to probíhalo, kdo jel a tak?

V. Ú.: Odsud tam se jelo auty, ty lidi byli vzrušený, jel tam třeba Ptáčník, to byl delegát za náš okres, to byl inženýr, jeho tatínek byl takovej dost skalní komunista, a tenhle ten Ptáčník se přihlásil k tomu reformnímu proudu. Vyjžděli nějak časně ráno autem, nevěděli kam, to místo bylo skrytý, jestli tam jela taky Pilařová to nevím. Pilařová, ta byla taková opatrná.

L. Š.: Ta Pilařová nepatřila k reformním komunistům?

V. Ú.: Ne, ta tak jako čekala, jak se to vyvine, ta měla hlavně na starosti svého syna nevydařeného. Ona to byla chytrá ženská, už zkušená po tý taktický stránce. Ale ten vedoucí tajemník Štěpán ten se pustil do toho reformního proudu a stal se pak krajským tajemníkem. Pilařová to po něm převzala, no ale už to vedla tak, no nestavila se ani k jednomu proudu, byla taková zdrženlivá a zařídila si, aby mohla přejít na krajskej výbor do Hradce na školství, aby dostala syna, ne příliš povedeného. Její muž byl ředitel školy, ale byl to trouba, docela hezkej pán, ale skutečně trouba, to ona ho vysoce převyšovala. No a tomu synovi pomohla, aby dodělal medicínu, on jí snad dodělal, ale pořádný doktor nebyl, on byl asi po tom tátovi. A ta Pilařová se včas přesunula odsud

do toho Hradce, a tak nebyla přesunuta. Byla zdrženlivá, ale přece jenom by jí asi čekal nucený odchod, no nevím, tak byla tak na rozhraní.

L. Š.: A bylo v KSČ více reformních nebo konzervativních členů?

V. Ú.: No to přesně nevím, já pamatuju hlavně tu Pilařovou nebo toho Štěpána, ten byl velkej reformátor. No ale celkově, to tady bylo umírněnější.

L. Š.: A ještě když bych se vrátila k tomu srpnu šedesát osm, tak Jičínem to projížděla sovětská a polská armáda a zůstali tady jen ti Poláci, že?

V. Ú.: Ono to bylo tady převážně polský, že jo. Převážně polský jednotky, ten podíl, to se mi teď nevybavuje.

L. Š.: A kde se armáda usadila?

V. Ú.: Ona vlastně když přijeli, tak hned ty polští velitelé šli sem do kasáren. Tady jednali s Ředinou a Poděbradským. Oni se umístili proti kasárnám, tam co je hřiště. Potom jim někdo z naší strany nabídl ten prostor kolem hvězdárny a tam měli ten štáb. Pak taky byli tam u Holína, a po té události s Veselým a Klimešovou se přemístili do toho lesa, když jedete z Úlibic na Hořice, tak napravo je takový pásma lesů. No a v tom lese si najednou postavili celý městečko, měli tam rozhlas, to byl velikánskej tábor. No ale nejvíc rozbouřilo Jičín ta událost na tý Letný. To hodně pobouřilo to starší křídlo, na pohřbu mluvil předseda těch studentů Vokrouhlický, to byl takovej opatrnější funkcionář, představitel toho staršího křídla, ale taky ho to pobouřilo. O tom taky nějaký materiály jsou.

L. Š.: Já vím, zrovna včera jsem byla v Praze v Archivu bezpečnostních složek, kde jsem prohlížela nějaké materiály o tomhle incidentu.

V. Ú.: Ano to byla taková klíčová událost, když bezdůvodně opilý voják zastřelil lidi, to pobouří hodně lidí, hlavně v týhle složité situaci. Na pohřbu bylo spoustu lidí, to byla taková dohra k tomu všemu.

L. Š.: Vy když jste byl učitelem na škole, pozoroval jste u studentů nějaké rozbouření emocí, když se upálil Palach?

V. Ú.: No, to v té 4. B, to byla strojnická třída na průmyslovce, kde jsem byl před tím třídní. Tam byli starší kluci a oni, i když podle mě to bylo dost vnější, spíš taková imitace, prostě se rozhodli na uctění Palacha, že zůstanou celý den ve třídě, přenocovali tam a drželi hladovku. Napsali dopis rodině Palacha, ale my jako učitelé jsme měli snahu to mírnit. Já jsem byl tenkrát předsedou ROH, my jsme tam šli taky, jako aby to zase nepřehnali, ale oni to byli kluci už dost vyspělý, mě to připadalo, jako že se chtěli nějak sami předvést. No některý závody držely minuty ticha.

L. Š.: Takže nějaké větší shromažďování lidí, větší reakce na jeho upálení, to se tady neobjevilo?

V. Ú.: To ne, to zase ten Palach tady tak nezasáhl, to spíš jen na tý průmyslovce, a druhá škola, kde se toho dost dělo byla po průmyslovce zemědělská škola v Hořicích, kde se dost kantorů angažovalo ve prospěch reformy. Podívejte se do archivu, tam je složka, co se dělo na průmyslovce, kde jsem učil, je to teda neuspořádaný, v takovém tom oddělení. To si napište dění na SPŠ, je to ještě nezpracovaný, v menší místnosti, ale můžou to půjčit. Tohle je ten text, co jsem napsal (*ukazuje na knížku Srpen '68 na Jičínsku*)

L. Š.: Děkuju, tu knížku mám doma půjčenou z knihovny, do archivu jezdím často, ale tyhle materiály z té průmyslovky jsem ještě neviděla. To Vám děkuju za radu. Já bych se Vás ještě zeptala, jak jste Vy prožíval hokejové vítězství nad Sovětským svazem v roce 1969. Když jsem se na to zeptala paní Čílové, tak ta se úplně rozzářila. Povídala, jak v pyžamu vyběhla do ulic Nové Paky, jak to bylo krásný.

V. Ú.: No bylo spontánní snad všude, to snad oslavovala každá obec. Byl tady doktor Mazáček a ten prohrál sázku. Tvrdil, že prohrajeme, a když vyhrájeme, že objedná autem náměstí, no a že za autem bude mít přidělaný nočník. No a vyhráli jsme a pak teda objížděl náměstí a za autem měl přidělaný nočník. No bylo to spontánní. Taky tady šel průvod, snad tisíc lidí, auta troubily, no bylo to spontánní. V Lázních Běláhoř šel předseda MNV na úřad a zapnul rozhlas a čtyři pochody v nočních hodinách pustil do ulic, za to ho zase potom s odstupem pokárali a zbavili ho starostování.

L. Š.: Jak tady reagovali lidé na odchod Dubčka z funkce prvního tajemníka a nástup Husáka?

V. Ú.: To už takový bouřlivý nebylo, to už začala přicházet taková ta sklíčenost a ty lidi, to přijímali jako věc, která se nedá změnit. Už nebyla víra, skutečná možnost zespoda, ovlivňovat zespoda dění nahoře, tak ta doba už byla pryč.

L. Š.: A jak vzpomínáte na výročí okupace?

V. Ú.: První výročí okupace, to mělo v sobě ještě velkou sílu, mně se to teďka nějak nevybavuje. Všude se to připomínalo, pak ten zlom přišel až na podzim šedesát devět.

L. Š.: A hodně lidí tu postihlo vyloučení ze zaměstnání? Bylo tu hodně kádrových změn?

V. Ú.: No tak masový to zas tak nebylo, no v Jičíně, já jsem byl takovej případ, ještě taky Procházka musel opustit školství.

L. Š.: Ale ty hlavní čistky, to probíhalo až v roce sedmdesát, že?

V. Ú.: To bylo až v roce sedmdesát, to mě vyhodili. No to si nějak vymyslel ten tajemník, v první várce ta okamžitá represe postihovala hlavně vysokoškolské učitele, z kantorů normálních málo, i když taky takový byli. V Hořicích pak jeden bejvalej učitel pracoval u pumpy, ale právě takový hlavní, to byla záležitost roku sedmdesát, kdy na nějakým zasedání ÚV KSČ, nezveřejněným padlo, že se kádrové změny na normálních školách musí dořešit. No a to jsme nevěděli, dlouho to nevěděl nikdo, nikde to nebylo publikovaný a to já jsem byl taky překvapenej. Nikdo nic nevěděl, čili já jsem se chystal, že bych se začal soudit, co si to vymysleli jičíňáci, že je to sprostota, a tady prokurátor Svoboda, on to byl takovej velkej straník, no vnitřně asi nebyl, ale byl to takovej dobrej slouha, moc chytrej on nebyl. Tak on mi řekl, že to můžu zkusit soudně, ale potom jsem od toho upustil, protože zase pro manželku by to bylo těžký.

Příloha č. 10

Rozhovor s Květou Turkovou

Rozhovor s Květou Turkovou se uskutečnil 13. května 2013 v jičínské knihovně Václava Čtvrťka. Květa Turková pod pseudonymem Antonie Rybářová občas píše články do Jičínského deníku a některé jsou vloženy i na jejím internetovém blogu. Popisuje různé příběhy ze svého života, některé jičínské události, a tak jsem si řekla, že by mi mohla poskytnout zajímavé informace o Jičíně v letech 1968 a 1969. Květa Turková byla velice ochotná. Na naše setkání mi přinesla ukázat spoustu novinových článků z minulých let, články byly převážně z Rudého práva a Pochodně, ovšem k diplomové práci většina článků nepoužitelných. Na kladené otázky odpovídala stroze, nejvíce se však rozpovídala o tragické události ze 7. září 1968, protože zavražděná Zdenka Klimešová byla její kolegyně v práci.

L. Š.: Lenka Švehlová, tazatelka

K. T.: Květa Turková

L. Š.: Mohla bych se Vás nejdřív zeptat na pár informací z Vašeho života, jaké jste měla zaměstnání a podobně?

K. T.: No já jsem tenkrát dělala střední školu při zaměstnání, pak jsem dělala rok pečovatelku, v tom roce šedesát osm jsem byla v Dětenicích jako vychovatelka, to sem akorát přišli ty okupanti. Pak jsem dělala rok pečovatelku tady v Jičíně, pak jsem dělala v domově důchodců kolik let. Taky jsem dělala tady v tom Dřevotvaru.

L. Š.: A celý život žijete tady v Jičíně?

K. T.: Ne, tady bydlím od roku padesát tři.

L. Š.: A vzpomněla byste si na něco ohledně Pražského jara v roce 1968? Jestli jste pociťovala, že se ovzduší uvolňovalo, třeba v oblasti politického života, nebo Vy jste věřící, tak jak se třeba probouzel náboženský život?

K. T.: No já jsem hlavně žila tou prací, víte, já jsem chodila to té školy, no já jsem se moc učila, měla jsem děti, tak jsem měla hlavně práci, aby se taky děti někam dostaly a tak. Takže já jsem takhle nějak moc na veřejnost nechodila. O politiku jsem se moc nezajímala, víte.

L. Š.: A třeba ten náboženský život, chodila jste do kostela?

K. T.: Tenkrát ne, já chodila jako malá doma u rodičů, pak jsem měla i svatbu v kostele, ale můj muž byl voják z povolání a on to nenáviděl. Já jsem to v sobě měla, ale do kostela jsem nechodila.

L. Š.: Na jaře se tady obnovoval Sokol, skaut, junák, nechodila jste tam Vy nebo třeba Vaše děti?

K. T.: Ne, to ne to by spíš pamatovali ty lidi z kostela, co chodili. Oni ty děti, co choděj teď do kostela, tak jejich rodiče byli, ty jezdí na ty skautský tábory a tak, na to setkání já ne.

L. Š.: Slavila jste také první máj? Registrovala jste nějaké změny v oslavách prvního máje v roce 1968?

K. T.: Jé to byla krása, to já měla ráda, to jsme šli v průvodu, děti šly v průvodu, dechovka hrála. To byl květen a pak v tom srpnu přijeli vojáci a v září se to stalo s těma lidma, no to byl ještě máj, to bylo krásný, to jsme chodili každé rok, to já měla ráda.

L. Š.: Jak vzpomínáte na okupaci v srpnu, jak jste to prožívala?

K. T.: Já brečela, když jsem se to dozvěděla, já byla doma, pak jsem šla na ulici, všude vojáci, všude ty ukazatelé, v obchodě nic, obchody byly vykradený, prázdný. Všude vojáci, to víte. No všichni poslouchali rádio, nikde se nepracovalo, všichni stáli na ulici, z rádia se ozývalo, zachovejte klid, pozor blíží se tanky, u potravin byly ohromný fronty, všichni nakupovali do zásoby, ale pak už ty obchody byly prázdný, vykradený.

L. Š.: A když přijeli ti okupanti, kde byli ubytováni?

K. T.: No to bydleli tam u Holína a taky v tý hvězdárně, no tady jsou velký kasárna, tady v Lipách, ale tam byla naše armáda.

L. Š.: A v kasárnách v Lipách, byli jen českoslovenští vojáci, že?

K. T.: Jo byli, byli, dyť muž byl u vojska, jenomže museli se podřídít těmhle okupantům, museli se podvolit. My měli sousedy nějaký Poděbradkovi a von si dělal nějakou vysokou školu vojenskou a řekl něco málo proti nim a hned on byl sesazenej a druhý den už kopal s lopatou. To byl moc hodnej člověk. Museli prostě poslouchat okupanty. Muž byl hodně let v kasárnách v lipách a pak byl na vojenský správě, tady, jak se jde k nádraží, tam byla vojenská správa a ti okupanti měli cvičiště, jak se jede na Valdice, tam každý den chodili, zpívali a dupali.

L. Š.: Myslíte, že tu byli nějací lidé, kteří sympatizovali s okupanty?

K. T.: No to byly akorát ty složky KSČ, ty se s nima tak jako úředně bavili, no ale snad všichni si přáli, aby odjeli. Jo to bylo, i když ty vojáci, oni zase k lidem nebyli nějaký špatný, oni to byli takový kluci mladý, s lidma se bavili, dostali befele, tak museli.

L. Š.: Po městě se objevovalo mnoho nápisů proti okupantům. Pamatujete si na nějaké?

K. T.: No říkalo se třeba: „*Kupujte hřebeny, přišla všivá doba*“ nebo „*Vrat' se, Šejno, Rusů hejno, máš tu práci mezi zrádci.*“ No ale víte, nejhorší to bylo v tom září, jak tady zastřelili ty dva občany, to jsme se všichni báli, to bylo hrozný.

L. Š.: A vy jste osobně znala ty zavražděné?

K. T.: No to víte, že jo, se Zdenkou Klimešovou jsem pracovala.

L. Š.: A kde to bylo, kde jste společně pracovaly?

K. T.: No to já jsem tenkrát dělala taky v tom Dřevotvaru, tam jsem si dělala tu střední školu. My jsme dělaly čalounictví. To byl Dřevotvar, kde jsme dělaly křesla. No a Zdenka, ta byla veselá, energická, byla malá, dost silná, měla šedivý vlasy. No byla moc hodná. A jednou nám řekla: „*Holky, já byla u kartářky a ta mi řekla, že tady už dlouho nebudu, že umřu násilnou smrtí a budu mít slavný pohřeb.*“

L. Š.: Teda tak to je zajímavé, že co jí předpověděla, že se opravdu stalo.

K. T.: To ano, ta kartářka jí řekla, že bude po smrti slavná.

L. Š.: A znala jste i Jaroslava Veselého?

K. T.: No já znala jeho maminku. Ta se dožila docela vysokýho věku, já jsem si myslela, že jí to zdrbne, jak se říká, ale potom žila ještě dlouho. No a ten Jarda, to byl hezkej mladej kluk, něco přes dvacet roků mu bylo. Dělal v Agrostroji a byl to zpěvák, moc hezky zpíval.

L. Š.: Vzpomínáte si, co se říkalo mezi lidmi, jak k té vraždě došlo, co se stalo?

K. T.: No všichni věděli, že to byl nějakej vožralej Polák, že to jen tak napálil do několika lidí. Zastřelil tu Zdenku a Jardu, ještě několik jich postřelil, i polský vojáky postřelil.

L. Š.: Paní Klimešová ta tam přiběhla, až když slyšela střelbu, že?

K. T.: No ona to odnesla za toho syna, oni je začali ty vožralý vojáci otravovat a on to napálil do ní a ona prý křičela: „*Nezabíjejte mě*“, ona byla taková silná, pěkná. No já jsem tam šla hned ráno, když se to stalo večer, tak jsem tam hned ráno šla. To ještě tam byla krev po chodníku. Trávník zakrvácený. Pak přijely ty mycí vozy, tak ty to smývaly. No telefonní budka byla rozstřílená, v omítkách okolních baráků byly vidět ty díry po kulkách. No chodilo sem spoustu lidí, slzy v očích, mluvilo se o tom, co se stalo, no hrůza.

L. Š.: A vy jste byla na jejich pohřbu?

K. T.: No to víte, že byla. Tam bylo lidu. Bylo to tady na náměstí. Rakve tam byly snad už od rána. Ten hoch byl mladej, byl zpěvák. Měl krásnou, takovou stříbrnou rakev, těch květů všude. No a paní Klimešová měla černou rakev no a tam byly ty všechny ty složky městský, stály tam čestnou stráž. Hrozně květů tam bylo a věnců, růžový, bílý, byly tam růže, karafiáty, lilie. Na věncích byly různé stuhy s nápisy. Mluvili tam představitelé města. Tomu Veselému tam jeden pán dal titul hrdiny svazu mládeže. No pěkně tam zpívali, recitovali a podobně. No a pak se průvod vydal na tu cestu. To byly všechny složky, KSČ, Svaz žen, mládež, ze zdravotnictví, já jsem tam taky šla. No to byl průvod přes celý město, pořádněj průvod, pořádněj. Těch věnců, co bylo, pak jsme zastavili u toho domku, kde ten hoch bydlel. No on tam měl ještě babičku a babička stála, klela a lomila rukama. To víte mladej nadějněj hoch, no a pak ty vozy jely pořád, ty rakve a ty věnce, ty věnce nesly, to bylo věnců krásnejch růžovejch. No a pak jsme šli na hřbitov. Tam měl ten hoch pohřeb do hrobu a ten jeho strejček volal:

„*Jarko, my ťě pomstíme.*“ No a paní Klimešovou potom odvezli, ona byla potom sežehnuta.

L. Š.: Vy myslíte, že se ho někdo z rodiny snažil opravdu pomstít?

K. T.: No to víte, možná že jo, ale víte, ono to bylo nebezpečný. No já nevím, třeba se jim ta rodina pomstila. Ale asi ne.

L. Š.: Takovou významnou událostí v roce 1969 pak bylo sebeupálení Jana Palacha, všimla jste si, že by se reakce na jeho upálení projevíly i v Jičíně?

K. T.: No to mám tady v novinách, tady by měl bejt o Palachovi nějaký článek, (*začala hledat v novinových výstřižcích*) no já jsem to slyšela hlavně z rádia.

L. Š.: A v Jičíně se objevovaly třeba zapálené svíčky a podobně?

K. T.: Jo svíčky, průvody byly, kolem kašny, na chodnících, to bylo ještě taková volnější doba, to byly jako takový tryzny.

L. Š.: Vzpomínáte si, jak probíhalo výročí okupace? Jestli jste se setkala třeba s nějakými letáky proti okupaci, stávkou v práci a podobně?

K. T.: No to ani ne, nějak si na nic takovýho nevzpomínám, no někde se asi stávkovalo.

L. Š.: A pocítila jste pak třeba nějaké změny v době normalizace, nějaké problémy v práci?

K. T.: To byly velký změny, zase v tý práci, tak se všechno měnilo, ty vedoucí.